

PRUTUL

* REVISTĂ DE CULTURĂ * HUȘI *

Serie nouă, Anul VII (XVI), Nr. 1 (59) / 2017 * Fondator Costin CLIT

Acest număr al revistei este tipărit cu sprijinul financiar al Casei de Cultură „Alexandru Giugaru” din Huși și Consiliului local.

ISSN 1582 – 618X

COLEGIUL ȘTIINȚIFIC

Prof. univ. dr. Mircea CIUBOTARU
Cercetător dr. Silviu VĂCARU

COLECTIVUL REDACȚIONAL:

Redactor șef: Costin CLIT
Redactor șef adjunct: Gheorghe GHERGHE
Dr. Lucian-Valeriu LEFTER
Tehnoredactor: Lucian CLIT
E-mail: costinclit@yahoo.com

CUPRINS

STUDII ȘI ARTICOLE

<i>Gânduri despre viața cotidiană în pre- și protoistorie (V) – Dumitru D. Boghian</i>	5
<i>„Misterele onomastice” ale Iașilor (VI) – Mircea Ciubotaru</i>	17
<i>Hârtii vechi din arhive noi. O dilemă genealogică – Ștefan S. Gorovei</i>	35
<i>Iorgu Balș – un boier filantrop în Basarabia – Aurelia Fedorcea (Curelaru)</i>	45
<i>Neamul Buzneștilor (I) – Adrian Butnaru</i>	51
<i>Răzeși din Dăneștii Vasluiului: Flondor și Ciudin – Lucian-Valeriu Lefter</i>	89
<i>Cu privire la vechimea satului Chițoc de lângă Vaslui – Gheorghe Baci</i>	105
<i>Situația patrimoniului bisericesc din Basarabia și Transnistria în anii 1941–1942 – Liliana Condraticova</i>	117

DOCUMENTE

<i>Câteva documente medievale păstrate în Arhivele Naționale din Chișinău (1606-1821) – Arcadie M. Bodale, Maria Gogu-Zinovii</i>	123
<i>Documente privitoare la istoria Mănăstirii Secu din a doua jumătate a secolului al XVII-lea (I) – Costin Clit</i>	141
<i>Supușii străini din ținutul Vaslui la recensământul din 1824 – Silviu Văcaru</i>	195
<i>Însemnări de pe cărți (VII) – Costin Clit</i>	219
<i>Scrisori de la Plevna – Gheorghe Baci</i>	245

DĂINUIREA VALORIILOR

<i>Copilăria hușeanului Gheorghe Ghibănescu – Ina CHIRILĂ</i>	249
---	-----

RECENZII ȘI NOTE BIBLIOGRAFICE

<i>Festina lente ... sed lente. Răspuns d-nei dr. Elena Chiaburu – Ștefan S. Gorovei</i>	259
<i>Marius Chelcu, Orașul Tecuci. Stăpânirea și organizarea teritoriului urban până la Regulamentul Organic, Cluj-Napoca, Centrul de Studii Transilvane, 2015 – Mircea Ciubotaru</i>	268
<i>Andrei Crețu și Vasile Ilie, Comuna Laza, județul Vaslui. Contribuții la istoria locală, volumul I, Iași, Editura PIM, 2015 – Mircea Ciubotaru</i>	272
<i>Vasilica Popa, Mariana Sălăvăștru, Huși, orașul meu!, Iași, Editura PIM – Costin Clit</i>	281

COLABORATORI

Gheorghe BACIU, profesor, Colegiul Național „Mihai Eminescu” din Iași.
Arcadie M. BODALE, arhivist, Arhivele Naționale Iași (AN-Iași) & Accademia di Romania in Roma – abodale@yahoo.com
Dumitru BOGHIAN, arheolog, conf. univ. dr., Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava – dumitruboghian@yahoo.com
Adrian BUTNARU, doctor în istorie – adi_but76@yahoo.com
Mircea CIUBOTARU, profesor univ. dr., Facultatea de Litere, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași – mircea.ciubotaru944@gmail.com
Ina CHIRILĂ, arhivist, Arhivele Naționale Iași (AN-Iași) – inachirila@yahoo.com
Costin CLIT, profesor, Colegiul Național „Cuza-Vodă”, Huși – costinclit@yahoo.com
Liliana CONDRATICOVA, cercetător, doctor în studiul artelor, secretar științific al Institutului Patrimoniului Cultural al Academiei de Științe a Moldovei – condraticova.liliana@gmail.com
Aurelia FEDORCEA (CURELARU), profesor, Școala „Horia Stamatin” din satul Bogdănești, județul Vaslui - aurelya_fdrc@yahoo.com
Ștefan S. GOROVEI, profesor univ. dr., Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași – stefangorovei@yahoo.fr
Lucian LEFTER, doctor în istorie, etnolog, Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Vaslui – lucian.lefter@yahoo.com
Silviu VĂCARU, cercetător științific gr. I, Institutul de Istorie „A. D. Xenopol” Iași – silviuvacaru.is@gmail.com
Maria GOGU-ZINOVII, arhivist, Arhiva Națională a Republicii Moldova din Chișinău – mariagoguzinovii@gmail.com

GÂNDURI DESPRE VIAȚA COTIDIANĂ ÎN PRE- ȘI PROTOISTORIE (V)

Dumitru D. BOGHIAN

Continuându-ne incursiunea în formele vizibile ale mentalului și imaginarului cucutenian (și tripolian / trypillian), ne oprim, în rândurile care urmează, asupra modului de reflectare a cosmosului și mediului / regnului vegetal în creațiile acestor comunități eneolitice. Nu vom cunoaște, din păcate, poate niciodată, felul în care cucutenienii și tripolienii, ca de altfel și alți oameni pre- și protoistorici, și-au imaginat și reprezentat primele etape ale *Genezei* (folosim termenul nu numai metaforic, ci și conceptual, pentru a desemna *Creația Lumii* reprezentată diferit în mentalul comunităților a căror existență era condiționată și se petrecea într-un univers al sacralului immanent și omniprezent, fără a fi alterat de abordările antinomice sacru-profan, idealism-materialism, religios-laic / lumesc etc.). În acest sens, trebuie să precizăm că am fi fost cu adevărat săraci, în acest domeniu al reconstrucțiilor mentale, dacă am fi fost lipsiți de vechile scrieri sumero-akkadiene și egiptene, în special, deoarece izvoarele arheologice sunt deosebit de tăcute în cazul creațiilor imateriale (idei / credințe, ritualuri, relații sociale, economice, spirituale etc.). *Cosmosul*, înțeles ca ordinea care guvernează lumea (deosebit de *Chaos*, ca stare primordială a existenței și, ulterior, considerat în opoziție), pare să fie caracteristic, în forme specifice și diverse, tuturor comunităților pre- și protoistorice, chiar și în condițiile reconstrucțiilor realizate pe baza izvoarelor arheologice parcimonioase și tăcute sau pe cele rezultate din observarea societăților zise primitive, suspendate în preistorie. Din Paleoliticul Superior, mai ales, este vizibilă această predispoziție de a explica și organiza lumea, fie și prin experiențe și viziuni șamanice și mistice, induse prin modificarea stărilor de conștiință și instituționalizarea unor asemenea ritualuri¹, studiată prin modelele neuro-psihologice și cele de istorie comparată a religiilor, fie prin evidențierea unei înclinări naturale de auto-organizare și sociale de antropo-organizare, fără a exclude fazele și fenomenele entropice, ultimele cercetate prin intermediul modelelor structuraliste și funcționaliste sau din / prin prisma abordărilor materialist-dialectice, transpuse social și spiritual. Aceste abordări și concepții, fiecare în parte și toate la un loc, vizează modurile de reflectare ale organizării și gestionării spațiului ocupat și / sau construit, a lumii sociale și post-existenței, precum și

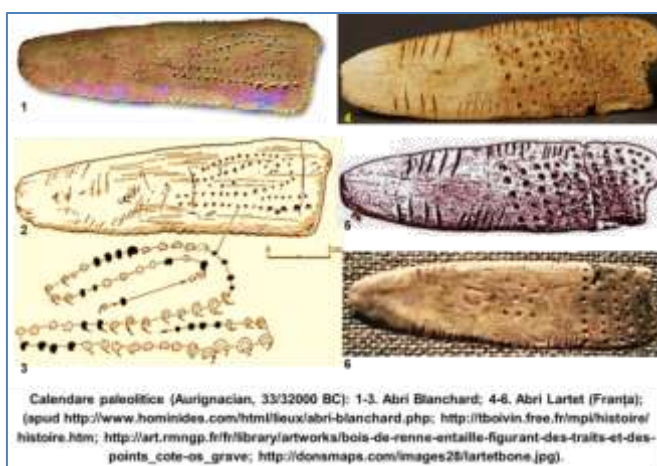
¹ Davis Lewis-Williams, *A Cosmos in Stone: Interpreting Religion and Society Through Rock Art*, AltaMira Press, 2002; Davis Lewis-Williams, *Mobiliser le cerveau : vision et chamanisme au Paléolithique supérieur en Europe de l'Ouest*, în *Cahiers jungiens de psychanalyse*, 2008/3 (N° 127), p. 11-35 (<https://www.cairn.info/revue-cahiers-jungiens-de-psychanalyse-2008-3-page-11.htm>).

manifestarea concepțiilor despre dedublarea lumii (lumea aceasta / lumea reală și lumea spiritelor, cu interferențe și interacțiuni).

Lascaux, 1-3. Cărb, cai și motive calendaristice; 3-4. Bovid și cai în asocieră cu simboluri astrale și de habitat uman (apud <http://www.piralia.net/repert/Lascaux/index.php>; <https://uk.pinterest.com/explore/grottes-de-lascaux/>)

Chiar în condițiile în care ne lipsesc codurile de descifrare ale reprezentărilor picturale din arta parietală rupestră și a semnificațiilor sculpturilor în basorelief și *ronde-bosse*, este evident că acestea reflectă o anumită ordine a lumii și lucrurilor prezentă în gândirea lui *Homo sapiens neanderthaliensis* și *archaicus*, potrivit nivelului de cunoaștere a realităților de către aceștia, a cauzalităților paralogice și a codurilor culturale proprii. În mod cât se poate de clar, instituția șamanului, ca expresie a comportamentului religios preistoric, a avut un rol extrem de important în configurarea viziunilor care au stat la baza reprezentărilor artistice, reflectând astfel modul de percepere, înțelegere și proiectare a universului / cosmosului culegătorilor și vânătorilor paleolitici, miturile existențiale, ritualurile calendaristice și de trecere, ca de altfel pentru întreaga existență a comunităților.

Calendar paleolitic (Aurignacian, 33/32000 BC): 1-3. Abri Blanchard; 4-6. Abri Lartet (Franța); (apud <http://www.hominides.com/html/lieux/abri-blanchard.php>; <http://tboivin.free.fr/mp/histoire/histoire.htm>; http://art.rmngp.fr/fr/library/artworks/bois-de-renne-entaille-figurant-des-trails-et-des-points_cote-os_grave; <http://donamaps.com/images26/lartetbone.jpg>)

În acest context se încadrează și modurile naturale de receptare ale timpului ciclic și spațiului central, văzut și nevăzut, reprezentat printr-o serie de artefacte

aparținând artei mobiliare și în picturile rupestre cu funcție calendaristică (calendare luni-solare)² sau de redare a spațiului existențial sacru (hărți, locuințe, scene existențiale), împreună cu animalele din ecosistem, unele fiind totemuri ale comunităților, altele spirite care „se întrupează / se vor întrupa”, într-o dinamică proprie omului paleolitic și epipaleolitic / mezolitic. De aceea, nicio abordare monodirecțională nu are șansa de a da răspunsuri complete referitoare la cosmosul omului preistoric, ci integrarea tuturor într-un sistem interpretativ cuprinzător.

”Revoluția” neolitică nu a adus, se pare, schimbări în modul de percepere a timpului și spațiului, dar dovezile continuă să fie foarte sărăcicioase, motiv din care, pentru reconstrucții, se utilizează lucrările de istorie comparată a religiilor³. Chiar dacă se acceptă o anumită schimbare a simbolurilor (*Revoluția simbolurilor*⁴), modificările produse în devenirea generală a comunităților neolitice au marcat cristalizarea viziunilor despre timpul ciclic, determinat de trăsăturile și ritmurile vieții agrare⁵, chiar în condițiile dezvoltării centrelor urbane proto-istorice și concepțiilor despre structurarea / sistematizarea spațiului construit (Cayönü Tepesi, Nevalı Çori, Asikli Hüyük, Hacilar, Çatal Höyük, Jerichon, Sesklo, Dimini etc.), a templelor unor paleodivinități (Göbekli Tepe, Nevalı Çori, Çatal Höyük etc.)⁶ și instituționalizării corpurilor preoțești administrative și militare, a configurării unor structuri economice, bazate inclusiv pe schimbul pe mari distanțe, și sociale elaborate (centre meșteșugărești și comerciale, ierarhii stricte). Marea majoritate a populației trăia, însă, în așezări rurale, de dimensiuni și moduri de organizare diverse, potrivit tradițiilor culturale ale grupurilor de comunități umane care alcătuiau diferitele civilizații, definite azi arheologic.

Neolitizarea Europei (mileniile VII-V BC) a însemnat aducerea și răspândirea, de către comunitățile neolitice micro-asiatice, a modurilor de întemeiere și organizare și a tipurilor de așezări de tradiție orientală, dar ulterior, prin evoluție locală și împletirea modelelor, s-au dezvoltat modele particulare, așa cum se observă în cazul siturilor-*tell* sau așezărilor plane, situate în poziții mai joase, de tip Sesklo, Starčevo-Karanovo I-II, Vinča⁷, liniar ceramice central-

---

² Chantal Jégues-Wolkiewicz, *Les calendriers paléolithiques de Sergeac et de Lartet décryptés; Livre 2 : Révélation de la vie collective des premiers Cro-magnons*, Autoédition, 2015.

³ Mircea Eliade, *Sacral și profanul*, Traducere Brândușa Prelipceanu, București, Editura Humanitas, 1995; Mircea Eliade, *Mitul eternei reîntoarceri. Arhetipuri și repetare*, Traducere Maria Ivănescu, Cezar Ivănescu, București, Editura Univers Enciclopedic, 1999.

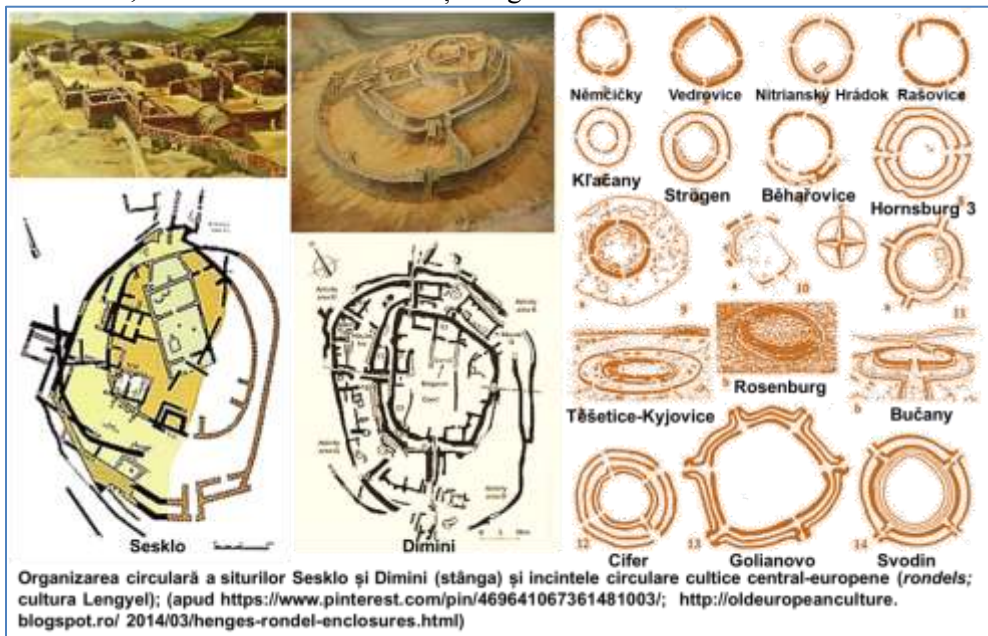
⁴ Jacques Cauvin, *Naissance des divinités, Naissance de l'agriculture. La révolution des symboles au Néolithique*, Paris, CNRS Editions, 1994.

⁵ Marie-Claire Cauvin (ed.), *Rites et rythmes agraires: séminaire de recherche*, Paris, Maison de l'Orient, 1991.

⁶ Klaus Schmidt, Jean Guilaine, *Le Premier temple. Göbekli Tepe*, CNRS Editions, Paris, 2015; Adela Kovács, *Temple, sanctuare, altare în Neoliticul și Epoca Cuprului din sud-estul Europei*, Suceava, Editura Karl A. Romstorfer, 2016, p. 23-170 *passim*.

⁷ Florin Gogâltan, *Tell-uri în Orientul Apropiat și Bazinul Carpatic. O scurtă privire comparativă asupra habitatului preistoric (I)*, în „Acta Terrae Septemcastrensis”, III, 2004, p. 43-117; Eva Rosenstock, *Early Neolithic tell settlements of South-East Europe in their natural setting: A study in distribution and architecture*, în vol. I. Gatsov, H. Schwarzberg

europene (danubiene)⁸, Lengyel și Tisza, multe evidențiind forme generale circulare ale spațiului ocupat și construit, împreună cu mai multe centuri de șanțuri și palisade, precum și dispunerea locuințelor și a altor construcții potrivit unor principii de sistematizare, cele mai importante având, probabil, rolul de centre economice, administrative teritoriale și religioase.

Se pare că această organizare circulară a spațiului corespundea nu numai unor necesități de adaptare la un mediu dat și de exploatare și gestionare, legate de existența nemijlocită a comunităților respective, ci și unor modele spirituale, de reprezentare a lumii neolitice, în care așezarea era locul geografic și spiritual central, care reproducea tiparul lumii divine, cu toate structurile sale⁹. În cazul siturilor liniar ceramice și Lengyel din Europa centrală și est-centrală, trebuie menționate și complexele de tip *rondels* (*henge*), cu șanțuri și palisade concentrice și două-patru intrări / ieșiri, rar șase, orientate cardinal (cele principale către răsărit sau sud), puse în legătură cu locurile de cult și de desfășurare a ceremonialurilor

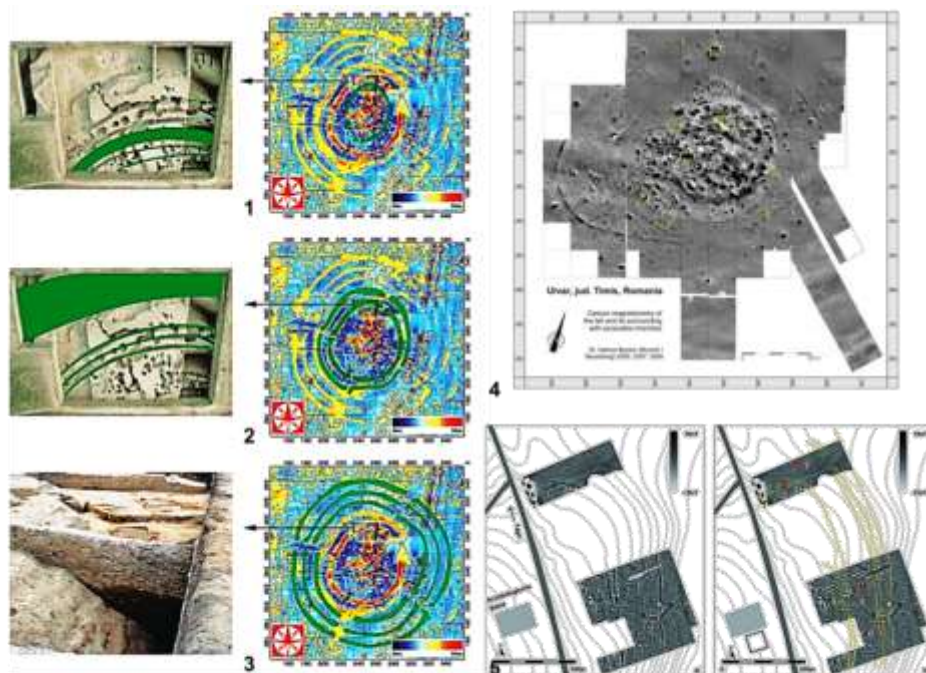
(eds.), *Aegean. Marmara. Black Sea: The Present State of Research on the Early Neolithic. Proceedings of the Session held at the EAA 8th Annual Meeting at Thessaloniki, 28th September 2002*, 2006, p. 115-126; Urszula Bugaj, Goce Naumov, Maciej Trzeciecki, Michał Podsiadło, *Archaeological, geophysical and topographic survey of the Neolithic tells in Pelagonia*, în *Sprawozdania Archeologiczne*, 66, 2014, p. 221-240

⁸ Alasdair Whittle, *Neolithic settlement patterns in temperate Europe: Progress and problems*, în *Journal of World Prehistory*, Volume 1, Issue 1, March 1987, p. 5–52.

⁹ Richard Bradley, *The Idea of Order: The Circular Archetype in Prehistoric Europe*, Oxford University Press, 2012.

legate de cultele solare¹⁰ (solstițiile de vară și iarnă) și / sau cu observatoarele astronomice.

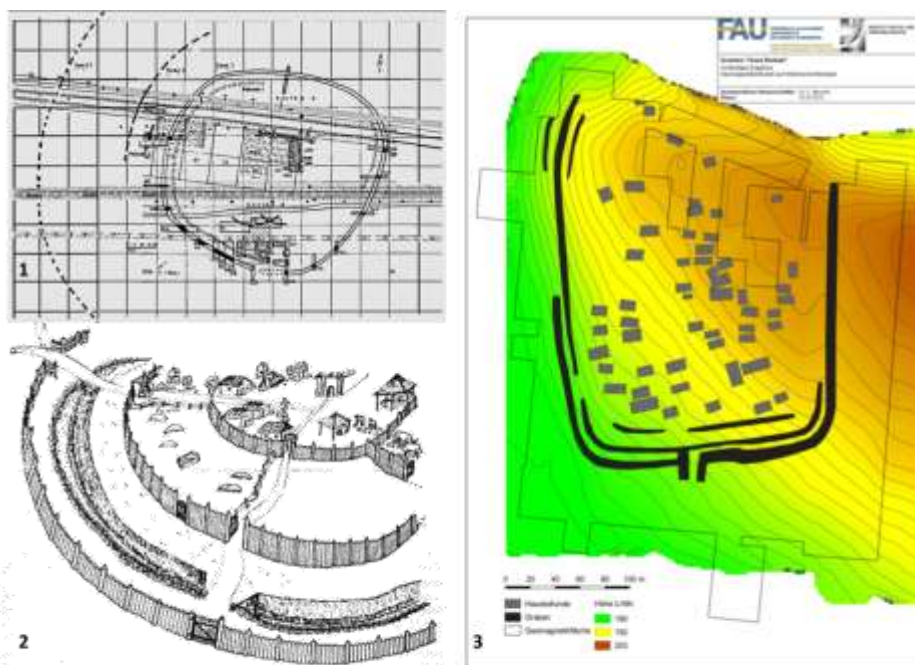
Organizarea circulară a unor situri neolitice est-cdental-europene. 1-3. Polgár-Csőszhalom; 4. Uivar; 5. Taga; (apud Raczy, Anders 2012; <http://totl.eu/uivar/>; apud http://foto.cimec.ro/cronica/2012/071_TAGA%20-%20CJ/1taga.jpg).

Ulterior, în eneolitic (chalcolitic) se constată o perpetuare a acestor modele de organizare circulară a spațiului construit, inclusiv în cadrul complexului cultural Precucuteni-Cucuteni/Trypillja (Tripolye), așa cum indică cercetările arheologice efectuate în foarte multe situri, completate cu spectaculoasele rezultate ale investigațiilor geo-fizice (magnetometrice).

Se pare că, în fazele timpurii, precucutenienii au perpetuat tradițiile și modalitățile de organizare a habitatului moștenite de la comunitățile parentale: Boian și cele ale ceramicii liniare târzii¹¹, în care modelele circulare / semicirculare sunt evidente, fie prin continuarea unor locuiri în *tell*-uri, fie prin adaptarea la condițiile naturale ale amplasamentelor (Izvoare, Baia, Poduri, Isaiia, Târpești, Târgu Frumos).

¹⁰ Emilia Pásztor, Judit P. Barna, Curt Roslund, *The orientation of rondels of the Neolithic Lengyel culture in Central Europe*, în *Antiquity*, 82, 2008, p. 910–924.

¹¹ John C. Chapman, *The Early Balkan Village*, în *Varia Archaeologica Hungarica*, Budapesta, 1989, p. 33–54; Silvia Marinescu-Bîlcu, *Tipuri de așezări și sisteme artificiale de apărare în cultura Precucuteni*, în „Memoria Antiquitatis”, IV-V, 1972-1973, Piatra-Neamț, 1976, p. 55-64; Silvia Marinescu-Bîlcu, *Sur l'organisation interne de certaines stations des cultures des complexes Boian-Gumelnița et Precucuteni-Cucuteni*, în *Cercetări Arheologice*, XI, 1, 1998–2000, p. 321-336; Cristian, Eduard Ștefan, *Unele observații privind habitatul fazei Giulești a culturii Boian*, în *SCIVA*, 61, nr. 1–2, 2010, p. 5–30.

Organizarea circulară a sitului de la Iclod (1-2) și rectangulară cu colțurile rotunjite a așezării de la Scânteia (3); (apud Gh. Lazarovici, 1991; Cornelia-Magda Lazarovici, Carsten Mischka, 2016)

Evoluția locală a modelelor originale și noile influențe receptate de-a lungul secolelor, din partea comunităților eneolitice sudice (Gumelnița-Kodjadermen-Dikili Tash) și est-central europene (Foeni-Petrești, tot sudice, la origine, Lengyel, Tisza, Iclod¹²) au consolidat și extins concepția circulară de organizare a spațiului construit, ca reflex a lumii divine (ideale), evidentă în cazul multor așezări

¹² Gh. Lazarovici, Fl. Drașovean, Zoia Maxim, *Parța. Monografie arheologică*, Vol. 1.1, Timișoara, 2001, p. 197-203; Wolfram Schier, Florin Drașovean, *Vorbericht über die rumänisch-deutschen Prospektionen und Ausgrabungen in der befestigten Tellsiedlung von Uivar, jud. Timiș, Rumänien (1998–2002)*, în *Prähistorische Zeitschrift*, 79, 2, 2004, p. 147-230; Florin Drașovean, *The neolithic tells from Parța and Uivar (Southwest Romania). Similarities and differences of the organization of the social space*, în „Analele Banatului”, SN, Arheologie-Istorie, XV, 2007, p. 19-32; Florin Drașovean, Wolfram Schier, *The Neolithic tell sites of Parța and Uivar (Romanian Banat). A comparison of their architectural sequence and organization of social space*, în Svend Hansen (ed.), *Leben auf dem Tell als soziale Praxis, Beiträge des Internationalen Symposiums in Berlin vom 26-27. Februar 2007, Kolloquien zur Vor- und Frühgeschichte*, Band 14, Eurasien-Abteilung des Deutschen Archäologischen Instituts, 2010, p. 165-187; Gh. Lazarovici, *Grupul și stațiunea Iclod*, Muzeul de Istorie al Transilvaniei Cluj-Napoca, 1991, p. 6-7, 21-24; Cătălin Bem, Alexandru Bădescu, Mădălina Dimache, Tudor Hila, Vasile Opriș, Marian Tudoran, *Pianu de Jos, com. Pianu, jud. Alba, Punct: Podei (Autostrada Orăștie–Sibiu, lot 1, Sit 10, km 21 +180 – 21+380)*, în *Cronica Cercetărilor Arheologice din România*. Campania 2012, A XLVII-a Sesiune Națională de Rapoarte Arheologice, Craiova, 27–30 mai 2013, Ministerul Culturii, Institutul Național al Patrimoniului, Comisia Națională de Arheologie, Direcția Patrimoniu Cultural, Muzeul Olteniei - Craiova, Ed. Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2013, p. 224-225, 379.

cucuteniene, din cele trei faze de evoluție a complexului cultural: Cucuteni A – Ruginoasa, Scânteia, Fulgeriș etc.¹³ și cele tripoliene (faza B I)¹⁴ sau în cazul siturilor Cucuteni A-B (Ripiceni-Holm/Telescu, Traian-Dealul Fântânilor)¹⁵ și al așezărilor circulare gigantice, cunoscute începând cu faza /Tripolye BI-BII)¹⁶. Acestea devin foarte caracteristice în faza Cucuteni B/Tripolye B II/C I (Petreni și Stolniceni, în Republica Moldova; Taljanki, Majdanetsk, Dobrovody, Nebelivka etc., în Ucraina)¹⁷, reprezentând veritabile aglomerări proto-urbane, sistematizate

---

¹³ Dorel Micle' Liviu Măruia, Marcel Török-Oance, Gheorghe Lazarovici, Cornelia-Magda Lazarovici Mantu, Adrian Cîntar, *Archaeological geomorphometry and geomorphography. Case study on Cucutenian sites from Ruginoasa and Scânteia, Iași County, Roumania*, în *Annales d'Université "Valahia" Târgoviște. Section d'Archéologie et d'Histoire*, Tome XII, Numéro 2, 2010, p. 23-39; Cornelia-Magda Lazarovici, Gheorghe Lazarovici, *Ruginoasa-Dealul Drăghici. Monografie arheologică*, Suceava, Ed. Karl A. Romstorfer, 2012, p. 27-40; Florin Scurtu, *Imagini geofizice ale așezării cucuteniene Scânteia (jud. Iași)*, în Victor Spinei, Cornelia-Magda Lazarovici, Dan Monah (eds), *Scripta Praehistorica. Miscellanea in honorem nonagenarii magistri Mircea Petrescu Dîmbovița oblata*, Iași, Ed. Trinitas, p. 403-423; Andrei Asăndulesei, Lăcrămioara Istina, Vasile Cotiugă, Felix-Adrian Tencariu, Ștefan Caliniuc, Radu Balaur, Ana Crețu, Cristi Nicu, Bogdan Venedict, *Cesium magnetometer survey in the Cucuteni settlement of Fulgeriș-La Trei Cireși, Bacău county, Romania*, în *Romanian Reports in Physics*, Vol. 64, No. 3, 2012, p. 878-890.

¹⁴ Victor Sorochin, *Modalitățile de organizare a așezărilor complexului cultural Cucuteni-Tripolie*, în *Arheologia Moldovei*, XVI, 1993, p. 69-86; Victor Sorochin, *Considerații referitoare la așezările fazei Cucuteni A - Tripolie BI din Ucraina și Republica Moldova*, în *Mem. Antiq.*, XXI, 1997, p. 7-85.

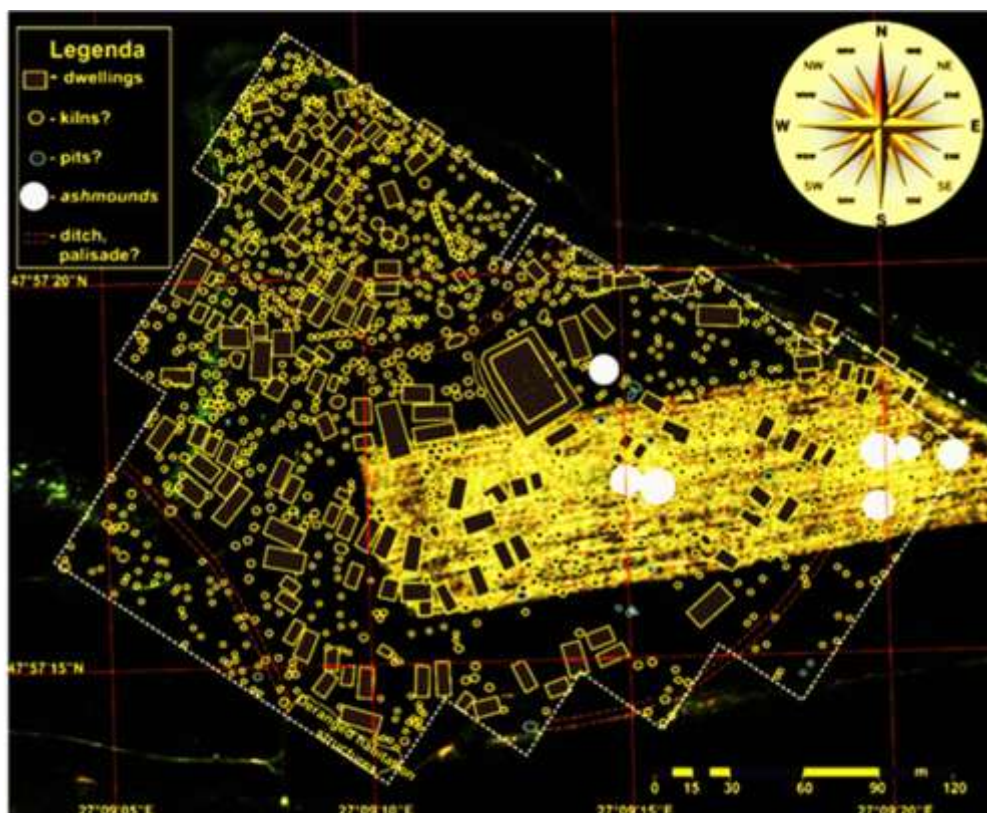
¹⁵ Dumitru Boghian, Sergiu-Constantin Enea, Radu-Gabriel Pîrnău, Aurel Melniciuc, Andrei Asăndulesei, Felix-Adrian Tencariu, *Încercare de reconstituire a evoluției peisajului prehistoric în Depresiunea Prutului Mijlociu, microzona sitului cucutenian de la Ripiceni-Holm, județul Botoșani (Partea II)*, în *ArheoVest*, Nr. IV, Timișoara, 26 noiembrie 2016, Vol. 2: *Metode Interdisciplinare și Istorie*, Universitatea de Vest din Timișoara, JATEPress Kiadó, Szeged, 2016, p. 561-590; Cătălin Bem, *Traian-Dealul Fântânilor. Fenomenul Cucuteni A-B*, Târgoviște, Ed. Cetatea de Scaun, 2007, p. 22-24, 153-170, fig. 16.

¹⁶ Oleg Chitic, *Eléments d'habitat de la période Cucuteni A et Cucuteni A-B de l'espace Pruto-Dnistréen*, în Vasile Chirica, Mădălin-Cornel Văleanu (eds.), *Etablissements et habitations préhistoriques. Structure, organisation, symbole. Actes du colloque de Iași, 10-12 Décembre 2007*, Bibliotheca Archeologica Moldaviae, IX, Iași, Ed. PIM, 2008, p. 263-314; Vladimir Kruts, *Giant-settlements of Tripolye culture*, în Francesco Menotti, Aleksey G. Korvin-Piotrovskiy (eds.), *The Tripolye Culture Giant-Settlements in Ukraine. Formation, Development and Decline*, Oxbow Books, Oxford and Oakville, 2012, p. 70-78.

¹⁷ Johannes Müller, Knut Rassmann, Mykhailo Videiko (eds.), *Trypillia Mega-Sites and European Prehistory: 4100-3400 BCE*, European Association of Archaeologists, Routledge, 2016; Alexandru Popa, Sergiu Musteață, Knut Rassmann, Veaceslav Bicbaev, Octavian Munteanu, Gheorghe Postică, Ghenadie Sîrbu, *Rezultate preliminare privind sondajele geofizice din anul 2009 și perspectivele folosirii magnetometriei în Republica Moldova*, în vol. Sergiu Musteață, Alexandru Popa, Jan-Peter Abraham (eds.), *Arheologia între știință, politică și economia de piață*, Chișinău, Ed. Pontos, 2010, p. 145-157; Stanislav Țerna, Knut Rassmann, Mariana Vasilache, Kai Radloff, *Stolniceni I - New Research on a Cucuteni-Tripolye Large Site*, în *Tyragetia International*, I (Aurel Zanoci, Elke Kaiser, Maya Kashuba, Elena Izbitser, Mihail Băț eds.), *Mensch, Kultur und Gesellschaft von der*

(ca întindere, organizare internă și, foarte probabil, în ceea ce privește funcționalitățile).

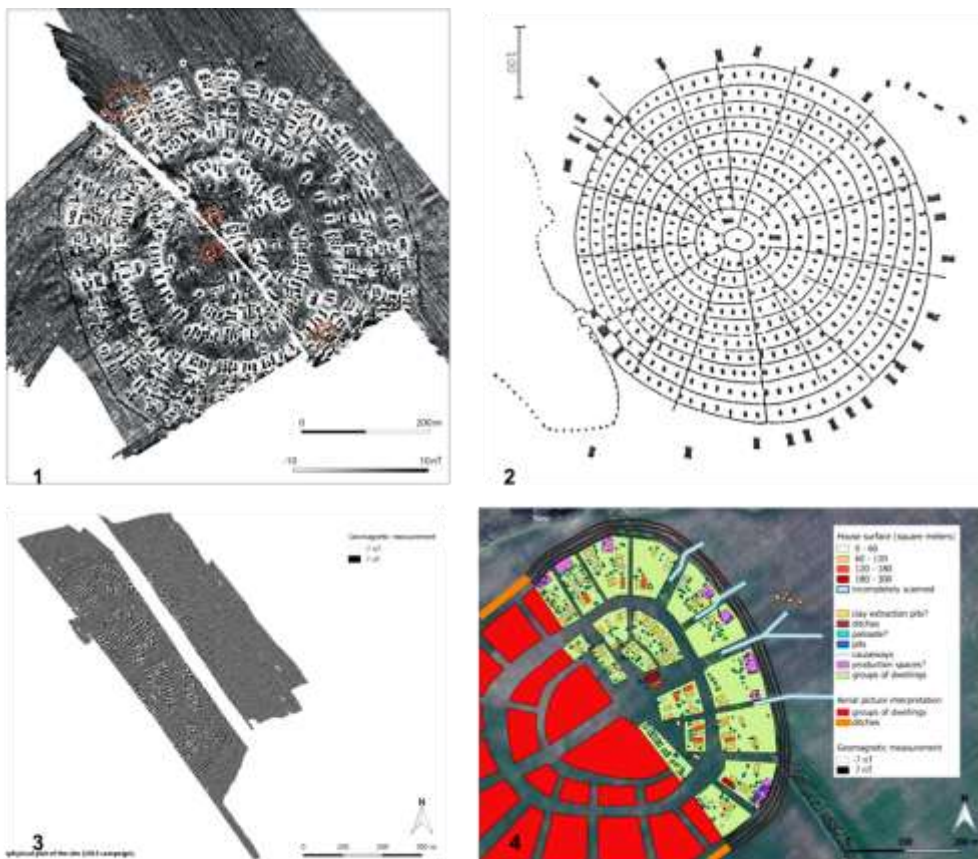

Organizarea circulară a sitului Cucuteni A-B de la Ripiceni-Holm/Telescu (apud D. Boghian et alii, 2016)

În aceste condiții, devine din ce în ce mai clar că a existat o directă legătură între concepția organizării circulare a cosmosului sacru neolitic și eneolitic, inclusiv cucuteniano-tripolitan, și modalitățile concrete de întemeiere, dezvoltare și funcționare a habitatului acestor comunități umane.

Kupferzeit bis zur Frühen Eisenzeit im Nördlichen Euroasien. Beiträge zu Ehren zum 60 Geburtstag von Eugen Sava), Chișinău, 2016, p. 41-52; K. Rassmann, P. Mertl, H.-U. Voß, V. Bicbaev, A. Popa, S. Musteață, 'Copper Age settlements in Moldova: insights into a complex phenomenon from recent geomagnetic surveys' in J. Müller, K. Rassmann and M. Videiko (eds) *Trypillia Mega-Sites and European Prehistory 4100-3400 BCE*, London-New York: Routledge, 2016, p. 55-70.

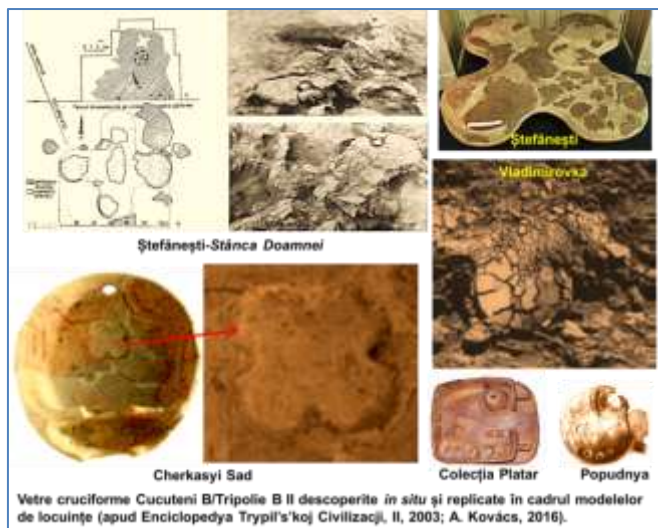
Situri Cucuteni B cu organizare circulară. 1-2. Petreni; 3-4. Stolniceni (apud K. Rassmann et alii, 2016; St. Țerna et alii, 2016).

* * *

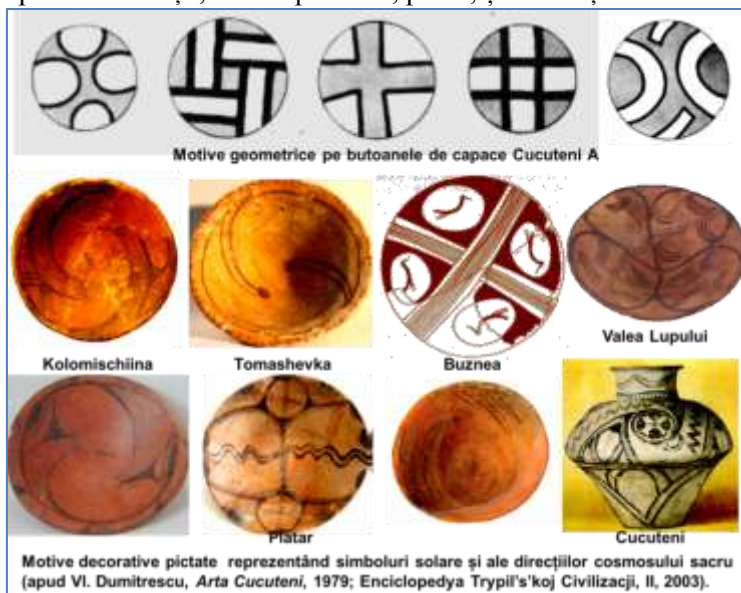
O altă categorie de dovezi, care ar argumenta existența unor concepții legate de cosmologia divină la cucuteniano-tripolieni, este reprezentată de scenele pictate pe ceramica fină și semifină, unele recipiente cu asemenea reprezentări fiind utilizate, probabil, în ritualurile calendaristice, în care se repetau miturile existențiale și scenariile *Genezei* (în accepțiune eneolitică) și ale existenței arhetipale a diferitelor paleodivinități.

Dacă pentru fazele Cucuteni A și A-B, dispunerea tectonică a picturii, în registre verticale și orizontale, plasarea cardinală a unor motive solare-lunare¹⁸ și mesajul cosmologic al ansamblurilor decorative par difuze și integrate conceptului general al arhetipurilor redade (chiar dacă se acceptă o anumită simbolistică astrală pentru cercuri, ove / semi-ove, motive cruciforme, spirale, legate de reprezentarea soarelui, lunii, mersului astrilor zilei și nopții etc.), din faza Cucuteni B acestea devin din ce în ce mai explicite, existând categorii de vase, cu rol de *paraphernalia* cultice, utilizate în ritualuri.

¹⁸ Б. А. Рыбаков, *Космогония и мифология земледельцев энеолита*, în *Советская археология*, 1, 1965, p. 24-47 și 2, 1965, p. 13-33.

Astfel, pe lângă dispunerea tectonică a picturii, pe cele trei registre verticale, care indică, probabil, lumile subterană, terestră și cea celestă, există numeroase indicii că erau uzuale reprezentările celor patru direcții cardinale ale universului terestru (motivele cruciforme – cruci, zvastici, simple / libere sau înscrise în cercuri, pătrate, considerate simboluri solare, romburi; vetrele de cult cruciforme; complexe de cult cu statuete dispuse cruciform/cardinal), completate cu șase (așa-numitele axe ale răsăritului / apusului soarelui de vară și iarnă), opt și chiar douăsprezece direcții, care căpătaseră, poate, și conotații calendaristice.

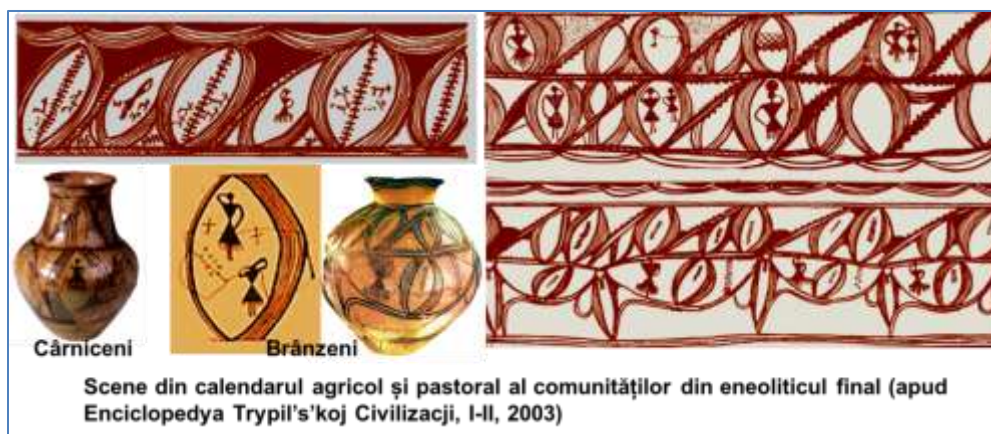
În același timp, au fost realizate și vase pe care au fost reprezentate fazele lunii, în asocierie cu simboluri ale unor personaje umane, plante și animale, acestea compunând veritabile calendare agricole, care nu se aflau în contradicție cu simbolurile solare și anul / ciclul solar, ci se presupuneau (pentru comparație a se

vedea calendarul vechi egiptean, nilotic¹⁹, conceput după fazele de vegetație și lucrările agricole determinate de activitatea Nilului; calendarul luni-solar mesopotamian²⁰).

Totodată, nu lipsesc nici reprezentările de scene cultice, vorbind de ritualuri nocturne, desfășurate la anumite intervale, practicate de către personaje feminine, călăuzire de *Ursa Mică* (*Carul Mic*) și *Luceferii de Seară și Dimineață*, acele "stele" deosebit de strălucitoare de la începutul și sfârșitul nopții (planeta Venus, steaua Vega din constelația Lirei, steaua Aldebaran din constelația Taurului / „Ochiul Taurului” etc.).

În aceste condiții, nu trebuie neglijat faptul că omul cucutenian era foarte atent nu numai la universul / cosmosul imediat, cu care interacționa nemijlocit (palierele lumii, resursele, regnurile animal și vegetal), care aveau, pentru el, determinări sacre, ci și la alcătuirea cerului, cu toate componentele sale, observabile pe timp de zi și noapte. Pe baza acestor observații paleo-astronomice, asemănătoare cu cele din lumea circum-mediteraneană contemporană, și-a configurat, foarte probabil, un calendar (poate și mai multe) luni-solar, unele dintre compozițiile decorative Cucuteni B, deosebit de abstractizate, reprezentând argumente în acest sens.

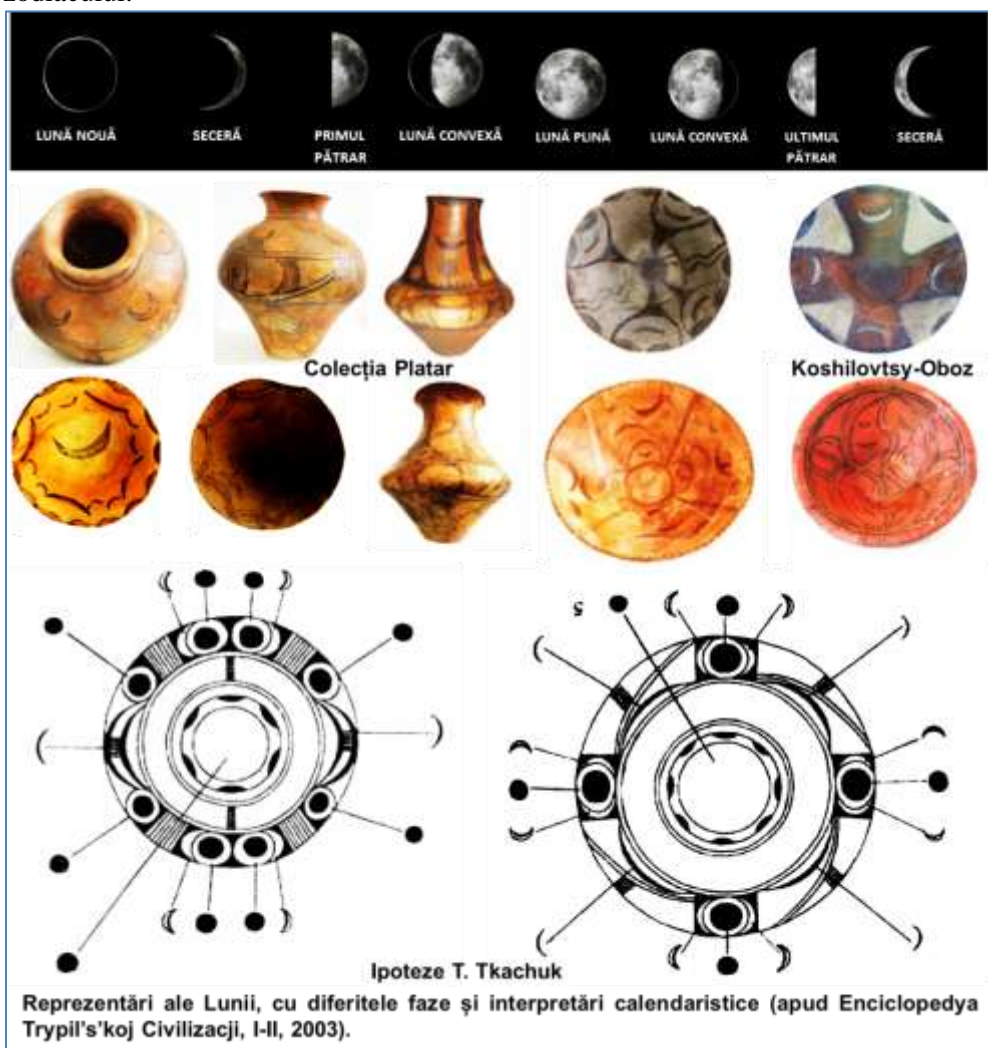

Interpretate în aceste chei, motivele geometrice solare și lunare, singulare și asociate în registre structurate, ne dezvăluie că oamenii eneolitici cucutenieni își bazau lucrările agricole și păstorești pe succesiunea ciclurilor lunare (*Luna nouă* și *Luna plină, pătrarele*) și solare, asemenea purtătorilor altor civilizații contemporane, fără să se poată preciza alte date referitoare existența sistemelor de înregistrare a timpului scurt și / sau a timpului de lungă durată și a ciclurilor naturale ale *eternei reîntoarceri*, cu indisolubile legături între ordinea și viața divină și ansamblul vieții umane.

¹⁹ Anne-Sophie von Bomhard, *Le calendrier égyptien : une oeuvre d'éternité*, Periplus Publishing London Ltd, 1999.

²⁰ Cécile Michel, *Calendrier*, în *Dictionnaire de la civilisation mésopotamienne*, Francis Joannès (dir.), Paris, Robert Laffont, 2001, p. 151-154

În același timp, acest calendar reprezenta, foarte probabil, suportul desfășurării ciclice / ritmice a ritualurilor de trecere ale indivizilor, în cadrul vieții comunitare, și ale ritualurilor calendaristice, legate de existența arhetipală a paleodivinităților, care guvernau întreaga lume a mentalului neolitic și eneolitic, și, poate, pentru divinație și prezicerea viitorului, în baza unor forme străvechi ale zodiacului.

De aceea, cercetate, înțelese și reconstituite integrat, formele mentalului pre- și protoistoric ne permit să surprindem mai bine complexitatea existenței umane a timpurilor de început ale istoriei, în care s-au configurat multe dintre structurile comportamentale, sociale și culturale cu care operăm și astăzi.

„MISTERELE ONOMASTICE” ALE IAȘILOR (VI)*

Mircea CIUBOTARU

28. Mai hălăduim încă un episod pe valea Căcainii, plebeiană ca nume, dar pitorească pentru privire, de la Podul Albinețului în sus, cum va fi văzut-o și Ion Creangă, din ceardacul din spatele bojdeucii sale: cu viile și livezile de pe coasta Șorogarilor și cu gospodăriile înșirate în marea mahala a Țicăului. Îmi iau acum un spațiu tipografic preț de doar patru poduri, o punte și un iaz, numai ca să nu facem nedreptate prin ignorare unor locuri periferice, dar având noima lor din istoria târgului Iașilor. Pornim din amonte, de la **Podul Sculenilor**, care a devenit însemnat pentru mărșăluirea oștilor rusești și circulația poștei cu cai din capitala Moldovei, cu ieșirea pe la capătul străzii Sărărie, spre Sculenii de pe Prut. O mai veche cale din Iași spre acest vad al Prutului sau spre Ștefănești și, mai departe, spre Hotin, începea, în târg, cu drumul (azi str.) Hotinului, trecea peste Căcaina pe Podul Albinețului și urca pe coasta dealului Șorogari (ca și astăzi, Șoseaua Albineț), pentru a ajunge în satul Șorogari și, mai departe, prin Stânca Roznovanului, la Sculeni. Podul numit al Sculenilor, aflat pe locul actual al podului de la capătul Bd-ului C. A. Rosetti, de la sud de satul Cârlig, a fost construit probabil înainte de mijlocul secolului al XVIII-lea. Acesta era podul de lemn de pe „drumul pocitii Sculenilor”, deteriorat la 1840, când se întocmea un smet (deviz) pentru un pod nou, de piatră. Fiindcă podul se afla pe moșia Cârligul, cheltuielile pentru facerea lui au fost prevăzute în bugetul Ministerului Lucrărilor Publice din Moldova (Arhivele Naționale Iași – ANI, MLPM, dos. 335/1840) și nu al Eforiei Iași. Podul, lung de 17 stânjani, s-a realizat, de vreme ce în anul 1848 era meremetisit (reparat) (*Ibidem*, dos. 317/1848). De atunci și până astăzi, podul din acest loc, acum de beton, este martor abia observat al (pe)trecerii oamenilor în goana lor fără tihnă prin această lume.

De la Podul Sculenilor și până la Podul Albinețului, valea Căcainei a fost, în vechime, impracticabilă pentru circulație. Pe această porțiune, apa pârâului nu era poluată, dovada indirectă fiind un iaz, fără denumire, reprezentat în planul lui Joseph Bajardi, din 1819, la cca 250 m nord de Podul Albinețului, în perimetrul actual al Trecătorii Bravilor. Iazul apare și în planul din anul 1840 al lui Vasile Pop, amintit în episoadele anterioare, ca **Iazu Vâlcului**. Personajul poate fi identificat în documente de la sfârșitul veacului al XVIII-lea. Era călărașul de Țarigrad Ioniță (Ion) Vâlcul, care avea o vie pe dealul Vacota, bun litigios (Ioan Caproșu, *Documente privitoare la istoria orașului Iași* – DIOI –, X, p. 31-33, 76-80, a. 1796),

---

*Continuare a serialului onomastic din numărul precedent, „Prutul”, VI (XV), 2016, nr. 2 (58), p. 17-29. Episoadele din acest număr au fost preluate din „Cronica Veche” (Iași), anul VII, 2017, nr. 1-6 (ianuarie-iunie).

și casă în Sărărie (*Ibidem*, X, p. 113, a. 1797). Tatăl său, Macovei Vâlcu, făcuse o moară pe iazul Ciric al Mănăstirii Aron-vodă, iar fiul avea o pricină de despăgubire cu mănăstirea în anii 1799 și 1800 (*Ibidem*, X, p. 256, 308, 310, 352, 353-354). Probabil, acel Macovei Vâlcu făcuse și iazul de pe Căcaina, moștenit de fiul său, care îl va fi vândut, căci ulterior, este menționat ca **Iazul Muscalilor** („Buletin. Foaie Oficială” – BFO, 1854, p. 113, 119), poate al unor lipoveni sau muscali scopiți Krasnikov din Păcurari (terenul de pe malul stâng al Căcainei, alături de iaz, este marcat *Krasnikov, acum Mitropolie*, în planul lui Vasile Pop). Apoi, îl găsim încă o dată, numit **Iazul Mitropoliei** (ANI, *Primăria Iași* – PI, dos. 121/1877, f. 11 r.), curând dispărut (cf. planul lui Gr. Bejan, din 1896-1897, unde nu mai apare). O moară de pe apa Căcainei, amintită în BFO, 1834, p. 509, nu putea fi decât pe ieșitura acestui iaz, situată în capătul str. Râpei de astăzi.

Câteva poduri și punți au fost necesare și pe această porțiune a pârâului Căcaina, pentru ieșirea mahalagiilor din Țicăul de Jos spre ogoarele lor și imașurile vitelor de pe Șorogari. Avem date despre o punte făcută în anul 1910 (ANI, PI, dos. 58/1920, f. 17 r.), care a fost înlocuită cu un pod construit în 1921 (*Ibidem*, dos. 58/1921, f. 15 r.-v.; stricat apoi: dos. 58/1927, f. 71 r., 74 v.). Este **podul de la Trecătoarea Bravilor**, o străduță cu denumire oficială, fără vreo motivare a determinantului. Tot atunci a fost construit de ostași podul de la vechea adăpătoare cu uluce a cailor Regimentului VII Roșiori (*Ibidem*, dos. 58/1921, f. 34 r.; refăcut după o ploaie torențială din 1927, cf. dos. 58/1928, f. 62 r.), pod aflat astăzi la capătul de jos a str. Poligon, pe unde contingente de recruți au traversat Bd. C. A. Rosetti, pentru a urca în Poligonul de trageri de infanterie de la Șorogari.

De la Podul Albinețului în jos, de unde a început marea poluare a pârâului încă din veacul al XVI-lea (în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, mai abitar de salhanaua lui Albineț – v. episodul precedent), numărăm în planul lui Joseph Raschek, din anul 1844, șase podețe sau punți dintre care numai între Podul de Piatră (apoi Podul de Fier) și Podul de Lemn (fost al Meserciilor), din capătul str. Tătărași de azi, apar cinci, toate fără nume. Unele sunt menționate în actele Primăriei pentru diverse reparații (ANI, PI, dos. 58/1891, f. 63 r., dos. 58/1892, f. 5 r., dos. 58/1895, f. 217 r., dos. 58/1898, f. 66 r.). Erau locuri de trecere peste Căcaina la capetele tuturor ulițelor care coborau din Tătărași. Aleg acum numai o punte, aceea localizată în Mahalaua Armenimea, care îmi dă prilejul de a atenționa pe distratul cititor să nu confunde această mahala de pe stânga Căcainei (în prezent str. Profesor Paul Ion) cu Ulița Armenească de lângă Biserica Armenească (mai pe larg, voi zăbovi asupra lor când le va veni rândul în acest serial). Știri și deizve pentru repararea **punții armenesti** le poate găsi oricine (la ANI, PI, dos. 116/1874, f. 6 v. și dos. 58/1889, f. 20 v.), dar ar fi un motiv chiar misterios, dacă le-ar mai căuta cineva acolo. Oricum, toate au rămas doar în memoria fragilă a documentelor de hârtie. Din cea a oamenilor s-au șters de mult, după canalizarea și acoperirea cursului Căcainei.

În sfârșit, de episod toponimic și de parcurs hidrografic, chiar la vărsarea Căcainei în Bahlui, un vechi drum, care este traseul str. Tăietoarea din zilele noastre, trecea peste pârâu pe un pod, cu simbolul vizibil, în planul din 1844, lângă Cășăpia mare (situată exact pe locul actual din fața clădirii cu un Master Club, aflate în stânga Facultății de Inginerie Chimică și Protecția Mediului a Universității

Politehnice „Gh. Asachi”). *Podul de lângă tăietoarea de vite* era în preocuparea Primăriei pentru reparații (ANI, PI, dos. 116/1874, f. 6 v.; dos. 58/1897, f. 2 r.). A dispărut și el, când Căcaina s-a ascuns, probabil de rușinea numelui, sub caldarâmul Bd-lui I. C. Brătianu.

*

29. Pe cititorul sastisit de stăruința toponimică pe valea Căcainei îl transfer acum spre locuri pe care el însuși le caută, în zile de arșiță sau de plictis estival-duminical, făcând doar un pas de uriaș peste dealul Tătărașilor, ca să pogorâm în *valea Ciricului*, odinioară hotar al spațiului locuit de mahalagii ieșeni, dincolo de care se întindea, spre răsărit, moșia târgului, cu locuri de pășunat, fânețe și arătură. Tocmai de acolo a găsit cu cale Aron-vodă să ia din folosința târgoveților o bucată mare de loc, pe care a dăruit-o mănăstirii ctitorite de el în țarină (în anul 1594). A rămas până azi amintirea Tiranului, încondeiat și de Gr. Ureche, și de Miron Costin, și de Hasdeu, în *Răzvan și Vidra*, prin numele său, preluat de fostul sat de poslușnici mănăstirești, Aron-vodă, denumit și *Aroneanu* de pe la începutul veacului al XIX-lea (atestare din 1825) și fixat oficial, în anul 1896, în această variantă derivată.

Cu o lungime de vreo 10 km și cu obârșia în două izvoare de pe coastele dealului de la sud de Stâncă (Roznovanului), Ciricul a avut un curs permanent și un debit suficient pentru a alimenta câteva iazuri vechi. Denumirea pornește de la cuvântul comun *ciric*, de origine turcă (*čerek*, mai vechi *čirik* „unitate de măsură pentru cereale, baniță”), răspândit în sudul țării cu sensul „sfert” (de vită tăiată, de pâine, de delniță etc.), iar în Moldova desemnând o măsură pentru suprafețe de teren, egală cu un sfert de pogon, sau o unitate de lungime de un sfert de stânjen (Emil Suciu, *Dicționarul elementelor românești de origine turcă*, București, 2010). Dacă baza lexicală a numelui apei este certă, e greu de imaginat un motiv pentru care un hidronim să aibă unul dintre înțelesurile menționate. Ca în numeroase cazuri similare, dificultatea se depășește ușor, dacă admitem originea hidronimului într-un antroponim *Ciric* (poreclă), urmând cu necesitate relativă probarea existenței acestui nume de persoană. Documentele nu sunt generoase în această privință, dar norocul nu lipsește dacă știi unde să-l cauți. Părintele C. Bobulescu a avut o bună idee notând extrase din *Catastiful* unui negustor din Tătărași, străbunicul său matern (în *Tătărașii sau traiul negustorului Ioan Movileanu din veacul al XIX-lea*, Iași, Casa Editorială *Demiurg*, 2013). Printre datornicii acestuia din anul 1838 îi vedem și pe Gligori Ciricu și Inachi Ciricu (p. 34). Fiindcă termenul turcesc *ciric* nu putea pătrunde în limba română decât în veacul al XVI-lea, urmează că nici o poreclă *Ciric* și, în consecință, nici numele pârâului nu pot fi presupuse ca existând mai înainte. Probabilitatea acestui scenariu denominativ se confirmă prin apariția în documente a hidronimului curând după anul 1600, în legătură cu iazurile făcute pe cursul pârâului pe la sfârșitul aceluși secol și existente până astăzi, cu amenajări moderne, pentru pescuit și agrement.

Un loc de heleșteu de pe valea Ciricului, mai sus de un alt heleșteu, al Mănăstirii Sf. Sava, era întărit de Miron Barnovschi mănăstirii cu hramul Sf. Ioan Novi (Nicoriță), la 5 iulie 1629 (Ioan Caproșu și Petronel Zahariuc, *DIOI*, I, p. 266). Acel iaz de pe pârâul Ciricului, făcut de Buzuca și Sava, ctitori ai bisericii cu

hramul Sf. Apostoli Petru și Pavel, și cumpărat de Mănăstirea Aron-Vodă, era întărit și acestei mănăstiri, la 26 mai 1631, de Moise Moghila (*Ibidem*, p. 294), astfel încât călugării celor două mănăstiri ajung la judecată în fața domnului, la 15 iunie 1631. Atunci s-a constatat că monahii de la mănăstirea lui Nicoriță au plăsmuit cartea de danie a lui Miron Barnovschi, care a fost, după obicei, ruptă, fiind mincinoasă, iar Mănăstirii Aron-vodă i s-a reconfirmat dreptul de stăpânire asupra heleșteului (*Ibidem*, p. 294-295, și X, Addenda et corrigenda, p. 372-373, original slavon). Alexandru Iliș voievod a confirmat și el această stăpânire, la 22 ianuarie 1633 (*Ibidem*, I, p. 306-307). Povestea acestui litigiu are totuși o ciudățenie: ispisocul de danie al lui Miron Barnovschi, original, s-a păstrat și este cel din 5 iulie 1629. Atunci, ce carte de la acest domn, considerată falsă, a fost ruptă la judecata lui Moise Movilă? Putem presupune că la 1629 călugării de la Mănăstirea Sf. Ioan cel Nou au primit doar un loc de heleșteu de pe valea Ciricului, menționat alături de alte danii de locuri din Tătărași, dar ei au întocmit un alt ispisoc, revendicând heleșteul deja existent al Mănăstirii Aron-vodă. Nu-i de mirare înșelătoria, căci, știutori de carte românească și slavonească, lacomii călugări erau specialiști în asemenea matrapazlăcuri. Zeci de cazuri cunoscute îi plasează pe primul loc în statistica acestui soi de înșelătorie, dar nu am exemple de pedepse corporale pentru astfel de... furăciuni. Negustorii prinși cu ocaua mică se pregăteau de țepă, gârbaci sau falangă, după dispoziția lui vodă, dar se vede că... discriminarea pozitivă funcționa bine și în vechime, sutana sau rasa semnalizând excepția de la regula punitivă.

Ciric trebuie să fi fost un meșter de iazuri sau un morar din secolul al XVI-lea, precum Buzuc și Sava, mai sus pomeniți. Iazurile de pe pâraul Ciric au fost importante pentru ieșeni și mănăstiri, fiindcă nu se puteau face heleșteie trainice nici pe Nicolina (cel de la Frumoasa nu a dăinuit multă vreme), nici pe Bahlui, care inunda mereu șesul și rupea iezeiturile (iazul cel mare, singurul de altfel, era domnesc și avea un dig solid, care a rezistat până în veacul al XIX-lea), și nici pe mizera Căcaină (cu excepția micului iaz al Mitropoliei – vezi episodul XXVIII). Pe Ciric, cel mai vechi pare a fi fost **heleșteul Mănăstirii Sf. Sava**, menționat în 1629. Acesta ar putea fi iazul Ciricului (= al lui Ciric), de la care, prin extensia obișnuită a numelor de ape din aval spre amonte, s-a ajuns la denumirea pâraului, mai întâi pe moșia târgului Iași. Mănăstirea va fi cumpărat sau primit ca danie heleșteul curând după ctitorirea ei din anul 1583. Planul adesea citat în acest serial, al inginerului hotarnic Vasile Pop, din anul 1840, îl situează, cu numele *Heleșteu Sf. Sava*, în stânga podului de peste Ciric, din capetele străzilor actuale Ion Creangă și Aurel Vlaicu, iar în planul lui Gr. Bejan (1896-1897) apare ca **Iazul lui Niță Simionovici**. A fost secăt după ultimul război, la capătul unei existențe de peste 350 de ani. Astăzi, pe locul fostului heleșteu sunt nouă blocuri noi de locuințe de pe **str. Fântânilor**, cu nume vechi, amintind de *fântânile di la Ciric*, vreo nouă, de pe malul drept al pâraului, lângă o fostă nisipărie, toate existente și cartate la 1840.

Al doilea iaz de pe Ciric, bătrân de patru veacuri, este cel cumpărat de Mănăstirea Aron-vodă înainte de 1631 și pe care îl numim în prezent **Lacul Aroneanu**. Al treilea este **Iazul Ciric**, tot al Mănăstirii Aron-vodă, iezeit „din vechi”, stricat de viituri și refăcut, pentru a-l lua în folosință, cu bezmen (chirie), de un Macovei Vâlcu, în 1789, când a construit, pe dig, o moară de apă, iar alături o casă

și un bordei, acesta pe moșia Mănăstirii Sf. Ioan (Zlataust). Ultimul detaliu documentar identifică iazul ca fiind Ciricul, căci ieșitura reparată atunci, peste care astăzi trece șoseaua spre aeroport, apare în planul din 1840 pe hotarul dintre moșiile celor două mănăstiri. Peste un deceniu, Ioniță Vâlcu, fiul morarului mort, solicita „prețului” lucrărilor făcute de tatăl său, căci încetase tocmeala bezmenului de 10 ani cu Mănăstirea Aron-vodă (*Ibidem*, X, p. 256-257, a. 1799; p. 308, 310, 352, 353, a. 1800). Opresc și eu aici episodul, după numai „un ciric” din recolta de știri arhivistice despre pitoreasca vale din anatolia ieșeană.

*

30. Fiindcă tot se apropie primăvara, să revenim în valea Ciricului, ca să mai dezlegăm, pentru împătimitii amatori de bere și grătar la iarbă verde, mușchiuloșii pescuitori în ape tulburi de zvârlugi adolescente și chiar pentru zburătorii grăbiți spre aeroport, câteva șarade de dincolo de negura toponimică a *Morii de Vânt*. Deși cred că tot sedentarii consumatori de slovă tipărită, între care un consecvent compresar convorbirist, cu prenume de dragobete internațional, se mărturisesc ocazional și de păcatul înfruptării din delicii etimologice servite episodice și în porții digerabile de Hronica Vechimii Moldoieșenilor. Așadar, urcând pantele Rufenilor și ajungând la poarta tărâmului promițător al unui loc de vecinică verdeață, unde veghează primitori Sf. Petru și Sf. Pavel, repede trecem nepăsători și pe lângă tăpșanul de pe care o veche moară de vânt își învârtea disperată aripele, în nădejdea confruntării cu vreun donquijote tătărășan. Moara de Vânt ieșeană, nemuritoare atâta vreme cât nu-i va trece prin minte cuiva să schimbe numele cartierului (fost Mahalaua de la Moara de Vânt, la 1844), străzii și stradelei omonime cu cel al vreunei stele de divertisment sau al unui arșin de talent, și-a împlinit misia oportunistă, după cum bătea vântul dinspre platoul golaș al Șorogarilor, timp de vreo jumătate de veac. O vedem precis localizată în *Planul iconografic al orașului Iași* ridicat de Joseph de Bajardi (1819) și în planul întocmit de inginerul hotarnic Vasile Pop (1840), la marginea de nord a cimitirului amintit. În apropiere, la intrarea în curtea de astăzi a Ocolului Silvic Iași, a fost instalată probabil imediat după ciuma din 1829-1830 rohatca (bariera) de la Moara de Vânt, menționată în anul 1834 (ANI, *Eforia Iași* – EI –, dos. 39/1834, f. 5 r.). Moara, construită pe moșia Mănăstirii Sf. Ioan (Zlataust), nu era foarte veche (nu este menționată în numeroasele documente cunoscute, cele publicate de Ioan Caproșu, și nici în altele, inedite, de până la 1834). Va fi fost necesară după ce vechea moară de apă a lui Macovei Vâlcu, de pe ieșitura Ciricului, s-a risipit cu totul, iar mahalagii din Tătărăși și Rufeni nu mai ajungeau la rândul morii Mănăstirii Aron-Vodă, desigur cea de pe ieșitura *Iazului Aroneanu* (cum s-a numit de la o vreme, de pildă, prin 1886), moară care este reprezentată cu simbolul cunoscut în planul din 1840, unde denumirea apare ca *heleșteul lui Aron Vodă, care au fost a lui Bărboi* (la nr. 7 în legenda locurilor marcate pe plan). De altfel, măcinatul devenea o problemă serioasă în vreme de secetă, când secau iazurile, de vreme ce însuși vodă Alexandru Moruzi porunca egumenului, la 20 ianuarie 1803, să facă o moară de cai pentru hrana norodului ieșean (ANI, *Mănăstirea Aron-Vodă*, pachet II/71). Așadar, probabil la concurență, pe partea de moșie a Mănăstirii Sf. Ioan Zlataust au fost

ridicate, poate pe la începutul veacului, cel puțin două mori de vânt, care au dăinuit până spre mijlocul aceluiași secol. Lângă moara reprezentată pe planurile din 1819 și 1840, a mai existat încă una, despre care avem știință dintr-un document din 19 octombrie 1842 (ANI, *Epitropia generală a Casei Spitalului „Sf. Spiridon” din Iași*, dos. 30/1829-1871). Atunci, Samuel Werner, „maître de musik” (f. 32 r.) sau „profesor de scripcă” (f. 31 r.), era dispus să vândă Epitropiei, „cu preț mai îngiosât”, un loc de lângă rohatca de la Moara de Vânt, unde se înființa cimitirul binecunoscut. Se aflau pe acel loc, cu bezmen către Mănăstirea Sf. Ioan Zlataust, două mori de vânt care, considera ofertantul, nu vor fi de folos Epitropiei, el angajându-se să le desființeze, dacă vânzarea se va face. Un act al tranzacției nu există în dosar, dar aceasta s-a realizat cu certitudine, căci locul cimitirului era îngrădit începând din 1846 (f. 33 r.). Probabil în toamna anului 1842 sau curând după aceea, proprietarul celor două mori a „regularisit a lor disființare” (f. 32 r.). Un crâmpoi din povestea acestora fiind luminat, mai rămân în negura istoriei câteva „mistere”: câte mori au existat în zona numită *Moara de Vânt*? Și dacă au fost mai multe, cel puțin două, sigur, de ce nu a rămas denumirea (*La Morile de Vânt*)? La această întrebare putem răspunde astfel: numele cu determinatul la singular al reperului toponimic a apărut cel dintâi, când, inițial, s-a înălțat o singură moară. Dar dacă au fost patru, cum știa regretatul Ion Măitican, anume trei pe marginea șoselei spre Aroneanu și una pe coasta dinspre Țicău a dealului (*Cu Mihai Eminescu și Ion Creangă prin târgul Leșilor*, 1990, p. 106), intrăm în misterul însuși al bibliografiei pasionatului iscoditor al trecutului urbei, fiindcă acesta, purtat de valul inspirației poetice, rareori împărtășește cititorului avid de exactitatea știrilor izvorul documentar al informațiilor sale. În pricina de față, evocarea celor patru mori de vânt, care încă își mai roteau obosite aripile în vremea hălăduirilor mirificilor prieteni prin cârciumile Tătărașilor (deci pe la 1875) ni se pare a fi o ... invenție fictivă, căci morile mecanice, curând apărute după 1860, l-au făcut inutile, ca de altfel și pe toate morile de apă și de cai, dintre care doar cele mai norocoase au funcționat până la sfârșitul secolului al XIX-lea. Nicio urmă materială nu a rămas pe locul fostelor mori din marginea țintirimului, demolate după închiderea lor. Ce pitoresc ar fi răsărit acum pe culmea dealului Șorogarilor silueta unei mori de vânt, dacă moldovenii erau puțin mai... olandezi. Dar nu a fost să fie și nici nu va fi posibil vreun transplant de organ al managementului memoriei istorice din țara lalelelor în cea a belelelor. Un nume de rezonanță în structura urbanistică ieșeană își are începuturile cu doar două veacuri în urmă. Nu-i niciun mister toponimic aici, ci doar taina eternă a timpului și a efemeridelor omenești.

Coborând acum pe albia pâraului, ne amintim că am rămas datori cu vreo trei fărtaie (germ. *Viertel* „sfert”) sau circuri nu de vii sau teren arabil, ci de știri despre locuri cu nume familiare, dar cu trecut încețoșat. **Iazul Cîrcul**, rămas fără moară de apă după anul 1800, a fost folosit de Mănăstirea Aron-Vodă ca heleșteu de pește, iar după secularizare moșia, cu toate bunurile ei, a trecut în proprietatea Statului, care a făcut împroprietăririle începute în 1864. Apoi, iazul a devenit proprietate a comunei urbane Iași (1889), dar era amenințat de colmatare, fiindcă valea pâraului era râpoasă și golașă pe ambii versanți și a trebuit să fie împădurită. Peisajul, așa cum îl vedem astăzi, este rezultatul plantațiilor inițiate în 1936, continuate în 1942-1943, apoi după 1944, durând până prin anii 1958-1960. *Iazul*

Municipal, din planul orașului, desenat de C. Condurachi (cca 1935), a fost amenajat ca ștrand și pentru pescuit după 1954. Un baraj median, cu pasaj pietonal, menit să reducă presiunea pe barajul vechi, ce suportă acum și traficul sporit spre aeroportul devenit internațional, a împărțit străvechiul iaz, bătrân de peste trei veacuri, în Lacul Ciric 1 și Ciric 2. Modernizările demarate în 2011, cu dotări pentru turism, agrement și diverse sporturi, prin investiții din fonduri europene, au fost însoțite de obișnuitul concert al disputelor politice și mediatice, dar și al broaștelor autohtone, statornice pe melegurile strămoșești.

În amonte, dincolo de Lacul Aroneanu, căruia în episodul anterior i-am identificat vârsta venerabilă de patru secole, se întinde junele **Lacul Dorobanț**, rezultat din secționarea printr-un baraj a părții nordice a Lacului Aroneanu, ajuns la maxima sa extindere, așa cum se vede reprezentat în planuri vechi (ANI, *Hărți și planuri* – HP –, nr. 565, cca 1885; nr. 1615, a. 1886; nr. 799, a. 1886; nr. 798, a. 1889; nr. 516, cca 1900). În unele perioade, iazul a fost colmatat și năpădit de vegetație (*Ibidem*, nr. 712, a. 1926-1927), situație vizibilă și pe hărți militare ridicate în 1894 și 1961. În planul din 1840, locul iazului, încă neinundat, era pe Valea Posadnicilor (fost sat la vest de Stânca Roznovanului). Numele lacului este un transfer în stil administrativ de la denumirea oficială a satului Dorobanțul, din comuna Aroneanu, înființat în anul 1907, prin vânzarea unor loturi mici din fosta moșie a Mănăstirii Aroneanu. După Războiul de Independență, mai multor așezări, unele nou constituite, li s-au atribuit nume ce evocau locuri ale luptelor sângeroase în care s-au distins unități ale armatei române: *Călărași*, *Dorobanți*, *Dorobanțu*, *Grivița*, *Plevna*, *Roșiori*, *Smârdan*, precum și *Independența*. În prezent, Lacul Dorobanț, cel mai lung și mai adânc dintre acumulările de pe Ciric, bazin piscicol în anii 1970, are și o notorietate națională, fiind amenajat, începând din 1983, ca bază nautică de canotaj, iar în 1997 a fost declarat Centru de pregătire olimpică pentru juniori.

În sfârșit, coborâm pe pârâul Ciricului și ajungem la **Veneția**, nu cea italienească, desigur, ci la o acumulare menită să rețină viiturile și să protejeze de inundație zona fostului Abator (Salhanaua). Iazul a fost făcut după anul 1900 (nu apare în planul lui Gr. Bejan) și este reprezentat, fără denumire, în planul nr. 516, citat mai sus, și în planul lui C. Condurache (cca 1935). Numele său este o fantezie toponimică, tipică pentru snobismul funcționăresc al edililor dintotdeauna, dar înfloritor mai ales în perioada antebelică. L-am găsit în sintagma *Podul Veneția*, care desemna podul de peste Ciric, din capătul str. Aurel Vlaicu (ANI, PI, dos. 23/1943, f. 129 r.). Lacul Veneția, pe care hidrologii îl numesc și *Lacul Ciric 3*, a devenit deja în ultimii doi ani un alt loc de agrement foarte frecventat în sezonul estival.

Nu vom părăsi salba lacurilor de pe Ciric înainte de a risipi „misterul” așazisului Pod de Piatră, dăruit, din albia Ciricului, aflat la 700 m în aval de barajul Lacului Ciric 1, despre care internații avansează ipoteze mirabile. Pe bun teren se plantează legende, fiindcă puțini ieșeni mai știu că acolo se păstrează încă, ascunse în vegetația pârâului, ruinele primului „**zidiul apelor**”, apeductul care susținea conducta de olane (cca 1782) ce aducea apa din valea Șapte Oameni până la haznaua din ograda Mănăstirii Golia. „Apăducul”, funcțional până la alimentarea orașului cu apă de la Timișești (1911), este marcat în planul din 1840. Despre cel de

pe valea Căcainei, demolat în 1887, cititorul a luat cunoștință în episodul XXVII. Cum nu se întrezărește posibilitatea conservării acestui evocator vestigiu ieșean, care, restaurat, ar putea constitui un punct de atracție turistică, pozele alăturate îl vor salva de totala sa uitare.

31. După ce a învârtit monoton și neobosit, timp de vreo două veacuri și jumătate, roțile morilor de apă de la hamzalele iazurilor sale și a umplut cu nenumărate coșuri și măji de pește proaspăt masa călugărilor de la mănăstirile stăpâne peste heleșteie, Ciricul s-a democratizat, în sfârșit, spre satisfacția turistico-sportivă de... masă a poporului hămesit în așteptarea bunăstării generalizate. Trecerea de la vechi la nou în biografia funcțională a pârâului nu se putea petrece însă fără un lung period, de un secol și încă trei sferturi de veac, marcat de experiența soartei universale a marginalilor (de oraș). Cititorul exersat în lectura pe diagonală a jurnalelor trebuie să îngăduie și de astă dată un ocol documentar necesar, pentru a aduce în ȋarcul acestui episod toponimic vitele de pripas științific, rătăcite prin gazetele ieșene de altădată sau îngropate în hăul informațional al arhivelor. Despre dispărutul *Abator* (un fel de ultim mohican al industriei ieșene) va fi vorba aici și mai încolo, precum și despre strămoșii săi, tăietorii în carne vie (la propriu zicând și făcând). Tagmă cu statut variabil, în funcție de vreme și de vremuri, de foamete sau de anotimp, de comunism sau de ecologism, de globalizare sau de chimizare.

Pe vremuri, prin veacul al XVI-lea, când târgoveții bahluieni țineau pe lângă case, în largi ogrăzi, și oul, și boul, când lumea încă nu-și asumase asomarea, fiecare tăia și spinteca oaia și vițelul, mielul și purcelul, spre uzul propriu și al altora, conform diviziunii muncii și statului (degeaba). Dar cum veacul înaintează, cum ne instruia fabulistul, norodul se îngheșuie la... oraș, gurile de hrănit se înmulțesc, curțile se sfertuiesc, ulițele se înădușă de dughene, multe din ce în ce mai nesuferite cu cât sunt mai folositoare. Între acelea, fruncea erau păscăriile, de pește proaspăt sau sărat, căci se poate doar închipui, mărturii documentare explicite nefiind, duhoarea din *Ulița Măjilor* (1647), uneori egalată, dar cu alt... parfum, de cea a dubălărilor, tăbăcărilor (din mahalaua Talpălari, 1726) și a măcelăriilor. Toate vor fi, treptat, îndepărtate din târgul vechi, mai întâi spre margini, de pildă în Ulița din Afară (DIOI, II, p. 290, a. 1670), apoi vor fi date afară și... de afară. Este probabil că peștele nu s-a mai vândut în Ulița Măjilor (azi str. Ion C. Brătianu) de pe la sfârșitul secolului al XVIII-lea, afacerea fiind preluată de evrei și mutată în *Păscăria* de la Târgul Cucului, unde glodul și mirosul pestilențial au silit pe edili să încerce, fără succes însă, în 1859 (ANI, EI, dos. 88/1859, f. 1 r., 2 r.-v., 3 r.-v., 4 r. și 9 r.-v.) și 1864 (*Ibidem*, dos. 84/1864, f. 1 r.-v., 4 r., 5 r., 8 r.-v.), relocarea lor lângă fostul Beilic.

Povestea *măcelarilor* este mai interesantă și merită un bob zăbavă, fiindcă istoria meseriei, a cuvintelor și a numelor proprii conexe, cel puțin la Iași, se poate documenta mulțumitor. Chiar fără vreo atestare prioritară, putem admite fără rezerve că termenul cel mai vechi pentru desemnarea celui ce mânduia cu pricepere satârul este *măcelar* (folosit de Dosoftei, în 1682), moștenit din lat. *macellārius*, de unde și derivatele românești *măcel*, (a) *măcelări*, *măcelărie*. Dar, fiindcă nu oricine spintecă un animal este un măcelar, de pildă țăranul care își taie porcul, oaia, vițelul, ci doar un... specialist în asemenea îndeletnicire, practică permanent și calificat, înțelegem de ce numai în târguri mari au putut să apară astfel de meseriași, cei dintâi probabil străini, de vreme ce, mai mult de două secole, ei s-au numit *mesercii*, apoi *casapi* și abia din secolul al XIX-lea s-a impus cuvântul *măcelari*. La

Iași, cel mai vechi meserciu cunoscut a fost un Ghinea (Ioan Caproșu și Petronel Zahariuc, DIOI, I, p. 146, a. 1615 martie 15). Meserciii, de mult stabiliți în târg și numeroși, erau organizați într-o breaslă, căci un staroste al lor, Petrea Hurjuu, este menționat în anul 1638 (*Ibidem*, p. 358). Termenul *meserciu*, sârbesc, precum și derivatul *meserniță* (bg. și scr. *mesarnica*) „măcelărie”, va fi fost adus în Moldova de sârbi sau de bulgari, unii „trădați” și de numele lor slave sud-dunărene (chiar cel dintâi știut, Ghinea; următorii, majoritatea, au nume românești sau românizate). Animalele, cumpărate din **Târgul Boilor** (atestat în 1683 și frecventat până pe la sfârșitul veacului al XVIII-lea), erau sacrificate probabil prin ogrăzi, dar carnea lor era tranșată și vândută în dughene, primele mesernițe cunoscute fiind pe Ulița Sârbească (Ioan Caproșu, DIOI, II, p. 198, a. 1669 martie 26). Meserciii plăteau domniei o taxă (mortasipia) în funcție de numărul, aprobat, al butucilor (trunchiuri sau scaune) de tranșat carnea. (În București, o stradă a foștilor măcelari, din spatele Spitalului Colțea, se numește până în prezent **Scaune**). Aveau de timpuriu, desigur, măcar o măcelărie, nelocalizată, și puținii evrei din târg („mesernița jidovilor”, *Ibidem*, II, p. 530, a. 1685 februarie 7).

Le-a mers bine meserciilor, la vaduri comerciale favorabile, din buricul târgului, până când Grigore Ghica-vodă a făcut un așezământ, hotărând „să scoată tăietorii de vite cu trunchiurile lor de o parte, să nu facă putoare la desime ulițelor, precum era obicinuit(i) mai înainte a să băga în desime uliții... și să nu fie cu supărare neguțitorilor ce țin dughene la podul ulițelor” (*Ibidem*, V, p. 329, a. 1747 noiembrie 1). S-a găsit pentru toți acei misărcii, cu scaunele lor, un loc, cu chirie, la apus de poarta Mănăstirii Barnovschi, unde s-au făcut șoproane și damuri (grajduri) pentru ținerea vitelor și cărnii. Evident, măsura aceasta sanitar-alimentară, una dintre cele mai vechi cunoscute la Iași, nu a afectat pe meserciii de la marginile târgului, de pildă pe cei de pe valea Căcainii, așezați înainte de anul 1700 în preajma **Podului Meserciilor** (cu acest nume atestat între 1710 și 1838; vezi episodul XXVII), pe Ulița Meserciilor (DIOI, VI, p. 684, a. 1767).

De pe la mijlocul veacului al XVIII-lea, apelativul *meserciu* a început să fie concurat de cuvântul **casap** (tc. *kasap*), apărut în documentele ieșene la 1766 (Costandin casapul, în *Ibidem*, VI, p. 606). În ultimii cinci ani ai secolului, doar un măcelar mai este identificat ca meserciu, alți patru fiind casapi (*Ibidem*, X, Indice). Substituirea cuvintelor trebuie pusă pe seama prezenței intense în Moldova a negustorilor turci (saigii) în căutarea turmelor de oi destinate căsăpiilor de la Istanbul. Un casap-bașa era împuternicitul otoman pentru această operațiune (= jaf curat, prin impunerea prețului de monopol). Termenul comun *meserciu* va ieși din uz curând după 1800, păstrându-se până astăzi doar ca nume de familie (*Meserciu / Miserciu*).

Breasla tăietorilor de vite a lăsat urme persistente în toponimia ieșeană începând din secolul al XVIII-lea, în măsura în care activitatea lor a devenit din ce în ce mai bine controlată de edilii orașului. Un moment important în evoluția economică a Iașilor a fost marcat de decizia domnului Grigore Ioan Calimah de a muta marele iarmaroc de Sf. Dimitrie, ținut pe șesul Frumoasei, la Ciric, pe moșia Mănăstirii Sf. Ioan (Zlataust) (*Ibidem*, VI, p. 373, a. 1761 octombrie 25). Era acolo, la gura Ciricului, o mai veche încercare de a popula o zonă mărginașă a moșiei târgului, unde nu afla la 1629 decât un heleșteu al Mănăstirii Sf. Sava (trimit pentru

reamintire la episodul XXIX). O *slobozie domnească*, probabil din vremea lui Vasile Lupu, cunoscută numai dintr-o referință mai târzie, când Gheorghe Duca dăruiește lui Iane postelnic al doilea un vad de moară pe Bahlui, lângă slobozia domnească de la Ciric (*Ibidem*, II, p. 455, a. 1679 aprilie 16), va fi contribuit la înfiriparea la gura pârauului a unei așezări modeste, până la mutarea în acel loc a zisului iarmaroc. De acolo și din Târgul Boilor erau cumpărate vitele care erau duse la tăiere în căsăpiile sau salhanalele de pe valea Căcainei. Pe cititorii vegetarieni și abstenenți în Postul Mare la păcatul cărnii (de vită, evident) îi scutesc acum de alte curiozități istorice, până în episodul următor, căci stevia și urzicile le vor anihila disponibilitățile pentru savorile orientale ale pastramei de salhana. (Despre gustul pentru lectura delicioasei *Pastramă trufanda* no comment).

*

32. S-a înmulțit mereu norodul carnivor al Iașilor, încât, de la o vreme, nu au mai fost de-ajuns cele câteva zeci de care sau căruțe de hălci sângerânde, tranșate zilnic în cine știe ce locuri mărginașe ale târgului, certe fiind cele de pe valea Căcainii, și transportate pentru vânzarea cu... amănuntul sau chiar cu bucățica la meserниците de pe ulițele târgului. Iar când oștile turcești și rusești bântuiau prin „Capitalie”, mari sume de bani pentru enorme cantități de carne de oaie sau de vită se consemnau, la începutul veacului al XIX-lea, în Sămile Vistieriei Moldovei, la capitolul cheltuieli. Trebuia amenajat un loc potrivit pe care un mare număr de animale să poată fi adus din satele apropiate sau din ținuturi îndepărtate (tocmai de la Suceava, de pildă), pentru tăiere continuă și distribuire la trunchiurile casapilor. Vremea aceea o putem doar aproxima, având ca repere datele apariției în documente a știrilor despre *salhanalele*, *căsăpiile* sau *tăietoarea* târgului. O mică industrie manufacturieră, poluantă ca și aceea de bază, se dezvoltă pe... orizontala valorificării a tot ce se putea scoate trebuincios din animalele sacrificate: pielea în dubălării sau tăbăcării, seul în atelierele de făcut „sopon” și lumânări, acestea de regulă situate în vecinătatea abatoarelor. Prosperau prin apropiere, fără grija înfometării, câinii și oamenii agiei (strămoșii milițienilor din Epoca de Aur). Atestarea în anul 1713 a cuvântului *zah(a)na* (*Dicționarul limbii române* – DLR), din tc. *salhane*, proliferat apoi în variantele *salhana*, *sahana*, *zalhana*, *zahana*, ne îndreptățește să admitem că în târgul Iașilor primul loc pentru ceea ce numim de numai un secol și jumătate *abator* va fi fost amenajat pe la sfârșitul veacului al XVII-lea, foarte probabil la Podul Meserciilor (1710), dar cea dintâi știre precisă datează abia din 15 noiembrie 1785, când este pomenit drumul la salhanaua Albinețului (Ioan Caproșu, *Documente privitoare la istoria orașului Iași*, VIII, p. 411), situată lângă Podul Albineț de peste Căcaina, despre care cititorul a aflat câte ceva în episodul XXVII. O mulțime de informații apar ulterior, spre incitarea imaginației hulpave a iubitorului de mistere onomastice și de friptane, de mititei mari, de momițe și ficăței, evocați cu speranță augmentativă sau cu delicatețe diminutivală, după apetit intelectual sau erudiția gastronomică a mușterului.

Putem, așadar, constata succesiunea termenilor comuni și a toponimelor, urmând rânduiala afacerii și poruncile edililor. Locuri și cuvinte! *Salhanaua* turcească a zburdat în vorbirea românească și ieșeană vreo trei veacuri, concurată

fiind, negustorește, de alte trei vocabule și silită, în cele din urmă, să se restrângă la un sens secundar, dar mai nobil, tot mai puțin știut și folosit azi, pentru a desemna un restaurant specializat în preparate din carne și organe proaspete, de zahana (DLR). În anul 1805, este consemnat derivatul românesc *căsăpie* (DLR), de la *casap*, acesta atestat încă la Ion Neculce. La început, termenul *căsăpie* va fi fost sinonim cu *meserniță* și *măcelărie*, dar după anul 1800 sensul „abator” este cert. La Iași, salhanaua de la Podul Albineț a funcționat probabil atât cât a durat afacerea întreprinzătorului cupeț, adică vreo două decenii, dar la Podul Meserciilor căsăpirea vitelor a continuat aproape un secol și jumătate, până când situația sanitară a devenit insuportabilă. În 1833, acolo se afla „toată tăerea vitelor la toți scaunile din tot orașul Eșii”, iar toți viețuitorii din mahalaua din dosul Bisericii Albe făceau o jalbă pentru ridicarea căsăpiei, fiindcă „din pricina putorii cei nesuferite pătinesc feliuri de boale”, duhoarea fiind insuportabilă mai ales vara, când Căcaina seacă, „mârșăvia în care au agiuns acel pârâu” (Arhivele Naționale Iași – ANI, EI, dos. 49/1833, f. 2 r., 6 r., 9 r.) silind „pe lăcuitori a-și părăsi lăcașurile” (*Ibidem*, dos. 23/1834, f. 6 r.). Fiindcă deja Regulamentul Organic (1831) prevăzuse măsuri pentru asigurarea contra incendiilor și curățenia orașelor, Eforia a decis scoaterea afară, peste Bahlui, a velnițelor de rachiu (*Ibidem*, dos. 20/1834), a cărămidăriilor (dos. 74/1834, 2/1835), a fabricilor de lumânări, dubălăriilor, precum și mutarea căsăpiilor de pe apa Căcainii la Bahlui și curățirea matcii pârâului de către locuitori, sarcină poruncită agiei (dos. 49/1833, 23/1834, 50/1835). Vreo trei ani s-a tot amânat lucrarea, fiindcă nu s-au găsit nici un antreprenor al construcției unei căsăpii și nici un interesat de arendarea afacerii, doar un jidov punând condiții de exclusivitate, neacceptate însă de Mihail Sturza (dos. 50/1835, f. 7 r.), iar negustorii evrei au invocat mereu motive pentru neîndeplinirea deciziei Eforiei (f. 8 r.-v.). Căsăpia de la gura Căcainii a fost construită, din lemn, probabil în anul 1836 (un dosar nu există), fiindcă în curând apare știrea despre preocuparea edililor pentru șoseaua spre încăperile căsăpiilor de pe Bahlui (*Ibidem*, dos. 62/1837). Căsăpia este reprezentată în planul lui Vasile Pop din anul 1840, apoi o vedem cu numele *Căsăpia Mare*, în planul lui Joseph Raschek, din 1844, iar inginerul Fr. Peytavin a cartat-o cu numele *Salhana* în anul 1857. Cu aceste surse cartografice, am localizat-o în spațiul actual din fața unei clădiri, aflate în stânga Facultății de Inginerie Chimică și Protecția Mediului a Universității Tehnice „Gh. Asachi” (vezi episodul XXVIII). Peste un deceniu, Căsăpia Veche (ANI, PI, dos. 80/1867, f. 2 r.) era destul de deteriorată, pentru ca să se impună nevoia unei alte construcții, care însă nu s-a putut face. Arhitectul comunei Iași, Mathias Nitschman, a realizat planul și devizul reparației „tăetoarei cei mari” de vite (*Ibidem*, f. 2 r.-3 r., 5), au urmat licitații, iar în august 1868 a reînceput tăierea animalelor (f. 128 r.). Erau acolo ocoale pentru vite, o topitorie de seu și măcelării. Întreprinderea a fost împărțită și arendată cu contracte unei companii creștine și unor evrei (f. 170 r.-172 v.). De altfel, aceștia preluaseră de mult meseria măcelăriei de la vechii mesercii sârbi, fiind prezenți în toate momentele licitațiilor pentru antrepriza diverselor lucrări și pentru comercializarea cărnii. De pildă, în 1867 ei obțineau dreptul de a construi o casă cu 12 trunchiuri de căsăpie pentru carne cușer, în piața din Târgul Cucului (ANI, EI, dos. 159/1865). Salhanaua de la gura Căcainii a fost desființată în 1897, odată cu inaugurarea Abatorului de la Cîrcău.

O mulțime de informații colaterale apar în legătură cu acest loc important în viața economică a Iașilor de după 1835, mai ales despre reparațiile unui pod apropiat, de peste Căcaina, sau despre șoseaua care străbătea **Ulița Cășăpia Mare** (*Ibidem*, dos. 99/1861, f. 300 v.), devenită **Str. Tăietoarei** (ANI, PI, dos. 119/1884, f. 195 v.) sau **Str. Tăietoarei Vechi** (*Ibidem*, dos. 259/1910, f. 155 r.), din **Mahalaua Tăietoarei** (f. 14 v.). Str. Tăietoarea, de astăzi, cu capătul în intersecția Bucșinescu, din care s-au desprins **Str. Țepeș Vodă** (*Ibidem*, dos. 218/1931, f. 221 r.) și **Stradela Tăietoarea** (plan C. Condurache, cca 1935), este singurul martor toponimic ce conservă amintirea unui loc cândva de mare trafic și interes economic, unde, prelungindu-se o veche tradiție, au existat după 1918, în zona parcării actuale de la sud de Iulius Mall, „Tăbăcăria Națională” a evreilor D. Thirer & Cahane, precum și două ateliere de făcut „sopon” ((*Călăuza orașului Iași*, Tipografia H. Goldner, 1923, p. 57).

Anunțiu către cetitori. Nu sperați, sătui de atâta măcel de vite de tamazlâc, să închei povestea sa aici. Luna viitoare trag cortina temei, căci vin căldurile mari și, apoi, chestiunea nici nu mai e de actualitate, importul din China sau Ungaria ușurând conștiința ieșenilor de crima împotriva animalelor, iar evreii găsesc destulă carne cușer în Israel. Hoinarului tânăr și școlit cu tableta, deambulând (???) pe străzile mărginașe ale fostei Capitalii a Moldovei, îi vor rămâne doar de deslușit mistere toponimice orale: ce va fi fiind acela un Abator și ce va fi tăiat Tăietoarea (Cuțitul de Argint e în București, nu la Eși).

*

33. Nu erau îndeșulătoare pentru Iașii secolului al XIX-lea măcelăriile de pe valea Căcainii. Pe malul drept al Bahluiului, în mahalaua Broscărie, exista în anul 1815 o cășăpie, reprezentată într-o „închipuitoare hartă” a locului desenată de vornicul de poartă Vasili Bucur și datată 12 mai 1815 (Arhivele Naționale Iași – ANI –, *Documente*, 422/107). Este menționată apoi ca zalhana în mahalaua Broștenii (ANI, EI, dos. 86/1833, f. 58 r.). Cășăpia ocupa spațiul micului scuar de astăzi, din spatele Facultății de Arhitectură a Universității Tehnice „Gh. Asachi”. Aproape, dar pe malul stâng al râului, se afla în 1843 (planul lui Carol Mihalic de Hodocin) / 1844 (planul lui Joseph Raschek) o fabrică de „stearin” / lumânări, desigur pentru valorificarea seului de la această tăietoare, despre care nu mai am alte informații. Amintirea ei trebuie să fi rămas vie mult timp, de vreme ce edilii au dat numele **Str. Măcelari** (ANI, PI, dos. 218/1931, f. 19 v., și C. Condurache, plan, cca 1939; aproximez acum mai strâns această datare, în loc de 1935) unei ulicioare din preajmă, fără denumire anterioară. Strada, cu eticheta ei, a dăinuit până în anii 1960, când zona a fost demolată, pentru a se construi clădirile Institutului Politehnic.

În anul 1835, chiar în mijlocul mahalalei Talpalariului, în dosul grădinii lui Alexandru Serbinos, zis Bohotineanul (de la care megieșii au creat numele **Ulița Bohotineanului**, înregistrat în 1857 de Fr. Peytavin și schimbat ulterior în **Str. Arcu**), era o salhana, cu scaun de cășăpie jidovească, unde se tăiau vite mari și mici, fapt reclamat de locuitorii învecinați (ANI, EI, dos. 50/1835, f. 2 r.). Acolo, un mic teren viran, într-o curte ascunsă privirii trecătorului pe străzile Arcu, Petru Rareș și Gându, stă singuratic și sterp, ca o cicatrice a unui timp mort.

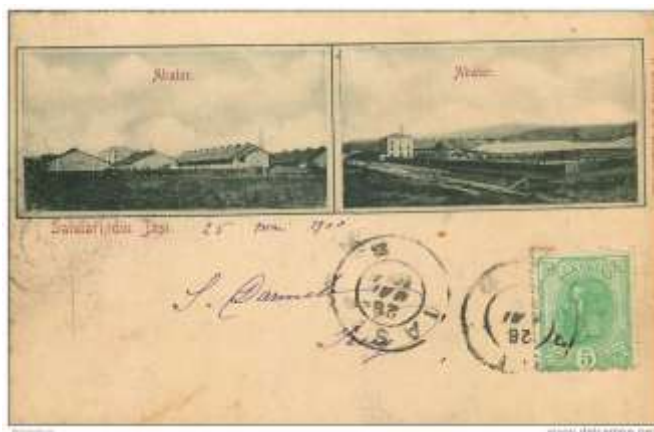
Vornicul Teodor Ghica a obținut, cu hrisov domnesc, dreptul de a înființa o salhana în târgușorul Nicolina, pe un loc al Mănăstirii Cetățuia. Tăierile au început la 1 septembrie 1843, câte 200 capete de vite pe zi („Buletin. Foae oficială” – BFO –, 1843, p. 247), fiind confirmate și în anul 1845 (ANI, *Isprăvnicia ținutului Iași* – ISTI –, dos. 4724). Zalhanaua a fost așezată pe malul unei gârle a pârâului Nicolina, numită **Pârâul Salhanalii** (ANI, MLPM, dos. 350/1849, f. 1 r., 18 r., 22 r.), care străbătea târgușorul Nicolina prin apropierea Bisericii Ziua Crucii și se vărsa în Bahlui mai jos de Podul Roș, la mijlocul veacului al XIX-lea. Nu știu cât a funcționat această salhana, fără o urmă toponimică, dar care poate fi localizată pe la capătul Străzii Petre Țuțea, în perimetrul noului magazin Lidl de lângă podul de peste pârâul Nicolina.

Cel mai de seamă loc pentru industria cărnii la Iași a fost și cel mai îndepărtat de vatra orașului, și cu cea mai îndelungată folosire pentru **salhanaua** sau **abatorul de la gura Ciricului**. Începutul său trebuie pus în relație cu mutarea la gura Ciricului a marelui târg de vite anual, ținut la Sf. Dimitrie (26 octombrie), în șesul Mănăstirii Frumoasa, relocare poruncită în 1761 de domnul Grigore Ioan Calimah. Momentul a fost evocat deja în episodul XXXI. Cu certitudine, iarmarocul (< ucr. *jarmarok* < germ. *Jahrmarkt* „târg anual”) a fost o permanență, dar nu cunosc o dată măcar verosimilă a construirii pe lângă ocolul vitelor a unor șoproane și hambare, care erau necesare pentru funcționarea unei salhanale. Prima știre *post factum* despre aceasta datează din 10 decembrie 1829, când se pregătea meremetul (repararea) încăperilor carantinei de la Zalhana, care se instalase în anul 1828, pentru prevenirea „lipicioasei boale” a ciumii (ANI, ISTI, dos. 128/1829, f. 3 r.), dar nu este deloc sigur că în acel an mai exista acolo o căsăpie și nicio informație din anii următori nu o confirmă, documentele de arhivă fiind generoase doar în consemnarea diverselor cheltuieli pentru reparații sau construcții la *rohatca de la Salhana* (ANI, EI, dos. 39/1834, f. 26 r., 27 r.), la *podul de la Salhana* (dos. 74/1836, f. 1 r.), la *drumul Salhanalii* și *șoseaua* care trebuia făcută spre rohatcă (f. 57 r.). Fiindcă drumul de pământ era adesea plin de glod, locuitorii din mahalaua Ciurchi cereau mutarea rohatcei pe la „mormânturile jădovești”, în gura Ciricului (f. 1 r.). Planul lui Joseph Raschek din anul 1844 clarifică deplin topografia zonei: podul de peste Ciric, unde era instalată rohatca de pe drumul Holbocăi, se afla pe locul podului actual din capătul de nord-vest al Străzii Aurel Vlaicu, iar Ulița Salhanalei (drumul pietruit devenit șosea, apoi Str. Cuza-Vodă) era pe traseul actual al Străzii Vasile Lupu, până la întâlnirea cu Ulița Boboschi (ulterior Str. Bulgară, apoi Str. Ion Creangă). O mare îngrăditură, care este conturată în *Planul iconografic al orașului Iași* ridicat de Joseph de Bajardi în 1819, delimita, foarte probabil, ocolul vechiului iarmaroc, de pe stânga Ciricului, în aval de Podul Salhanalei și până la podul din capătul Uliței Ciurchi, în prezent podul de beton pentru linia de tramvai spre Dancu. Pe dreapta pârâului, câteva simboluri de case ar putea reprezenta căsăpiile fostei zalhanale. În acest perimetru, unde se mai ținea, cu certitudine, iarmarocul, dar nu mai funcționa de mult vreo căsăpie, s-a constituit în următoarele două decenii, pe stânga Ciricului, dincolo de rohatcă, **Târgușorul Zalhana**, existent în anul 1843 și atestat în 1855 cu acest nume (*Documente privitoare la istoria economică a României. Orașe și târguri 1776-1861*, Moldova, Seria A, vol. II, 1965, p. 393-394). S-au păstrat și numele locuitorilor de la 1861,

evrei și români, cu casele în capătul Uliței Salhanaua (ANI, EI, dos. 91/1861, f. 434 v.-435 v.) și în târgușor (f. 444 v.-445 v.). Un plan din anul 1885 (ANI, *Hărți și planuri*, nr. 490) arată Târgușorul Salhana întins pe ambele maluri ale Ciricului. Nimic din vechea mahala nu mai poate fi recunoscut, după demolările și modernizările de după 1960.

Vechiul pod de lemn de la rohatcă a fost refăcut din piatră (BFO, 1842, p. 116), s-a stricat și reparat de câteva ori (ANI, PI, dos. 31/1876, f. 161 r., dos. 58/1891, f. 3 r., dos. 58/1914, f. 84 r.) și a fost refăcut pe culee din zidărie și platelaj de beton armat (dos. 58/1932, f. 1 r., 10 r., f. 13 v.-14 r.). Era numit **Podul Veneția** în anul 1943 (dos. 23/1943, f. 129 r.).

Crearea unui abator modern, în zona vechii zalhanale, devenise o preocupare a Primăriei încă din anul 1877, când se discuta, în ședința Consiliului Comunal din 5 martie, despre locul „unde să se facă abatoriu” (dos. 127/1877, f. 22 r., 23 v.). Semnalează apariția în documente a acestui neologism, din fr. *abattoir*, pe care *Dicționarul limbii române* (DLR) îl înregistrează la 1912 fără atestări, iar *Micul dicționar academic* (MDA) îl găsește abia la G. Bacovia (*Ninge grozav pe câmp la abator*, din *Plumb*, 1916). Au mai trecut două decenii până când municipalitatea a putut strânge din taxe locale banii necesari unei întreprinderi costisitoare, dar rentabilă, a stabilit locul abatorului în zona vechii salhanale, a organizat concursul pentru proiect și repetate licitații pentru antrepriza construcției, care a început în anul 1893 și s-a finalizat în 1897, sub conducerea inginerului șef Charles Chaigneau, cunoscut și pentru alte mari proiecte edilitare (de pildă, rectificarea cursurilor Nicolinei și Bahluiului). Inaugurarea abatorului, sub primariatul lui Nicu Gane, a avut loc la 20 octombrie 1897. S-a făcut atunci o expoziție de vite aduse de marii crescători din Moldova, s-au acordat premii în bani și s-au bătut medalii de argint și bronz pentru câștigători și chiar câteva de aur pentru Ministerul Agriculturii și Academia Română. La fața locului, fotografii Pachet și Nestor Heck au imortalizat momentul și figurile oficialităților prezente. Un banchet popular a fost organizat apoi în incinta Abatorului, la 24 octombrie. Detalii despre aceste festivități se găsesc la ANI, PI, dos. 270/1897. În lipsa fotografiilor, care încă nu au apărut în arhivele ieșene, o carte poștală ilustrată, expedită în 1900, ne oferă imaginea unei moderne fabrici, concretizare nemiloasă a competiției pe lanțul trofic animal.

Lângă Abator se ținea târgul de vite, duminica și în zile de sărbătoare (*Călăuza orașului Iași*, 1923, p. 52).

Nu este locul aici nici măcar pentru un rezumat al istoriei acestei întreprinderi industriale, care a cunoscut transformările și reorganizările impuse de etatizarea ei din anul 1948, și nici despre... raderea sa totală de afaceriștii veroși ai perioadei de după decembrie 1989. Închis parțial în 1991 și desființat în 2011, Abatorul a cedat locul și construcțiile sale, acum dărăpănate, unor firme cu obiect de activitate complet diferit. Doar frumoasa clădire a fostei administrații, azi găzduind Consulatul Italiei la Iași, mai încolțește tentația unui *incipit* de poveste cu *A fost odată...*

În jurul său, Abatorul a generat trei fabrici simbiotice, alte trei poduri / podețe peste Ciric și o scurtă consemnare toponimică stradală. Ca și în alte locuri ieșene, aproape de noua căsăpie, au apărut fabricile de săpun „Industria Române” și „Cerbul”, precum și o pielărie, a lui Efraim Weinstock și Mendel Schulemsohn, înființată în anul 1902 și funcțională aproape jumătate de veac (ANI, PI, dos. 58/1922, f. 26 r.; *Călăuza orașului Iași*, 1923, p. 54; reprezentată în planul C. Condurache, ca **Fab(rica) Tăbăcărie**). Era situată în Str. Grădinari, și a fost închisă în 1947 (Iancu Brauștein, *Întreprinzători evrei în Moldova 1879-1950*, vol. I-II, Ed. Junimea, 2003, *passim*, cf. indici). Astăzi, doar cei mai vârstnici localnici de pe

străzile Grădinari și Aurel Vlaicu mai știu ce se întâmpla cândva în semiruina invadată de bălăriile de lângă Biserica Sf. Ștefan, recent construită.

Aproape, în capătul Străzii Ciurchi, a trebuit făcut un podeț de lemn peste Cîrîc (ANI, PI, dos. 58/1896, f. 52 r., 53 r.), pentru legătura directă cu iarmarocul (devenit ulterior **Piața Iarmarocului**, dos. 58/1923, f. 101 r.). Există numeroase date ulterioare despre reparațiile podețului și lărgirea ca pod, în 1928. Îl vedem ca pod de beton pentru linia 3 de tramvai spre Dancu. Alte două podețe duceau din Stradela Grădinari tot spre abator. Unul există și în prezent.

După ce **Șoseaua Abator** (planul Gr. Bejan, 1896-1897), apoi Str. Abator (numită, încă trei decenii, și *Salhana*) a fost denumită, în 1931, **Str. Aurel Vlaicu** (dos. 218/1938, f. 54 v.), decizie motivată de vecinătatea noului cartier al Flotilei de Aviație Civilă din marginea pistei aeroportului, cu începutul său din 1917, edilii au încercat să păstreze marcheze o înfăptuire economică importantă prin numele **Stradela Abator** (*Primul Anuar-ghid al municipiului Iași*, octombrie, 1935), schimbat și acesta în **Stradela Grădinari** (plan C. Condurache, cca 1939). Poate că pentru păcate străvechi, zbuciumul sângeros al unei mari bresle de negustori și meseriași ieșeni, aceea a meseriilor / casapilor / măcelarilor, nu va încrusta măcar o engramă în memoria toponimică ieșeană. Dar nu este totdeauna o consolare gândul că vechiul trebuie să moară dialectic de dragul noului sau că pe ulița breslei Calicilor se înalță, iată, modernul Hotel Majestic de pe Strada Petru Rareș. Peste câteva decenii, ieșenii cei noi nu vor mai ști nimic despre existența sau locul

contemporanului nostru Abator. Iar versul bacovian extras aici doar pentru un lux lexicografic îl vor rosti, nu totdeauna bine articulat, doar poeții, învăluiți de aburii jertfei pe altarul zeului tutelar de la Bolta Rece.

O DILEMĂ GENEALOGICĂ*

Ștefan S. GOROVEI

Îmi iau îndrăzneala de a veni în fața Domniilor Voastre cu o problemă din genealogia propriei mele familii, problemă care mi-a apărut pe neașteptate, în încercarea de a pune în ordine și a pregăti pentru tipar ceea ce bunicul meu a scris, la bătrânețe, despre înaintașii și colateralii săi. Trebuie să spun că roadele strădaniilor sale în câmpul cercetărilor genealogice sunt remarcabile și, din punctul de vedere al direcțiilor care se manifestă astăzi în știința genealogică mondială, foarte moderne: ele privesc exclusiv istoria familială, în sensul pe care l-am determinat cu un alt prilej¹.

Pe manuscrisul său, de aproape 200 de pagini, intitulat *Genealogia familiei Gorovei*, mi-am început (pe la 13-14 ani) propria muncă, pornind, mai întâi, să-l transcriu; această operație presupunea, în același timp, ca diversele fișe lipite pe pagini să fie așezate ori la locurile indicate de autor, ori acolo unde, după logică și cronologie, și-ar fi avut locul real. Lucrând așa, nu mi-a fost greu să identific erorile sau nepotrivirile pe care, la cei peste 80-85 de ani ai săi, el însuși era îndreptățit să le treacă cu vederea. A venit, însă, un moment când folcloriștii și etnografii, interesându-se de viața și activitatea lui Artur Gorovei, au cerut o scurtă istorie a familiei, cu informațiile exacte și precise care le erau necesare. Eram student când, pe baza materialelor adunate de el și cu ceea ce mai găsisem eu însumi, prin izvoarele tipărite după 1950, am redactat un text după modelul oferit de *Istoria familiei Rosetti*²: simplă prezentare de informații cu trimiterile la surse. Dar așezarea

---

* Comunicarea aceasta, citită la 14 mai 2010, în secțiunea *Strămoșii mei* din cadrul celui de-al XV-lea Congres Național de Genealogie și Heraldică (Iași, 13–15 mai 2010), a marcat reluarea sistematică a cercetărilor mele de istorie familială, începute în adolescență. Întrucât, pe de o parte, publicarea actelor Congresului întârzie (din motive binecuvântate), iar pe de altă parte respectivele cercetări au ajuns foarte departe, depășind demult dilema expusă aici, am socotit că acest text trebuie să apară așa cum a fost gândit la vremea când a fost scris. Îl încredințez, deci, tiparului – ca pe alte *hârtii vechi dintr-o arhivă nouă* – adăugând în note inerentele completări, îndreptări și câteva necesare semnalări bibliografice.

¹ Ștefan S. Gorovei, *Genealogie: istorie socială, istorie familială*, comunicare în ședința din 10 martie 2009 a Filialei Iași a Comisiei Naționale de Heraldică, Genealogie și Sigilografie a Academiei Române.

² Generalul R. Rosetti, *Familia Rosetti, I. Coborâtorii moldoveni ai lui Lascaris Rousaitos*, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului. Imprimeria Națională, București, 1938; idem, *Familia Rosetti, II. Celelalte ramuri*, Monitorul Oficial și Imprimeriile Statului. Imprimeria Națională, București, 1940. Manuscrisul celui de-al treilea volum a fost depus de autor în

materialului de bază într-un tipar foarte riguros a scos la iveală alte câteva nepotriviri, cauzate mai ales de omonimii; și iarăși m-am oprit, propunându-mi să limpezesc mai întâi acele nepotriviri. Evident, respectiva lucrare³ nu a mai văzut niciodată lumina tiparului, pentru că, pe măsură ce experiența mea creștea, sporeau și exigențele; pe de altă parte, însă, unul dintre punctele care mi-au stârnit atunci o anumită suspiciune s-a vădit foarte rezistent la asalturile mele. În acel punct, cu cât aflam mai multe date, cu atât mă afundam în necunoscut. Regretatul Emanuel R. Bogdan (1922–1981), genealogist prea puțin cunoscut astăzi, cu care la vremea aceea făceam schimb de informații genealogice, mi-a comunicat esența unui document pierdut, care, luminând o direcție, m-a plasat, în același timp, în ceața cea mai adâncă. Și acolo am rămas până în ziua de azi, chiar dacă, de-a lungul anilor, am mai putut aduna câte o fărâamă de informație și am mai putut preciza câte ceva.

Partea recentă a genealogiei familiei mele începe la Dorohoi, unde a trăit banul Ioan Gorovei, mort în holera de la 1848. Unul dintre cei trei fii ai săi, Petru Gorovei (1831–1889), a fost tatăl bunicului meu. Despre acest Ioan, în *Vidomostia* de la 1829 se arată că era născut în satul Radomirești, ca fiu al credincerului Constantin Gorovei și că era atunci în vârstă de 47 de ani⁴. Dar satul Radomirești era la ținutul Bacăului, și frații lui Ioan Gorovei au rămas acolo, urmașii lor mai având pământ la Radomirești până la mijlocul veacului al XX-lea. Desigur, explicația nu era greu de formulat: aceste mutări urmau, de obicei, căsătoriile. Dar cine s-a mutat și de ce ?!

În toată povestea mea neclară, Dorohoiul este un punct central. Trebuie să încep, acum, relatarea din capătul celălalt, adică din vechime spre noi, ca să pot ajunge în același punct.

Prima atestare a unui purtător al acestui nume se află într-un document datat doar 7100, ceea ce ar însemna intervalul cuprins între 1 septembrie 1591 și 31 august 1592: „Vasilie Prăjescul mare pitar și Ionașco Talpă părcălab și Grigorie spătar și Goga postelnic și Pârvana căpitan și Bran și Iurașco Bașotă [cămăraș, care scrie și actul] și **Goroveiu vistier**” stau martori pentru un schimb de sate între logofătul Nicoară Prăjescu, frații Dumitru și Andronic Sculeș și nepoata de frate a acestora, Todosia, nevasta starostelui Ionașco Peic⁵. Schimbul privea câte o jumătate din satele Purcelești (Suceava), Cărligi (Neamț) și Liliceni (Hârlău). Documentul⁶ are, deci, numai vâleatul, care ar da A.D. 1591/1592; nu pot exclude

---

1948 la Biblioteca Academiei Române – cf. *Buletinul Institutului Român de Genealogie și Heraldică „Sever Zotta”*, V, 2003, 7–9, p. 5 – unde a fost regăsit de curând.

³ *Contribuții la genealogia familiei Gorovei din Moldova*, manuscris, încheiat la 24 octombrie 1968.

⁴ Alexandru V. Perietzianu-Buzău, *Vidomostie de boierii Moldovei aflați în țară la 1829 (II)*, în „Arhiva Genealogică”, I (VI), 1994, 3–4, p. 307, sub **L.30**.

⁵ Frații Sculeș erau urmași ai marelui logofăt Mateiaș, din vremea lui Petru Rareș – cf. Maria Magdalena Székely, *Sfetcicii lui Petru Rareș. Studiu prosopografic*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2002, p. 91–92.

⁶ *Documente privind istoria României, A. Moldova, Veacul XVI*, vol. 4, Editura Academiei, București, 1952, p. 38, nr. 43. În continuare se va cita doar **DIR**, toate volumele aparținând aceleiași serii. [De curând, actul a fost retipărit, împreună cu textul slav, în *Documenta*

că vâleatul a rămas necompletat, cum se întâmpla de multe ori, nu numai în documente⁷, dar și în însemnări pe cărți⁸, în inscripții pe lespezi funerare⁹ sau pe broderii¹⁰. Dar chiar și așa, prezența lui Vasile Prăjescul, precum și a unora dintre martorii cu ranguri mici, indică sfârșitul veacului al XVI-lea sau începutul celui următor.

Poate fiu al său este *Gligorie Gorovei aprodul de Bărgăoani*, prezent în documente între 1610 și 1628. Legătura lui cu satul Bărgăoani (azi, Bârgăuani, jud. Neamț) se vedește fie prin această modalitate de identificare, ca la 1610, 1622/1623 și 1628¹¹, fie prin prezența lui acolo, ca la 1625 sau 1626¹².

Romaniae Historica, A. Moldova, VIII (1585–1592), volum întocmit de Ioan Caproșu, Editura Academiei Române, București, 2014, nr. 519, p. 637–638].

⁷ Câteva cazuri au fost examinate de Alexandru Mareș, *Considerații asupra datării unor documente atribuite secolului al XVI-lea*, în „Limba Română”, XXIII, 1974, 4, p. 273–290 (v. p. 280–284 și concluzia din p. 289, despre datări în care, din vâleat, s-au omis sutele, zecile și unitățile).

⁸ Un caz mai cunoscut este *Tetraevanghelul* lui Dorin pitarul, a cărui dată a fost citită doar 7000 (1492), ceea ce îl plasa între cărțile scrise în domnia lui Ștefan cel Mare (de unde o seamă de ipoteze); o cercetare foarte atentă a dus la concluzia că el datează din 7<065>, adică 1557 – cf. Alexandru Mareș, *Considerații pe marginea a două valoroase Tetraevanghele*, în „Studii și Materiale de Istorie Medie”, XXI, 2003, p. 209–210 (pentru precizarea datării, v. și Ștefan S. Gorovei, *Contribuții prosopografice și epigrafice*, în aceeași revistă, XXVIII, 2010, p. 71–78).

⁹ Exemplul cel mai la îndemână îl constituie inscripția de pe mormântul lui Ștefan cel Mare, unde anul morții a rămas necompletat, 7000 (în realitate, ar trebui să fie 7012/1504). Din aceeași categorie face parte și piatra funerară a vornicului Nuro(d), găsită în biserica Mănăstirii Popăuți de la Botoșani și datată în anul 7000 (1492), ceea ce a permis formularea celor mai fantastice teorii; în realitate, ea trebuie așezată în prima jumătate a veacului al XVI-lea – cf. Ștefan S. Gorovei, *Epigrafie, genealogie, istorie (II)*, comunicare în ședința din 16 octombrie 2007 a Filialei Iași a Comisiei de Heraldică, Genealogie și Sigilografie a Academiei Române [inclusă ulterior în studiul *Noi contribuții epigrafice. Trei pietre funerare din secolele XVI-XVII*, în „Studii și Materiale de Istorie Medie”, XXXII, 2014, p. 249–263 (1. *Piatra de la Popăuți*)].

¹⁰ Un epitaf dăruit Mănăstirii Sucevița de Ieremia vodă Movilă este datat, în inscripția brodată, „în anul 7100”, dar „al domniei lui doi ani pe al treilea”, adică în intervalul august 1597 – august 1598 (v. discuția la Ștefan S. Gorovei, *Familia lui Ieremia vodă Movilă în tablouri votive. Contribuții la istoria Mănăstirii Sucevița*, în *Movilești. Istorie și spiritualitate românească*, II. *Ieremia Movilă. Domnul. Familia Epoca*, Sfânta Mănăstire Sucevița & Editura Mușatinii, Suceava, 2006, p. 39).

¹¹ **1610 februarie 1:** „Gligorie Gorovei aprod de Bărgăoani” (*DIR*, XVII/2, București, 1953, p. 277, nr. 365; foto în p. 540); **1622/1623** (7131): „Gligorie Guruvei dem Bărgăoani” (*DIR*, XVII/5, București, 1957, p. 161, nr. 226); **1628 august 2:** „Gligorie Gorovei din Bărgăoani” – *Documenta Romaniae Historica*, A. Moldova, XIX (1626–1628), volum editat de Haralambie Chirca, Editura Academiei, București, 1969, p. 534, nr. 389.

¹² <**1626**> **aprilie 12, Bărgăoani:** Ionașco jitnicerul și **Gorovei** dau mărturie despre cercetarea lor la Rătești – Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, XXI, Viața Românească, Iași, 1929, p. 24–25, nr. 18 [= idem, *Arhiva Muzeului Municipal*, I, p. 24–25, nr. 18]; eliminat din **DRH**, XIX, cit., ca datând din **1625** (p. 765), întrucât porunca domnească, trimisă în această pricină de Radu vodă Mihnea lui Ionașco jitnicerul și lui Gligorie Gorovei, datează din 7

Tot la Bărgăoani a avut pământ **Vasile Gorovei**, personaj care beneficiază de o documentare abundentă între anii 1630 și 1676. A fost unul dintre scriitorii de acte experimentați și prolifici; de pe la mijlocul anilor '50, a trecut cu slujba la vistierie, unde a fost cămăraș, iar mai apoi logofăt. La 1661, Măricuța vămășoia, fiica răposatului hatman Gheorghe (unul dintre frații lui Vasile vodă Lupu), vindea la Bărgăoani lui „Vasilie Gorovei log(o)fătul de vistierie și cu Ilie, ficiorul lui Neculai Pleșcăi, *pentru căci ei sântu de moșie de acolo*”¹³. Această mențiune atestă că baștina familiei este în satul Bărgăoani de la ținutul Neamțului, unde unul dintre înaintași intrase, desigur, ca „zestraș”. Faptul este confirmat de o „măsoriște” a Bărgăoanilor, datată destul de vag în veacul al XVIII-lea¹⁴, care arată că satul întreg, având 1080 de pământuri, se împărțea în șase părți de câte 180 de pământuri, iar un sfert din partea Ciurească era a Goroveilor¹⁵. Înseamnă că primul Gorovei stabilit la Bărgăoani a primit – probabil prin căsătoria cu o jupâneasă din neamul lui Ciurea¹⁶ – 1/4 din 1/6, adică 45 de pământuri. La data „măsoriștii”, 40 dintre acestea erau deja vândute unui Paladi.

În aceeași zonă, Vasile Gorovei a mai stăpânit în satul Giulești, unde avea îndreptățire de pe socrul său, Cozma Maje; acel sfert de Giulești i-a fost întărit la 1676 de Antonie vodă Ruset¹⁷. Șapte ani mai înainte, el participa la o împărțire de pământuri care ilustrează înrudiri mai vechi și încă nedezlegate. La 18 mai 1669, Duca vodă îi confirma lui „Gorovei logofătul și ginere-său Grigoraș Cârlig” această împărțire, după zapisul de mărturie al boierilor mari; aceștia, în frunte cu logofătul Solomon Bârlădeanu, atestaseră că „au venit înaintea lor Ionașcu Balșu ce au fost părcălab și cu frații lui, Gorovei logofătul și cu Gheorghii Rodna și sora lui Alexandra și s-au învoit ei ande ei pentru toate moșiile ce au avut și s-au împărțit

---

mai 1625 – **DIR**, XVII/5, București, 1957, p. 343, nr. 453; **DRH**, XVIII (1623–1625), volum întocmit de I. Caproșu și V. Constantinov, Editura Academiei Române, București, 2006, p. 396, nr. 324. Aici, însă, mărturia lui Ionașcu și Gorovei este publicată sub data <1625> august 12 (p. 436, nr. 366). Restabilirea cronologiei necesită o examinare aparte.

¹³ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, XXII, „Viața Românească” S.A., Iași, 1929, p. 7, nr. 8 (= idem, *Arhiva Muzeului Municipal Iași*, II, p. 7, nr. 8). Documentul original a aparținut Muzeului Municipal Iași, sub cota XI, 37, iar astăzi se află la SJAN Iași, sub cota *Documente*, CLXXIV/37.

¹⁴ „Teodor Codrescu. *Revistă Istorică*”, V, 1935, 3, p. 42 (cu indicația „Surete ms XXXV, 70; acta Paladi”).

¹⁵ Corectez, aici, o eroare strecurată în rezumatul comunicării: nu a existat la Bărgăoani o parte *Goroveiască*, ci Goroveii se regăsesc în partea *Ciurească*.

¹⁶ O parte a *Ciureștilor* se găsea și în trupul satului Cârliști din același ținut al Neamțului – cf. cf. **DIR**, XVII/1, București, 1952, p. 70 (nr. 106), 179 (nr. 255), 199 (nr. 283), 209-210 (nr. 297), 212 (nr. 299). Este tocmai satul din care o parte a făcut obiectul schimbului consemnat de documentul din „1591/1592” (v. mai sus și nota 6). Aceiași Ciurești stăpâneau și în alt sat nemțean, Porcești – cf. Scarlat Porcescu, *Un sat vechi: Porcești (Moldoveni), județul Neamț (Schită monografică)*, în „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A. D. Xenopol»”, XXIII, 1986, 2, p. 775. Sper să pot reveni cu observații suplimentare.

¹⁷ Biblioteca Academiei Române, *Documente istorice*, XLIX/91.

denaintea acestor boiari”. Vasile Gorovei a primit, cu fiica sa Iustina și ginerele Grigoraș Cârlig, jumătate de Mihăilești din ținutul Dorohoiului¹⁸.

Existența unui patrimoniu comun supus împărțirii presupune, în chip evident, existența unui strămoș comun și o anterioară stăpânire în indiviziune, căreia i s-a pus capăt la 1669. Nu am putut stabili chipul în care erau „frați” Ionașco Balș, Vasile Gorovei și Gheorghiță Rodna.

Dobândirea jumătății de Mihăilești la Dorohoi a putut să stea la originea căsătoriei lui **Gheorghiță Gorovei**, fiul lui Vasile, cu Catrina Brăiescu. Soția a adus ca zestre pământ la Saucenița și, desigur, la Brăiești. Dintre fetele acestora, Catrina s-a căsătorit cu Toader Carp, iar Maria cu Grigoraș Isăcescu; dintre băieți, **Ioan**, cunoscut drept căpitan de Dorohoi, este ctitorul schitului ridicat în poiana de la Saucenița¹⁹ și care poartă și azi numele familiei, iar **Miron** – prin care se continuă spița – a ridicat biserica din Brăiești și s-a învrednicit a fi îngropat în biserica Sfântului Spiridon din Iași (mormântul nu mai există²⁰). Șătrarul Miron Gorovei a avut, din căsătoria sa cu Anița Izmană din Popăuți, patru copii. Dintre cele două fiice, Maria a fost soția lui Ioniță Gherghel, iar Paraschiva s-a căsătorit întâi cu Dumitrașco Pascu și, după moartea acestuia, cu căpitanul Mihalache Talpă. Dintre cei doi băieți, unul – **Gheorghe** – a murit la 20 ianuarie 1789, înaintea mamei sale și fără să lase urmași²¹; celălalt, **Constantin**, a continuat firul neamului. Un

---

¹⁸ Documentul a fost publicat parțial de N. Iorga, *Ostași de la Prut. Cu un nou act de la Alexandru cel Bun. – Răzeși româșcani*, în „Analele Academiei Române, *Memoriile Secțiunii Istorice*”, seria II, tomul XXXVI, 1913, p. 135 (5) – 136 (6). Pe atunci, era în colecția pictorului Paul Verona (1897–1966), ulterior a ajuns în colecția lui Gh. Nicolăiasa și astăzi se află la Arhivele Naționale din București. Un rezumat în *Catalogul documentelor moldovenești*, III (1653–1675), Direcția Generală a Arhivelor Statului, București, 1968, p. 383, nr. 1803.

¹⁹ Artur Gorovei, *Despre Mănăstirea Gorovei*, în „Mitropolia Moldovei”, XII, 1936, 11, p. 421–426.

²⁰ Mormântul a fost neîndoielnic în biserică, de vreme ce în inventarele vechi se spune nu numai că era vegheat de o *candelă de argint*, dar era și *acoperit cu un covor* – cf. Ioan Caproșu, *Documente privitoare la istoria orașului Iași*, VI. *Acte interne (1756–1770)*, editate de ~, Editura „Dosoftei”, Iași, 2004, p. 246 și 247, nr. 284.

²¹ Data morții sale a fost înscrisă pe un *Minei* găsit de preotul Dumitru Furtună în biserica din Buda Mică (Dorohoi): „1789 ghenar 20, într-o zi de sâmbătă, au răpusat postelnicu(l) Gheorghie Goroveiu” (D. Furtună, *Însemnări de prin biserici*, în „Revista Istorică”, V, 1919, 4-5, p. 92; de aici a fost reprodusă și în I. Caproșu și E. Chiaburu, *Însemnări de pe manuscrise și cărți vechi din Țara Moldovei. Un Corpus editat de ~*, II, Casa Editorială „Demiurg”, Iași, 2008, p. 475). Absența urmașilor o dovedește faptul că, în urma morții lui, mama sa, bătrâna șătrăreasă Anița Gorovei, a trecut fiicei sale Maria Gherghel averea rămasă de pe urma lui (act din 23 septembrie 1789 la SJAN Iași, *Documente*, CCXVIII/4). Postelnicul Gheorghe Gorovei este înregistrat în *Sama* Vistieriei din 1786 – Ioan Caproșu, *Sămile Vistieriei Țării Moldovei*, editate de ~, II (1786–1798), Casa Editorială „Demiurg”, Iași, 2010, p. 183; în *Sama* din 1795, apare soția sa, Catrina (*ibidem*, p. 302, 320). Ea stăpânea în Botoșani, pe Ulița Mare, o dugheană cu pivniță și loc, intrate (prin mezat) în stăpânirea spițerului Gorgias – Stela Mărieș, *Proprietatea imobiliară a supușilor străini din Moldova în perioada preregulamentară*, în „Revista de Istorie”, 28, 1975, 11, p. 1677 și nota 44. Documentul (SJAN Iași, *Litere*, K/374, f. 320–322) mai conține, însă, o precizare

document de pe la 1785 îl plasează cert pe acest Constantin în contextul genealogic al posterității lui Gheorghică Gorovei. Documentul²² arată că el vânduse un sfert din Saucenița lui Anastasie Scorțescu (un fel de nepot de vară: era fiul Mariei, fiica adoptivă a lui Ioan Gorovei căpitanul de Dorohoi); la rândul său, Scorțescu a dat partea din Saucenița cumnatului său, Panaite Cazimir²³, în schimb pentru Maxineștii de la Roman. Neavând la îndemână documentul cu care el însuși cumpărase pământul de la Constantin Gorovei, Scorțescu a dat lui Cazimir „un zapis a lui Gheorghică Gorovei și a soțului său Catrina, din velet 7240 (1732) martie 19, întru care arată că au dat acea a patra parte de sat de Saucenița fiului lor Ioan Gorovei, care acest Ioan Gorovei au fost unchiu lui Costandin Gorovei ce mi-au vândut-o mie și fiind acel Ioan Gorovei sterp, au rămas moșia la fratele său Miron Gorovei, care a fost tată lui Costandin Gorovei și lui Costandin Gorovei i-au rămas clironomie de la tată-său”.

Faptul că acest Constantin și-a vândut moștenirea de la Saucenița duce la concluzia că el s-a îndepărtat – probabil prin căsătorie – de locurile părinților și bunicilor săi, așa încât faptul de a-l avea atestat la Radomirești în aceeași vreme nu ar părea suspect. Situația de la începutul secolului al XIX-lea o rezumă paharnicul Sion astfel: „GOROVEI. Moldovan vechi, mazâl de la ținutul Romanului; în domnia lui Alexandru Moruz [1802–1806] unul din acest neam au fost credincer în curte; la domnul Calimah [Scarlat, 1806, 1807–1810, 1812–1819] un Toderășc Gorovei s-au făcut serdar și la Ioan vodă [Sturza, 1822–1828] căminar, și doi feciori a credincerului Gorovei tot la Ioan vodă Sturza, Gheorghe s-au făcut căminar și Ion serdar”²⁴ – cel din urmă fiind banul mort de holeră la 1848.

---

care ar putea constitui un indiciu pentru identificarea familiei căreia îi aparținea această Catrina: dugheana fusese dobândită de la Catrina, soția lui Tănăsă Cuciureanu, prin schimb pentru moșia sa „părintască” din Bucovina. Catrina Cuciureanu era fiica vameșului Alexandru Isăcescu de la Ungureni (Eugen D. Neculau, *Sate pe Jijia de Sus*, III. *Răzeșii*, ediție îngrijită de Marcel Lutic, Institutul Român de Genealogie și Heraldică „Sever Zotta”, Iași, 2010, p. 94) și nepoata lui Grigoraș Isăcescu și a Mariei Gheorghică Gorovei (v. mai sus, în text) și deci nepoată de văr primar a postelnicului Gheorghe Gorovei. Catrina a trăit în Botoșani până mai târziu, fiind menționată acolo în 1820 (Artur Gorovei, *Monografia orașului Botoșani*, Institutul de Arte Grafice „M. Saidman”, Folticeni, 1926, p. 81).

²² Transcris în *Acta Gorovei*, II, p. 128–129, nr. 179, cu indicația: Arhivele Statului din Iași, Tr. 1765, op. 2014, nr. 515, fila 51.

²³ Strămoșul pictorului Paul Verona, a cărui mamă era născută Cazimir – Gheorghe G. Bezviconi, *Boierii Kazimir*, în „Din trecutul nostru”, III, 1935, 17-20, p. 24 și 28. Descendența explică de ce documentul din 18 mai 1669 ajunsese în posesia familiei Verona. Soția lui Panaite Cazimir nu este arătată nici în această mică genealogie, nici în actele Comisiei din 1821 – cf. Gheorghe G. Bezviconi, *Boierimea Moldovei dintre Prut și Nistru. Actele Comisiei pentru cercetarea documentelor nobilimii din Basarabia, la 1821*, publicate de ~, Fundația „Regele Carol I”, București, 1940, p. 79 (la acea vreme, Cazimir era văduv). Pot, însă, preciza, pe baza documentului din circa 1785, citat mai sus, că ea era una dintre fetele pitarului Grigore din Maxinești (sat din ținutul Romanului, azi dispărut), altă fată fiind măritată cu Anastasie Scorțescu. Nu știu cine era acest pitar Grigore.

²⁴ Paharnicul Costandin Sion, *Arhondologia Moldovei. Amintiri și note contimporane. Boierii moldoveni*, text ales și stabilit, glosar și indice de Rodica Rotaru, prefată de Mircea

Din această curgere a spiței, reconstituită de Artur Gorovei și acceptată de Sever Zotta, ar rezulta filiația **Miron** → **Constantin** → **Ioan** banul. Am acceptat-o și eu, în ciuda dubiilor care începuseră să se contureze.

În acest punct a intervenit documentul comunicat de Emanuel Bogdan, care îl deținea din fișele lui Nicolae Docan. Anume, o declarație de pe la 1830 a postelnicelului Săndulache Gorovei, fiul postelnicelului Vasile Gorovei din Ghigoiești (Neamț) asupra chipului în care s-a făcut măsurătoarea unei jumătăți din Vitorogi (Tecuci). În spița alcătuită de Nicolae Docan, apar frații Constantin Gorovei credincer, Vasile Gorovei postelnicel (tatăl lui Săndulache și al lui Iordache) și Ilie Gorovei ca fii ai unei Catrina Gorovei, strănepoata lui Petru Bogdan și a Mariei Dabija Nădăbaico²⁵. Indicarea *Catrinei* ca mamă a lui Constantin a avut rolul unui semnal de alarmă, întrucât, ca fiu al lui Miron Gorovei, Constantin avea mamă pe *Anița* Izmană. Așa s-a născut dilema: **este credincerul Constantin identic cu Constantin, fiul lui Miron ?!**

Personajele din spița comunicată de Emanuel Bogdan nu-mi erau necunoscute și nici prezența unor Gorovei în satul Ghigoiești de la Neamț. Artur Gorovei consemnase mai multe informații despre niște Gorovei de la Ghigoiești, dintre care unii se numeau și *nepoții paharnicului Iordache Lozonschi*. Numai că, în temeiul celorlalte date cunoscute atunci, acest grup a fost plasat într-un alt context genealogic, cu alte identificări și conexiuni și, evident, cu alte concluzii și propuneri de filiații. În Catagrafia de la 1820, la ținutul Neamțului figurează Săndulachi Gorovei din Ghigoiești, cu cărți de scutiri pe numele tatălui său, date de Constantin vodă Moruzi (1782) și de Scarlat vodă Calimachi (1813); tot acolo se află și patru membri ai familiei Lozonschi. De la 1830, avem o scrisoare semnată de Săndulache Gorovei și Gheorghe Bârză, „vechil din partea lui Ilie Gorovei, a lui Iordache Gorovei și Todorachi, a Mariei și a Zoiței, nepoți de sor(ă) răposatului paharnic Iordachi Lozonschi” într-o pricină de datorii.

Paharnicul Iordache Lozonschi este un personaj relativ cunoscut, aparținând unei familii despre care Sion spune²⁶ că erau polonezi „înrazeșiți la satul Ghigoiești din ținutul Neamțului”. El este ctitorul bisericii Sf. Gheorghe, numită până azi *Lozonschi*. A avut câțiva frați și două surori, dintre care Ilinca a fost căsătorită cu postelnicelul Vasile Gorovei.

Acum vreo trei decenii, am putut răsfoi, la arhivele din Piatra-Neamț, registrele mitricale ale Ghigoieștilor; am avut surpriza să găsesc mai mulți Gorovei, în anii 1845–1865, născuți, căsătoriți ori morți acolo; fără să-i pot aduna într-o spiță coerentă, pot să afirm că, în chip evident, ei sunt urmașii celor din secolul al XVIII-lea. Astfel, a prins chip existența unei ramuri pe care la începuturile acestor cercetări abia aș fi putut-o bănui ! Nu am reușit să ajung până acum nici la Bărgăoani, nici la Ghigoiești, dar un cunosător al locurilor m-a asigurat că cele

---

Anghelescu, postfață, note și comentarii de Ștefan S. Gorovei, Editura „Minerva”, București, 1973, p. 56; am restabilit punctuația.

²⁵ Încă la 1705 un Gorovei se află între nepoții lui Dabija paharnicul, vânzând la Văcărești pe Siret, în ținutul Putna: *Catalogul documentelor moldovenești*, III (1701–1720), Direcția Generală a Arhivelor Statului, București, 1975, p. 127, nr. 491.

²⁶ Paharnicul Costandin Sion, *Arhondologia Moldovei*, cit., p. 157.

două sate sunt, dacă nu învecinate, cel puțin foarte apropiate: le separă vreo 5 km. În aceste condiții, ar fi ușor de presupus că unul dintre Goroveii de la Bărgăoani s-a putut strămuta la Ghișiești, prin căsătorie. Iar dacă ar fi așa, atunci această căsătorie nu ar putea fi decât aceea a postelnicului Vasile Gorovei cu Ilinca Lozonschi.

Odată stabilite aceste lucruri, rezultă că avem două persoane care se numesc la fel, *Constantin*, și trăiesc în aceeași vreme, la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul celui următor.

Nu spre ușurarea cercetării, s-a mai adăugat un omonim, Constantin Gorovei treti postelnicul, care nu trece în veacul al XIX-lea, murind între 1783 și 1797. Căsătorit cu Elenca Vârnav de la Roman, a primit zestre la Iucșești, în acel ținut, și a avut doi copii: pe căminarul Toader Gorovei, cel menționat de Sion, mort la 1828, și pe Sultana, căsătorită cu un Cazimir²⁷.

Sunt aceștia trei personaje diferite sau sunt una și aceeași persoană ?!

Răspunsul la această întrebare – răspuns care s-a întâmplat să nu corespundă cu nici una dintre cele două soluții avute în vedere ! – a venit greu și, când a venit, l-am privit cu neîncredere: prea nu se potrivea cu ceea ce „știam”. Am dat, între documentele Academiei Române, de un pachet (XLIX) cu acte ale satului Ghișiești²⁸. Au răsărit din acele acte personaje cunoscute: Cozma Maje de la 1638 și 1640, ginerele său, Gorovei logofătul (Vasile) la 1676, fiul acestuia Gheorghiiță portarul de la 1682 până la 1732 când, împărțindu-și averea, lasă un sfert din Ghișiești fiului său Miron. Dintr-o mărturie nedată a lui Gheorghiiță Gorovei se vede că la Ghișiești existau încă, la începutul veacului al XVIII-lea, „casile ce le-au făcut tată-mieu, Gorovei logofătul”, adică Vasile uricarul și cămărașul de vistierie. Dar tot din aceste acte răsare și Toader Gorovei de la Iucșești, care la 1809 își spune „Todirașcu Gorovei, fiul răpăosatului Costand(in) Gorovei treti post(elnic)²⁹, iar la 1816 face o mică istorie a neamului său: „moșie Ghișieștii de la ținut(ul) Neamțului, giumătate de moșie au fost a strămoșului meu Gheorghiiță Gorovei și giumătate răzășască, pe care parte strămoșu-mieu au dat-o zăstri la doi fii, adevă o a patra parte fiicei sale Rocsandei, mătușai d-sale căm(inarului) Anastasie Scorțăscu și o a patra parte au dat-o fiului său Miron, din care mă trag eu, pe care au stăpănit-o moșul meu Miron până ce s-au săvârșit, cum și soțul său, pînă la o vreme, dar aflându-să cu șădere depărtată, la ținut. Dorohoiului și neputând a o căuta din multe nevoi, au rămas în stăpânire celorlalți răzăși...”³⁰.

²⁷ Ștefan S. Gorovei, *Începătorii familiei Cazimir*, în „Arhiva Genealogică”, V (X), 1998, 1-2, p. 137–138.

²⁸ Am transmis informațiile din acest pachet autorilor studiului despre Ghișiești: Mihai-Cristian Amărieș, Ludmila Bacumenco-Pîrnău, *Moșia Ghișiești din ținutul Neamțului și stăpânii acesteia până în primele decenii ale secolului al XIX-lea*, în „Analele Științifice ale Universității «Alexandru Ioan Cuza» Iași” (serie nouă), istorie, LVI-LVIII, 2010-2012, p. 129–155. Sub titlul *Stăpânii moșiei Ghișiești (ținutul Neamțului) în secolele XV–XVIII*, materialul a fost prezentat în ședința din 10 mai 2011 a Filialei Iași a Comisiei Naționale de Heraldică, Genealogie și Sigilografie a Academiei Române.

²⁹ Biblioteca Academiei Române, *Documente istorice*, XLIX/138.

³⁰ Biblioteca Academiei Române, *Documente istorice*, XLIX/105.

Așadar, dintre cei trei omonimi, doi sunt una și aceeași persoană: fiul lui Miron și tatăl lui Toader Gorovei. Soluția câștigătoare fusese cea de-a treia, adică tocmai aceea la care nu mă gândisem...

Dovada categorică și definitivă că acest Constantin și credincierul omonim sunt două persoane, purtând același nume de botez, *Constantin*, dar având ranguri diferite, au adus-o *sămile* Vistieriei Moldovei, care tocmai au fost editate acum câteva luni. Astfel, în *Sama* din 1776 apare *Costandin Gorovei postelnic*³¹, înscris mai apoi, în 1786, ca *treți postelnic*³²; în 1795, este înscrisă văduva sa, *Ilinca*³³. Dar în același an 1795, apare și *Costandin Gorovei credincer*³⁴. Or, este de la sine înțeles că nu puteau fi înscriși, în același timp, și soțul, și ... văduva sa !

Dacă lucrurile stau cu adevărat așa, înseamnă că – această direcție fiind luminată și conducând ea însăși la alte concluzii neașteptate – reflectorul cercetării trebuie îndreptat spre ceea ce am numit *ramura Ghigoiești*. Numele este totuși impropriu, întrucât la Ghigoiești au rămas numai urmașii lui Vasile postelnicul, căsătorit cu sora paharnicului Lozonschi. Numai așa se explică de ce credincierul Constantin și urmașii săi nu sunt implicați în stăpânirea la Ghigoiești. Așezarea acestuia la Radomirești a trebuit să fie și ea, prin urmare, rodul unei căsătorii. Izvoarele nu sunt foarte clare în privința soției credincierului. Curgerea stăpânirii pământului la Radomirești este destul de încurcată, amestecând mai multe neamuri, de la acela al postelnicului Ieni, socrul lui Ion Movilă și bunicul soției lui Miron Costin, până la Andrieș, Buznea, Cristea, Stamati. Ea necesită o cercetare separată³⁵.

Târziu, pe la începutul veacului al XX-lea, o bătrână din zonă, care ajunsese la aproape 100 de ani, povestea unui nepot – și acesta a consemnat relatările ei – că la Radomirești „Gorovei bătrânul a venit de la Dorohoi” și s-a căsătorit cu fiica lui Dumitraș Cârlan (socotit un Beldiman). N-am găsit puțința de a documenta o asemenea căsătorie. Cât despre un Gorovei care *a venit* de la Dorohoi, cred mai degrabă că este o confuzie: la Dorohoi *a plecat* unul dintre fiii bătrânului Gorovei de la Radomirești !

Mă îndrept, astfel, spre concluzia că frații Gorovei descoperiți de Nicolae Docan și ajunși la mine prin Emanuel Bogdan țineau de trunchiul vechi de la

³¹ Ioan Caproșu, *Sămile Vistieriei Țării Moldovei*, editate de ~, I (1763–1784), Casa Editorială „Demiurg”, Iași, 2010, p. 406.

³² Idem, *Sămile Vistieriei Țării Moldovei*, editate de ~, II, cit. (mai sus, nota 21), p. 27, 85, 98, 111, 171 și 183.

³³ *Ibidem*, p. 303 (aici, „fiica” este o transcriere greșită, în loc de **Ilinca**, după cum se vede din înregistrările ulterioare), 321, 340.

³⁴ *Ibidem*, p. 297. În același an mai sunt menționate *șătrăreasa lui Goroveiu* (p. 300: Anița, văduva lui Miron Gorovei șătrarul) și nora ei, *Catrina* [văduva] *lui Gheorghe Gorovei* (p. 302 și 320) V. și mai sus, nota 21.

³⁵ A venit și aceasta în vremea din urmă, prin comunicările *Radomirești. Contribuții genealogice pentru istoria unui sat băcăuan* (Simpozionul Național „V. Pârvan”, Bacău, 6 octombrie 2016) și *Curgerea stăpânirii la Radomirești (Bacău). Dificultățile unei cercetări* (Filiala Iași a Comisiei Naționale de Heraldică, Genealogie și Sigilografie a Academiei Române, 10 ianuarie 2017). Reunite sub primul titlu, vor fi tipărite în „Carpica”, XLVI, 2017.

Bărgăoani, din care, prin căsătorie, s-a răzlețit tatăl lor. Conștiința apartenenței la *un singur neam* a rămas, însă, vie. Nu este numai faptul că Sion nu vorbește despre *două neamuri*, cum face în atâtea alte cazuri, dar mai este un argument care mi se pare hotărâtor. Când a murit, la 1848, banul Ioan Gorovei a fost înmormântat la Mănăstirea Gorovei; câțiva ani mai târziu, în 1854, tot acolo a fost dusă și văduva sa, Anica Morțun. Acesta este argumentul care mi se pare hotărâtor, pentru că la vremea aceea mănăstirea se afla încă sub oblăduirea urmașilor ctitorului. Am găsit documente care atestă că, până și în această primă jumătate a secolului al XIX-lea, *nacealnicul* era numit numai cu învoirea familiei ctitorului. O asemenea patroană a schitului a fost Zoița Dumitroaia, un personaj foarte interesant, născută Arbure, fiica Paraschivei și nepoata Mariei Grigoraș Isăcescu, fata lui Gheorghică Gorovei. Zoița este cea prin care s-a continuat familia Arbure, iar militantul socialist Zamfir Ralli-Arbure este urmașul ei.

Închei aici expunerea dilemei mele, adresându-vă rugămintea ca, dacă în căutările Domniilor Voastre, veți întâlni ceva care mi-ar putea fi folositor, să nu întârziați a-mi da de știre.

Iași, 10 mai 2010

IORGU BALȘ – UN BOIER FILANTROP ÎN BASARABIA

Aurelia FEDORCEA (CURELARU)

Istoria instituțiilor publice și private poartă adesea amprenta unei familii influente, reflectând totodată spiritul mentalității unei epoci. În Basarabia, familia Balș și-a înveșnicit locul în memoria colectivă, construind prima instituție caritabilă, orfelinatul „Egor Balș” din Chișinău. Originea și ascendența neamului boieresc al Bălșeștilor au fost cercetate de generații de istorici¹, iar un tablou remarcabil al înrudirilor și al personalităților acestei vițe nobile l-a oferit Mihai Dim. Sturdza². Personajul studiului nostru este Egor (Iorgu, Gheorghe) Balș, descendent al ramurii Bălșeștilor de la Dumbrăveni (Botoșani).

Egor Balș (1805-1857) a fost fiul marelui vistiernic Alecu Balș și al Smarandei Balș (născută Sturdza). A studiat la Iași, apoi în străinătate, iar la vârsta de 22 de ani s-a întors în Moldova, obținând slujba agiei în Iași (1827)³. Însă, din 1828 îl aflăm în Basarabia, alături de unchiul său Iancu Balș, personalitatea care i-a marcat și cursul carierei.

Iancu Balș a fost proprietar al multor moșii (peste 35) în Basarabia, printre care Alexăndreni, Cubolta, Corbu, Gura Galbenă, Caracui, Orac, Minjir, sate existente și astăzi⁴. El a optat pentru supușenia rusă, păstrându-și astfel imensa avere funciară din Basarabia și după 1812. Odată cu înscrierea sa în Cartea nobilimii din Basarabia, a primit în anul 1818 cinul de Consilier de Colegiu. Mai târziu, în urma lucrării genealogice întocmite de ruda sa baronul Vasile Balș de la Viena, Iancu Balș a primit titlul onorific, foarte râvnit, de Șambelan al țarului Nicolae I.

Averea sa i-a permis lui Iancu Balș, bibliofil pasionat, să cheltuiască din belșug pentru a comanda sute de cărți la Paris, prin intermediul geografului francez Jean Denis Barbié du Bocage (1760-1825), custode la Biblioteca Regală, apoi Națională, din Paris, membru al Institutului Franței. În schimbul unui comision de 10%, Barbié du Bocage expedia în îndepărtata Moldovă volumele comandate de Iancu Balș și alți boieri. Din corespondența, parțial păstrată, cu Barbié du Bocage, s-

---

¹ Vezi Constandin Sion, *Arhondologia Moldovei*, Iași, 1892; Octav-George Lecca, *Familiiile boierești române*, București, 1898; Idem, *Genealogia a 100 de case din Țara Românească și Moldova*, București, 1911; A. N. Krupenski, *Kratkii ocerk o Bessarabskom dvoreanstvo 1812-1912*, Chișinău, 1912.

² Mihai Dim. Sturdza, *Familiiile boierești din Moldova și Țara Românească. Enciclopedie istorică, și biografică*, vol. I, Abaza-Bogdan, București, Editura Simetria, 2004.

³ Gh. Bezviconi, *Iorgu Balș*, în vol. *Fapte trecute și basarabeni uitați*, Chișinău, 1992, p. 165.

⁴ Idem, „Din trecutul nostru”, X, Chișinău, 1939, p. 30-31

a putut reconstitui o parte din titlurile care au format biblioteca lui Iancu Balș, însă un inventar complet nu se cunoaște, precum nici destinul acestei imense biblioteci. Un inventar a fost întocmit, după moartea proprietarului, de către un bun cunoscător al limbii germane (posibil Constantin Hurmuzaki, un prieten al familiei Balș), deși peste 2000 de cărți erau publicate în limba franceză. Iancu Balș, deși supus al țarului, a dorit să fie înmormântat în Moldova (în 1839), iar biblioteca, moștenită împreună cu restul averii de nepoții lui de frate, a fost transportată la Dumbrăveni⁵.

Ca și alți boieri, el a luat supușenia rusă și, după obiceiul vremii, a încercat o slujbă împărătească, intrând în serviciul Ministerului de Externe la Sankt Petersburg. În perioada 1830-1832, Egor Balș a fost secretar al legației ruse din Atena, aceasta fiind și ultima slujbă în străinătate. Se pare că boierul moldovean a urmat sfatul șambelanului și s-a mutat în Basarabia, căci din 1833 îl aflăm alături de rudele sale, administrându-și averea.

„Pe la 1833, descendentul familiei Balș a luat în căsătorie pe frumoasa Rallu Kallimachi, care avea pe atunci 17 ani, fiica beizadelei Ioan Kallimachi și a domniței Ruxandra Moruzi. În noua familie s-au născut cinci copii: Gheorghe, Vladimir, Alexandru, Ecaterina (căsătorită Ghica) și Olga (baroana Dortmann)⁶. Educația fetelor a fost încredințată de iubitorul părinte unui „guverneur” străin, care le însoțea chiar și la plimbare. Doi dintre fiii săi, ofițeri ruși, au murit tineri, răpuși de tuberculoză, iar Alexandru, aflat în serviciul diplomatic rus, a moștenit aporoape întreaga avere din Basarabia.

Moșia de baștină a boierului basarabean se afla la Albinet (Bălți), dar avea o casă și la Chișinău, „Razdolie”. Binecunoscută în epocă, casa moșierului se înscrisa în tiparele vremii, fiind o clădire nu prea mare, cu etaj, înzestrată cu terasă colonată, o sală de dans și un balcon special pentru orchestră. Această casă din Chișinău era reprezentativă pentru așa-zisul stil „empire turque”, preferat și de alți boieri din epocă⁷.

Un portret viu colorat al boierului Egor Balș este oferit de Gh. Bezviconi: „Balș nu era frumos. Burta-i era așa de mare, încât necesita un întreg aparat de curele, care se ținea legat de gât. Se vede că soția sa nu era nici ea încântată de calitățile fizice al distinsului ei bărbat. La Odessa, ea l-a cunoscut pe renumitul tenor italian, contele Giuseppe Mario de Candia, pe care l-a și însoțit în străinătate. Mâhnit, boierul a plecat la Paris. Câteva zeci de mii de hectare de pământ au fost vândute în județul Tighina, o neînsemnată parte a averii sale fabuloase. De altfel, în același județ, într-un proces cu văduva dragomanului Dimitrie Moruzi, decapitat de turci în urma cedării Basarabiei, Bălșeștii au mai pierdut câteva mii de hectare. Oare ce-i păsa aceasta lui Iorgu?”⁸.

---

⁵ Mihai Dim. Sturdza, *op. cit.*, p. 280-281.

⁶ *Ibidem*, p. 254.

⁷ În același stil erau clădite casele familiilor boierești Katakazi, Razu (incendiate în 1941), casele viceguvernatorului Matei Krupenski, cele ale lui Dimitrie Russo (Gh. Bezviconi, *op. cit.*, 1992, p. 64).

⁸ *Ibidem*, p. 166.

Nu cunoaștem sursele folosite de autor în redactarea acestui portret, dar nu este exclusă posibilitatea unei reconstituiri din memoria colectivă, fiind totuși vădite unele exagerări.

Patrimoniul familial i-a adus lui Egor Balș demnitatea de mareșal al nobilimii din Basarabia, funcție pe care a deținut-o din 1850 și până la moartea sa, în 1857⁹. Pentru a putea ajunge în această funcție, numele lui Egor Balș trebuia să se afle, alături de alte familii boierești, în listele întocmite de ruși în perioada 1818-1821¹⁰. Așa se poate explica și dorința fierbinte a lui Egor Balș de a arăta că se trage din strămoși de vază. În 1844, el înaintă o petiție, însoțită de un arbore genealogic și o pecete atârnată, din argint aurit, Departamentului Heraldic din Sankt Petersburg prin care cerea înscrierea în Cartea a V-a a nobilimii. Petiția a fost transmisă departamentului asiatic al Ministerului de Interne care, doi ani mai târziu, în 1846, a refuzat acordarea titlului princiar, pe motiv că „strămoșii familiei Balș se numărau printre boierii de rangul întâi ai Țării Moldovei, niciunul dintre ei nu a fost domnitor”¹¹. Astfel, numele lui Egor Balș a fost inclus în Cartea a VI-a a nobilimii din Basarabia, iar între anii 1854-1868 au fost înscrși și cei trei fii ai săi.

Traiul fastuos al lui Egor Balș a făcut epocă. În memoriile sale, unul dintre ultimii guvernatori ruși ai Basrabiei, prințul Serghei Urusov, amintea de modul de viață luxos al boierimii basarabene comparativ cu cel al nobilimii ruse, o comparație în parte inexactă: „un lux ostentativ, dragostea după distracțiile marilor orașe, o deosebită ospitalitate și nevoia de a cheltui cât mai mult, acestea erau principalele trăsături ale marilor proprietari basarabeni. În aceste condițiuni, gospodărirea moșiilor de către nobilime nu putea fi un model. Marile ei averi agrare se topeau repede și treceau din mână în mână. Se vorbește până și astăzi de marele moșier Balș, boierul magnat și filantrop în stil mare. Dar eu n-am găsit astăzi niciuna dintre moșiile lui în mâinile vreunui Balș. În schimb, fiii fostului său administrator posedau milioane care, la rândul lor, au fost tocate fără milă de copiii lor”¹².

În același ton, Gh. Bezviconi completează tabloul descris de Urusov: „El își aducea la Albineț artiști din Italia, servitori din Anglia, își trimitea rufele de spălat la Paris, iar când, la Nice, s-a supărat pe cățelușul său credincios, l-a expediat acasă, în Basarabia, într-o caretă, escortată de slugi. Așa călătorea cățelul lui Balș. Odată s-a și dus la Petersburg, unde și-a închiriat o casuță modestă în apropierea palatului imperial. Doar nu putea un Balș să locuiască departe de Curtea Maiestății Sale!”¹³.

---

⁹ Gh. Bezviconi, *Boierimea Moldovei dintre Prut și Nistru*, vol. II, București, 1943, p. 85; A. N. Krupenski, *op. cit.*, p. 8-9.

¹⁰ După ocuparea Basrabiei în 1812, rușii au întocmit o serie de liste cu scopul constituirii unei clase de nobili care să ocupe funcții în administrația noului teritoriu. Astfel, elita provincială din Basarabia avea un organ de conducere, Adunarea Deputaților Nobilimii, constituită din mareșalul provincial și deputații județeni (Idem, *Românismul fruntașilor Moldovei dintre Prut și Nistru sub stăpânirea străină*, extras din „Revista Fundațiilor Regale”, București, 1941, p. 489-491.)

¹¹ Mihai Dim. Sturdza, *op. cit.*, p. 282.

¹² Prince Serge Dimitrievitch Ourussov, ancien ministre de l'Intérieur de Russie, *Mémoires d'un gouverneur*, Paris, 1908, p. 112.

¹³ Gh. Bezviconi, *op. cit.*, 1992, p. 165.

Și în această descriere se pot întrevedea notele unei exagerări. După ce a luat supușenia rusă, Egor Balș ar fi putut călători mai mult în Rusia decât în Europa occidentală, căci legăturile lui cu acest spațiu erau dintre cele mai bune.

Cât privește modul în care a fost efectuată succesiunea lui Egor Balș și a proprietăților sale, nu avem informații numeroase. Se știe că fiica sa, Ecaterina Ghika, ar fi transmis urmașilor ei niște moșii de pe lângă Galați. O parte din arhiva moșierului a ajuns la conacul familiei Catargi de la Cobâlnea¹⁴, dar aceasta a fost incendiată odată cu tot inventarul conacului, în vremea revoluției bolșevice din 1918. În testamentul său lăsa bani pentru întreținerea orfelinatului înființat din cheltuielile sa și își exprima dorința de a fi înmormântat la moșia Albineț, unde lespedeza funerară cu inscripția: „Aci se odihnește întru sfârșit Iordache Balșa. Și voi vedea pe Fiul Omului șezând de-a dreapta puterii” a dăinuit până în 1944¹⁵.

Deși ramura familiei Balș din Basarabia s-a stins, numele lui Egor Balș se mai poate citi și astăzi pe o inscripție de pe o impunătoare clădire de secol XX „Orfelinatul Balș”. Mareșalul nobilimii din Basarabia a ținut să ridice din averea, la Chișinău, sa un adăpost destinat copiilor orfani. La 29 aprilie 1841, contele M. S. Voronțov îi raporta guvernatorului P. I. Fiodorov că moșierul basarabean Egor Balș a depus o cerere pentru a i se permite instituirea unui orfelinat pentru 100 de copii. De asemenea, el se angaja să cumpere o casă de piatră și timp de 6 ani să dea orfelinatului câte 1428 ruble și 57 k. (opeici), iar ulterior să susțină activitatea așezământului în limita posibilităților¹⁶. Cererea i-a fost acceptată și în același an au început lucrările, însă inaugurarea așezământului a avut loc abia la data de 6 decembrie 1845 din motiv că Egor Balș și soția sa nu se aflau atunci în Basarabia. Temporar, tutore al orfelinatului a fost soția viceguvernatorului Circovici¹⁷. Pentru activitatea sa filantropică, Egor Balș a fost decorat cu „Ordinul Sf. Ana” Gradul III, printr-un Ucaz Împărătesc semnat la 2 iunie 1849¹⁸.

Casa oferită pentru înființarea orfelinatului a fost cumpărată de către Egor Balș de la arhitectul Gasquet, fiind o construcție de piatră, cu un nivel. Până în 1857, anul morții mareșalului nobilimii din Basarabia, instituția beneficiat de donații din partea fondatorului (10 mii ruble), a câtorva donatori și a unor loterii organizate. Astfel, în 1844 cavalerul M. Sturdza, împreună cu Consiliul Nobilimii din Soroca și cel din Iași, a donat 68 ruble și 75 k. Doi ani mai târziu, în 1846, s-a organizat o loterie în urma căreia s-au strâns 45 ruble, printre cumpărătorii de bilete aflându-se Elena Kantacuzino și Olga Kantacuzino¹⁹.

În scurt timp, casa oferită de mareșalul nobilimii din Basarabia s-a dovedit neîncăpătoare, căci odăile orfelinatului adăposteau și copii orfani de un părinte și pe cei ai familiilor foarte sărace. În aceste condiții, în vederea extinderii, clădirea a suferit mai multe modificări între anii 1870-1876. Ulterior, în cadrul orfelinatului a

¹⁴ Sever Zotta, în „Arhiva Genealogică”, II, 1913, p. 98.

¹⁵ Gh. Bezviconi, *op. cit.*, 1992, p. 166.

¹⁶ *Besarabskie Gubernskie Vedomosti*, Chișinău, din 12 decembrie 1895.

¹⁷ Arhiva Națională ale Republicii Moldova, fond 88, inventar 1, dosar 1122, fila 8 (în continuare se va cita: **ANRM**).

¹⁸ **ANRM**, fond 88, inventar 1, dosar 1472.

¹⁹ **ANRM**, fond 88, inventar 1, dosar 1145.

fost deschisă o secție tip pension cu o durată de 6 ani, pentru 10 fete cu vârsta de 10 ani. În 1883, pensionul număra deja 34 de eleve, care se pregăteau pentru a deveni menajere. Cu toate acestea, peste doi ani, pensionul și-a încetat activitatea, motivul fiind lipsa tinerelor care ar fi dorit să rămână până la 16 ani în orfelinat²⁰.

La 1 decembrie 1885, orfelinatul adăpostea 102 copii, dintre care 30 erau întreținuți total, iar 72 beneficiau de serviciile orfelinatului doar pe durata zilei. Pentru întreținerea unui elev se cheltuiau anual 200 de ruble, iar salariul unui angajat varia între 240-250 ruble²¹.

Orfelinatul Balș era și o instituție educativă, unde copiii primeau și o brumă de carte. În anii următori, în baza unui program aprobat de Ministerul Învățământului, procesul educativ în orfelinat includea trei etape, fiind studiate limba rusă, matematica și religia. Prima etapă cuprindea noțiuni generale de religie, se făceau calcule simple și se învăța scrisul și cititul. În etapa a doua copiii învățau rugăciuni și noțiuni de istoria creștinismului, exersau tabla înmulțirii, precum și rezolvarea de probleme.

În sfârșit, la finele acestui program de studii, elevii aveau însușite Liturgiile Sf. Ioan Gură de Aur și a Sf. Vasile, limba rusă se vorbea și se scria binișor, iar la matematică puteau rezolva problemele propuse de Goldenberg²². De remarcat faptul că doar o dată pe săptămână se studia, în afara programului, o oră de geografie și o oră de istorie, timpul fiind dedicat instruirii profesionale, precum croitoria.

Cu mult fast s-a sărbătorit împlinirea a 50 de ani de la fondarea orfelinatului de la Chișinău. În timpul slujbei de *Te Deum*, oficiată în Catedrala orașului, s-a adus cinstea cuvenită fondatorului orfelinatului, fiindu-i pomenit numele alături de ctitori și binefăcători. După această slujbă s-a dat o recepție la care au participat: vicarul Eparhiei din Chișinău, Arcadie, episcop al Akkermanului, guvernatorul Basarabiei, A. Constantinovici, și soția sa, primarul orașului, K. Schmidt, și soția sa, directorul orfelinatului, I. Semigradov, și directorul Seminarului Teologic. Solemnul eveniment a fost încununat de citirea telegramei de felicitare din partea Împărătesei Maria Fiodorovna²³.

Din dosarele arhivelor guberniale am putut afla și numărul elevilor care au fost găzduiți în odăile orfelinatului pe parcursul celor 50 de ani de existență, unde au învățat și o meserie: 424 băieți și 3000 de fete²⁴.

Epitropia orfelinatului Balș a fost apanajul unor influente personalități din Basarabia secolului al XIX-lea: Rallu Balș, soția fondatorului, soția viceguvernatorului Circovici, Ecaterina Rosetti-Roznovanu, Sofia Constantinovici, soția guvernatorului A. Constantinovici, A. Katakazi.

Pe la sfârșitul secolului al XIX-lea, epitrop al orfelinatului ajunsese Ana Krupenski. Ea, împreună cu consilierii I. Semigradov, N. Krupenski și primarul orașului Chișinău, a dispus vinderea clădirii vechi a orfelinatului și construirea unui

---

²⁰ *Besarabskie Gubernskie Vedomosti*, Chișinău, din 14 decembrie 1895.

²¹ **ANRM**, fond 2, inventar 1, dosar 9158.

²² Ana Grițco, *File din istoria Orfelinatului Balș*, în „Tyragetia”, Chișinău, 1998, p. 180.

²³ *Besarabskie Gubernskie Vedomosti*, Chișinău, din 12 decembrie 1895.

²⁴ *Ibidem*, Chișinău, din 14 decembrie 1895.

nou edificiu pe fosta uliță „Ostrov”²⁵. Astfel, în anul 1902, orfelinatul Balș avea o clădire cu trei niveluri ce cuprindea 30 de odăi spațioase, ridicată după planurile arhitectului Vladimir Țâganco²⁶: „Dumineca trecută s-a procedat la Chișinău în prezența autorităților civile și militare ale provinciei Basarabiei, la inaugurarea orfelinatului Balș, institut lăsat prin testament de Igor Balș și pus sub protecția înaltului patronaj al Maiestății Sale Împărătesei Rusiei. Orfelinatul Balș este o superbă construcție în care se vor putea primi mai mul de 100 de orfeline. Numele familiei Balș va fi astfel perpetuat în Basarabia prin această operă grandioasă și utilă”²⁷.

Pentru construirea acestui nou edificiu s-au cheltuit 91200 ruble, bani ce reprezentau în parte contribuția negustorilor F. Z. Șerban (5200 ruble), S. I. Kaufman (1000 ruble) și a Eparhiei Chișinăului și Hotinului²⁸. La sfârșitul anului 1902, Consiliul de tutelă al orfelinatului, la inițiativa lui F. Namestnic, înființează pe lângă orfelinat și o școală de culinărie.

Educația moral-religioasă era componenta de bază a orfelinatului²⁹, motiv pentru care s-a hotărât construirea unui paraclis în incinta clădirii, deoarece elevii mergeau supravegheați la bisericile din Chișinău. Astfel, Episcopia Chișinăului și a Hotinului a permis amenajarea unui mic paraclis în salonul destinat festivităților, fiind construită și o anexă necesară desfășurării serviciului divin³⁰. Zemstva Gubernială a susținut ideea Consiliului de tutelă, venind și cu o donație de 500 de ruble. Sprijinul nu a întârziat nici din partea ministrului Învățământului, Leon Casso³¹. În anul 1911 noul lăcaș de cult a fost sfințit cu hramul „Sfântului Nicolae”. Gestul de caritate al boierului Egor Balș a fost urmat și de alți boieri basarabeni. În 1901, V. Ianușevici din Orhei cerea permisiunea Administrației Guberniale de a înființa un orfelinat pentru copii. La 16 februarie 1902 a avut loc inaugurarea acestui nou așezământ din Orhei. Pe la 1912, în Basarabia existau deja 83 de instituții de asistență publică și privată, dintre care: 33 în Chișinău, patru în Orhei, cinci în Soroca, opt în Hotin și unu în Călărași³².

---

²⁵ Ana Grițco, *op.cit.*, p. 178. Autoarea susține că începuturile instituțiilor de asistență publică și privată din Basarabia au fost determinate de înființarea unor asemenea instituții în Rusia, la mijlocul secolului al XIX-lea. Este posibil ca Egor Balș să fi văzut în vremea când se afla în Rusia cu misiuni diplomatice instituții caritabile, dar astfel de așezăminte existau în Moldova încă de pe la mijlocul secolului al XVIII-lea (bolnițele).

²⁶ *Ibidem*, p. 179.

²⁷ *Secolul XX*, (București), 21 octombrie, 1902, p. 3 *apud* Mihai Dim. Sturdza, *op. cit.*, p. 283.

²⁸ ANRM, fond 88, inventar 1, dosar 1145.

²⁹ Unul dintre profesorii de religie ai orfelinatului a fost Ilia Filatov, care se trăgea dintr-o familie ce a dat câteva generații de preoți Basarabiei.

³⁰ ANRM, fond 208, inventar 4, dosar 3921.

³¹ *Ibidem*.

³² ANRM, fond 2, inventar 1, dosar 9158, f. 12-22.

NEAMUL BUZNEȘTILO (I)

Adrian BUTNARU

Una dintre familiile ale căror urme le regăsim în trecutul Moldovei, în diverse împrejurări, a fost și cea a Buzneștilor. Încă din secolul al XIX-lea, în lucrarea *Arhondologia Moldovei*, Costandin Sion îl pomenea pe „*Buznea, moldovan de la ținutul Dorohoi, ridicat la boierie mai mult de 80 de ani*”¹, iar Constantin Tufescu (al cărui fiu Leon fusese botezat de către Mărioara Buzne, în 1834²) cobora această familie din Iane, boier grec³.

Preocupări pentru cunoașterea trecutului familiei Buzne (al cărei nume ar proveni, conform lingviștilor, din adjectivul *busna*⁴) au avut Gh. Ghibănescu⁵, Vasile C. Ursăcescu⁶, Ștefan Cernovodeanu⁷, Emanuel R. Bogdan⁸ și, recent, Ștefan S. Gorovei⁹. Pe membrii acestei familii îi vom regăsi în documente, de-a lungul timpului, sub mai multe forme: *Buzne*, *Buzni*, *Busne*, *Buznea*, toate reprezentând „forme diferite, grafice și de pronunție, ale unui singur nume”¹⁰.

Primul dintre membrii acestui neam¹¹ a fost un **Buzne** („bătrânul Buzneștilor”, la mijlocul secolului al XVI-lea), căsătorit cu Greaca¹², împreună

---

¹ Costandin Sion, *Arhondologia Moldovei. Amintiri și note contimporane*, cu o prefață de Gh. Ghibănescu, Iași, 1892, p. 34.

² Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași (AȘUI), vol. 24, partea I, p. 459.

³ Gh. Bezviconi, *Contribuții la istoria boierimii basarabene*, în „Din trecutul nostru”, anul III, nr. 17-20, februarie-mai 1935, p. 19; idem, *Cercetări genealogice românești (II)*, în „Arhiva Genealogică”, I-V, 1989-1993, nr. 1-2, p. 292.

⁴ N. A. Constantinescu, *Dicționar Onomastic Românesc*, Editura Academiei, București, 1963, p. 226.

⁵ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, vol. XXIV, doc. 27, p. 24-25.

⁶ Vasile C. Ursăcescu, *Monografia satului Curteni – 1945*, în „Elanul”, nr. 75-78, mai-august 2008, și nr. 79, septembrie 2008.

⁷ Dan Cernovodeanu, *Ștefan Cernovodeanu (1925-1951)*, în „Arhiva Genealogică”, IV (IX), 1997, 3-4, p. 50.

⁸ Gh. Bezviconi, *Cercetări genealogice românești (III)*, în ArhGen, I (VI), 1994, nr. 1-2, p. 247.

⁹ Ștefan S. Gorovei, *(De)mistificări genealogice. Familia Buzne*, AȘUI (serie nouă), Istorie, tom LXII, 2016, p. 53-84.

¹⁰ *Ibidem*, p. 75.

¹¹ O serie de lucrări publicate despre începuturile schitului Deleni-Moreni („schitul lui Lupan”, „schitul Bilavoi”), din județul Vaslui, menționează printre înaintașii acestui neam pe sulgerul Lupan Buznea, personaj inexistent, ctitor al lăcașului de cult „la finele sec. al. XVI – 1604” (Laurențiu Chiriac, *Monumentele religioase medievale din zona Bârladului*, ediția I, Editura Kolos, Iași, 2007, p. 347). În altă lucrare se precizează că schitul a fost ctitorit în jurul anilor 1540-1546 de către „Lupan Buznea slugerul și soția sa Maria” (Gheorghe Gherghe, Marin Rotaru, *Mănăstirea Moreni*, Bârlad, Editura Sfera, 2004, p. 34).

având doi fii: **Stoian** și **Mihailă**, proprietari de moșii la Șerbești, în ținutul Vaslui, rămase moștenire fiilor, nepoților și strănepoților lor, care le vor vinde, rând pe rând, către boierii din familia Miclescu.

O serie de documente de la finele secolului al XVI-lea fac lumină în ceea ce pe privește ascendenții și rudele acestora, care merg până la boieri din vremea domnilor Ștefan cel Mare și Petru Rareș, proprietari ai unor pământuri în ținutul Vaslui. De altfel, „toate neamurile din Moldova, cu excepția celor venite din alte spații geografice, se trag din vechi proprietari de sate (boieri, așadar), care au trăit în veacurile dintâi ale existenței acestui stat”¹³.

Astfel, la 30 martie 1598 domnul Ieremia Movilă „întărește stăpânire lui Stoian și fratelui său, Mihailă, și Tudoscăi, fetei lui Gheorghie, nepoții Liahului, cum și nepoților Dumitrii și fraților ei, fiilor Ilenii, surorii Liahului, toți nepoți Șendrii, cum și nepoatelor lor, Todosii și Lelii, fetelor Gavrinii, toți nepoți și strănepoți Fedgăi, jupânesei lui Iurie Șărbici, pe giumătate de sat de Nuoreștii, ce iaste pe Coropcina, giumătate ce din gios, ce să numești Coropcenii, cu poenile și cu locuri de mori în pâraul Vasluiului”¹⁴.

În aceeași zi, Ieremia Movilă întărea „lui Stoian și fratelui său, lui Mihailă, ficiorii Grecii, și nepoților Tudoscăi, fata lui Gheorghită, nepoata Liahului, pe satul, anume Șărbestii, și alt sat, anume Movilenii, ce sunt pre apa Vasluiului, și cu locuri de moară, într-amândouă satele”¹⁵. Domnul le întărea cele două sate „din uric de împărțală ce l-au avut moșii și părinții lor de întăritură de la bătrânul Petru (Rareș, n.a.) v(oi)e vod”. Mai mult, acești Buznești primeau și jumătate din Nuorești, în ținutul Vaslui, întrucât erau „nepoți Șandrii (...) și strănepoți Fedcăi, giupânesii lui Iurie Șărbici”¹⁶ (...) din ispisocu de schimbătură de la bătrânul Alexandru v(oi)e vod”¹⁷.

Documentul din 30 martie 1598 ne indică și înrudirile Buzneștilor:

O analiză atentă a documentelor demonstrează, însă, că nu a existat niciun Lupan Buznea la mijlocul și finele secolului al XVI-lea, ultimii autori menționați interpretând în mod forțat și nedocumentat faptul că soția sulgerului Lupan, Busca-Maria (ambele persoane atestate documentar), era acea Busca, mamă a lui Mihailă Buzne de la Curteni (Vaslui). De aici a rezultat un Lupan Buznea. Informația greșită a fost preluată, putând-o regăsi pe toate site-urile de internet care fac referire la începuturile Mănăstirii Moreni.

¹² *Documentele familiei Miclescu. Colecția Emil S. Miclescu*, I, volum întocmit de Petronel Zahariuc și Lucian-Valeriu Lefter, cuvânt înainte de Sandu Miclescu, Institutul Roman de Genealogie și Heraldică „Sever Zotta” & Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2014, doc. 246 (în continuare vom cita *Documentele familiei Miclescu*).

¹³ Maria Magdalena Szekely, *Neamul lui Nestor Ureche*, în „Arhiva Genealogică”, I-V, 1989 – 1993, 1-2, ediție anastatică, Institutul Român de Genealogie și Heraldică „Sever Zotta”, Iași, 2010, p. 258.

¹⁴ *Documentele familiei Miclescu*, doc. 165.

¹⁵ *Ibidem*, doc. 246.

¹⁶ Boier sub Petru Aron și Ștefan cel Mare, Iurie Șărbici a fost, în perioada anilor 1492 – 1501, unul dintre emisarii Moldovei în relațiile diplomatice cu Marele Ducat al Lituaniei.

¹⁷ *Ibidem*, doc. 10.

„Toate acele de mai sus scrise sate: Șerbeștii și Movilenii, ce sunt pe apa Vasluiului, cu locuri de mori într-amândoa săliștile, să le fie lor în trei părți, din vetrele satelor, din câmpu și din vaduri de mori; o parte să fie a lui Stoian și fratelui său, Mihăilă, ficiorii Greacăi, și nepoatelor Tudoscăi, fetei lui Gheorghie ... și nepoatelor lor, Dumitrei și fraților ei, fiilor Ilenei, surorii Leahului, tuturor nepoților Șandrii; al doile parte să fie Tudosii și Lelei, fetelor Gavrinii, nepoatelor Vascăi; al treile parte să fie ... Irinii, nepoților Mărinii, iar ceialaltă giumătate de satu din Nuvărești, ce esti pe Coropcina, giumătate cea din gios, ce să numești Coropcenii, cu poiene și cu locuri de mori, să fie lui Stoian și fratelui său ... Tudoscăi, fetei lui Gheorghie, nepoților Leahului, cum și nepoților lor, Dumitrei și fraților ei, fiilor Ilenei, surorii Leahului, toți nepoți Șandrii, cum și nepoatelor lor, Tudosii și Lelii, fetelor Gavrinii, toți nepoți și strănepoți Fedcăi, giupănesii lui Iurie Șerbici. Drept aceea, pentru ca să le fie lor și de la noi uric și ocină, lor, și fiilor lor, nepoților, și strănepoților, și străstrănepoților și la tot neamul lor, cin li să va alegei mai de aproape, nestrămutat nici odinioară, în veci”¹⁸.

Primul dintre cei doi frați Buznești, **Stoian**, apare menționat, prima oară, în dregătoria de comișel, la 30 martie 1598¹⁹. Nu cunoaștem cu cine a fost însurat, însă un document din 16 ianuarie 1653 îi prezintă printre urmașii săi pe fiii *Gligoraș*, *Mereuță* și *Pătrașco*²⁰ și pe fiicele *Grozava* („ce-i moșă lui Dănilă”²¹) și *Marica* (măritată cu Pântul/Pânteii)²². Cu toții au moștenit părțile lui Stoian Buzne din Șerbești și Movileni, pe care le vor vinde comisului Grigore Miclescu, în perioada anilor 1650-1653²³.

Ulterior, la 25 martie 1687, „Andrei clucerul, feciorul lui Darie (fiul Maricăi, *n.a.*), de nime nevoitu, nici silitu, ce de a mea bună voie, amu vândut a mea diriptă ocină și moșie ce-amu avutu la satu la Șerbește, de la părinții mei, a treia parte de satu, partea Popascăi și partea Pântului, din bătrânul Buzneștilor, cari sintu la Șerbește”²⁴.

Primul dintre fiii lui Stoian, **Gligoraș Buzne**, nu a lăsat prea multe urme documentare. Știm doar că a fost tatăl lui *Gavril*, însurat cu Sofia. La 8 septembrie 1683, **Gavril Buzne**, „om sărac și neavându cu ce plăti”, mărturisea că i-a furat lui Andrei Darie (probabil nepotul său) o cantitate de grâu și mălai, fiind obligat să-i dea acestuia partea sa din moșia Șerbești²⁵.

¹⁸ *Ibidem*, doc. 10.

¹⁹ *Ibidem*, doc. 10.

²⁰ Document de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, pentru alegerea satului Șerbești (*ibidem*, doc. 189).

²¹ *Ibidem*, doc. 88.

²² Marica a avut trei fii (*Dumitru*, *Ionașcu* și *Gavriliță*) și patru fete (*Gaftona*, *Grozava*, *Mihalcea* și *Acsănia*), cf. *ibidem*, doc. 189 și 246.

²³ Documente de vânzare din 11 ianuarie 1650, 17 septembrie 1652 (*ibidem*, doc. 246), 16 ianuarie și 27 februarie 1653 (*ibidem*, doc. 246).

²⁴ *Ibidem*, doc. 60. Documentul este reîntărit la 1 iunie 1692 (*ibidem*, doc. 68).

²⁵ *Ibidem*, doc. 52.

Până în stadiul actual al cercetărilor, numărul descendenților cunoscuți ai lui Stoian Buzne este relativ mic, coborâtori mai mulți înregistrându-se în cazul celui de-al doilea dintre cei doi frați Buznești, **Mihăilă Buzne**. Acesta a fost căsătorit cu Busca, (una dintre cele trei fete ale lui Drăghici Bogza, logofăt în timpul lui Ieremia Movilă²⁶), cu care are trei fii: *Lazăr, Vasile și Bejan*²⁷. Acestora li se mai adaugă *Dimitrie*, fost mare paharnic²⁸, fiu al Buscăi din prima sa căsătorie, care își va lua și el numele tatălui vitreg, Buzne²⁹. Acești copii vor da naștere unui arbore genealogic relativ mare, al familiei *vechilor Buznești*.

Cei doi soți, Busca și Mihăilă Buzne, vor moșteni de la logofătul Drăghici Bogza mai multe moșii, printre care și jumătate din Curteni³⁰, din ținutul Fălciu. Ulterior, copiii lor vor rămâne stăpâni la Curteni, în timp ce jumătatea cealaltă va fi în stăpânirea neamului Agarici³¹. De altfel, despre alte moșii care au aparținut lui Mihăilă Buzne (Cășoteni, în ținutul Fălciu, sau Șerbești³²) aflăm tot prin intermediul copiilor celor doi, în a căror proprietate le găsim.

Primul dintre fiii lui Mihăilă Buzne, **Lazăr**, apare menționat prima oară la 10 iunie 1648, când, alături de frații săi, călugărul Visarion Bogza și sora sa Loghina, îi vindeau jitnicerului Caracaș, pentru 130 lei bătuți, jumătate din moșia Cordeni, din ținutul Vaslui, pe apa Crasnei, cu iaz și loc pentru mori³³ (*foto jos*).

---

²⁶ DIR, veacul XVI, A, Moldova (1616-1620), București, 1956, doc. 284, p. 223 (document din 30 ianuarie 1618). Pentru mai multe date privind viața și activitatea lui Drăghici Bogza, vezi Vasile C. Ursăcescu, *Logofătul Drăghici Bogza*, în „Prutul”, anul X, nr. 1 (48), februarie 2011, p. 99-110.

²⁷ Gheorghe Ghibănescu, *Fereștii. Studiu și documente*, Iași, 1926, p. 82; Vasile C. Ursăcescu, *Monografia satului Curteni – 1945*, p. 34. La 4 aprilie 1837 se realiza spița de neam a răzeșilor din Curteni, descendenți ai lui Mihăilă Buzne (*Tezaur arhivist vasluian. Catalog de documente (1399-1877)*), întocmit de Grigore Găneț și Costică-Ioan Gârneață, București, 1986, doc. 813, p. 199).

²⁸ Arhivele Naționale Iași, *Documente*, p. 1016, doc. 39 (în continuare vom cita ANI). Existența lui Dimitrie Buzne este demonstrată și de o spiță de neam din 25 iulie 1810 (Vasile C. Ursăcescu, *Monografia satului Curteni – 1945*, p. 26).

²⁹ Biblioteca Academiei Române, *Documente istorice*, LXVIII/43 a.

³⁰ Moșie primită de logofătul Drăghici Bogza încă din data de 9 mai 1597, de la domnul Ieremia Movilă, împreună cu jumătate de sat din Petrițești și o siliște pe Crasna, în ținutul Vaslui (Iacov Antonovici, *Opisul documentelor Episcopiei Hușilor*, p. 62).

³¹ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, vol. X, Iași, 1915, doc. LXXXI, p. 138; Vasile C. Ursăcescu, *Monografia satului Curteni – 1945*, p. 34.

³² *Documentele familiei Miclescu*, doc. 88.

³³ Costin CLIT, *Documente inedite privind istoria satului Cordeni și a moșiilor din jur (1648-1845)*, în AMM, XXXV, 2014, p. 71.

Document din 10 iunie 1648, prin care Dimitrie, Lazăr și Bejan Buzne, împreună cu Visarion Bogza și sora sa Loghina, vindeau jîtnicerului Caracaș moșia Cordeni, din ținutul Vaslui³⁴

La 15 mai 1658, Lazăr Buzne vindea, împreună cu nepoții săi, părțile lor din Strâmtura, pe apa Vasluiului, către marele logofăt Racoviță Cehan³⁵. A deținut și „10 pământuri din Căbicești și 5 pământuri din Bunești”³⁶, părți din Cășoteni³⁷, precum și pământuri la Tulești (actual Dragomirești), Tecuci, Movileni, din ținutul Vaslui (o vinde către Grigore Miclescu comis)³⁸, precum și la Șerbești³⁹.

Pământurile Buzneștilor de la Cășoteni vor ajunge la Costache Greceanu, care le cumpără, pe rând, de la căpitanul **Gavril Buznea** (la 18 decembrie 1765⁴⁰), „**Mihalachi** și răzeșii lui, Andrei Onia și răzeșii lui” (strănepoții lui Lazăr și Vasile Buznea, la 14 iunie 1766⁴¹) și de la căpitanul **Zbrel Buzne** (18 decembrie 1766)⁴².

³⁴ *Ibidem*, p. 84.

³⁵ Gh. Ghibănescu, *Fereștii*, p. 82.

³⁶ Clit Costin, *Mănăstirea Brădicești*, Editura Pim, Iași, 2013, doc. 135, p. 317.

³⁷ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, vol. XXIV, doc. 27, p. 24-25.

³⁸ *Documentele familiei Miclescu*, doc. 246.

³⁹ *Ibidem*, doc. 58.

⁴⁰ Gh. Ghibănescu, *Documente*, în „Ioan Neculce”, IX, 1931, p. 199.

⁴¹ *Ibidem*, p. 200.

⁴² ANI, *Documente*, p. 230, doc. 62.

Potrivit unui document din 25 mai 1676, copii lui Lazăr Buzne au fost *Pavel* din Ciortești (călugărit), *Apostol*, *Anisia* și *Irina*⁴³. Peste 10 ani, un document din 27 mai 1686, redactat la Miclești, îi menționează pe copiii călugărului Pavel: *Dămian*, *Călina* și *Ioanăș* (Ioniță) Buzne⁴⁴.

La 21 noiembrie 1703, **Ioanăș Buzne**⁴⁵, neștitor de carte, vinde episcopului de Huși Varlaam, „partea mea ce mi s-a alege din sat din Bunești și din Căbicești, din vatra satelor, din câmpu și din pădure și din tot locul, cu tot venitul, drept 10 lei bătuți bani gata. Și pentru mai mare credința me-am pus și degetul”⁴⁶. Alte documente care s-au păstrat de la Ioanăș Buzne sunt două zapise, din 1704⁴⁷ și 1709, ultimul redactat la Iași, când apare proprietar peste patru pământuri în Ciortești, ținutul Vaslui⁴⁸.

Despre celălalt copil al lui Lazăr Buzne, **Irina**, aflăm dintr-un document din 15 iunie 1654, când, împreună cu fiii săi, Gheorghiță și Panul, vând comisului Grigore Miclescu o parte din satul Movileni, cu vad de moară în apa Vasluiului⁴⁹. Printre urmașii lui Lazăr Buzne a fost și **Mihalachi** (poate un fiu al lui Ioniță sau al lui Dămian Buzne), menționat prima oară la 14 iunie 1766, când vindea stolnicului Costache Greceanu pământurile Buzneștilor din Cășoteni. Probabil că a fost frate cu Zbrel Buzne și căpitanul Gavril Buzne, menționați în anii 1765-1766 că vindeau pământuri din Cășoteni stolnicului Costache Greceanu.

Mult mai târziu, la 14 octombrie 1792, un postelnicel Manolache Buzne era menționat în Iași, când adeverea că a primit de la vornicul Costache Greceanu 15 lei, pentru vânzarea părților ce i se cuveneau din Cășoteni și Tulești, din ținutul

---

⁴³ Gheorghe Ghibănescu, *Ferești*, p. XXX și 100.

⁴⁴ „Pavă călugărul din Ciortești, și cu feciorii mei, Dămian, și Ionițe și Călina”, „de nime siliți, nici asupriți, ce de a noastră bună voie, am vândut a noastră dreaptă ocină și moșie, ce-am avut la sat la Șerbești, partea lui Lazur Buzneia, den giurățate de bătrân, a treia parte” (*Documentele familiei Miclescu*, doc. 58). Conform unei spițe din 15 decembrie 1837, călugărul Pavel din Ciortești ar fi fost căsătorit cu Anisia Buzne (Vasile C. Ursăcescu, *Monografia satului Curteni – 1945*, p. 36).

⁴⁵ *Documentele familiei Miclescu*, doc. 88; Clit Costin, *Mănăstirea Brădicești*, doc. 92, p. 362. De la 25 ianuarie 1753 datează un „izvod de scrisori ce s-au dat pe mâna lui Toader Iorga, nepotul Buscăi ot Bunești, ca să se judece cu Turbatul”: un zapis de la Ioanăș, nepot lui Lazăr Buzne, din vâleat 7212 (*ibidem*, doc. 92, p. 362).

⁴⁶ ANI, *Episcopia Hușilor*, ms. 546, inventar 2576, doc. 136; Clit Costin, *Mănăstirea Brădicești*, p. 107 și doc. 91, p. 290; doc. 135, p. 317; doc. 195, p. 366. La 15 iulie 1646, Petre ceasornicarul a cumpărat un loc de case în Iași, pe care ulterior l-a dat zestre fiicei sale la măritișul cu un Buzne. Autorul I. Tanoviceanu îl identifică pe ginerele Buzne cu Ionașcu clucerul, care a avut un fiu, Constantin cămărașul de lumini (I. Tanoviceanu, *Începuturile ceasornicăriei în Moldova*, în „Revista pentru Istorie, Arheologie și Filologie”, vol. X, 1909, p. 27). În perioada 1 septembrie 1741 – 31 august 1742 sunt menționate în Iași „dughenile Buznii” și un anume Buzne, ginerele lui Petre ceasornicarul, ce a ținut-o pe fiastra Ciutei (Ioan Caproșu, *Documente privitoare la istoria orașului Iași*, vol. V, *Acte interne (1741-1755)*, Editura „Dosoftei”, Iași, 2001, doc. 43, p. 32-33).

⁴⁷ ANI, *Episcopia Hușilor*, p. 15, doc. 5/13.

⁴⁸ Document din 30 septembrie 1709 (*Documentele familiei Miclescu*, doc. 88).

⁴⁹ *Ibidem*, doc. 246.

Vaslui⁵⁰. Această informație documentară ne indică legătura genealogică cu Lazăr Buzne și tatăl său Mihăilă Buzne, care avuseseră pământuri la Cășoteni și Tulești.

„Fiind om pre vrednic”, îl vom vedea pe postelnicul Manolache Buzne, în perioada anilor 1794–1808, însărcinat să ducă la îndeplinire diferite porunci domnești⁵¹. De altfel, despre vrednicia sa putem afla dintr-o caracterizare din 11 martie 1807:

---

⁵⁰ Gh. Ghibănescu, *Documente*, în „Ioan Neculce”, IX, 1931, p. 203.

⁵¹ La 21 decembrie 1794, domnul Mihail Suțu îl împuternicea pe postelnicul Manolache Buznea „să stea zapciu” asupra spătarului Ioniță Canano, pentru a măcina 200 kg grâu și a-l duce la hambarul de la Holboca (ANI, *Documente*, p. 1016, doc. 6), iar în iunie 1795 figura cu doi scutelnici (Ioan Caproșu, *Sămile Vistieriei Țării Moldovei*, vol. II, p. 316); la 28 februarie 1795 trebuia să ridice 10 stoguri de fân de la menziful Vaslui, pentru a le duce la menziful de la Scânteia (ANI, *Documente*, p. 1016, doc. 7); peste o lună, la 24 martie 1795, este trimis de domn la Suceava, pentru a se îngriji de livrarea cherestelei, cu plutele pe Siret, către Galați și cetatea Chilia (*ibidem*, doc. 8); la 30 octombrie 1799 Manolache Buzne polcovnicul era trimis să cerceteze dacă dregătorii ținutului Herța au respectat poruncile domnești în ceea ce privește securitatea lor împotriva jafurilor (*ibidem*, doc. 9); în aceeași zi, este însărcinat cu aceeași slujbă la ținutul Dorohoi (*ibidem*, doc. 10); la fel, la 15 noiembrie 1799 (*ibidem*, doc. 11) și 24 noiembrie 1799 (*ibidem*, doc. 12); la 28 august 1800, domnul îi poruncește să meargă la ținutul Suceava spre a fi de față la cântărirea a 230 de butași, pe care spătarul Lupu Balș îi datora supusului austriac Lupu Vaindenfeld, pentru 4.150 lei bani turcești (*ibidem*, doc. 13); la 10 aprilie 1801 trebuia să supravegheze să nu se săvârșească abuzuri de către cei ce vor trece popușoii peste graniță, la Cordon, potrivit unui firman turcesc (*ibidem*, doc. 14); la 14 octombrie 1801 era însărcinat să cerceteze dacă un număr de oameni din ținutul Orhei pot fi lăsați să treacă în Rusia (*ibidem*, doc. 15); la fel la 24 decembrie 1802 (*ibidem*, doc. 16); la 22 mai 1807, boierii caimacami ai Țării Moldovei poruncesc căpitanilor de menziful și vornicilor de prin sate să-i dea lui Manolache Buzne câte o căruță cu patru cai pentru a însoți carele cu provizii împărătești, care merg de la Soroca la Fălciu (*Documente privitoare la istoria Țării Moldovei în perioada războiului ruso-turc 1806-1812*, editori Demir Dragnev, Larisa Svetlicinai, volum coord. de Teodor Candu, Tudor Ciobanu, Valentin Constantinov, Chișinău, 2015, vol. I, doc. 58, p. 54); la 16 iulie 1807 era însărcinat să poruncească ispravnicilor ținutului Soroca să cumpere un pod la Movilău și să-l trimită pe Nistru, la vadul Bender, predându-l ispravnicilor de la „oleturile” Bender, Căușeni, Akerman și Chilia (*ibidem*, doc. 22; *Documente privitoare la istoria Țării Moldovei în perioada războiului ruso-turc 1806-1812*, vol. I, doc. 72, p. 67-68); la 20 octombrie 1807 era împuternicit a le porunci serdarilor de Orhei să trimită 400 stânjeni de fân la magazia din Fălciu, pentru folosul armatei ruse (ANI, *Documente*, p. 1016, doc. 24; *Documente privitoare la istoria Țării Moldovei în perioada războiului ruso-turc 1806-1812*, vol. I, doc. 97, p. 102); la fel la 13 noiembrie 1807 (ANI, *Documente*, p. 1016, doc. 25); în aceeași zi, boierii Divanului Țării Moldovei îi poruncesc lui Manolache Buzne să grăbească transportul a 200 stânjeni de fân, ce au rămas din cei 400 stânjeni, prevăzuți să fie ridicați din ocolul Câmpului, ținutul Orhei, pentru a fi transportați la Fălciu (*Documente privitoare la istoria Țării Moldovei în perioada războiului ruso-turc 1806-1812*, vol. I, doc. 101, p. 104); la 27 februarie 1808 era însărcinat de Divanului Cnejei Moldovei să însoțească până la Focșani un polc de armată rusă, venit dinspre Nistru (ANI, *Documente*, p. 1016, doc. 26; *Documente privitoare la istoria Țării Moldovei în perioada războiului ruso-turc 1806-1812*, vol. I, doc. 193, p. 172); la 10 mai 1808 se ocupă ca ispravnicii de Hotărniceni să trimită la Bender carele necesare pentru a încărca de acolo o cantitate de ovăz și a o transporta la magazia de la Fălciu, pentru armata rusă (ANI, *Documente*, p. 1016, doc. 27; *Documente*

„Fiindcă post(elnicelul) Manolachi Buzne, ci esti trimes cu careli cu orzu acolo la Urdii, vini la dum(neat)a, pe cari îl vei metahirisi dum(neat)a la celi mai dilicati slujbi, fiind om pre vrednic, și mai ales că esti și om a dumisali post(elnicului) Caliarh, și făcându-și slujba diplin, apoi dumn(eata) îi vei da și o încredințari pentru slujba ci au făcut, ca să-și poată pe urmă câștiga ipolipsis di dum(nealu)i post(elnicul) Caliarh. Al dumitali ca un frati, Negel spăt(ar) <m.p.>”⁵².

La 15 mai 1807, la Ismail, serdarul Panaite Păun, ispravnicul Olaturilor Basarabiei, dădea o adeverință lui Manolache Buzne, care, din porunca boierilor căimăcami, a transportat la Ismail care cu orz, pentru trupele conduse de generalul de cavalerie Cazimir Ivanovici, și apoi timp de două luni a fost folosit și la alte slujbe: „După ce ș-au descărcat orz(ul), apoi, rânduit fiind și la alte slujbe, în curgire de doao luni și mai bine, ce au șăzut, la toate au slujit bini, cu căzuta supunire și cu dreptate. Pentru care, cerând de la mine adeverinți, i-am dat această carte spre încredințare”⁵³.

La 17 iulie 1820, în moșia Lipova (Tutova), este menționat postelnicelul Manolache Buzne, care avea 80 de stânjeni „din partea Ilenii, de la călugărul Selevestru, din bătrânul Cucos”⁵⁴, precum și „de pe Simina, fata lui Ioniță Isail din Cucos”⁵⁵.

Manolache Buzne a avut o fată, *Ileana*, care solicita, în 1832, anularea unui zapis prin care i s-au vândut 27 de stânjeni din hotarul moșiei Lipova, în Poiana Humii⁵⁶. Anul solicitării ar putea indica că Manolache Buzne decedase deja.

Al doilea fiu al lui Mihăilă, **Vasile Buzne**, este menționat prima dată la 25 iulie 1634, ca martor la vânzarea unei prisăci, în Valea Corbului, și a 10 fâlcii de fânațe, în Poiana Cârnelui⁵⁷ (numită și Buznea la 1837⁵⁸). „Om bun, slugă a

---

privitoare la istoria Țării Moldovei în perioada războiului ruso-turc 1806-1812, vol. I, doc. 243, p. 223); la 15 septembrie 1808, postelnicelul Manolache Buzne poruncește dregătorilor de la Vaslui să predea la magazia de la Fălciu zahareaua, orz, făină, păsat, necesare pentru armata rusă, în trecerea sa prin Moldova (ANI, *Documente*, p. 1016, doc. 28); la 31 octombrie 1808 – porunca Divanului Cnejei Moldovei către Manolache Buzne, de a însoți, în drumul de la Bender la Tecuci, una dintre cele cinci coloane de armată rusă, îngrijindu-se să-i asigure toate cele necesare pe tot parcursul traseului (*ibidem*, doc. 37); și la 1810 Manolachi Buzne este menționat postelnicel în Basarabia (Const. Teodorescu, *Moldova și Basarabia, 1807-1817. Boerii, treptele boerești și slujbele îndeplinite*, în „Viața Basarabiei”, 1933, nr. 4-5, p. 88; Radu Rosetti, *Arhiva senatorilor din Chișinău*, în AARMSI, seria a II-a, vol. XXXII, 1910, p. 65).

⁵² *Documente privitoare la istoria Țării Moldovei în perioada războiului ruso-turc 1806-1812*, vol. I, doc. 28, p. 34-35.

⁵³ *Ibidem*, vol. I, doc. 51, p. 49-50.

⁵⁴ Costin Clit, *Schitul Lipova din județul Bacău*, în „AMM”, XXX, 2009, p. 55.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 58.

⁵⁶ ANI, *Divanul de Apel al Țării de Jos*, 167/1832.

⁵⁷ DRH, A, Moldova, vol. XXII (1634), întocmit de C. Cihodaru, I. Caproșu, L. Șimanschi, Editura Academiei, București, 1974, doc. 212, p. 240.

domniei mele”, apare ca martor în Șerbești, Miclești, Pribești și Popești, toate din ținutul Vaslui, vreme de mai mulți ani, între 1637-1646⁵⁹. Mult mai târziu, la 18 octombrie 1670, îl găsim menționat pe un „Vasili Buzni ot Urdășeiu”, în ținutul Orhei, ca martor la o danie⁶⁰.

Vasile Buzne a avut pământuri moștenite la Cășoteni (vândute lui Grigore Agarici)⁶¹, Bunești, Căbicești, în ținutul Fălciu, ultimele două fiind vândute ulterior de fiul său **Pană** (Paiu)⁶² către Darie spătar și Frățița comis, mult mai târziu ajungând în posesia Episcopiei Hușilor⁶³. De altfel, în iunie 1754, într-o listă cu „actele vechi care s-au găsit la Episcopia Hușilor, referitoare la mănăstirea Brădicești, se pomenește de „10 pământuri, s-au socotit un zapis a Guții, fata **Petriei Buzneasă**, cinci pământuri din Căbicești și cinci pământuri din Bunești”⁶⁴.

De asemenea, Vasile Buzne a moștenit de la strămoși jumătate din Nuorești/Corobcina (com. Ciorțești, jud. Iași)⁶⁵, pentru care se judecă cu Călmățuieștii în fața domnului Vasile Lupu la 28 septembrie 1645. Vasile Buzne arată cu acest prilej „drese de împărțeață, pre unde au avut moșii lor”:

---

⁵⁸ Andi Dașchievici, *Elite sociale în zona Costuleni (secolele XVI - XX)*, p. 32, pe site-ul http://www.academia.edu/4374484/elite_sociale_in_zona_costuleni_secolele_XVI-XX (accesat 10.05.2017).

⁵⁹ Mențiunile documentare în care apare ca martor sunt din 18 octombrie 1637 (DRH, A, Moldova, vol. XXIV (1637-1638), întocmit de C. Cihodaru, I. Caproșu, Editura Academiei, București, 1998, doc. 202 și 203, p. 187-188), 6 martie și 20 mai 1638 (*ibidem*, doc. 259, p. 242; doc. 359, p. 352), 11 septembrie 1639 (pomenit ca fiind din Pribești, ținutul Vaslui) și 17 iulie 1640 (*ibidem*, vol. XXV (1639-1640), întocmit de Nistor Ciocan, Dumitru Agache, Georgeta Ignat și Marius Chelcu, Editura Academiei Române, doc. 399, p. 408). La 10 iulie 1640 era trimis de către domnul Vasile Lupul să rezolve o pricină de hotar la același ținut Vaslui (*ibidem*, doc. 392, p. 401 - 402), iar la 10 august 1640 (*ibidem*, doc. 418, p. 426 - 427), 27 ianuarie 1643, 23 ianuarie 1645 și 23 ianuarie 1646 (*ibidem*, vol. XXVIII, întocmit de Petronel Zahariuc, Marius Chelcu, Silviu Văcaru, Cătălina Chelcu, Editura Academiei Române, București, 2006, doc. 280, p. 222) era martor la vânzări din Miclești, Pribești și Popești, din ținutul Vaslui (Th. Codrescu, *Uricariul*, vol. XX, Iași, 1892, p. 276; DRH, A, Moldova, vol. XXVII (1643-1644), întocmit de Petronel Zahariuc, Cătălina Chelcu, Marius Chelcu, Silviu Văcaru, Nistor Ciocan, Dumitru Ciurea, Editura Academiei, București, 2005, doc. 20, p. 23; DRH, A. Moldova, vol. XXVIII, p. 222).

⁶⁰ Aurel V. Sava, *Documente privitoare la târgul și ținutul Orheiului*, București, 1944, p. 129.

⁶¹ Document din 15 mai 1743 (Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, vol. XXIV, doc. 27, p. 24-25); vezi și „Miron Costin”, ediție anastatică, vol. II (1915-1916; 1919), îngrijită de Lucian Valeriu-Lefter, cuvânt înainte de Ștefan S. Gorovei, Institutul Român de Genealogie și Heraldică „Sever Zotta”, Iași, 2008, p. 310. La 28 mai 1766, Lupu și Neculai vornici de poartă dădeau mărturie cu privire la părțile de moșie din ținuturile Fălciu și Vaslui, ale lui Vasile Buzne, cuvenite nepoților lui Ciorte, strănepotul lui Vasile Buzne și anume din satul Cășoteni, din Tecuci, Tulești, Făurei și Curteni (ANI, *Documente*, p. 1016, doc. 4).

⁶² Clit Costin, *Mănăstirea Brădicești*, doc. 195, p. 366.

⁶³ *Ibidem*, doc. 135, p. 316.

⁶⁴ *Ibidem*, doc. 195, p. 366.

⁶⁵ DRH, A. Moldova, vol. XXVIII, doc. 212, p. 167.

„Și au venit lui Buznăi giurădate de sat de Nuorești din gios, ce să cheamă acmu Corobcina. Și Călmățuieștilor li s-au venit iar giurădate de satu de Nuorești, parte din sus. Deci Buznăi au zis că-l oprescu Călmățuieștii de la niște poieni și întră și în parte ce din gios, de-i împresoară ocina, iar Călmățuieștii au zis că le iaste satul hotărât, împărțit în două și stâlpit”⁶⁶.

În perioada ultimilor ani ai secolului al XVII-lea, Irina, soția lui Vasile Buzne, a vândut Episcopiei Huși alte părți din Bunești și Căbicești⁶⁷. O „a treia parte din jumătate de bătrân” a deținut și la Șerbești, în ținutul Vaslui, care va fi vândută, la 27 mai 1686, „lui Vasile comisul și lui Gavrilaş” Miclescu de către ginerii lui Vasile Buzne: „Ștefan, fiul lui Urmeș, și cu Vasile Ciortea, și cu feciorii noștri, Catrina, și Rucsanda, și Măriuța, și Iftodie, și Măriia și Safta”⁶⁸. Dintr-un alt document aflăm că Ștefan Urmeș era ginerele lui Vasile Buzne⁶⁹. În aceeași zi, urmașii lui Lazăr Buzne, adică „Pavăl călugărul din Ciorțești, și cu feciorii mei, Dămian, și Ionițe și Călina”, au vândut partea lor din Șerbești către aceeași Vasile comisul și Gavrilaş Miclescu⁷⁰.

Potrivit unui document din 25 mai 1676, Vasile Buzne și soția Irina au avut următorii copii: *Pană (Paiu)*, *Dochița*, *Tofana*⁷¹ și *Gheorghe*⁷².

Dacă **Tofana** l-a avut ca soț, probabil, pe Vasile Ciortea, înseamnă că **Dochița** s-a măritat cu Ștefan Urmeș (ambii gineri ai lui Vasile Buzne⁷³), aspect indicat de un document din 11 aprilie 1700, când aceasta vindea trei pământuri din Coropcenii egumenului de Golăe⁷⁴. Dochița, care avea, la 1709, 20 pământuri la Ciorțești⁷⁵, i-a avut ca fii pe Andrei, căsătorit și cu urmași⁷⁶, și pe Iftode.

Nu cunoaștem date clare despre al doilea fiu al lui Vasile Buzne. Spre finele veacului al XVIII-lea, un **Iordache Buzne** apare în zona Botoșanilor, căsătorit cu Sultana, fiica lui Ștefan Soroceanu; au avut o fată, măritată cu Ioniță Cozmiță⁷⁷.

Bejan Buzne, „nepotul Bogzăi” (al treilea fiu al lui Mihăilă Buzne) apare pentru prima oară în documente la 6 martie 1638, ca martor la o vânzare din zona Popești, ținutul Vaslui⁷⁸, iar la 20 noiembrie 1654 se judeca cu Vasile, nepotul popei

---

⁶⁶ *Ibidem*, doc. 212, p. 167.

⁶⁷ CDM, vol. IV (1676-1700), întocmit de Mihai Regleanu, Doina Duca Tinculescu, Veronica Vasilescu, Constanța Negulescu, București, 1970, doc. 1632, p. 363.

⁶⁸ *Documentele familiei Miclescu*, doc. 56.

⁶⁹ *Ibidem*, doc. 57.

⁷⁰ *Ibidem*, doc. 58.

⁷¹ Gheorghe Ghibănescu, *Fereștii*, p. XXX și 100.

⁷² *Ibidem*, p. XXX și 82; *Colecția dr. Constantin I. Istrati (1429-1945). Inventar arhivistic*, București, 1988, doc. 155, p. 79.

⁷³ *Documentele familiei Miclescu*, doc. 88.

⁷⁴ I. Bianu, R. Caracaș, G. Nicolaiasa, G. Ștrempel, *Catalogul manuscriptelor românești*, vol. I, 1907, p. 58.

⁷⁵ *Documentele familiei Miclescu*, doc. 88.

⁷⁶ Document din 20 iunie 1699 (*ibidem*, doc. 76).

⁷⁷ Ștefan S. Gorovei, *(De)mistificări genealogice. Familia Buzne*, p. 74.

⁷⁸ DRH, A, Moldova, vol. XXIV, doc. 259, p. 242.

Dragul din Stroiești, pentru satul Curteni⁷⁹. A fost însurat cu o fată a lui Pătrașcu Banu cel Bătrân, din Cârligătura⁸⁰, împreună având mai mulți copii: Stanca⁸¹, Axana (Achimia?), Batin⁸², Andrei, Toader, Pătrașco⁸³, Matei⁸⁴ și Dochia⁸⁵. Autorul Vasile C. Ursăcescu o mai pomenește, în baza unor spițe de neam din 1837, pe Grozava⁸⁶. Un alt document, din 15 mai 1743, îi amintește pe următorii copii: „Toader și Andrei și Axana și Ruxanda și Orina și Andrei Teslariu și Pătrașco și Stanca”⁸⁷. Printre ginerii lui Bejan Buzne s-au numărat Arsenie și Iftode Vârnăv⁸⁸.

Potrivit unui „izvod de moșii ce avem noi de baștină de pe moșul nostru Bejan Buzne”, din 2 iunie 1765, aflăm că acesta a avut stăpâniri la Cășoteni, ținutul Fălciu, și Tecucesei⁸⁹, moștenite de la tatăl lui. La acestea se mai adaugă „20 pământuri din Căbicești, cinci din Bunești”⁹⁰, părți din Movileni, „din giumătate de bătrân a trie parte, ce i să va veni parte lui”, pe care o vinde comisului Gligore Miclescu⁹¹.

Una dintre fiicele lui Bejan Buzne, **Stanca**, a devenit soția lui Chirilă Agarici. „Aflată probabil la a doua căsătorie”⁹², i-a adus lui Chirilă, ca zestre, moșii în satele Cordeni și Cășoteni de Jos și mai mulți copii: Vasile Vrabie, Nastasia Ciurchioaia, Anița Mărculeasa, Strătulat Agarici, Gavrilă și Varvara⁹³. Cei mai mulți reprezentanți ai familiei Agarici îi au ca ascendenți pe cei doi soți, Stanca Buzne și Chirilă Agarici⁹⁴.

⁷⁹ N. Iorga, *Neamul Agarici. Răzeși fălcieni și vasluieni. Câteva documente*, extras din AARMSI, seria II, tom XXXVII, București, 1914, p. 4.

⁸⁰ Ștefan S. Gorovei, *(De)mistificări genealogice. Familia Buzne*, p. 61. Într-o altă parte, Stanca, nepoata acestuia, figura ca fiind nepoata marelui medelnicer Vasile Banu.

⁸¹ Daniel Ciobanu, *Note la genealogia familiei Agarici*, în „Arhiva Genealogică”, V, 1998, nr. 3-4, p. 73.

⁸² Gheorghe Ghibănescu, *Fereștii*, p. 100.

⁸³ DRH, vol. XVIII, (1623-1625), vol. întocmit de I. Caproșu și V. Constantinov, Editura Academiei Române, București, 2006, doc. 211, p. 282; Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, vol. V, Iași, 1908, doc. CXXXII, p. 188; idem, *Fereștii*, p. 82; *Colecția dr. Constantin I. Istrati (1429-1945)*, doc. 155, p. 79.

⁸⁴ Menționat într-un document din 25 mai 1676, alături de Achimia (*ibidem*, doc. 192, p. 87).

⁸⁵ *Documentele familiei Miclescu*, doc. 76.

⁸⁶ Vasile C. Ursăcescu, *Monografia satului Curteni*, p. 35.

⁸⁷ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, vol. XXIV, doc. 27, p. 24-25.

⁸⁸ *Documentele familiei Miclescu*, doc. 88.

⁸⁹ ANI, *Documente*, p. 230, doc. 60; Gh. Ghibănescu, *Fereștii*, p. 82; idem, *Surete și izvoade*, vol. XXIV, doc. 27, p. 24-25; Clit Costin, *Mănăstirea Brădicești*, doc. 195, p. 366.

⁹⁰ Clit Costin, *Mănăstirea Brădicești*, doc. 135, p. 318.

⁹¹ *Documentele familiei Miclescu*, doc. 246.

⁹² Vasile C. Ursăcescu afirmă că prima căsătorie a fost cu Vrabie, cu cinci copii: Vasile, Pricop, Nastasia, Anița Tărcăoanu și Varvara Mărunțelu (*Monografia satului Curteni*, p. 35).

⁹³ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, vol. XXIV, doc. 27, p. 24-25; Daniel Ciobanu, *Note la genealogia familiei Agarici*, p. 73.

⁹⁴ *Ibidem*, p. 76.

O altă fiică a lui Bejan Buzne, poate **Axana** (*Achimia* ?), s-a măritat cu Arsenie, pomenit ca ginere al lui Bejan la 20 iunie 1699⁹⁵, iar una dintre celelalte două fete, **Ruxanda** sau **Orina**, a fost măritată cu „Iftode Vârnav, ginerele lui Bejan Buzne”⁹⁶.

Iată și documentul din 20 iunie 1699, care reflectă înrudirile lui Bejan Buzne:

„Adec(ă) eu, Arsenie, giner(e) lui Bejan, și cu fămeia me și cu ficiorii miei, și eu, Andrei, s(ă)nă Dochîțai, nepot lui Bejan, și cu fămeia mea și cu ficiorii miei, și eu, Iftod(e), zet Bejan, și cu fămeia me și cu ficiorii miei, și eu Costantin, s(ă)nă lui Pătrașco Buzne, și eu, I(o)n Costantin, zet lui Patrașco Buzne, și cu fămee me și cu ficiorii miei, și eu, Chirila Agărâci și cu fămeia me și cu ficiorii miei, și ficiorul meu, Strătulat, și cu fămeia lui, și eu Batin, s(ă)nă Bejan Buzne, și cu fămeia me și cu ficiorii miei, și eu, Grozava, fată lui Bejan, și cu ficiorii miei, scriem și mărturisim, acește carii mai sus suntem scriș(i), toți, cum noi am vândut a no(a)stră dreaptă ocină și moșie din sat din Șerbești, toată parte lui Bejan Buzne, de nime siliți, nici asupriți, ce de-a no(a)stră bună voie, am vândut dumisali, păharnicului Gavril, și giupânesăi dumisali și cuconilor dumisali, din tot locul, și din câmpu, și din țarin(ă), și din pădur(e), și din vatra satului, și din tot vinitul acestui loc, și din fânaț, și cu vad de moară, cu hălășteu, și cu locuri de prisăci și cu pomeți.

*Arsenie, zet lui Bejan; Andrei, sân Dochîța; Iftodi, zet Bejan; Costantin, zet Bejan; Chirila Agărâci; Batin, sân Bejan; Grozava”*⁹⁷.

Toți cei trei frați, Vasile, Bejan și Lazăr Buzne au utilizat sigilii inelare (octogonale, rotunde și ovale), aplicate în cerneală neagră, având în câmp păsări, animale și desene geometrice⁹⁸.

Despre Toader Buzne (fiul lui Bejan) nu cunoaștem prea multe informații, însă mai multe date ni s-au păstrat despre viața și activitatea fratelui acestuia, **Andrei Buzne**. Acesta apare menționat prima oară la 27 și 28 mai 1624⁹⁹, când împrumută de la Grigore Miclescu mare paharnic „51 de galbeni, bani de argint, și un galben prost”, zălogind partea sa de moșie din satul Șerbești, din ținutul Vaslui:

„Adecă eu, Andreiu, ficiorul lui Bejan Buznii, scriem și mărturisăscu cu cestu zăpis al mieu precum m-au rugat dumisali lui Gligori paharnicului celui mare de mi-au făcut dumnelui bine cu cinzeci și unul de galbeni, bani de argintu, și un galbăn prostu; și i-am pus dumisali zălog partea mea de moșie din sat din Șerbești și mi-am pus și zi: den 24 de zile a lui mai, din ziua de Ispas, în patru săptămâni să-i dau dumisali banii cari mai sus scriem, acei 52 de galbeni, iară de nu or hi bani la zi ca să fie moșiia dumisale dreptu

⁹⁵ Documentele familiei Miclescu, doc. 88, p. 371.

⁹⁶ Ibidem, doc. 88.

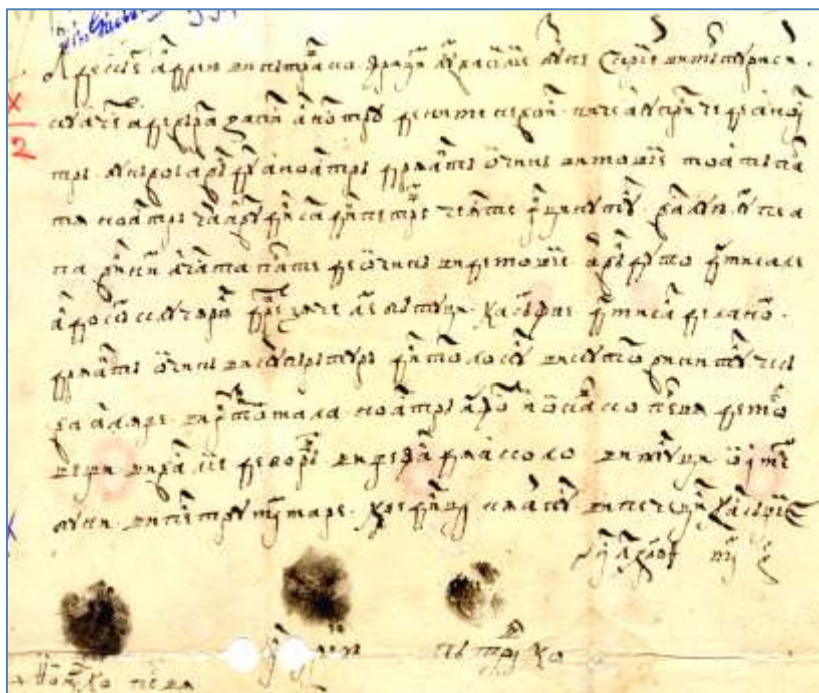
⁹⁷ Ibidem, doc. 76.

⁹⁸ Ibidem, doc. 39.

⁹⁹ Ibidem, doc. 371.

acei bani (...) Și eu, Pătrașco Buznii, fratele lui Andrei, am scris zăpăsul și, pentru credință, pus-am și pecetea ca să s(e) știe”¹⁰⁰.

Mulți ani mai târziu, la 10 august 1668, Andrei Buzne era obligat de către domnul Iliș Alexandru să plătească cei 52 de lei împrumutați în anul 1624, „iară de nu, să îi oprească toate moșiile până va da banii”¹⁰¹.

*Frații Andrei și Pătrașco Buzne vând ocina lor din satul Petrești,
ținutul Vaslui, către clucerul Andoca*

La 15 mai 1658, alături de verii și frații săi, vindeau părțile lor de la Strâmtura, pe apa Vasluiului, către marele logofăt Racoviță Cehan. Andrei Buznea își puneă și pecetea pe document¹⁰². Mai târziu, la 25 aprilie 1667, pe când era căpitan¹⁰³, apare ca proprietar la Cordeni, pe Valea Crasnei, în apropierea Curtenilor¹⁰⁴. Tot în acea perioadă, frații Andrei și Pătrașco Buzne vând ocina lor din satul Petrești, ținutul Vaslui, clucerului Andoca, cu 10 lei bătuți¹⁰⁵, iar către

¹⁰⁰ DRH, vol. XVIII, doc. 211, p. 282; Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, vol. V, p. 188.

¹⁰¹ *Documentele familiei Miclescu*, doc. 45.

¹⁰² Gh. Ghibănescu, *Fereștii*, p. 82; *Colecția dr. Constantin I. Istrati (1429-1945)*, doc. 155, p. 79.

¹⁰³ N. Iorga, *Neamul Agarici*, p. 2 și 4.

¹⁰⁴ Vasile C. Ursăcescu, *Monografia satului Curteni*, p. 35.

¹⁰⁵ Biblioteca Națională a României, dosar nr. 597, doc. 112 (<http://digitoool.bibnat.ro:8881/R/NR63TFF1MBCVPJ5T4Q8ACEPNN4YL9DGX77S3A9MD3HU8IUP 5Q7 -02246>).

1690, Andrei Buzne vindea vornicului Bejan, din Bunești, și spătarului Darie, din Căbicești, partea de moșie a tatălui său¹⁰⁶.

Dimitrie Buzne, fiul vitreg al lui Mihăilă Buzne, este menționat prima oară într-un document din 11 mai 1639/1641, redactat la Iași, prin care își zălogea moșia Codreni pentru trei galbeni împrumutați de la jitnicerul Caracaș¹⁰⁷.

Dimitrie Buzne a avut, probabil din căsătoria cu Maria (fiica lui Arsăni Vintilescu din Crodănești¹⁰⁸), un fiu, *Toader*, și o fiică, *Stanca* (la 20 mai 1756 era atestat neamul vornicului de poartă Grigore Agarici, „ci au luat soție pe Stanca, *fata lui Dumitrașcu Buzne*, ci au fost mare paharnic, *care acel Dimitrachî au fost nepot lui Drăghici Bogza*, ce au fost mare logofăt”).

Toader Buzne își botează fiul tot cu numele *Dimitrie* (după cum ne indică mărturia mai multor persoane din ținutul Vaslui, care spuneau la 10 aprilie 1832 că este „fiul lui Teodor Buzne”)¹⁰⁹.

Vornicul **Dumitrache Buzne** (răzeș la Dolhești la 26 iulie 1823¹¹⁰), răposat înainte de 23 ianuarie 1847, a fost căsătorit cu Bălașa Teleman. La acea dată, la judecătoria ținutului Vaslui se încredința „mărturia a câteva fețe boieri ce dau văduvei Bălașa, soția răposatului vornic Dimitrie Buzne, spre a-i sluji în miluirea ce ar pute ave ca o sărmană văduvă”¹¹¹. Încă din 26 iunie 1800 Bălașa Buznoaia, împreună cu Tudosca Călimăneasa și Pavel, înainta o plângere către domnitor, prin care cerea să li se hotărască pricina ce o au cu o Maria Velișceasa înaintea marelui logofăt, pentru avere¹¹².

La 24 septembrie 1813 Dumitrașcu Buzne îi scria vărului său Lupu Călimănescu pentru a-i aduce toate scrisorile moșiiilor Tălhărești și Brădești, din ținutul Botoșani¹¹³. Apare ulterior la 24 aprilie 1814¹¹⁴ și în 1816, când era pitar și deținea, alături de alți răzeși, satul Brădești, din ocolul Coșulii, în ținutul Botoșani¹¹⁵.

În septembrie 1832, Dumitrache Buzne solicita Sfatului Administrativ al Principatului Moldovei ca, pe baza documentelor pe care le avea despre familia din care descinde, „a slujbelor săvârșite patriei”, să i se „elibereze un document doveditor de starea neamului meu ce mă trag”, menționându-și ascendenții:

---

¹⁰⁶ ANI, *Episcopia Hușilor*, ms. 546, inventar 2576, doc. 133; Clit Costin, *Mănăstirea Brădicești*, doc. 195, p. 366; ANI, *Episcopia Hușilor*, p. 12, doc. 21/7.

¹⁰⁷ DRH, A, Moldova, vol. XXV, doc. 129.

¹⁰⁸ Vasile C. Ursăcescu, *Monografia satului Curteni*, p. 27.

¹⁰⁹ ANI, *Documente*, p. 1016, doc. 38.

¹¹⁰ Vornicul de poartă Fotache Fulger îi alegea părțile răzășești din Dolhești, încălcate de Episcopia Hușilor și de către vornicul Iordache Ruset (ANI, *Episcopia Hușilor*, p. 24, doc. 134).

¹¹¹ „Buletin: Foaie Oficială”, anul XV, nr. 7, din 23 ianuarie 1847.

¹¹² ANI, *Documente*, p. 87, doc. 10.

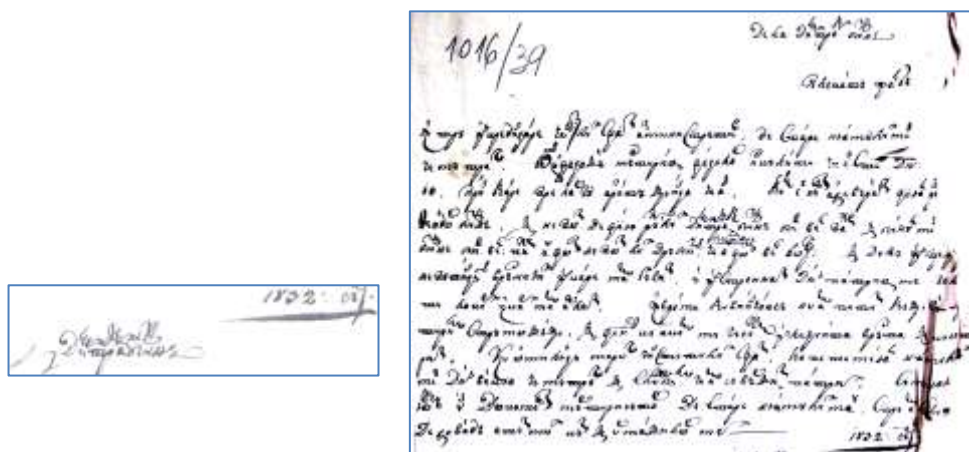
¹¹³ *Ibidem*, p. 87, doc. 19.

¹¹⁴ *Ibidem*, p. 87, doc. 23.

¹¹⁵ C. Istrati, *Condica Vistieriei Moldovei din anul 1816*, în AIIAI, Supliment I, Iași, 1979, p. 97.

„Cum eu sunt adevărat fiul răposatului Teodor Buzne și nepot de fiu răposatului Dimitrachi Buzne fost mare paharnic și bunul meu Buzne fost mare paharnic au fost nepot lui Drăghici Bogza ce au fost mare logofăt”¹¹⁶.

Ca urmare, la 28 noiembrie 1832, este eliberat referatul marelui vistier către Sfatul Administrativ, cu care se înaintează documentele de familie ale lui Dimitrie Buzne, necesare pentru a-i elibera atestatul care dovedește că descinde din neamul Buzne¹¹⁷. Abia peste doi ani, la 30 noiembrie 1834, Divanul de Apelație al Țării de Sus elibera atestatul lui Dimitrie Buzne cu privire la neamul său¹¹⁸.

Solicitarea și semnătura lui Dimitrache Buzne, din septembrie 1832, în vederea eliberării unui „document doveditor de starea neamului meu ce mă trag”

La 19 martie 1836, Dimitrachi Buzne se judeca pentru a răscumpăra mai mulți stâneni din hotarul moșiei Găvănești, pe care i-ar fi vândut un lamandachi către spătarul Nicolae Milu¹¹⁹. Peste trei ani, se judeca cu Neculai Milu pentru o parte din moșia Poiana Cârnelui, ținutul Vaslui¹²⁰. Ulterior, la 25 ianuarie 1842, un Dimitrachi Buzne, ctitor de biserică, plătea legarea unui *Penticostarion* (București, 1782), carte aflată în prezent la Muzeul Eparhial Huși, provenind de la parohia Țibăneștii Buhlii.

¹¹⁶ ANI, *Documente*, p. 1016, doc. 39.

¹¹⁷ *Ibidem*, p. 1016, doc. 40.

¹¹⁸ Datând din 11 iulie 1648, 20 mai 1756, 15 iulie 1759, 10 aprilie 1832, și 28 noiembrie 1832 (*ibidem*, p. 1016, doc. 41).

¹¹⁹ „Buletin: Foaie Oficială”, nr. 23, supliment II, din 19 martie 1836.

¹²⁰ ANI, *Divanul de Apel al Țării de Jos*, 97/1839.

„La anul 1842 ghenar(ie) s-au legat această carte, anumi Pendicostari, cu cheltuiala robului lui Dumnezeu și ctitor bisericii cu hram(ul) Sfântului Ierarh Necolai. <ss> Dimitrachî Buzne”¹²¹.

Din legătura dintre vornicul Dimitrie Buzne și Bălașa Teleman s-au născut trei fii: *Lupu Buzne*, *Ion D. Buzne* și *Mihai D. Buzne*.

Pe primul dintre ei, **Lupu Buzne**, îl aflăm în iulie 1835, în corespondența lui Mihail Kogălniceanu cu sora sa¹²². A avut proprietăți la Tălărești¹²³, Borolea¹²⁴, o casă în Botoșani¹²⁵. În perioada 1842-1849 s-a judecat cu I. Cerchez pentru o cultură de secară¹²⁶. O serie de informații despre descendența lui Lupu Buznea ne oferă Eugen Neculau¹²⁷. Potrivit acestuia, ar fi fost căsătorit cu o membră a familiei Hulubei, împreună având patru copii: *Vochița* († 1906, căsătorită cu căpitanul von Sava din Cernăuți, fără urmași); *Gheorghe* (avocat fără licență, căsătorit și divorțat de Ana Lipan, împreună având-o pe *Olga Buznea*, căsătorită cu căpitanul Teodoru)¹²⁸; *Sofia* (măritată cu Ioan Mighiu, proprietar din județul Iași, au doi copii, avocatul Constantin Mighiu, † 1943, și Elena Mighiu, † 1943)¹²⁹ și pe *Mihai Buzne*. Acesta din urmă, agricultor, trăia în anul 1886 și avea „un vestit echipaj de cai negri”. A fost însurat cu Adela Tăutu, decedată din cauza unei boli de nervi, fiica Mariei Mavrogheni și a lui Ionică Tăutu¹³⁰ (fiul Mariei Ciolac, studiasse dreptul la Gand, devenind magistrat la Bacău, Hârlău și Sfântul Gheorghe). Au avut trei copii: *Ioan Lupu* (1884-1944, farmacist, necăsătorit), *Petruț* (1886-1943, institutor, cu trei

---

¹²¹ Costin Clit, *Însemnări de pe cartea veche din Muzeul Eparhial din Huși (1743-1951)*, în *Buletin informativ al Simpozionului Național Rolul Mănăstirii Secu în viața religioasă a Țării Moldovei*, II, Piatra Neamț, Editura Cetatea Doamnei, 2016, p. 119. La scurt timp, la 20 decembrie 1834, năzăria robilor ocârmuirii elibera un alt atestat pe numele lui, pentru priceperea și meritele de care a dat dovadă în slujba ocolului ursarilor moldoveni (ANI, *Documente*, p. 1016, doc. 42).

¹²² Petre V. Haneș, *Mihail Kogălniceanu. Scrisori. 1834 - 1849*, București, 1913, doc. XX, p. 38.

¹²³ Pentru care se judecă, la 11 mai 1836, cu doctorul Antonie Caruz, pentru împresurarea a 39 de stânjani (ANI, *Documente*, p. 829, doc. 25).

¹²⁴ Din care vinde 110 stânjani medelnicerul Gh. Marcu, la 6 august 1836 (pagina de internet <http://borolea.iasi.mmb.ro/13562-monografie>, on line la data de 29.01.2017).

¹²⁵ *Ibidem*, vol. V, București, 1890. doc. 1597, p. 279. La 28 iunie 1862 era menționat locul lui Lupu Buznea din Botoșani, din mahalaua Trei Sfetitele (Constantin Iordăchescu, *Catagrafia muzeului <<N. Iorga>>, de la vechea școală gospod, azi <<Marchian>>, din orașul Botoșani*, în BCIR, vol. XV, București, 1936, doc. 152, p. 123).

¹²⁶ ANI, *Divanul Domnesc*, 262/1842.

¹²⁷ Arhivele Naționale Botoșani (în continuare vom cita ANB), fond *Eugen Neculau*, dosar 8.

¹²⁸ *Ibidem*. În anul universitar 1891-1892 este studentă a Facultății de litere din Iași și Olga Buznea (Leonidas Rados, *Primele studente ale Facultății de Litere de la Universitatea din Iași*, în AIIAI, XLVII, 2010, p. 71).

¹²⁹ ANB, fond *Eugen Neculau*, dosar 8.

¹³⁰ Artur Gorovei, *Monografia orașului Botoșani*, Fălticeni, 1926, p. 102.

urmași) și *Alisa* (n. 1889, căsătorită cu Alexandru Dobjanschi, îl au ca fiu pe magistratul Aurel Dobjanschi)¹³¹.

Fratele lui Lupu Buzne, preotul **Ioan D. Buzne**, este menționat la 17 iunie 1827, când împreună cu alți răzeși din Dolhești, precum Leonti Busuioc, trebuia să primească, de la episcopul de Huși¹³², spița lor de neam, realizată pe patru bătrâni (Misleti, Cruci, Căprior și Greblă), fiindu-le necesară pentru o judecată cu alți răzeși¹³³.

Un alt frate al lui Lupu Buzne a fost **Mihail Dimitrie Buznea**, din Țibănești, ținutul Vaslui, născut la 2 octombrie 1839, fiul lui Dimitrie Buznea și al Bălașei Telean, botezat în biserica aceluiași sat de către Toader Carp.

*Actul mitrical al lui Mihail Dimitrie Buznea, din 30 noiembrie 1865*¹³⁴

*

Am lăsat să tratăm, separat, viața, activitatea și pe urmașii clucerului **Pătrașco Buzne** (fiul lui Bejan Buzne), atestat documentar la 27 mai 1624, când era martor în Iași, la împrumutul a 51 de galbeni făcut de fratele său, Andrei Buzne, de

¹³¹ ANB, fond *Eugen Neculau*, dosar 8; Eugen D. Neculau, *Sate pe Jijia de Sus*, vol. II, *Boierii*, ediție îngrijită de Marcel Lutic, Institutul Român de Genealogie și Heraldică „Sever Zotta”, Iași, 2005, p. 91.

¹³² ANI, *Episcopia Hușilor*, inventar 2571, p. 24, doc. 134.

¹³³ *Ibidem*, p. 24, doc. 138.

¹³⁴ ANI, *Documente*, p. 1016, doc. 57.

la Grigore Miclescu, punându-și pecetea pe document¹³⁵. Știutor de carte, îl regăsim vreme de mai mulți ani în calitate de martor, până către 1671¹³⁶.

Era nepotul marelui medelnicer Vasile Banul și deținea o parte din moșia Gănești, pe care o vinde, la 20 noiembrie 1671, lui Manolache Ruset, al doilea comis¹³⁷. Mult mai târziu, la 20 ianuarie 1709, Iordache Roset fost mare vornic cumpără de la Pătrașco Buzne moșia Buloaiei (Hotceștii/Hoceștii), situată la Gura Telejnei, din ținutul Vaslui¹³⁸, care aparținuse, un veac mai devreme, la 1597, strămoșului lui Pătrașco Buzne, logofătul Drăghici Bogza¹³⁹.

La 10 septembrie 1680, Pătrașco Buzne, împreună cu Istratie, pârcălab de Târgu Frumos, și Vasilie Hăbănescu sunt însărcinați de către voievodul Gheorghe Duca să meargă și să stabilească hotarele satului Crivești¹⁴⁰. Ulterior, la 20 aprilie 1684¹⁴¹, este pomenit ca pârcălab de Neamț, ulterior ajungând clucer.

Însurat înainte de 25 martie 1667 cu o fiică a lui Constantin Ciute, Pătrașco a avut doi copii siguri, *Constantin și Maria*¹⁴², însă un document din 30 septembrie 1709 îi pomenește și pe „*alți frați ai lui Constantin, sin Pătrașcu Buzne*”¹⁴³ (neidentificați de către noi). Singura mențiune documentară despre **Constantin Buzne** este din 3 august 1696, când îi scria logofătului Mihailă cu privire la pământul său din Șișcani¹⁴⁴.

---

¹³⁵ DRH, vol. XVIII, doc. 211, p. 282; Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, vol. V, p. 188.

¹³⁶ Documentele din 18 mai 1663 (Gh. Ghibănescu, *Ispisoace și zapise*, vol. III, partea I, Iași, 1910, doc. 169, p. 230), 20 decembrie 1664, pe când locuia la Berești (Constantin V. Dimitriu, *Bacăul istoric*, București, 1936, p. 34; Th. Codrescu, *Uricariul*, vol. XII, p. 321), 5 martie 1665 (Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, vol. IV, Iași, 1908, doc. CCLXXVIII, p. 320), 3 august 1665 (Th. Codrescu, *Uricariul*, vol. X, Iași, 1888, p. 231), 3 noiembrie 1666 (Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, vol. IV, doc. LIV și LV, p. 47-48), 10 februarie 1667 (Th. Codrescu, *Uricariul*, vol. XII, p. 324), 18 octombrie 1667 (Gh. Ghibănescu, *Ispisoace și zapise*, vol. III, partea a II-a (1663-1675), doc. 27, p. 40), 22 februarie 1669 (idem, *Documente*, în „Ioan Neculce”, VII, 1928, p. 136). La 7 februarie 1671, Pătrașco Buzne, din Movileni, efectua o cercetare din porunca domnului Gh. Duca (CDM, Supliment I (1403-1700), întocmit de Maria Soveja, Mihai Regleanu, Doina Tinculescu, Marcel Ciucă, Gabriela Birceanu, București, 1975, p. 291).

¹³⁷ ANI, *Documente*, p. 464, doc. 35; N. Iorga, *Studii și documente*, vol. VI (2), nr. 65, p. 88; Gh. Ghibănescu, *Ispisoace și zapise*, III (2), p. 158, nr. 105; M. Costăchescu, *Satele Ruscanii (Buznea) și Găneștii, cu trupurile lor, Căcăeștii și Moiceștii, din județul Iași (schiță istorică)*, în „Ioan Neculce”, VI, 1926-1927, p. 92 și 106.

¹³⁸ Ioan Șt. Petre, *Axinte Uricariul. Studiu și text*, 1944, p. 10; Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, vol. XVI, Iași, 1926, p. 124-126; *Colecția dr. Constantin I. Istrati (1429-1945)*, doc. 223, p. 94; Lucian-Valeriu Lefter, *Zăpodenii*, Institutul Român de Genealogie și Heraldică „Sever Zotta”, Iași, 2004, p. 48.

¹³⁹ Lucian-Valeriu Lefter, *Zăpodenii*, p. 36.

¹⁴⁰ Biblioteca Academiei Române, *Documente istorice*, XLV/35.

¹⁴¹ N. Iorga, *Studii și documente*, vol. VII, partea a III-a, București, 1904, p. 91.

¹⁴² *Documentele familiei Miclescu*, doc. 131.

¹⁴³ *Ibidem*, doc. 88.

¹⁴⁴ „Creșterea colecțiilor”, nr. XLIX – LIII, 1938-1942, p. 154.

În ceea ce o privește pe **Maria**, a fost căsătorită cu Constandiniță (Constantin), ambii devenind părinții a trei fii: **Ilie** („ce s-au poreclit Buzne”¹⁴⁵), **Grigore** și **Ioan**, „toți trei purtând numele familiei Buzne”¹⁴⁶ și reprezentând ascendenții *noilor Buznești*.

Pătrașco Buzne a moștenit de la tatăl său o parte din moșia Cășoteni, pe care ulterior nepotul său de fiică, Ilie (Buzne), o vinde lui Toader Vreme, socrul lui Vasile Codrean¹⁴⁷. La 15 mai 1658, „Lazor, fiul lui Mihăilă Buzne, cu ai mei nepoți, cu Gheorghe, feciorul lui Vasile Buznăi și cu Andrei și Toader și Pătrașco, fecioru frățini-meo lui Bejan Buznăi”, s-au învoit și au dat părțile lor de la Strâmtura, pe apa Vasluiului, către marele logofăt Racoviță Cehan. Gheorghe, Andrei și **Lupu Buznea** își puneau pecețile pe documentul scris de către Pătrașco Buzne¹⁴⁸.

Nu cunoaștem cine este acest Lupu Buznea, însă participarea sa ca martor la vânzarea unei moșii a Buzneștilor ne indică, fără dubii, apartenența la această familie.

Probabil om de încredere al marelui logofăt Neculai Buhuș, Pătrașco Buzne are o activitate publică foarte bogată și este menționat martor la vânzarea unor moșii către marele logofăt în mai multe rânduri, în perioada anilor 1658 – 1667¹⁴⁹.

Mai târziu, la data de 25 mai 1676, „Andrieu Buzni și Batin și Pătrașco Buzni și Axana, feciori lui Bejan Buzni, și Pană și Dochita și Tofana, feciorii lui Vasile Buzni, și Irina, femeia lui Vasile, și Pavăl și Apostol și Anăisia și Irina, ficiorii lui Lazor Buzne, și cu nepoții noștri Crețul și Vasile, carii suntem toți nepoții lui Mihail Buzne, strănepoții Bogzăi logofătul, am vândut (comisului Ion Racoviță, *n.a.*) a noastră dreaptă ocină și cumpărătură din Strâmtura, care ne-au fost nouă dreaptă cumpărătură de la străbunul nostru, de la Bodea logofătul de la Blehan”¹⁵⁰.

În ceea ce-l privește pe soțul Mariei, „Constantin, ginerele lui Petrachi Buzne”, a primit părți din Șerbești, ținutul Vaslui, „adică 22 de pământuri”, pe care le vinde, la 30 martie 1718, lui Gavril Miclescul logofăt¹⁵¹:

„Adecă eu, Costin, ginerili lui Pătrașco Buznia, și cu soțul meu, Mariia, și cu toți fii noștri, scriem și mărturisim cu cestu adivărat zapis al nostru precum de nime siliți, nici asupriți, ce di-a noastră bună voie, am vândut a noastră dreaptă ocină și moșie din sat din Șerbești, de la ținutul

¹⁴⁵ Gheorghe Ghibănescu, *Surete și izvoade*, vol. XI, Iași, 1922, p. 68-69; Gheorghe Bezviconi, *Boierimea Moldovei dintre Prut și Nistru*, vol. II, București, 1943, p. 94; idem, *Boierimea Moldovei dintre Prut și Nistru. Actele Comisiei pentru cercetarea documentelor nobilimii din Basarabia, la 1821*, București, 1940, p. 83.

¹⁴⁶ Ștefan S. Gorovei, *(De)mistificări genealogice*, p. 58-59 și 60-62.

¹⁴⁷ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, vol. XXIV, doc. 27, p. 24-25.

¹⁴⁸ Idem, *Fereștii*, p. 82.

¹⁴⁹ Documente din 18 iunie 1658 (idem, *Surete și izvoade*, vol. IV, doc. CLXVI, p. 163), 5 martie 1665 (*ibidem*, doc. CCLXXVIII, p. 320), 23 februarie 1666, pe când era căpitan de Vaslui (*ibidem*, doc. XLII, p. 38), și 3 noiembrie 1667 (*ibidem*, doc. LIII, p. 47).

¹⁵⁰ Idem, *Fereștii*, 1926, p. 100; *Colecția dr. Constantin I. Istrati*, doc. 192, p. 87.

¹⁵¹ *Documentele familiei Miclescu*, doc. 103 și 131.

*Vasluiului, ce suntu pre apa Vasluiului, cătă ni sau venit parte noastră, doaădzeci și doaî de pământuri, le-am vândut dumisali, Gavril Miclescul mareli vornec*¹⁵².

Ginerele Constantin mai este menționat într-un document din 1 septembrie 1718, când face schimb cu postelnicul Neculai Șoldan pentru moșia Cășoteni, în ținutul Fălciu¹⁵³. Un alt document este din 2 noiembrie 1724:

„Adecă eu, Constantin, ginerele lui Buzni, și cu ficiorii mei, și eu, Gligoraș Agăriș, și eu, Ion Agăriș armașul, făcut-am zapisul nostru la mână dum(i)sali vornicului Gavril Miclescul pentru niști părți din sat din Șerbești, ce sunt la ținutul Vasluiului, cari acele părți le-au fost vândut Iftodie Vârnavă, și Arsenii bucătariul și Andrei teslariul dum(i)sali vornicului Gavril Miclescul. Și eșindu ia<r> Constantin, zet Buznii, și cu părinții lui Grigoraș și a lui Ion Agărici la Divan înaintea mării sali, lui Niculai vod(ă), l-au dat mărie sa Niculai vod(ă) rămas pe dumnului, Gavril Miclescul, și noi ca să ne ținem părțil(e) nostre din Șerbești, iară dumnului să-și e vândzătorii de grumadză. Și apucând vornicul pe vândzător(i), ei ș-au dat părțili lor din Ciortești, cari sunt la Vasliu, și din Curteni¹⁵⁴, ce sunt pe Lohan, la ținut Fălciului, pentru acele părți ce le-au fost vândut ei fără isprav(ă). Și avându și noi părți cu dânșii într-acele săliști, vâdzându că bagă pe vornicul să fie moșinaș cu noi, ne-am socotit noi, frații, și iarăși i-am dat noi părțile noastre, celi din Șerbești, și dumnului ne-au dat zapisul lui Iftodi Vârnavei și a lui Enachi, ficiorul lui Arsenii bucătariul; de acmu înainté să-și ție dumnului părțile noastre din Șerbești, cu tot venitul, în veci, și pe zapisul nostru să-și facî și dires(e) domnești

*Gligoraș Agarici; Ion Agarici; Ilie, nepot lui Pătrașo Buzni, fiul lui Costantin*¹⁵⁵.

Ginerele Constantin (Buzne) și soția sa Maria Buzne vor da naștere, prin fiii lor – *Ilie, Grigore și Ioan Constantinovici Buzne* – unei noi ramuri a Buzneștilor, coborâtori printr-o femeie din vechii Buznești, ramură care va constitui subiectul unei cercetări ce va fi publicată în numărul viitor al prezentei reviste.

*

*   *

Până aici am prezentat filiațiile vechilor Buznești, așa cum reies ele și au fost interpretate de noi din documentele păstrate. Însă, printre urmașii acestora probabil se află și **alți descendenți** (poate urmași ai lui Stoian Buzne, sau chiar ai lui Pătrașco Buzne) pe care îi întâlnim, în secolele XVIII – XX, în zona ținuturilor Vaslui și Fălciu, ale căror filiații nu au putut fi încă stabilite.

---

¹⁵² *Ibidem*, doc. 103.

¹⁵³ ANI, *Documente*, p. 143/1.

¹⁵⁴ La 10 aprilie 1860 încă mai era menționată la Curteni, în ținutul Fălciu, „hliza Buznea”, a lui Gh. Mardare (ANI, *Documente*, p. 573/doc. 164).

¹⁵⁵ *Documentele familiei Miclescu*, doc. 110.

În primul rând, în a doua parte a secolului al XVIII-lea, îl întâlnim în Moldova pe șetrarul **Andrei Buzne** (n. cca 1740-1745)¹⁵⁶, care a avut o fiică, *Ecaterina* (n. cca 1780 – † 8 iunie 1845), măritată cu medelnicerul Gheorghe Lână, de la Leucușești¹⁵⁷.

De asemenea, în aceeași perioadă îl regăsim și pe postelnicul **Radu Buzne** († ante 1785), tatăl a două fete: prima a fost căsătorită cu pitarul Costache Pătrașcu¹⁵⁸, iar a doua fiică a fost *Ecaterina*, soția banului Ioniță Gane¹⁵⁹.

Ștefan S. Gorovei sugerează posibilitatea ca Andrei Buzne și Radu Buzne să fi fost frați, „lucru posibil, mai ales ținând seama de faptul că amândouă Ecaterinele, fiicele lor, se mărită cu boiernași din sate învecinate (Ciumulești și Cămârzeni-Leucușești)”¹⁶⁰.

Ecaterina Buzne († 3 iulie 1840), măritată cu banul Ioniță Gane († 29 august 1829)¹⁶¹, a avut mai mulți copii: *Matei* (n. 20 noiembrie 1790, la Ciumulești, tatăl lui Nicu Gane, junimist și om politic)¹⁶², aga *Grigore*¹⁶³, *Dumitru*, *Costache* spătar, poetul *Enăcache* Gane¹⁶⁴ (n. 30 noiembrie 1787, la Ciumulești - † 16 februarie 1842, la Botoșani) și pe fetele *Maria* (căsătorită în 1809 cu Iordachi Hermeziu¹⁶⁵), *Agafia Singlitichia*, *Sevastia* și *Smaranda*¹⁶⁶.

---

¹⁵⁶ Ștefan S. Gorovei, *(De)mistificări genealogice. Familia Buzne*, p. 74.

¹⁵⁷ *Ibidem*, p. 73-74. La 1831 era menționată la ținutul Fălciu „șetrăreasa lui Buznea” (ANI, *Isprăvnicia ținutului Fălciu*, tr. 627, op. 629, dosar 145/1831, fila 12).

¹⁵⁸ Ștefan S. Gorovei, *(De)mistificări genealogice. Familia Buzne*, p. 73.

¹⁵⁹ Gh. Ghibănescu, *Spîța familiei Ganea*, în „Ioan Neculce”, 3, 1923, p. 148; Virginia Isac, *Sever Zotta arhivist. Simple note*, în „Arhiva Genealogică”, II (VII), 1995, 1-2, p. 204.

¹⁶⁰ Ștefan S. Gorovei, *(De)mistificări genealogice. Familia Buzne*, p. 74.

¹⁶¹ Gh. Ghibănescu, *Spîța familiei Ganea*, p. 148; Virginia Isac, *Sever Zotta arhivist*, p. 204.

¹⁶² Mihai-Răzvan Ungureanu, *Găneștii secolului XIX – câteva deslușiri biografice*, în „Arhiva Genealogică”, III (VIII), 1996, nr. 1-2, p. 203.

¹⁶³ Constantin Gane spunea despre el că „a trecut prin viață șters” și că a moștenit, la 1829, împreună cu Matei, moșiile Peripetca și Cucuiești, din Soroca, din zestrea Buzneștilor (*ibidem*, p. 217-218).

¹⁶⁴ Enacache Gane a fost căsătorit cu Zoița, fiica lui Teodor Ciure, împreună având următorii copii: Emanoil, Epraxia, Olimpiada, Xenia, Fevronia (toți plecați la mănăstire), Matei, Sofica și Iancu (Eugen D. Neculau, *Sate pe Jijia de Sus*, vol III, *Răzeșii*, ediție îngrijită de Marcel Lutic, Institutul Român de Genealogie și Heraldică „Sever Zotta”, Iași, 2010, p. 90).

¹⁶⁵ Pentru mai multe date privind familia Hermeziu, vezi Mihai-Cristian Amărieuței, Ludmila Bacumenco-Pîrnău, *Neamul Hermeziu din Moldova (până la începutul veacului al XIX-lea). Note istorice și genealogice*, în *Mihai Dim. Sturdza la 80 de ani. Omagiu*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2014, p. 267-306.

¹⁶⁶ Gh. Sibechi, *Contribuții documentare: Enachi Gane, Nicolae Dimachi, Matei Milo*, în „Anuar de lingvistică și istorie literară”, tom XXVII, 1979-1980, p. 160.

*Maria Hermeziu (fiica Ecaterinei Buzne) și soțul ei, Gheorghe Hermeziu*¹⁶⁷

Soții Ecaterina Buzne și Ioniță Gane au asigurat fiilor Costache și Enacachi o educație aleasă, ultimul studiind limbile greacă și franceză¹⁶⁸. „Costachi Gane (n. 1800 – † 22 martie 1865), Enăcachi și aga Dimitrachi – fără a-l mai socoti pe Matei, tată de scriitor – au avut <<patima condeiului>>, <<boala>> amintită de Constantin Gane ca semn distinctiv și probă genealogică a neamului Gănesc, pe ramura sa principală”¹⁶⁹. Constantin Gane explica adunarea atâtor spirite luminate ca apogeu al ridicării neamului său: „E ciudată această întâmplare care-a făcut ca doi frați, un cumnat și-un văr primar – Costachi și Enachi Gane, Stamati-Ciurea și Buznea – să fi crestat împreună podoaba leagănului literaturii române!”¹⁷⁰.

La 4 februarie 1823, Ecaterina Buzne îi adresa soțului ei Ioniță Gane „o scrisoare patetică privitoare la dorința ei nestăvilită de a se retrage într-o mănăstire”, cerându-i voie să accepte să plece la mănăstirea Văratec¹⁷¹. În scrisoarea sa, Ecaterina afirma că este „bătrână”, cu „ciolane spurcate”, cu „inima plină de răotăți”, crezând că numai apropierea de Dumnezeu îi va elibera sufletul: „nu știu sfârșitul când mă va găsi; amar mie să nu fiu între fetele cele nebune fără de undelemn în candela mea, când va bate acel ceas îngrozitor pentru meni”¹⁷². Episodul este descris în lucrarea *Pe aripa vremii*, scrisă de urmașul C. Gane, ca un accident în istoria familiei, iar dorința Ecaterinei ca „o năzbâtie”. Ecaterina își ia numele Elisabeta și a fost însoțită de către trei dintre fetele sale, pe care nu le-a măritat: Savastița, Agafița și Smaranda. Deși a încercat să o determine să se reîntoarcă, Ioniță Gane este nevoit să accepte situația, anunțând-o că va împărți întreaga avere către ceilalți copii.

*

¹⁶⁷ Mihai-Cristian Amărieuței, Ludmila Bacumenco-Pîrnău, *Un testament din secolul al XIX-lea al Mariei Hermeziu, născută Gane*, p. 330.

¹⁶⁸ *Ibidem*, p. 159-160.

¹⁶⁹ Mihai-Răzvan Ungureanu, *Găneștii secolului XIX*, p. 212.

¹⁷⁰ *Ibidem*, p. 212.

¹⁷¹ *Ibidem*, p. 208.

¹⁷² *Ibidem*, p. 208.

Poetul Enăcache Gane se înrudea, prin mama Ecaterina Buzne, cu **Iancu Nicola Buzne**, cunoscut cu preocupări literare, „fapt semnificativ pentru o anumită atmosferă în cercul familiei”¹⁷³. Gh. Sibechi i-a dedicat un studiu detaliat, în articolul *Coordonate biografice: Iancu Buznea*¹⁷⁴.

Iancu Buzne s-a născut în Iași, la 21 noiembrie 1809¹⁷⁵, fiind crescut, după propria afirmație, „din mică copilărie de către prea sfințitul mitropolit” Veniamin Costache¹⁷⁶. Nu știm sigur al cărui fiu era, însă la 1839 îi menționa ca veri pe Neculai și Marghioala Pandeli¹⁷⁷.

Pe când era elev al Liceului „Sf. Sava” din București, Iancu Nicola Buzne publică (martie 1827) traducerea în românește a *Culegerii de înțelepciune*, scrisă de Dim. A. Darvari, iar la 1829 un *Manual de patriotism*¹⁷⁸. La 1831 traduce, din limba franceză, lucrarea *Pavel și Virginia*, scrisă de Bernardin de Saint-Pierre (publicată mult mai târziu, la Vălenii de Munte, în 1911, cu o prefață de N. Iorga)¹⁷⁹. Apariția lucrării fusese promovată de către Iancu Nicola Buznea în ziarele „Curierul Românesc” (nr. III, 1831) și „Albina Românească” (nr. II, 1831), invitând „iubitorii de lumina nației”, patrioți, să o achiziționeze¹⁸⁰. Apoi, în 1834, Iancu Buzne traducea din limba franceză lucrarea *Filosoful indian sau chipul de a trăi cineva fericit în soțietate*, de Lord Chesterfield, tot el suportând și cheltuiala tipăririi¹⁸¹.

În toamna anului 1835 Iancu Buzne, „cilen Giudecătoriei de Covurlui”, este ridicat în rangul de stolnic¹⁸², unde îl regăsim și la 8 ianuarie 1836, iar în toamnă, la 13 noiembrie, „pentru învechime în această slujbă”, este ridicat serdar¹⁸³, regăsindu-l la aceeași judecătorie la 29 noiembrie 1836¹⁸⁴ și în 21 iunie 1837¹⁸⁵. Între timp, de

---

¹⁷³ *Istoria literaturii române*, vol. II, *De la Școala Ardeleană la Junimea*, comitet de redacție format din Al. Dima, I. C. Chițimia, Paul Cornea, Eugen Todoran, Editura Academiei, București, 1968, p. 224.

¹⁷⁴ Gh. Sibechi, *Coordonate biografice: Iancu Buznea*, în „Anuar de lingvistică și istorie literară”, tom XXX-XXXI, 1985-1987.

¹⁷⁵ *Ibidem*, p. 179.

¹⁷⁶ *Ibidem*, p. 180.

¹⁷⁷ *Ibidem*, p. 179.

¹⁷⁸ *Istoria literaturii române*, vol. II, *De la Școala Ardeleană la Junimea*, p. 164.

¹⁷⁹ Gabriel Ștrempel (prefață și coord. general), *Bibliografia românească modernă (1831-1918)*, vol. I (A-C), Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984, p. 346.

¹⁸⁰ *Bibliografia analitică a periodicelor românești*, vol. I, 1790-1850, partea I, întocmit de Ioan Lupu, Nestor Camariano și Ovidiu Papadima, Editura Academiei, București, 1966, p. 29.

¹⁸¹ V. A. Urechia, *Istoria scolelor de la 1800-1864*, tom I, București, 1892, p. 274.

¹⁸² Eudoxiu Hurmuzachi, *Documente privitoare la istoria românilor*, supliment I, vol. V, 1822-1838, documente adnotate și coordonate de D. A. Sturdza și C. Colescu-Vartic, București, 1894, p. 490. La 9 septembrie 1835 stolnicul Iancu Buzne îl împrumută pe Constantin Coroiu cu suma de 30 galbeni olandezi pe termen de o lună (DANIC, *Achiziții noi*, pachet MMDLXXI, doc. 12).

¹⁸³ *Marea arhondologie a Boierilor Moldovei (1835-1856)*, întocmită de Mihai-Răzvan Ungureanu, Editura Universității „Al. I. Cuza” Iași, 1997, p. 48.

¹⁸⁴ Gh. Ghibănescu, *Documente*, în „Ioan Neculce”, VIII, 1930, p. 225-226.

¹⁸⁵ Aurel V. Sava, *Documente putnene*, vol. II, *Vrancea. Irești-Câmpuri*, Chișinău, 1931, p. 162.

la 5 ianuarie 1836 datează o delă a lui Iancu Buzne asupra unor locuitori din Zmulți, pentru 30 stânjeni moșie¹⁸⁶.

În același an este pomenit Iancu Buzne, vechilul serdar al Sfintei Mitropolii Iași¹⁸⁷, iar ulterior cumpără de la Sandu Ghimpu moșia Berești, din ținutul Covurlui, cu 150 de galbeni olandezi¹⁸⁸.

În perioada anilor 1839-1840, se înregistrează cererea Mitropoliei Moldovei de reziliere a contractului ce-l încheiase în anul 1837 cu serdarul Iancu Buznea, pentru veniturile mănăstirii Mavromol, din Galați¹⁸⁹. Încă din octombrie 1836, la judecătoria ținutului Covurlui se judeca pricina dintre Iancu Buzne asupra eforiei orășenești pentru împresurarea mănăstirii Mavromol¹⁹⁰.

Serdarul Iancu Buzne activa la Judecătoria ținutului Putna la 4 martie 1839¹⁹¹ și 10 aprilie 1839¹⁹². Ultima apariție publică documentată este din 16 iulie 1939, când, în calitate de locțiitor de inspector, a participat, alături de arhondologul Constandin Sion, la examenul de sfârșit de an al celor 100 elevi ai școlii din Focșani¹⁹³.

Iancu Buzne a decedat la 28 iulie 1839¹⁹⁴, la doar 30 de ani, nu înainte de a-și redacta testamentul. Ultimele sale dorințe stipulau achitarea datoriilor de 180 galbeni spătarului Costache Racoviță și 30 galbeni „la dugheana lui Zamfirovici”, iar rudelor sale Neculai și Marghioala Pandeli le lasă veniturile pe trei ani ale moșiilor Fărțănești și Șerbești, arendate de la mănăstirea Mavropolu. De asemenea, a donat 2000 lei pentru construirea spitalului din Focșani, 6000 lei pentru trei văduve, ca ajutor pentru căsătoria fiicelor lor, 2000 lei bisericii Sf. Stamatin, unde urma să fie înhumat, iar vizitiului său îi lăsa 500 lei. De asemenea, lăsa banii pentru „a se tipări trei manuscrise ce am tălmăcit din franțuzești”, care „să se dea gratis tinerimii românești”, iar „cât va mai prisosi să se deie iarăși în tipărire de cărți folositoare tinerimei”. La final, colegului său Vasile Bucșinescu îi dona două brișce, iar hainele le dona „băiatului Neculai se mă slujește”¹⁹⁵.

În anul 1842, într-o *Samă pentru veniturile și cheltuielile Mitropoliei pe anul 1842*, este pomenită „casa răposatului serdar Iancu Buznea”, care trebuia să

---

¹⁸⁶ „Buletin: Foaie Oficială”, nr. 2, supliment I, din 5 ianuarie 1836.

¹⁸⁷ ANI, *Divanul de Apel al Țării de Jos*, 84/1836.

¹⁸⁸ *Isprăvnicia ținutului Iași, 1828–1860, Inventar arhivistic*, întocmit de Virgil Apostolescu și Ema Apostolescu, București, 1984, doc. 2060, p. 330.

¹⁸⁹ *Secretariatul de stat al Moldovei, 1832–1862, Inventar arhivistic*, București, 1966, doc. 605, p. 116; „Analele Parlamentare ale României”, tom. XII, partea a II-a, București, 1902, p. 130.

¹⁹⁰ „Buletin: Foaie Oficială”, anul IV, nr. 85, din 25 octombrie 1836.

¹⁹¹ Aurel V. Sava, *Documente putnene*, vol. II, p. 172.

¹⁹² *Ibidem*, p. 65.

¹⁹³ Gh. Sibechi, *Coordonate biografice: Iancu Buznea*, p. 182.

¹⁹⁴ Traian Ichim, *Lista boerilor morți între 1834–1841*, în „Ioan Neculce”, V, 1925, p. 303; *Marea arhondologie a boierilor Moldovei (1835–1856)*, p. 48; Mihai-Răzvan Ungureanu, *Izvoare genealogice inedite: vidomostiile deceselor boierești (1834–1856), I și III*, în „Arhiva Genealogică”, I (VI), 1994, 1-2, p. 304; II (VII), 1995, nr. 1-2, p. 191.

¹⁹⁵ Gh. Sibechi, *Coordonate biografice: Iancu Buznea*, p. 183.

înapoieze Mitropoliei 1000 lei¹⁹⁶. Nu toate dorințele sale au rămas îndeplinite, întrucât veniturile sale au fost evaluate la 15572 lei, iar cheltuielile la 15137 lei, rămânând puțini bani¹⁹⁷.

*

În iulie 1815, o **Maria Buzne** dădea unui Petrea casa sa și o jumătate de pogon de vie¹⁹⁸. În *Catagrafia din 1820*, la Tămășani, în ținutul Fălciu, sunt menționați **Toader Buzni**, **Apostu Buzne** și **Chirieac Buzni**¹⁹⁹. Primul dintre ei este posibil să fie Toader Buzneanul, din 13 martie 1816, care vindea preotului Parfeni Vartolomeiu crâșma și pivnița ce le avea pe moșia sa²⁰⁰.

Tot în 1820 era menționat **Andrei Buzni**, din Hocenii, în ținutul Fălciu²⁰¹, iar în ocolul Podolenilor erau trei frați, **Neculai** și **Enachi Buzne**, postelniceii scutiți „cu carte din 1813, **Ioniți Buzne**, cu carti din 1813”²⁰². Ultimul dintre ei²⁰³ a reprezentat personajul principal al articolului *Un răzeș din Drânceni, ținutul Fălciu, la începutul secolului al XIX-lea: Ioniță Buzne și înrudirile sale*²⁰⁴.

De asemenea, la 27 octombrie 1839, paharnicul **Alecu Buzne** era în slujba Judecătoriei Buzău și deținea pământuri în zona Râmnicului Sărat. Ulterior (1 iunie 1843) a fost numit comis²⁰⁵, dregătorie în care îl reîntâlnim și la 12 august 1851²⁰⁶. Era rudă cu Gheorghe Buznea, care adevărea la 7 iulie 1835 că a primit de la căpitanul Vasile Chebac suma de 72 de lei, pe care trebuie să-i dea lui Alecu Buznea²⁰⁷.

La Botoșani, în 20 septembrie 1837, este menționat iconomul **Gheorghe Buzneanu**, la biserica „Trei Ierarhi”²⁰⁸. În anul 1843 era menționat **Andronic** (fiul lui **Irimia Buzne**) și femeia sa Ioana, cercetați pentru omorârea dascălului Ioan, din

¹⁹⁶ „Analele Parlamentare ale României”, tom. XII, partea a II-a, București, 1902, p. 120.

¹⁹⁷ Gh. Sibechi, *Coordonate biografice: Iancu Buznea*, p. 183.

¹⁹⁸ ANI, *Documente*, p. 435, doc. 29.

¹⁹⁹ *Catagrafiile Vistieriei Moldovei (1820 – 1845)*, X. Ținutul Fălciul, partea 1 (1820), volum editat de Mihai-Cristian Amărieuței și Mircea Ciubotaru, introducere de Mircea Ciubotaru, Casa Editorială *Demiurg Plus*, Iași, 2016, p. 246.

²⁰⁰ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, vol. XIII, Huși, 1923, p. 64.

²⁰¹ *Catagrafiile Vistieriei Moldovei (1820 – 1845)*, X. Ținutul Fălciul, p. 373.

²⁰² *Ibidem*, p. 488. La 11 iunie 1836, la Judecătoria ținutului Fălciu se judeca pricina dintre polcovnicul Ioniță Buznea cu clucerul Ioan Costachi, pentru părți din moșia Drânceni („Buletin: Foaie Oficială”, anul IV, nr. 46, din 11 iunie 1836).

²⁰³ La 27 martie 1831, Departamentul pricinilor străine îl menționa într-o scrisoare către Vornicia de aprozi, prin care făcea cunoscut că, dacă Ioniță Buzne nu va veni la judecată, aceasta se va desfășura și „în neîmănă” (DANIC, *Achiziții noi*, pachet MMCMXXIX, doc. 33s).

²⁰⁴ Adrian Butnaru, *Un răzeș din Drânceni, ținutul Fălciu, la începutul secolului al XIX-lea: Ioniță Buzne și înrudirile sale*, în „Prutul”, serie nouă, anul IV (XIII), nr. 1 (53), 2014, p. 31 - 54. La 7 mai 1858, Vasile Tarnovschi răzăș se învoiește cu neamurile sale Pivnicerești, anume **Gheorghe Buzne**, **Ioniță Buzne** ș.a., pentru niște părți din moșia Leoști, numită și Cârlița, și din Zugravi (ANI, *Documente*, p. 429, doc. 295).

²⁰⁵ *Marea arhondologie a Boierilor Moldovei (1835-1856)*, p. 48.

²⁰⁶ „Adaos la Buletin, foaia publicațiilor oficiale”, nr. 6 și 7, din 12 august 1851.

²⁰⁷ ANI, *Documente*, p. 435, doc. 264.

²⁰⁸ N. Iorga, *Inscripții botoșănene*, București, 1905, p. 22.

Vârlezi²⁰⁹. Apoi, în 1872, într-o condică a mănăstirii Agafton, este pomenită și o monahie Buznea²¹⁰.

Contemporan cu Buzneștii de mai sus a fost și negustorul **Gheorghe Buzne**²¹¹, din Huși, pe care îl regăsim pentru prima oară în anul 1851, când contribuia cu suma de 6 lei pentru Școala publică din Huși²¹². La 13 noiembrie 1859, împreună cu serdarul Mihalache Joimiru și clucerul Neculai Cuparencu, efectuau „actul de prețeluire” a unei case din Huși, din însărcinarea Judecătoriei Fălciu²¹³.

Negustorul Gheorghe Buznea l-a avut ca fiu pe **Constantin Gh. Buznea**, primar la Huși în anul 1878 și în perioada 16 iulie - 1 septembrie 1880²¹⁴. La 20 iunie 1879 Constantin Gh. Buznea era reprezentantul guvernului în Huși, când participă la realizarea unui inventar al bisericii Episcopiei Huși, cancelariei, palatului și curții episcopale²¹⁵. Acesta apare ca primar al Hușilor și la 2 mai²¹⁶ sau 7 august 1881²¹⁷, iar la 11 august 1892, Librăria „Societății Economica în Școală” din Huși era condusă de către librarul C. G. Buzne²¹⁸. La 20 iulie 1906, un C. Gh. Buznea, din Huși, era ajutor al primarului Grigore Vericeanu²¹⁹.

Împreună cu soția sa, decedată înainte de anul 1903, Constantin Gh. Buznea le-a avut ca fiice, probabil, pe: *Elena C. Buzne* (n. 20 iulie 1866, Huși – † 22 august 1939, Iași, măritată la 2 ianuarie 1905 cu Constantin Meissner) și pe *Maria Buzne* (institutoare, văduvă din tinerețe), soacra lui Petre Andrei²²⁰. Documentele din

---

²⁰⁹ ANI, *Divanul Domnesc*, 51/1843.

²¹⁰ Ionel Bejenaru, *Trei mătuși Iurașcu ale lui Mihai Eminescu în condica mănăstirii Agafton din 1872*, în „Acta Moldaviae Septentrionalis”, II, 2002, p. 135.

²¹¹ Cu prilejul realizării unor subscripții pentru Școala Publică nr. 1 de Băieți din Huși îl aflăm printre donatori, cu șase lei, și pe acest Gheorghe Buzne (Costin Clit, *Școala Publică nr. 1 de Băieți din Huși (1832-1949)*, în *Studii și articole privind istoria orașului Huși*, vol. II, coordonat de Costin Clit și Mihai Rotariu, Editura Sfera, Bârlad, 2009, p. 309).

²¹² *Ibidem*, p. 309.

²¹³ Costin Clit, *Documente hușene*, vol. IV, Iași, Editura Pim, 2016, doc. 518, p. 449. O activitate asemănătoare efectua Gheorghe Buznea și la 9 mai 1862 (DANIC, *Achiziții noi*, pachet ML, doc. 7).

²¹⁴ Petru Ghenghea, *Monografia școalei nr. 3 băieți Huși și a circumscripției școlare nr. 3*, în *Studii și articole privind istoria orașului Huși*, vol. II, p. 377.

²¹⁵ Mihai Rotariu, *O catagrafie inedită a Episcopiei Hușilor din 1879*, în *Studii și articole privind istoria orașului Huși*, vol. I, p. 165.

²¹⁶ Costin Clit, *Documente hușene (1595 - 1884)*, vol. III, Editura Pim, Iași, 2014, doc. 574, p. 568.

²¹⁷ *Ibidem*, doc. 577, p. 570. Ziarul „Opinia” (avându-i ca directori pe Gh. Ghibănescu și Lascăr Antoniu) din 4 septembrie 1907 publică o corespondență din Huși, care cuprinde o scurtă caracterizare a primarilor care s-au aflat în fruntea urbei până la acel moment. Despre Const. Gh. Buznea se precizează că „a fost reprezentant al comerțului român” („Opinia”, anul IV, nr. 235, din 4 septembrie 1907).

²¹⁸ „Lupta”, anul IX, nr. 1780, din 11 august 1892.

²¹⁹ MO, nr. 90, din 20 iulie 1906.

²²⁰ Petre Andrei, *Jurnal, memorialistică, corespondență*, ed. îngrijită de P. P. Andrei, V. Fl. Dobrinescu, Doru Tompea, Iași, Editura Graphix, 1993, p. 27.

arhive mai indică și alți frați ai acestora: *I. C. Buzne (Take)*, *Iorgu Buznea* și *Manolache Buznea*²²¹.

*Elena Buzne*²²² și soțul ei, *Constantin Meissner*

Tot la Huși îi mai întâlnim și pe alți purtători ai numelui Buzne: **Ștefan Buznea** (director de pușcărie la 26 noiembrie 1882)²²³, **Niculina Gh. Buznea** (proprietară a unui teren la Huși în octombrie 1926)²²⁴. De asemenea, primarul localității Epurenii, din județul Fălciu, Gheorghe Manoiilescu (1862-1930), a fost însoțit cu **Maria Buznea**²²⁵.

La 2 martie 1853, Ioan Profir și soția sa Catinca vând negustorului **Vasile Buzne** casele și locul lor, situate în spatele uliței Târgului Făinii din Huși, cu 5200 lei²²⁶. Este posibil ca acest Vasile să fi fost pitarul menționat la 20 aprilie 1860, însoțit cu pităreasa Anica Buzne, fiica iconomului Teodor Gavrilă. Aceasta îi dădea un înscris soțului său, prin care garanta suma de 60 de galbeni, ce urma să fie primită din averea episcopului Meletie Istrati²²⁷.

Pe un **Vasile Buznea**, din Urlați (Fălciu), fiul unui alt Vasile Buzne (poate cel de mai sus), îl regăsim executând, în 1927, lemnăria pentru biserica cu hramul „Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul” din satul Urlați²²⁸.

²²¹ DANIC, fond *Meissner*.

²²² Fotografie preluată de pe site-ul

https://ro.wikipedia.org/wiki/Elena_Meissner#/media/File:Elena_Meissner.jpg (on line la data de 24.05.2017)

²²³ „România liberă”, anul VI, nr. 1629, din 26 noiembrie 1882.

²²⁴ MO, nr. 27, din 6 februarie 1927.

²²⁵ Adrian Butnaru, *Mihail Manoiilescu și neamul său. Rădăcini, înrudiri, ascensiune socială*, în „Prutul”, serie nouă, anul II (XI), nr. 2 (50), 2012, p. 36-53.

²²⁶ Costin Clit, *Documente hușene*, vol. IV, doc. 458, p. 407.

²²⁷ *Ibidem*, doc. 526, p. 458.

²²⁸ Costin Clit, *Comuna Dimitrie Cantemir. Studiu monografic*, vol. I, ediția I, Editura Pim, 2016, p. 380. Figurează și într-un *Tablou de locuitorii din comuna Grumezoaia cărora li s-a atribuit câte un loc de casă în noua vatră de sat „D. Harnagea” din moșia Dănești Porcena (lista din 1935)* (*ibidem*, p. 159). Vasile V. Buznea figura și în lista *Locuitorilor*

Potrivit *Arhondologiei Moldovei*, la 13 aprilie 1853, un **Iancu Buzne** era făcut, prin decret domnesc, „pentru serviții: pitar”²²⁹. Probabil el se identifică și cu Ianachi Buzne, făcut sulger la 29 martie 1846²³⁰.

*

La mijlocul secolului al XIX-lea îl întâlnim pe căminarul **Ioniță Buzne** la Huși. La 2 martie 1849 era curatorul casei negustorului Eni Petrov, învoindu-se cu Panaite Folescu pentru o sumă de bani, pe care acesta o datora negustorului decedat²³¹. La 27 februarie 1855, Ioniță Buznea dă, la Budești, adeverință pentru toți păpușoi primii și semănați²³², iar la 20 septembrie 1855 dădea un înscris lui Dimitriu Manoilescu pentru zestrea surorii Profira Bontăș²³³.

La 21 aprilie/3 mai 1859 Ioan Buzne apare ca membru al Sfatului Orașenesc Huși, iar la 4 iunie 1859 a fost membru al „Comitetul de inspecție al școlilor din Huși”, alături de Lambrino și Ioan Dumbravă. Absenteismul din școlile satești determină intervenția Comitetului pe lângă Prefectura Fălciu, solicitându-se implicarea subprefecților în convingerea părinților de a-și trimite copii la școală, stabilindu-se totodată deplasarea membrilor comitetului în ocoalele unde funcționează școli și explicarea importanței educației²³⁴.

Ion Buznea și soția sa Paraschiva l-au avut ca fiu pe **Dumitru Buznea** (n. 17 august 1862 – † 14 martie 1931), ofițer de infanterie, comandant de companie și de batalion între aprilie 1906 – martie 1917 al Regimentului 7 Infanterie „Racova” nr. 25 Vaslui, participant la luptele din al Doilea Război Balcanic (iunie-august 1913), Primul Război Mondial, comandant al Cercului de Recrutare Huși și al Regimentului 4 Vânători de Câmp Iași²³⁵. În cursul anului 1921, lt.-col. Dimitrie Buznea a fost ales membru fondator al „Revistei Infanteriei”, care apărea la București²³⁶.

O Elena Buzne a fost căsătorită cu Haralamb Bosie, împreună deținând o casă pe strada Cuza Vodă, din Huși, și o moșie la Valea lui Bosie²³⁷.

*

La 2 martie 1896 este menționat, printre membrii Clubului Conservator din Iași, **Emanoil (Emanuel) Buznea**²³⁸, ales în vara anului 1899 deputat la Colegiul II

---

din satul Grumezoaia, comuna Grumezoaia, județul Fălciu, împroprietăriți la 1921 pe moșile Urlați, Plotonești și Dănești-Porceana, acesta primind 4 ha.

²²⁹ ANI, *Documente*, p. 1016, doc. 44; *Marea arhondologie a Boierilor Moldovei (1835-1856)*, p. 48.

²³⁰ *Ibidem*, p. 48.

²³¹ ANI, *Documente*, p. 826, doc. 30.

²³² *Ibidem*, p. 689, doc. 61.

²³³ *Ibidem*, p. 82 bis, doc. 42.

²³⁴ Costin Clit, *Școala Publică nr. 1 de Băieți din Huși (1832-1949)*, p. 291.

²³⁵ Pentru mai multe date privind viața și activitatea lui Dumitru Buznea, v. Constantin Chiper, Nicolae Mihai, Mircea Fitcel, *Omagiu eroilor județului Vaslui*, Editura Sfera, Bârlad, 2016, p. 75-77.

²³⁶ *Publicațiile periodice românești (ziare, gazete, reviste)*, tom III, *Catalog alfabetic (1919-1924)*, descriere bibliografică de Ileana Stanca Desca, Dulciu Morărescu, Ioana Patriche, Adriana Raliade, Iliana Sulică, postfață de Gabriel Ștrempel, 1987, p. 651.

²³⁷ Mihai Sorin Rădulescu, *Familia Bosie*, în „Ziarul Financiar”, nr. din 25 martie 2010.

Fălciu²³⁹, unde îl regăsim și la 1900, când se hotărăște fuziunea Clubului conservator din Iași cu cel junimist²⁴⁰. Peste șase ani, la 3 iulie 1906, deputatul Emanoil Buznea primea *Ordinul Coroana României în grad de Ofițer*²⁴¹, iar între anii 1908 – 1912 îl regăsim, în mai multe documente, eligibil pentru un post la Senat, la ținutul Fălciu²⁴². În urma alegerilor din 10 noiembrie 1910, Emanoil Buznea este ales deputat de Fălciu²⁴³. A devenit prim secretar de legație, numit de către regele Mihai I, la 4 iunie 1947, membru al *Ordinului Steaua României în gradul de ofițer*²⁴⁴.

*

În cea de a doua parte a secolului al XIX-lea și prima parte a secolului următor întâlnim la Iași mai mulți purtători ai numelui Buzne, însă cercetările de până în prezent nu au putut stabili filiațiile exacte. Într-un recensământ al populației orașului Iași, din anul 1808, este menționat postelnicul **Gheorghe Buznea**, soția sa Anița și o fiică, care locuiau în mahalaua Muntenimii²⁴⁵.

La 20 iulie 1815 îl întâlnim pe **Petrea Buznea**, care adevărea că a luat de la vătaful Ioniță Buzne un cal murg²⁴⁶. Probabil că el este Petrachi Buzne, „pomosnic la arhiva Divanului Țării de Gios”, care era ridicat în rangul de șetrar la 30 noiembrie 1835²⁴⁷. La 1833, un Petre Buznea era pedagog, cu un salariu de 500 lei²⁴⁸, iar la 19 august 1836, Divanul Apelativ al Țării de Jos elibera un atestat cu privire la anii serviți și conduita avută de către șetrarul Petrache Buznea, pe când era în funcția de pomoșcic al arhivei aceluiași Divan²⁴⁹. Între anii 1832-1835, un Petrache

---

²³⁸ Rudolf Suțu, *Iașii de odinioară*, vol. I, 1923, p. 7.

²³⁹ Mihai Sorin Rădulescu, *Elita liberală românească (1866-1900)*, Editura All, București, 1998, p. 232. Îl întâlnim ca deputat și în anul 1900 (Rudolf Suțu, *Iașii de odinioară*, I, p. 18).

²⁴⁰ *Ibidem*, p. 18.

²⁴¹ MO, nr. 88, din 18 iulie 1906.

²⁴² MO, nr. 240, din 30 ianuarie/12 februarie 1908; MO, nr. 183, din 17 noiembrie 1910. La 20 septembrie 1909, împreună cu Teodor Cerchez, Petru Popescu, Gh. Șt. Rășcanu și Gh. Ghibănescu, era abonat la ziarul „Democrația” („Democrația”, anul II, nr. 6, din 20 septembrie 1909). De asemenea, s-a aflat în relații de prietenie cu Gh. Ghibănescu, căruia îi trimitea de la Veneția felicitări cu ocazia sărbătorilor, la 19 aprilie 1906 (ANI, *Colecția „Ghibănescu Gheorghe” (1864-1936)*, doc. 10/36).

²⁴³ MO, nr. 181, din 11 noiembrie 1912. La 6 aprilie 1932, un Emanoil Buznea susținerea o conferință, pe tema *Viticultură și vinificație* (Ștefania Cristescu, *Descântatul în Cornova – Basarabia*, vol. editat, introducere și note de Sandală Golopenția, ediția a II-a, revăzută și adăugită, Editura Paideea, p. 11; „Arhiva pentru știință și reformă socială. Omagiu profesorului D. Gusti”, II, anul XIV, 1936, p. 1160).

²⁴⁴ MO, anul CXV, nr. 124, din 4 iunie 1947.

²⁴⁵ Gh. Sibechi, *Coordonate biografice: Iancu Buznea*, p. 179.

²⁴⁶ ANI, *Documente*, p. 435, doc. 30.

²⁴⁷ *Marea arhondologie a Boierilor Moldovei (1835-1856)*, p. 48. Vezi și Eudoxiu Hurmuzachi, *Documente privitoare la istoria românilor*, supliment I, vol. V (1822-1838), D. A. Sturdza și C. Colescu-Vartic, București, 1894, p. 490, unde este indicată ca perioadă a numirii ca șetrar luna mai 1835.

²⁴⁸ „Analele Parlamentare ale României”, tom. IV, partea a II-a, București, 1894, p. 393.

²⁴⁹ ANI, *Documente*, p. 1016, doc. 43.

Buzne a îndeplinit funcția de scriitor la Secretariatul Obșteștii Obicinuite Adunări a Moldovei²⁵⁰.

Anastasiu Buznea, născut la Iași, în data de 14 martie 1829²⁵¹, ocupă, la 4 aprilie 1847, funcția de scriitor la Divanul de Apel din Iași. Din această calitate, la 15 aprilie 1853 este ridicat la rangul de pitar²⁵². Peste un an, în august 1854, este numit șef de masă, la secția a II-a a Cancelariei Departamentului Dreptății²⁵³, de unde demisionează la 18 octombrie 1855. Pe un atestat (1855) privind anii serviți în slujba statului se regăsește foaia calităților sale, reieșind că nu era căsătorit la acea dată²⁵⁴.

Atestatul lui Anastasiu Buznea, privind slujbele îndeplinite (1855)

La 25 ianuarie 1856, „pentru serviții”, este înaintat paharnic²⁵⁵. Peste doi ani, la 24 septembrie 1858, Căimăcămia îl numește pe paharnicul Anastasiu Buznea în postul de șef al biroului I, secția II, din Cancelaria Ministerului Dreptății²⁵⁶. Spre bătrânețe, la 1 septembrie 1895, pe când domicilia, probabil, în casele Mariei Codrescu²⁵⁷, Anastasiu Buznea donează Epitropiei Generale a „Sf. Spiridon” suma de 46.000 de lei²⁵⁸.

²⁵⁰ „Analele Parlamentare ale României”, tom. IV, partea a II-a, p. 642.

²⁵¹ ANI, *Documente*, p. 1016, doc. 48.

²⁵² *Ibidem*, p. 1016, doc. 45; *Marea arhondologie a Boierilor Moldovei (1835-1856)*, p. 48.

²⁵³ ANI, *Documente*, p. 1016, doc. 48. Ulterior, la 11 octombrie 1855, este confirmat în aceeași funcție (*ibidem*, doc. 46), fiind reconfirmat și de către Ministerul Dreptății (*ibidem*, doc. 47).

²⁵⁴ *Ibidem*, doc. 48.

²⁵⁵ *Ibidem*, doc. 49; *Marea arhondologie a Boierilor Moldovei (1835-1856)*, p. 48.

²⁵⁶ ANI, *Documente*, p. 1016, doc. 51.

²⁵⁷ Pe str. Sărărie, din Iași (document din 27 august 1874, *ibidem*, doc. 58).

²⁵⁸ *Ibidem*, p. 363, doc. 28.

O altă persoană care era menționată în Iași, în anul 1885, este **Alexandru Buzne**²⁵⁹, menționat ulterior printre prietenii conservatorului G. Panu (fost aliat al lui P. P. Carp)²⁶⁰. Un Alexandru Buznea a fost, între martie 1927 - februarie 1928, colaborator la revista lunară „Brazda”, care apărea la Călărași²⁶¹.

În 1890 îl regăsim, printre elevii Liceului Național din Iași, pe **Constantin Buznea**²⁶², iar în 1920 pe **Dumitru Buznea**²⁶³.

*

Remarcabilă rămâne personalitatea lui **Mihail Buznea** (n. în ținutul Vaslui, fie la 2 octombrie 1838²⁶⁴, fie în anul 1839²⁶⁵), care a devenit unul dintre cunoscuții profesori de istorie ai Liceului Național din Iași.

Menționat prima oară în anul 1858, la Iași, ca elev în clasa a VII-a gimnazială (10 iulie²⁶⁶), între noiembrie 1859 și 10 mai 1861 ocupă funcția de scriitor al Curții de Apel Iași, în baza absolvirii unui an de studii la Facultatea de Drept din Iași²⁶⁷.

La 27 noiembrie 1861 este autorizat să exercite profesia de avocat²⁶⁸, iar anul următor îl regăsim printre semnatarii unui apel lansat de un grup de 15 persoane din Moldova, prin care solicită „convocarea unei adunări legislative complete, unde să fie reprezentați și uniți toți românii din Moldova și Muntenia” și prin care se respinge ideea unui principe străin și unirea celor două adunări legislative existente la acea dată²⁶⁹.

Într-o însemnare din anul 1862 se pomenește despre „socoteala banilor ce se cuvine a lua de la Mihăiță Buznea pentru cheltuiala bisericii Sf. Haralambie din Iași”²⁷⁰.

La 4 februarie 1864, Mihail Buznea era numit profesor de istorie și geografie la Liceul Național din Iași²⁷¹, unde ocupă funcția de director-adjunct în

---

²⁵⁹ „România liberă”, anul IX, nr. 2250, din 15 ianuarie 1885.

²⁶⁰ Rudolf Suțu, *Iașii de odinioară*, Iași, vol. I, p. 35.

²⁶¹ *Publicații periodice românești (ziare, gazete, reviste)*, tom IV, 1925-1930, cu o prefață de Gabriel Ștrempel, Editura Academiei, București, 2003, p. 108.

²⁶² Site-ul de internet

[http://national.is.edu.ro/fosti_elevi/index.php?pag=fosti_elevi&an_opt=&offset=11475 & menuopt=](http://national.is.edu.ro/fosti_elevi/index.php?pag=fosti_elevi&an_opt=&offset=11475&menuopt=) (on line la data de 20 februarie 2015).

²⁶³ *Ibidem*.

²⁶⁴ ANI, *Documente*, p. 1016, doc. 53.

²⁶⁵ *Ibidem*, doc. 61.

²⁶⁶ *Ibidem*, doc. 50.

²⁶⁷ *Ibidem*, doc. 53.

²⁶⁸ Alături de D. Tacu, A. Gheorghiu, A. Șendrea, I. Săcară, A. Duicescu, I. A. Darzescu, V. Palade, G. Giurgea, G. Săvescu, T. Lateș, I. Neculau, A. Brânză, N. Ornescu (*ibidem*, doc. 54).

²⁶⁹ *Colecția dr. Constantin I. Istrati (1429-1945)*, doc. 1091, p. 252.

²⁷⁰ DANIC, *Achiziții noi*, pachet MMMXVIII, doc. 13.

²⁷¹ ANI, *Documente*, p. 1016, doc. 55. O altă adresă a Ministerul Justiției este din 10/22 septembrie 1864, prin care confirmă pe Mihail Buzne profesor la gimnaziul din Iași (*ibidem*, doc. 56). La 18 iulie 1860 I. Negre îi scria lui Mihail Buzne, la Iași, solicitându-i o „trăsura și niște făină” (*ibidem*, doc. 52).

perioada 28 octombrie 1865 – 10 februarie 1867²⁷². La 17 ianuarie 1866, I. M. Codrescu ia cu împrumut de la Mihăiță Buzne 1500 galbeni pe timp de 1,5 ani, cu dobândă de 10%/an, a căror plată o garantează cu ipotecarea caselor și locul lor din Iași, pe ulița Bașotă, pe care creditorul le va putea vinde spre despăgubire. Peste patru luni, Mihăiță Buzne trece drepturile de mai sus asupra lui Copel Dulberg, de la care a primit valoarea actului cu semnătura de acceptate a lui I. M. Codrescu²⁷³.

Pentru meritele sale ca dascăl, regele Carol I i-a conferit gradul de *Cavaler al ordinului Coroana României* (31 decembrie 1883)²⁷⁴. Anul următor, la 25 februarie 1884, M. Buznea, „un om foarte cumsecade”²⁷⁵, alături de profesorii V. Burlă și Al. Brânză, primeau ordinal *Coroana României în grad de cavaler*²⁷⁶, iar în vară îl regăsim călătorind în Rusia și la Odessa²⁷⁷.

²⁷² Site-ul de internet http://www.colegiulnationaliasi.ro/fosti_directori/fosti_dir.pdf (on line la data de 17 aprilie 2014).

²⁷³ Document din 12 mai 1866 (DANIC, *Achiziții noi*, pachet MDCCCXVI, doc. 1).

²⁷⁴ ANI, *Documente*, p. 1016, doc. 60. Tot în calitate de profesor, la 4 noiembrie 1891, Mihail Buznea primea scrisoarea lui V. Palade, secretar general la Ministerul Instrucțiunii Publice și al Cultelor, în legătură cu profesorul Buțoreanu, care avea de dat un concurs în specialitate (*ibidem*, doc. 63).

²⁷⁵ George Panu, *Amintiri de la Junimea din Iași*, Editura Polirom, Iași, 2013.

²⁷⁶ „România liberă”, anul VIII, nr. 1993, din 25 februarie 1884.

²⁷⁷ Document din 12 iulie 1884 (ANI, *Documente*, p. 1016, doc. 61).

În perioada anilor 1890-1896, Mihai Buznea era tot profesor de istorie la Liceul Național Iași²⁷⁸. Din această calitate, era bun prieten cu alți colegi, precum Vasile Burlă și profesorul de geografie D. D. Pastia, participând la lungi partide de vânătoare²⁷⁹. La 11/23 februarie 1889 primea scrisori de la prietenul Lucescu, cu știri referitoare la starea socială din Roma, unde tocmai avusese loc o mișcare a muncitorilor și, „de atunci, gărzile au început a cutreiera orașul și nici astăzi asemenea mișcări nu sunt în toate suprimate”²⁸⁰. În perioada imediat următoare anului 1896, profesorul Mihail Buznea, „una dintre cele mai populare figuri ale Iașului de altădată”²⁸¹, încetează din viață.

Documente din anii 1883 – 1884, aparținând lui Mihail Buznea

Rudolf Suțu, în *Iașii de odinioară*, îi face următoarea caracterizare: „O minte sănătoasă, cu o judecată din cele mai înțelepte și nepărtinitoare, o inimă caldă și pornită spre fapte mărețe și generoase, o iubire adâncă și nefățărită de patrie, iată

²⁷⁸ Rudolf Suțu, *Iașii de odinioară*, vol. I, p. 136. În revista „Arhiva” (X), din Iași, publica articolul *O industrie țărănească* („Arhiva pentru știință și reformă socială”, II, anul XIV, 1936, p. 1157).

²⁷⁹ Rudolf Suțu, *Iașii de odinioară*, Iași, vol. II, 1928, p. 322.

²⁸⁰ ANI, *Documente*, p. 1016, doc. 62.

²⁸¹ Ion Dafin, *Iașul cultural și social. Amintiri și însemnări*, Iași, 1928, p. 52.

ce era Mihail Buznea. Avea o dulceță și un farmec atrăgător și neîntrecut în vorbire, ca și Conta, Lambrior, Pastia și alții. Disparația sa a lăsat un gol, un mare gol în lumea dascălească²⁸². În alt loc afirma că „dintre toate figurile didactice de pe atunci, Al. Gr. Suțu²⁸³ și cu Mihai Buznea erau cei care inspirau elevilor mai mult respect”²⁸⁴.

La rândul său, Ion Dafin, în *Iașul cultural și social. Amintiri și însemnări* (1928), afirma: „O altă figură a radicalismului a fost și răposatul Manolache Buznea, un fanatic discipol al lui Gh. Panu, iar mai târziu al lui Al. A. Bădăraș. Manolache Buznea se ținea mai totdeauna de Panu, întovărășindu-l mai ales când șeful pleca în campanie electorală sau se ducea la Durău – locul de odihnă vara și iarna al lui Panu – unde îngrijea cu o artă neînchipuită de savuroasele oșpețe la care erau invitați numeroși și devotați prieteni. Manolache Buznea era un fel de maestru de ceremonie al organizării acestor ospățuri, în care era neîntrecut. Dl. Costică Chirilă și Manolache Buznea erau cei doi corifei ai partidului radical în ceea ce privește bucătăria electorală”²⁸⁵.

*

La sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul celui următor întâlnim și pe alți Buznești (precum **Toader Buzne**, la Iași, 1865²⁸⁶), unii dintre ei militari: sublocotenentul **Anton Buznea** și **Ioan Buzne** (ambii la 23 august 1868)²⁸⁷, un alt **Tudor Buznea** (decedat în Primul Război Mondial, la 46 ani, în lagărul de la Tuchola - Polonia)²⁸⁸, căpitanul **Eugeniu Buznea** (29 septembrie 1927, din Regimentul 5 Artilerie Grea)²⁸⁹. În 1921 este menționat lt. col. **Constantin Buznea**, membru fondator al „Revistei Intendenței și Administrației Armatei”, care apărea la București²⁹⁰. Aceștia li se mai adugă căpitanul **Eduard Dragomirescu-Buzne** (însurat cu Aurelia Dragomirescu-Buzne²⁹¹), autor, alături de sublocotenentul Ioan

²⁸² Rudolf Suțu, *Iașii de odinioară*, vol. I, p. 122.

²⁸³ Profesor de franceză la Liceul Național din Iași și tatăl lui Rudolf Suțu, autorul lucrării *Iașii de odinioară*.

²⁸⁴ *Ibidem*, p. 300.

²⁸⁵ Ion Dafin, *Iașul cultural și social*, p. 54.

²⁸⁶ În 1865 a adus la expoziția națională derulată în Iași, în zona mănăstirii Frumoasa, două rațe grecești și una moldovenească (Ion Ionescu, *Catalogu de produsele României expuse la Frumoasa în 1865*, Iași, 1865, p. 50).

²⁸⁷ Admiși în rândul membrilor Societății Române de Gimnastică, Arme și Dare la Semnu („Românulu”, nr. 42, din 23 august 1868).

²⁸⁸ Pe situl de internet www.once.ro (on line la data de 26.02.2017). În anul 1919, căpitanul de infanterie Gheorghe V. Ionescu, domiciliat în Bacău, a făcut cerere ministerului de care aparținea spre a se autoriza adăugarea, la numele său patronimic de Ionescu, pe acela de **Buzne**, pentru a se numi **Gheorghe V. Ionescu-Buzne** (MO, nr. 46, din 15 iunie 1919; MO, nr. 179, din 10 noiembrie 1923). În anul 1930, regele Mihai acorda *Ordinul Steaua României, în gradul de Comandor*, maiorului Gheorghe Ionescu-Buznea, de la Corpul IV Armată (MO, partea I, nr. 6, din 9 ianuarie 1930).

²⁸⁹ MO, nr. 215, din 29 septembrie 1927.

²⁹⁰ *Publicații periodice românești (ziare, gazete, reviste)*, tom III, *Catalog alfabetic (1919-1924)*, descriere bibliografică de Ileana Stanca Desca, Dulciu Morărescu, Ioana Patriche, Adriana Raliade, Iliana Sulică, postfață de Gabriel Ștrempel, 1987, p.780.

²⁹¹ MO, partea a II-a, nr. 155, din 10 iulie 1933.

Cupșa, al cărții *Considerațiuni critice asupra principalelor operațiuni militare ale lui Mihai Viteazul* (Timișoara, 1936). La 5 iunie 1943 maiorul Eduard Dragomirescu-Buzne a fost ales membru corespondent al Academiei Române, Secția a VII-a, Geniu Militar.

Andrei Buznea, participant la Primul Război Mondial, a devenit ulterior comandantul Centrului de recrutare din Brăila. Fiica sa a fost **Felicia Buznea**, căsătorită cu Ion Gavrilu, profesor de fizică și chimie la Brăila și Pitești. Ambii îl au ca fiu pe Dan Gavrilu, prof. dr. docent în domeniul chirurgiei, născut la 26 aprilie 1915 la Brăila²⁹².

De asemenea, la 27 ianuarie 1930, **Leonte A. Buznea**, supleant la Tribunalul Brăila, se înainta judecător la Oradea, într-un post nou înființat²⁹³.

Pe un **Ovidia Babu-Buznea** îl regăsim ca autor al lucrării *Dacii în conștiința romanticilor noștri* (București, 1979).

*

Și în localitatea **Vetrișoaia**, pe malul Prutului, din județul Vaslui, întâlnim purtători ai numelui Buzne, însă nu cunoaștem care este ascendentul acestora și prin care strămoș se face legătura cu neamul Buzne. Primul dintre ei este mazilul „**Ioniți Buzineau**”²⁹⁴, menționat la 18 mai 1782 în zona satului Vetrișoaia.

Mai cunoscut, dintre Buzneștii de la Vetrișoaia, este scriitorul **Gheorghe Buznea** (23 aprilie 1903-14 septembrie 1976), născut la Satu Nou (localitate înființată în anul 1893 pe moșia Vetrișoaia), ca fiu al lui **Gheorghe Buznea** și al Domnicăi Bejan.

George Buznea²⁹⁵ a urmat studii liceale la Huși și a devenit poet și traducător²⁹⁶, deși nu a reușit să-și termine studiile începute la Facultatea de Litere și Filosofie din București. În perioada anilor 1926-1927 frecventa cenaclul lui Mihail Dragomirescu și încerca să se afirme cu versuri la revistele „Falanga”²⁹⁷ și „Universul literar”. Între anii 1929 și 1931 a lucrat ca secretar la revista brăileană „Luceafărul literar și artistic”, colaborând la periodicele „Gazeta Brăilei”, „Curierul” și „Relief dunărean”. A publicat versuri, proză, articole literare, semnând și ca George Buznea-Moldovanu, Baldovin, Bemol, Valentin Boldur, Valentin Vetrișanu. În revista „Pământul nostru”, care apărea la Călărași, semnează (1934) versuri alături de V. Eftimiu, G. Gregorian.

A publicat *Omagiu Eladei* (1930), *Romanul unei femei* (1930), *Brăila râde, Brăila plânge* (1932), *Aripi de azur* (1935), *Flăcări* (1935), *Epoea pământului românesc* (1936), *Brăila prin veacuri și în zilele noastre* (1937), *Povestea lui ...*

---

²⁹² Gh. Dinu, *Prof. Dr. Docent Dan Gavrilu. Decanul de vârstă al chirurgilor români la 97 de ani*, în „Chirurgia”, nr. 3, mai-iunie 2012, p. 417.

²⁹³ MO, partea I, nr. 20, din 27 ianuarie 1930.

²⁹⁴ Ioan Mîcnea-Vetrișanu, *Atingerea mitului. Vetrișoaia 475 de ani. File de monografie*, Editura Timpul, Iași, 2003, p. 95.

²⁹⁵ Opera și activitatea lui George Buznea a fost tratată și în lucrările: Rodica Drăghici, *Centenar George Buznea Moldoveanu*, în „Biblioteca”, 2003, 14, nr. 5, p. 153, respectiv Victor Macarie, *George Buznea, traducător al "Divinei comedii"*, în „Dacia Literară”, 2003, 14, nr. 48, p. 19-20.

²⁹⁶ În anul 1908, „Calendarul Minervei” menționa un traducător Buzne.

²⁹⁷ *Publicații periodice românești (ziare, gazete, reviste)*, tom IV, 1925-1930, p. 380 și 588.

(1940)²⁹⁸. Cea mai importantă operă a lui George Buznea este traducerea *Divinei Comedii*, de Dante Alighieri²⁹⁹. În 1937, la Brăila, apărea cartea *Brăila prin veacuri și în zilele noastre. Contribuțiuni monografice la viitoarea istorie a Brăilei*, scrisă de George Buznea și Sotir Constantinescu. Foarte cunoscută este și poezia *Doina Prutului*, scrisă în vara anului 1940, în timpul ultimatumurilor sovietice.

În perioada 23 august – 29 septembrie 1944, soldații sovietici i-au luat, unui **Gh. Gh. Buznea**, din Vetrișoaia (poate tatăl lui George Buznea), mai multe bunuri (manufactură, galanterie, 12 oi, un porc, o pereche pantofi, cinci costume de haine, toate în valoare de 600.000 lei)³⁰⁰. Tot în Al Doilea Război Mondial au căzut pe câmpul de luptă încă doi locuitori ai satului Vetrișoaia: **Nicolae Buznea** și **Ștefan Buznea**³⁰¹. Tot la Vetrișoaia, pe o **Elena V. Buznea** o regăsim în anul 1976, când i se conferea titlul de onoare de „Mamă Eroină”. Apoi, la 23 iulie 2013, în componența Consiliul Local al comunei Vetrișoaia era și **Ioan Buznea**.

²⁹⁸ Site-ul de internet http://www.crispedia.ro/George_Buznea (on line la data de 10.04.2014).

²⁹⁹ *Istoria Hușilor*, colectiv redacțional format din Th. Codreanu (coord.), Vasile Calestru, Boris Gorceac, Avram D. Tudosie, Georgică Țoncu, Editura Porto-Franco, Galați, 1995, p. 262.

³⁰⁰ Ștefan Plugaru, *Jafuri și rechiziții sovietice în vreme de război (comuna Vetrișoaia, județul Fălciu)*, în „Maluri de Prut”, anul IV, serie nouă, nr. 1 (9), ianuarie - martie 2016, p. 49.

³⁰¹ Constantin Chiper, Nicolae Mihai, Mircea Fitce, *op. cit.*, p. 287.

Lucrări scrise de George Buznea, originar din Vetrișoia

*

În materialul de față am încercat să reconstituim descendența unui vechi neam boieresc, unii deveniți mazili, răzeși, alții fiind boieriți cu ranguri mici, onorifice, sau devenind diverși funcționari ai statului român. Observăm că, pe parcursul a patru secole de existență, Buzneștii au rămas, „datorită risipirii domeniului funciar, în spațiul social al micilor boieri de țară”³⁰², îndeplinind porunci domnești pentru hotărnicirea unor moșii din ținuturile Moldovei. Am mai putut observa faptul că, pe măsură ce și-au pierdut proprietățile, și numărul documentelor pe care le-au lăsat s-a micșorat, îngreunând reconstituirea clară a filiațiilor.

Reconstituirea arborelui familiei Buzne se oprește până la urmașii lui Pătrașco Buzne, pe care i-am numit *vechii Buznești*, urmând ca într-un număr viitor al revistei să-i tratăm și pe *noii Buznești*, respectiv ramura urmașilor celor doi soți, Constantin (ce-și va lua numele Buzne) și Maria, fiica lui Pătrașco Buzne.

---

³⁰² Paul Păltânea, *Cernăteștii de la ținutul Covurlui și domeniul lor familial*, în „Arhiva Genealogică”, VI (XI), 1999, nr. 1-4, p. 177.

*Spîța de neam a răzeșilor din
Curteni, ținutul Fălciu,
descendenți ai lui Mihăilă
Buzne (4 aprilie 1837)*

RĂZEȘI DIN DĂNEȘTII VASLUIULUI: FLONDOR ȘI CIUDIN*

Lucian -Valeriu LEFTER

În satele răzășești vasluiene, trăiesc familii vechi de patru secole, perpetuând numele celor dintâi strămoși. Denominarea prinde amploare, mai cu seamă, în secolul al XVII-lea, când documentele funciare ale satelor au început să fie emise în număr mare, consecință a unei crize generate de fărâmițarea proprietății și cauză a nesfârșitelor judecăți răzășești. Tocmai acestei situații îi datorăm păstrarea numeroaselor zapise și transmiterea lor până la noi, ceea ce face posibilă cercetarea istoriei satelor și, mai ales, a stăpânilor lor. În acest context, existau martori la judecățile răzășești și boierești, în calitate de „oameni buni și bătrâni”. În jurul lor s-a Țesut o întreagă ficțiune istoriografică, creându-se imaginea romantică a comunității sătești conduse de sfatul acestora, după legea pământului. În realitate, absolut toți cei pe care-i întâlnim în documente sub această sintagmă, „oameni buni și bătrâni”, erau proprietari de pământ în satele apropiate așezării celor pentru care depuneau mărturie. În nordul Ținutului Vaslui, în secolul al XVII-lea, întâlnim ca martori pe Ionașcu Buhăescu, Costandin Tărăceanu, Dumitrașco Zăpodie, Toader Chiratcu, Vasile Motăș, Toader Portărescu, Toader Chiratcu, Toader Frimu și alȚii, proveniȚi din Buhăești, Tărăceni, Zăpodeni, Chetrești, Portari și Mircești. ToȚi aceștia au avut descendenȚi până în secolul al XIX-lea, iar unii până astăzi. Numai în calitatea lor de proprietari, aceștia erau credibili ca martori, un statut pe care li-l dădea stăpânirea funciară ca temelie a ierarhiei sociale. Printre aceștia „oameni buni și bătrâni” se află și Toader Flondor, proprietar al unei părȚi din satul Dănești din Ținutul Vasluiului, la jumătatea secolului al XVII-lea.

Când marele logofăt Ion RacoviȚa a cumpărat o parte din satul Romănești, pe apa Vasluiului, a fost de față, printre alȚii, și Toader Flondor, menȚionat prima dată acum, la 4 aprilie 1662¹. Peste câȚiva ani, la 22 iunie 1667, când s-au ales părȚile hatmanului Nicolae RacoviȚa din satul Șurinești, s-au „strânsu mulȚi oameni buni, bătrâni de prin pregiur”, printre care și „Toader Flondor din Dănești și Mihalce de acolo”². Alături de alȚi martori, stăpâni în satele apropiate, îl întâlnim pe

---

* Textul de față dezvoltă comunicarea prezentată în cadrul celui de-al XIV-lea Congres de Genealogie și Heraldică, organizat la Iași de Institutul Român de Genealogie și Heraldică „Sever Zotta”, în perioada 15-17 mai 2008, la secȚiunea *ContribuȚii la o istorie a familiei Flondor*, cu titlul *Despre Flondoreștii de la Dănești (Vaslui)*; în același cadru, a fost prezentată și comunicarea *O ramură a neamului Albotă: familia Ciudin*, de Mihai-Bogdan Atanasiu.

¹ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, vol. XVI (*Fereștii-Vaslui*), Iași, 1926, p. 86.

² Idem, *Surete și izvoade*, vol. VIII (*Documente Racovișești*), Iași, 1914, p. 115-116.

Toader Flondor și la Ferești, unde, la 20 noiembrie 1668³, paharnicul Ion Racoviță a cumpărat părțile de moșie ale unor răzeși. Alături de Toader Flondor se aflau, în calitate de martori, și alți „oameni buni și bătrâni”, precum iuzbașa Toader Chirato, stăpân al unor părți din satele Portari și Zăpodeni, Chirilă din Bălițeni sau Apostol Ioanăș din Ciofeni.

Ulterior, la 16 iunie 1676, apare fiul lui Toader Flondor în rândul unor „oameni buni, megiaș de prin pregiur din sus și din gios, anume Neculaiu Flondor”⁴. Acesta era căsătorit cu Anița din Șurinești, nepoata lui Dumitru Burnar, iar fiul său, „Lupul Flondor, ficiorul Aniței, nepot Maghinei, ce-au fostu Maghina fata lui Dumitru Burnar”, la 10 mai 1692⁵ vindea logofetesei Marica Racovițoia șapte pământuri, partea sa: „ce iaste de pre înmămia Anița, fata Maghinei din sat Șurinești, ce iaste în ținutul Vasluiului”. Inițial, cumpărătura a fost contestată, astfel că atât Constantin vodă Cantemir, în același an în care se făcuse vânzarea, la 3 iulie 1692⁶, cât și fiul acestuia, Antioh vodă Cantemir, la 29 iunie 1700⁷, porunceau vornicilor de poartă să cerceteze achizițiile funciare ale paharnicului Ion Racoviță, în Șurănești, printre acestea numărându-se și cea de la Lupul Flondor. În fond, s-a invocat nerespectarea procedurii, deoarece „numele lui Flondor, tatul Lupului [este] scris martur iar nu moșan”. În cele din urmă, cumpărătura a fost considerată valabilă, fiind inclusă în hotarnica Șurăneștilor din 15 iunie 1708⁸.

În secolul al XVIII-lea, răzeșii din Dănești au purtat judecăți atât cu mănăstirea Golia cât și între ei. Cartea de judecată din 3 octombrie 1725⁹ scoate la lumină evoluția pricinii, răzeșii contestând dreptul călugărilor: „ei nu știu să aibă moșie călugării într-acele sat, nici să fie stăpânit călugării în zilele lor păra acum”. Însă răzeșii procedau nedrept, căci numai jumătate din satul Dănești era al lor, printre ei fiind și Gheorghe, fiul lui Lupul Flondor. Au ieșit la iveală actele de danie și astfel s-a aflat că jumătate de Dănești, cumpărată de Ana Golăiasa de la Nicoară Golăe, fusese dăruită mănăstirii, iar cealaltă jumătate de sat rămăsese în stăpânirea vechiului stăpân. La judecată, călugării au arătat un document din 15 mai 1620, când fiii lui Nicoară Golăe, Costin spătarele și sora sa, Marica Albotoae, împreună cu nepotul lor, Ionașcu păharnicul, fiul preotului Andreica Golăe din Dănești, se judecaseră cu călugării de la „sfânta mănăstire Golăia, ce să numește Vatoped, pentru jumătate de sat de Dănești de la ținutul Vasluiului”, pretinzând că ar fi răscumpărat moșia de la Ana Golăiasa, dar călugării dovedesc că le este danie. Acum, la 1725, răzeșii pierd procesul, însă se va deschide altul, căci odată cu descoperirea actelor mănăstirii s-au „deșchis ochii tuturor”. Cartea de judecată din 27 octombrie 1740¹⁰ stă mărturie asupra procesului dintre răzeșii descendenți din

---

³ *Ibidem*, vol. XVI, p. 95.

⁴ *Ibidem*, vol. VIII, p. 123.

⁵ *Ibidem*, p. 142-143.

⁶ *Ibidem*, p. 145-146.

⁷ *Ibidem*, p. 183.

⁸ *Ibidem*, p. 187.

⁹ Idem, *Surete și izvoade*, vol. XXV (*Kogălnicenii*), Iași, 1933, p. 248-249; v. spița genealogică a urmașilor lui Nicoară Golăe, p. 250.

¹⁰ *Ibidem*, p. 253.

Grozava Moșulețoia, fata lui Ionașco Perșea, „ce au fost fecior lui Costin spătărel”, și „Gheorghe, feciorul Lupului Flondor, nepot lui Neculai Flondor, strănepot lui Toader Flondor, ce a ținut pe Grozava, fata lui Costin spătărel”.

Gheorghe Flondor cerea partea sa din Dănești, care ar fi fost mai mare decât a celorlalți răzeși, deoarece stăpânea și partea lui Vasile Golăe, sterp, fratele străbunicii sale, Grozava Flondoroia, fiind invocată și împărțirea satului pe patru bătrâni, făcută de paharnicul Ion Racoviță la 8 iunie 1691¹¹: preotul Andreica Golăe, Marica Albotoae, Costin Golăe spătărelul și Bosuioc. Așadar, Nicoară Golăe a avut două fete, dintre care una, Marica, a fost căsătorită cu un Albotă. Deoarece Costin spătărelul cumpără ceilalți trei bătrâni, toți răzeșii din jumătatea de sus a Dăneștilor sunt urmașii săi: familiile Perșea sau Perju, Moșuleț, Mihalcea, Ardarie, Corban, Kogălniceanu, Ciudin și Flondor, astfel că Marica Albotoae pare să fi fost mătușa Grozavei Golăe, soția lui Toader Flondor.

Sever Zotta preciza că „primul Albotă care fu numit Flondor a fost marele armaș Toader Albotă”¹², frate cu Gheorghică Ciudin; ambii ar fi purtat numele de familie ale mamelor lor, cele două soții ale jîtnicerului Pavel Albotă¹³. Genealogistul mai considera, că spătărelul Costin Golăe era bunicul matern al lui Toader Albotă. Acest fapt ridică unele semne de întrebare, dacă avem în vedere că Marica, sora lui Costin spătărelul, a fost căsătorită cu un Albotă. Deci, Costin Golăe și-ar fi măritat fiica, Grozava, cu Toader Flondor, fiul unui Albotă, când deja sora lui era căsătorită cu un Albotă. În acest caz, Marica Golăiasa nu putea fi căsătorită decât cu un Albotă de pe o altă ramură a familiei, cu un grad de rudenie mai îndepărtat, dacă informațiile păstrate sunt veridice.

Așadar, toți Flondoreștii de la Dănești sunt descendenții lui Gheorghe Flondor, trăitor în prima parte a secolului al XVIII-lea. Acestuia îi putem atribui cel puțin doi urmași: Constantin și Vasile. Celui dintâi îi regăsim semnătura pe o hotarnică a moșiilor de lângă Ferești, Childeștii și Tătărăni, ale marelui logofăt Ion Racoviță, la 3 martie 1754¹⁴, fiind vorba despre „Costandin Flondor ce-au scris hotarnica”. Fiii acestuia, preotul Grigoraș Flondor și fratele său, Ștefan, au avut la 1798¹⁵ o pricină de judecată în Dănești pentru un iaz. Ștefan Flondor, ajuns în rândul mazililor la 1793, se afla în viață la 1820, fiind „trecut cu vrâsta bătrâneților și feciori nu are”¹⁶. La rândul său, preotul Grigoraș l-a avut ca fiu pe Vasile, dascăl la biserica din sat¹⁷, și, probabil, pe Sandu. În aceeași vreme, trăia și un Miron Flondor¹⁸.

Sandu Flondor, inclus în categoria mazililor, nu este menționat în catagrafia din 1820, însă știm că a trăit anterior anului 1831, de vreme ce soția îi

---

¹¹ *Ibidem*, p. 246.

¹² Sever Zotta, *Obârșia familiei Flondor*, în „Arhiva Genealogică”, VI(XI), 1999, 1-4, p. 2.

¹³ *Ibidem*, p. 7.

¹⁴ Gh. Ghibănescu, *op. cit.*, vol. VIII, p. 356.

¹⁵ *Ibidem*, vol. XXV, p. 260, precum și spița genealogică.

¹⁶ *Ibidem*, p. 390 și 433.

¹⁷ *Catagrafiile Vistieriei Moldovei (1820-1845)*. IX. *Ținutul Vasluiului*, Partea 1 (1820), volum editat de Mircea Ciubotaru și Lucian-Valeriu Lefter, Iași, 2016, p. 323.

¹⁸ *Ibidem*, p. 321.

supraviețuiește mult timp, fiind recențată în cataografiile ulterioare: Safta Sandului Flondor, la 1831, văduvă, în rang de „mazăliță”, sau Safta lui Flondor, la 1845. În actele stării civile a satului Dănești, apare consemnat un fiu al său, Ion Flondor, ai cărui părinți, Sandu și Safta, erau morți la vremea căsătoriei sale, la 48 de ani, cu Aristița Scritian, de 22 de ani, la 12 septembrie 1871¹⁹. Au avut opt copii: Catinca, care a trăit numai două luni, fiind moartă la 4 aprilie 1872²⁰; Anica a murit după nouă luni de viață, la 8 decembrie 1873²¹; Ion, născut la 23 decembrie 1874 și căsătorit la 8 noiembrie 1901²², cu Catinca Cozma, de 19 ani, care au avut pe gemenii Neculai și Vasile, născuți la 8 martie 1910²³ și decedați peste câteva zile, la 13 și 20 martie²⁴; apoi iarăși pe o Catinca, născută în noiembrie 1878²⁵. Neculai a apărut pe lume la 22 octombrie 1880²⁶, Ileana la 21 octombrie 1882²⁷, iar Constantin la 28 octombrie 1885²⁸. Peste câțiva ani, la 16 ianuarie 1891²⁹, s-a născut și Maria.

Dascălului Vasile Flondor îi cunoaștem cel puțin trei fii: Gavril³⁰, Ioniță și Andrei. Gavril Flondor căpătase rang de mazil la 1820³¹ și mai era în viață la 1838. Ioniță Flondor primește rangul de polcovnicel la 24 septembrie 1815³², având scutire de bir pentru 150 de oi, 150 de stupi și 150 de vedre de vin. Împreună cu căpitanul Vasilache Ciureanu, trebuia să cerceteze o pricină de judecată pentru un loc din Portari, potrivit scrisorii isprăvniciei Vasluiului, din 28 septembrie 1818³³. O poruncă a aceleiași isprăvniciei, din 10 iulie 1831³⁴, îl trimitea pe Ioniță Flondor să cerceteze pricina agăi Scarlat Donici, din Ferești, cu răzeșii din Portari.

Cei doi fii ai lui Ioniță, Manolachi și Ioan, erau incluși în categoria fiilor de privilegiați, la 1838. Ioniță Flondor era în viață la 1845³⁵, fratele său, Andrei, de asemenea, căci căpătase carte de polcovnicel la 16 iunie 1815³⁶, cu dreptul de scutire pentru 150 de oi, 150 de stupi, 150 de vedre de vin și doi oameni. Însă la

---

¹⁹ Arhivele Naționale Vaslui, *Starea civilă a comunei Dănești*, dos. 1/1871, nr. 5 (în continuare, numărul actului va face trimitere la una dintre cele trei secțiuni ale registrului, după caz: nașteri, căsătorii și morți).

²⁰ *Ibidem*, dos. 1/1872, nr. 5.

²¹ *Ibidem*, dos. 2/1873, nr. 69.

²² *Ibidem*, dos. 1/1901, nr. 4.

²³ *Ibidem*, dos. 1/1910, nr. 12 și 13.

²⁴ *Ibidem*, dos. 1/1910, nr. 8 și 13.

²⁵ *Ibidem*, dos. 1/1878, nr. 42.

²⁶ *Ibidem*, dos. 1/1880, nr. 39.

²⁷ *Ibidem*, dos. 1/1882, nr. 42.

²⁸ *Ibidem*, dos. 1/1885, nr. 46.

²⁹ *Ibidem*, dos. 1/1891, nr. 5.

³⁰ *Catagrafiile Vistieriei Moldovei (1820-1845)*. IX. *Ținutul Vasluiului*, p. 322.

³¹ Arhivele Naționale Iași, *Vistieria Moldovei*, dos. 200/1831, f. 45^v-46^r.

³² *Ibidem*, f. 43^v-44^r; *ibidem*, dos. 251/1838, f. 28^v-29^r.

³³ *Colecția Dr. Constantin I. Istrati, 1429-1945. Inventar arhivistic 13*, întocmit de Nicolae Chipurici și Tudor Rățoi, București, 1988, nr. 390.

³⁴ *Ibidem*, nr. 1326.

³⁵ Arhivele Naționale Iași, *Vistieria Moldovei*, dos. 255/1845, f. 76^v-77^r.

³⁶ *Ibidem*, dos. 200/1831, f. f. 43^v-44^r; dos. 251/1838, f. 23^v-24^r; dos. 255/1845, f. 65^v-66^r.

1845 Andrei Flondor nu mai era recenzat la Dănești, ci se mutase într-un sat apropiat, la Mircești.

Unul dintre fiii lui Ioniță, Manolache Flondor, a cărui soție se numea Maria, a avut o posteritate numeroasă în Dănești. Era născut pe la 1821, cam în aceeași vreme cu vărul său, Ion, fiul lui Sandu Flondor. Dar Ion Flondor se căsătorise mult mai târziu, ceea ce a dus la un decalaj al generațiilor, întrucât a avut copii de vârsta nepoților vărului său.

Lui Manolache i-am descoperit patru urmași. Zamfira, născută la 1850, s-a căsătorit la 12 februarie 1870³⁷ cu Vasile Moșuleț, născut la 1847. La un an după nunta Zamfirei, s-a însurat fratele mai mare, Gheorghe Flondor, de 23 ani, care și-a luat soție pe Catinca Ariton, de 18 ani, la 27 ianuarie 1871³⁸. Din câți urmași vor fi avut Gheorghe și Catinca, unul dintre aceștia s-a numit Neculai Flondor, care s-a născut la 29 august 1889³⁹, s-a căsătorit la 2 februarie 1913 cu Maria Cozma și a murit în 1940.

Un alt fiu al lui Manolache a fost Costache, pe a cărui nevestă o chema Nastasia sau Tasia. La 22 aprilie 1884⁴⁰, când le-a venit pe lume o fiică, Maria, ei aveau 29, respectiv 24 de ani; în 1953 Maria se afla în viață. O altă fiică a lor, Elisabeta, s-a născut la 27 octombrie 1887⁴¹, iar când i-a venit vremea măritişului s-a căsătorit cu Vasile Gr. Radu, de aceeași vârstă, la 22 ianuarie 1912. Un copil, Gheorghe, a murit la doar șase luni de la naștere, la 28 august 1889⁴². Peste câțiva ani, la 9 februarie 1892⁴³, a fost consemnat decesul Nastasiei Flondor, care împlinise abia 30 de ani.

Ultimul fiu al soților Manolache și Maria, Ioan, a murit la doar 15 ani, la 29 aprilie 1867⁴⁴.

În aceeași vreme cu Costache Flondor, în Dănești trăia un alt Costache, a cărui soție se numea Maria, aceștia fiind născuți în anii 1859 și 1860. Gemenii care le-au venit pe lume nu au supraviețuit, la 16 august 1880 fiind consemnat atât decesul lui Ion, „fătoșat fără viață, eșit din sânul mamei sale alaltăieri la trei dimineața, la locuința tatălui și mamei sale din această comună Dăneștii”⁴⁵, cât și al Catinței.

Membrii familiei Flondor erau numeroși la Dănești. Când, la 28 aprilie 1867⁴⁶, s-a înregistrat nașterea Ilenei Flondor, tatăl, Neculai, avea 48 de ani, iar mama, Marghioala, 36 de ani. Estimativ, putem deduce anul nașterii părinților, în anii 1819 și 1831. La numai 6 ani, Ileana a decedat, fiind trecută în catastiful

---

³⁷ Arhivele Naționale Vaslui, *Starea civilă a comunei Dănești*, dos. 1/1870, nenumrotat, f. 37^r.

³⁸ *Ibidem*, dos. 1/1871, nr. 2.

³⁹ *Ibidem*, dos. 1/1889, nr. 31.

⁴⁰ *Ibidem*, dos. 1/1884, nr. 35.

⁴¹ *Ibidem*, dos. 1/1887, nr. 44.

⁴² *Ibidem*, dos. 1/1889, nr. 31.

⁴³ *Ibidem*, dos. 1/1892, nr. 5.

⁴⁴ *Ibidem*, dos. 1/1867, nenumrotat, f. 61^r.

⁴⁵ *Ibidem*, dos. 1/1880, nr. 16.

⁴⁶ *Ibidem*, dos. 1/1867, nenumrotat, f. 9^r.

morților, la 17 octombrie 1873⁴⁷. Neculai și Marghioala au mai avut un fiu, Neculai, născut la 17 iulie 1869⁴⁸. Marghioala sau Maria a murit la vârsta de 47 de ani, la 15 iunie 1871⁴⁹, „făcându-se autopsie de dl Pavăl Mihailescu, vaccinatorul de județul Vaslui, care au constatat cauza morții provenită din dambă”⁵⁰.

Feciorul lui Neculai și al Mariei, Gheorghe Flondor, s-a căsătorit la 18 mai 1874⁵¹, în vârstă de 26 de ani, cu Maria Ștefan, care avea 22 ani, fiica lui Grigoraș și a Ghiniței din satul Mircești. După câțiva ani, la 22 septembrie 1877⁵², a venit pe lume un copil în familia tinerilor însoare, Ileana. Mai apoi au avut o altă fată, Maria, născută la 22 iunie 1879⁵³, care s-a căsătorit la 14 noiembrie 1899⁵⁴, cu Ion, fiul natural al Anicăi Luca Popa Berdiu, decedată, iar după câțiva ani, la 26 iunie 1906, a divorțat. Un fiu a purtat un nume mai rar întâlnit, anume Mantu Flondor, născut la 15 iulie 1886, căsătorit la 18 octombrie 1908⁵⁵ cu Maria Ciobotariu, de 23 de ani. În anul următor, Mantu și Maria au avut o fiică, botezată după numele mamei, Maria, născută la 8 iunie 1909⁵⁶. Din păcate, ambele au murit, mama îndată după naștere, la 10 iunie⁵⁷, iar fiica la doar 17 zile de viață, la 27 iunie⁵⁸.

Un alt fiu al lui Gheorghe N. Flondor a fost Ion, născut la 11 august 1892, dar opt luni mai târziu, în vara anului 1893, avea să fie declarat „mort la cinci iunie orele cinci dimineața din cauza de triapă”⁵⁹.

Fiul altui Gheorghe Flondor, căsătorit cu Catinca (dacă nu cumva, va fi fost o altă căsătorie!), a fost tot un Gheorghe, născut la 1884, personalitate marcantă a satului Dănești în secolul al XX-lea⁶⁰. Acest Gheorghe Gh. Flondor a fost învățător vreme de 31 de ani la școala din sat (1910-1941) și director timp de 29 de ani, până în 1939; a fost consilier al primăriei și membru în consiliul de conducere a Băncii populare, precum și fondatorul Căminului Cultural, în 1931, al cărui președinte a rămas până în 1937. Din 1941 a fost învățător la Portari, în comuna Zăpodeni, unde moare la 1965.

Neculai și Maria Flondor au mai avut o fiică, Anica, căsătorită la câțiva ani după nunta fratelui ei, Gheorghe, la 30 iulie 1877⁶¹. Dacă Anica avea 22 de ani, soțul ei, Năstase Pruteanu, aflat la a doua căsătorie, avea 58 de ani. Prima nevastă a lui Năstase se numise Ioana, iar fiul avut cu aceasta, Gheorghe, a rămas și el văduv,

---

⁴⁷ *Ibidem*, dos. 2/1873, nr. 44.

⁴⁸ *Ibidem*, dos. 1/1869, nr. 21.

⁴⁹ *Ibidem*, dos. 1/1871, nr. 16.

⁵⁰ *Ibidem*, dos. 1/1871, nr. 16.

⁵¹ *Ibidem*, dos. 1/1874, nr. 5.

⁵² *Ibidem*, dos. 1/1877, nr. 32.

⁵³ *Ibidem*, dos. 1/1879, nr. 16.

⁵⁴ *Ibidem*, dos. 1/1899, nr. 9.

⁵⁵ *Ibidem*, dos. 1/1908, nr. 1.

⁵⁶ *Ibidem*, dos. 1/1909, nr. 28.

⁵⁷ *Ibidem*, dos. 1/1909, nr. 13.

⁵⁸ *Ibidem*, dos. 1/1909, nr. 14.

⁵⁹ *Ibidem*, dos. 1/1893, nr. 22.

⁶⁰ Neculai N. Maftai, Constantin Gh. Radu, *Dănești*, Vaslui, 1970, p. 142-143.

⁶¹ Arhivele Naționale Vaslui, *Starea civilă a comunei Dănești*, dos. 1/1877, nr. 4.

la 26 de ani, căsătorindu-se a doua oară, la 27 ianuarie 1884⁶², cu Maria Ciudin, de 18 ani.

La 28 iunie 1868⁶³ se naștea Gheorghe, fiul Marghioalei, de 30 de ani, și al lui Stamate Flondor, de 37 de ani. Peste trei ani s-a născut Ruxandra, la 4 iulie 1871⁶⁴, dar care a trecut degrabă la cele veșnice, la 24 iunie 1873⁶⁵. Cu o săptămână înainte murise și Gheorghe, în vârstă 5 ani, la 13 iunie 1873⁶⁶. Fratele mai mare, Costache, a supraviețuit. Născut la 20 ianuarie 1861, acesta s-a căsătorit la 31 ianuarie 1886⁶⁷, cu Catinca Ungureanu, născută la 16 ianuarie 1868. La sfârșitul anului 1886, la 29 decembrie⁶⁸, în familia lui Costache și a Catincăi apare o fiică, Ileana. O altă fată, Anica, s-a născut la 26 octombrie 1889⁶⁹, iar Maria vine pe lume la 13 august 1892⁷⁰. Pe când avea 63 de ani⁷¹, Stamate Flondor a trecut la cele veșnice, la începutul anului 1897, în ziua de 9 ianuarie. Între martorii consemnării decesului se afla și Costache Manolache Flondor.

În Dănești, a trăit încă un Gheorghe Flondor⁷², născut la 6 octombrie 1902⁷³, fiul lui Ion și al Catincăi Flondor, care a fost și el învățător (1923-1962) și director al școlii timp de 13 ani (1939-1952). De asemenea, a fost membru în comitetul de conducere al Băncii populare și al Consiliului federal „Spiru Haret” al Băncilor populare, președinte și director al Căminului Cultural (1945-1963), președinte al comitetului de construcție al primăriei, precum și membru în comitetul școlar județean Vaslui. La 18 mai 1973 a trecut la cele veșnice.

Astfel, prin cercetarea registrelor de stare civilă ale satului Dănești din a doua parte a secolului al XIX-lea și din primul deceniu al celui următor, au putut fi conturate parțial liniile descendențelor unora dintre vechii Flondorești până la 1910. Desigur, în afara celor deja amintiți, au mai existat și alți Flondorești, dar, în lipsa unor acte de stare civilă, deocamdată nu li se pot identifica legăturile de rudenie. Astfel, la începutul anului 1870, pe 10 ianuarie⁷⁴, a fost consemnată moartea Mariei Flondor, de 28 de ani, măritată cu Ion Flondor, de 49 de ani. În același an, la 26 august⁷⁵, murea Iordache Flondor, de 49 de ani, căsătorit cu Maria, care avea 33 de

---

⁶² *Ibidem*, dos. 1/1884, nr. 2.

⁶³ *Ibidem*, dos. 1/1868, nenumărotat, f. 23^f.

⁶⁴ *Ibidem*, dos. 1/1871, nenumărotat, f. 14^v.

⁶⁵ *Ibidem*, dos. 1/1873, nr. 27.

⁶⁶ *Ibidem*, dos. 1/1873, nr. 25.

⁶⁷ *Ibidem*, dos. 1/1886, nr. 1.

⁶⁸ *Ibidem*, dos. 1/1886, nr. 43.

⁶⁹ *Ibidem*, dos. 1/1889, nr. 40.

⁷⁰ *Ibidem*, dos. 1/1892, nr. 27.

⁷¹ *Ibidem*, dos. 1/1897. Observăm, că declararea datei de naștere era relativ exactă. Dacă, de exemplu, la 1868 Stamate Flondor își declara vârsta de 37 de ani (născut la 1831), acum, la data decesului, 1897, martorii au declarat că avea 63 de ani (născut la 1834); situațiile sunt similare și în alte cazuri.

⁷² Neculai N. Maftai, Constantin Gh. Radu, *Dănești*, p. 143-144

⁷³ Arhivele Naționale Vaslui, *Starea civilă a comunei Dănești*, dos. 1/1902, nr. 32.

⁷⁴ *Ibidem*, dos. 1/1870, nenumărotat, f. 46^f.

⁷⁵ *Ibidem*, dos. 1/1870, nenumărotat, f. 64^f.

ani. O altă Maria, soția lui Constantin Flondor, a murit la doar 25 de ani, decedat consemnat la 29 august 1881⁷⁶; era fiica familiei Gheorghe și Anica Guruian.

*

La începutul acestui studiu, am arătat că Toader Flondor și fratele său, Gheorghiță Ciudin, purtau nume diferite, pentru că proveneau din două căsătorii ale jîtnicerului Pavel Albotă. Un portret prosopografic al lui Gheorghiță Ciudin a fost realizat de curând, de Mihai Bogdan-Atanasiu⁷⁷. Născut în jurul anului 1640, Gheorghiță Ciudin apare menționat alături de Gheorghe vodă Ghica, după maziarea acestuia din Moldova urmându-l în Țara Românească, în 1659, însă și după 17 ani tot acolo trăia, în slujba aceluiași domn. Urcă treptele ierarhice până la dregătoria de stolnic, iar la sfârșitul celei de-a treia domnii a lui Dumitrașcu Cantacuzino din Moldova, în 1685, s-a aflat printre inițiatorii unei revolte antigrecești de la Iași, consemnată de cronicarul Ion Neculce: „Flondor armașul și cu frate-său Gheorghiță Ciudin, cu Mitre căpitanul, cu Mileștii și cu alții au burzului tot târgul și slujitorimea asupra grecilor, tot cu petri și cu bețe, de era curtea domniască plină de oameni. Și pe ziduri sta oamenii, iar grecii tot în casă și șidea, lângă Dumitrașco-vodă, și să ascundea carii pe unde putea”⁷⁸.

Proprietățile lui Gheorghiță Ciudin se aflau din ținuturile Suceava și Hârlău. Jupâneasa sa, Maria, la 1703, după moartea lui Gheorghiță, vindea părțile sale din Cătămărești și Stănțești fiului ei, comisul Negoită Ciudin, care mai avea încă patru frați: Vasile, Solomon, Constantin și Axana, care au avut posteritate. Astfel, în prima parte a secolului al XIX-lea, satul Petia din ocolul Șomuzului, în ținutul Suceava, se afla în proprietatea familiei lui Vasile Ciudin; în același timp, în satul Levârda din ocolul Coșulii, în ținutul Dorohoi, alături de alți proprietari, precum Ioniță Cozmiță, se afla și Maria Ciudin⁷⁹.

Înrudirea dintre urmașii celor doi fii ai lui Pavel Albotă, Gheorghiță Ciudin și Toader Flondor, poate fi urmărită prin proprietăți, precum, de pildă, în hotarnica din 1 iunie 1730⁸⁰ a satului Văscăuți din ținutul Cernăuți, în care marele spătar Iordache Cantacuzino cumpărase și partea Catrinei, fiica lui Constantin Flondor, iar hotarul delimita moșia sa de către cea a lui Șerban Flondor și a lui Negoită Ciudin. Ulterior, la 9 iulie 1751⁸¹, a patra parte din Văscăuți de pe Ceremuș a fost dată la

---

⁷⁶ *Ibidem*, dos. 1/1881, nr. 38.

⁷⁷ Mihai-Bogdan Atanasiu, *Din lumea cronicarului Ion Neculce. Studiu propografic*, Iași, 2015, p. 286-289; v. și anexa 13, spița genealogică, p. 563.

⁷⁸ Ion Neculce, *Opere. Letopiseșul Țării Moldovei și O samă de cuvinte*. Ediție critică și studiu introductiv de Gabriel Ștrempel, București, 1982, p. 298-299.

⁷⁹ Corneliu Istrati, *Condica Vistieriei Moldovei la 1803*, Iași, 2010, p. 52; idem, *Condica Vistieriei Moldovei din anul 1816*, Iași, 1979, p. 5 și 94; idem, *Catagrafia fiscală a Moldovei din anul 1820*, Iași, 2011, p. 68 și 366; idem, *Catagrafia fiscală a Moldovei din anul 1831*, Iași, 2009, p. 81.

⁸⁰ *Colecția Achiziții Noi. Indice cronologic nr. 25*, vol. II, întocmit de Marcel-Dumitru Ciucă, Silvia Vătafu-Găitan, Mirela Comănescu, Laura Niculescu, București, 2008, nr. 1529.

⁸¹ Teodor Balan, *Documente bucovinene*, Cernăuți, 1939, nr. 44, p. 74-78.

schimb pentru întregul sat Hlinița de pe Prut, de Șerban Flondor lui Aristarh Hrisoscoleu.

Apartenența Flondoreștilor la familia Albotă este confirmată și de hrisovul emis de Mihai vodă Racoviță la 4 iunie 1723⁸², prin care medelnicerului Șerban Flondor, menționat ca fiu al armașului Toader Albotă, îi era întărită stăpânirea asupra unor jumătăți din satele Pecicu și Malencăuți, din ținutul Hotin. Informațiile genealogice existente sunt sumare și neclare în privința numărului generațiilor, încât nu avem certitudinea, deocamdată, că armașul Toader Albotă-Flondor este același cu Toader Flondor de la Dănești. Putem doar constata, că răzeșii Flondorești de la Dănești sunt descendenții lui Toader Flondor, pe linia Toader – Neculai – Lupul – Gheorghe Flondor, cel din urmă, trăitor în anii 1725-1740, fiind contemporan cu Șerban Flondor (mort pe la 1768), fiul armașului Toader Albotă-Flondor. Din căsătoria lui Șerban Flondor cu Ana, fiica lui Vasile Bainschi⁸³, potrivit expresiei lui Sever Zotta, „se trag toți Flondoreștii din Bucovina”. Așadar, dintre cei doi fii ai lui Șerban, doar Ion Flondor a avut posteritate, prin cei nouă copii ai săi, spre sfârșitul secolului al XVIII-lea fiind în stăpânirea patrimoniului funciar al familiei, atât al fratelui, Toader, cât și al unchiului, Dumitrașcu Bainschi, precum și al fratelui bunicului, Toader Bainschi, pentru că aceștia nu au lăsat urmași. Un reprezentant de seamă al acestei ramuri bucovinene a familiei avea să fie omul politic Iancu Flondor (1865, Storojineț – 1924, Cernăuți), artizanul unirii Bucovinei cu România, la 1918. Întâmplător, cele două familii, Flondor și Ciudin, se reîntâlnesc în Dăneștii Vasluiului, în secolul al XIX-lea, unde îl găsim pe Alexandru, fiul lui Tudurachi Ciudin, care la 14 aprilie 1814⁸⁴ căpăta carte de polcovnicel, având drept de scutire de bir pentru 50 de oi, 150 de stupi și 100 de vedre de vin, precum și pentru un om străin. În catagrafia din 1838 este menționat Alexandru Ciudin și fiul său, Gheorghe, care se pare că a mai avut cel puțin doi frați, după cum reiese din actele ulterioare de stare civilă: Ion și Neculai.

Lui Gheorghe Ciudin i se poate urmări descendența în Dănești. El s-a născut pe la 1817, iar soția sa, Casandra, a murit la vârsta de 42 de ani, decesul fiind consemnat în registrul pentru morți la 25 martie 1867⁸⁵, petrecut în casa nr. 14 din Dănești; pe atunci, Gheorghe Ciudin avea 50 de ani. Împreună, Gheorghe și Casandra au avut șapte fii și fiice. Cea mai mare a fost Profira, măritată la vârsta de 21 de ani, la 16 mai 1868⁸⁶, cu Ion Luiuz, de 24 de ani. Doi ani mai târziu, la 14 februarie 1870⁸⁷, s-a însurat Costachi, în vârstă de 22 de ani, luând de nevastă pe

---

⁸² *Colecția Achiziții Noi*, vol. II, nr. 1339.

⁸³ Un portret prosopografic al lui Vasile Bainschi, cu informații despre membrii familiei Flondor, v. la Mihai-Bogdan Atanasiu, *op. cit.*, p. 113-118, cu spița genealogică la anexa 3, p. 547. Vasile Bainschi a fost căsătorit de două ori: întâi cu Grozava, fiica lui Gavril Bogdan, apoi cu Maria, fiica lui Gheorghe Hăjdău, din care au rezultat doi copii: Ana și Dumitrașcu; la rândul ei, Ana a fost căsătorită de două ori, întâi cu Angheluță clucerul, apoi cu Șerban Flondor.

⁸⁴ Arhivele Naționale Iași, *Vistieria Moldovei*, dos. 200/1831, f. 43^v-44^r; dos. 251/1838, f. 23^v-24^r.

⁸⁵ Arhivele Naționale Vaslui, *Starea civilă a comunei Dănești*, dos. 1/1867, nenumărat.

⁸⁶ *Ibidem*, dos. 1/1868, nenumărat, f. 36^r.

⁸⁷ *Ibidem*, dos. 1/1870, nenumărat, f. 39^r.

Catinca Agache, de 20 de ani. Costachi și Catinca au avut și ei cinci copii, dintre care cel puțin trei au murit în fragedă pruncie: Anica (1874-1879⁸⁸), Ion (1878-1880⁸⁹) și Neculai (1876-1879⁹⁰); acestora, le-au supraviețuit surorile Olga, născută la 27 noiembrie 1870⁹¹, și Maria, născută de ziua numelui, la 15 august 1881⁹², căsătorită cu Costachi Roșu, de 21 de ani, la 3 noiembrie 1901⁹³, a trăit peste 100 de ani, murind la 15 aprilie 1983, la Iași.

Marghioala a fost al treilea copil al lui Gheorghe Ciudin, fiind măritată la vârsta de 22 de ani, la 4 februarie 1873⁹⁴, cu Petrachi Ciureanu de 38 de ani. Apoi, a venit rândul însurătorii celor patru băieți, câte doi pe an. Astfel, la 17 februarie 1878⁹⁵, Ion s-a căsătorit cu Iova Uzarciuc, cei doi având vârste de 24 și 20 de ani. În toamnă, a doua zi după sărbătoarea Sfinților Mihail și Gavril, în ziua de 9 noiembrie, s-a căsătorit fratele geamăn al lui Ion, Vasile⁹⁶, cu Maria (Marghioala) Roiu, de 22 de ani.

Lui Ion Ciudin îi sunt cunoscuți patru copii: Anica (1880-1881⁹⁷), Catinca, născută la 14 ianuarie 1883⁹⁸ și măritată la 2 februarie 1902⁹⁹ cu Neculai Roșu, de 26 de ani, din Surănești, Costache, născut la 5 iulie 1884¹⁰⁰, Vasile, născut la 11 ianuarie 1886, și Grigore, născut la 2 iulie 1889¹⁰¹. Costache Ciudin a avut pe Maria, născută la 27 mai 1910¹⁰² și decedată la 19 septembrie 2005, în comuna Zăpodeni.

Ion Ciudin a murit la 1 mai 1910¹⁰³; în același an, în ziua de 6 noiembrie¹⁰⁴, fiul său Vasile s-a căsătorit cu Măndița Luiuz, de 17 ani.

Vasile Ciudin a avut șapte copii: Gheorghe, născut la 20 februarie 1881¹⁰⁵, Ioan, născut la 23 decembrie 1882¹⁰⁶, Anica, născută la 20 decembrie 1884¹⁰⁷ și măritată la 29 octombrie 1905¹⁰⁸ cu Vasile N. Gorie, de 25 de ani, Vasile, născut la

---

⁸⁸ *Ibidem*, dos. 1/1874, nr. 4; 1/1879, nr. 14.

⁸⁹ *Ibidem*, dos. 1/1878, nr. 41; 1/1880, nr. 28.

⁹⁰ *Ibidem*, dos. 1/1879, nr. 15.

⁹¹ *Ibidem*, dos. 1/1870, nenumărat, f. 19^f.

⁹² *Ibidem*, dos. 1/1881, nr. 22.

⁹³ *Ibidem*, dos. 1/1901, nr. 3.

⁹⁴ *Ibidem*, dos. 1/1873, nr. 3.

⁹⁵ *Ibidem*, dos. 1/1878, nr. 3.

⁹⁶ *Ibidem*, dos. 1/1878, nr. 6.

⁹⁷ *Ibidem*, dos. 1/1880, nr. 20; 1/1881, nr. 18.

⁹⁸ *Ibidem*, dos. 1/1883, nr. 2.

⁹⁹ *Ibidem*, dos. 1/1902, nr. 3.

¹⁰⁰ *Ibidem*, dos. 1/1884, nr. 27.

¹⁰¹ *Ibidem*, dos. 1/1889, nr. 21.

¹⁰² *Ibidem*, dos. 1/1910, nr. 25.

¹⁰³ *Ibidem*, dos. 1/1910, nr. 18.

¹⁰⁴ *Ibidem*, dos. 1/1910, nr. 14.

¹⁰⁵ *Ibidem*, dos. 1/1881, nr. 7.

¹⁰⁶ *Ibidem*, dos. 1/1882, nr. 47.

¹⁰⁷ *Ibidem*, dos. 1/1884, nr. 48.

¹⁰⁸ *Ibidem*, dos. 1/1905, nr. 8.

12 octombrie 1889¹⁰⁹, Profira, moartă la numai 14 ani, la 6 noiembrie 1904¹¹⁰, Neculai, născut la 23 aprilie 1893¹¹¹ și Petrachi, născut la 21 mai 1897¹¹².

Pe când fiul cel mare al lui Vasile Ciudin, Gheorghe, avea 20 de ani, 11 luni și 9 zile, adică la 29 ianuarie 1902¹¹³, a luat de soție pe Tasia Cozma, de 15 ani, o lună și 17 zile, adică născută la 12 decembrie 1881, după cum a consemnat cu multă grijă notarul primăriei. Cu toate acestea, la 7 iunie 1927 căsătoria celor doi s-a încheiat cu divorț. Între timp, li s-au născut: Ion, la 8 septembrie 1903¹¹⁴, Neculai, la 10 noiembrie 1905¹¹⁵, și Maria, moartă la vârsta de 2 ani și 5 luni, la 18 februarie 1910¹¹⁶.

Când, la 1882, se căsătoresc ultimii doi băieți ai lui Gheorghe Ciudin, acesta era mort, soția murise cu mulți ani în urmă, drept pentru care cei doi copii au fost însoțiți la starea civilă de mătușa lor, Paraschiva Prodalea. Nunțile s-u desfășurat una după alta. La 28 ianuarie 1882¹¹⁷ are loc căsătoria lui Alecu Ciudin (născut în 1860), cu Maranda Ciureanu (născută în 1861) din Bereasa. Peste trei zile, la 31 ianuarie¹¹⁸, are loc căsătoria lui Dimitrie Ciudin, de 25 de ani, cu Maria Baci, de 21 de ani. Alecu a avut cel puțin doi copii: Catinca, născută la 9 aprilie 1886¹¹⁹, și Dumitru, născut la 23 octombrie 1893¹²⁰. Lui Dimitrie i s-a născut o fiică, Profira, la 2 iunie 1883¹²¹ și moartă la 18 iunie 1967; aceasta s-a căsătorit la 1 iunie 1902¹²² cu Teodor Drob, funcționar din comuna Bodești, născut la Șipotele, județul Iași, la 6 februarie 1870. Frații Alecu și Dimitrie vor fi avut și alți copii.

Generației lui Gheorghe Ciudin se alătură și Ion Ciudin, după cum reiese din actul de moarte al nevestei sale, Ioana, din 4 decembrie 1897¹²³, la vârsta de 80 de ani, când el împlinise 84 de ani, însă vârstele declarate sunt relative¹²⁴. După câțiva ani, la 3 iulie 1903¹²⁵, a murit și Ion Ciudin, în actul de moarte martorii au declarat că avea 86 de ani și părinți necunoscuți, un exemplu grăitor despre felul

---

¹⁰⁹ *Ibidem*, dos. 1/1889, nr. 37.

¹¹⁰ *Ibidem*, dos. 1/1904, nr. 18.

¹¹¹ *Ibidem*, dos. 1/1893, nr. 13.

¹¹² *Ibidem*, dos. 1/1897, nr. 16.

¹¹³ *Ibidem*, dos. 1/1902, nr. 2.

¹¹⁴ *Ibidem*, dos. 1/1903, nr. 23.

¹¹⁵ *Ibidem*, dos. 1/1905, nr. 33.

¹¹⁶ *Ibidem*, dos. 1/1910, nr. 4.

¹¹⁷ *Ibidem*, dos. 1/1882, nr. 4.

¹¹⁸ *Ibidem*, dos. 1/1882, nr. 6.

¹¹⁹ *Ibidem*, dos. 1/1886, nr. 17.

¹²⁰ *Ibidem*, dos. 1/1893, nr. 31.

¹²¹ *Ibidem*, dos. 1/1883, nr. 21.

¹²² *Ibidem*, dos. 1/1902, nr. 3.

¹²³ *Ibidem*, dos. 1/1897, nr. 31.

¹²⁴ Într-un act de naștere al copilului lor, Vasile, din 17 mai 1868, Ion a declarat că are 45 de ani, iar Ioana 39 de ani, adică fiind născuți în anii 1823 și 1829. La 7 mai 1870, când se naște fiica lor, Maranda, Ion Ciudin declară că are 49 de ani, iar Ioana 39 de ani, deci născuți în anii 1821 și 1833.

¹²⁵ Arhivele Naționale Vaslui, *Starea civilă a comunei Dănești*, dos. 1/1903, nr. 24.

cum dispar numele bunicilor din memoria generației nepoților; totuși, Ion și Ioana au avut patru copii: Dimitrie, Neculai, Vasile și Maranda.

Dimitrie I. Ciudin s-a născut la 4 noiembrie 1853 și s-a căsătorit cu Maria Gherghișanu la 12 noiembrie 1878¹²⁶. Dintre cei cinci copii ai lor, doi au murit în pruncie. Vasile la numai 5 luni de viață, în 1879¹²⁷, iar Gheorghe, născut la 6 septembrie 1880¹²⁸, a pierit la 6 mai 1893, adică la vârsta de 12 ani, „mort la patru a lunei mai, orele opt sara, din cauza de vărsat în casa părinților săi din această comună”¹²⁹. Ceilalți trei copii s-au născut în anii următori, Vasile la 31 decembrie 1882¹³⁰, Neculai la 7 aprilie 1885¹³¹ și Ion la 5 octombrie 1887¹³². Constantin V. Ciudin, ajutor de primar (1934-1937), apoi primar al comunei Dănești (1941-1944)¹³³, va fi fost fiul acestui Vasile.

Se poate însă ca Dimitrie să fi rezultat dintr-o altă căsătorie a lui Ion Ciudin, de vreme ce frații săi vin pe lume 10 ani mai târziu. Astfel, Neculai Ciudin s-a născut la 12 mai 1863 și s-a căsătorit, la 5 noiembrie 1888¹³⁴, cu Frăsina Nechita, născută la 28 mai 1864, la Șurinești. După Nicolae a urmat Maria, născută la 2 august 1865 și căsătorită cu Gheorghe Pruteanu, la 27 ianuarie 1887¹³⁵, după cum am arătat și mai sus. Apoi, au urmat Vasile, la 17 mai 1868¹³⁶, și Maranda (1870-1873¹³⁷).

Un Neculai Ciudin, care a murit la vârsta de 15 ani, la 23 februarie 1879¹³⁸, va fi fost fratele mai mic al lui Gheorghe. Fiul unui alt Neculai, a fost Costache Ciudin născut la 3 mai 1909¹³⁹ și decedat la 17 noiembrie 1936.

Însă la Dănești a mai trăit încă un Neculai Ciudin, căsătorit cu Catinca, care, la nașterea fiului lor, Ioan, la 8 ianuarie 1871¹⁴⁰, aveau 38, respectiv 36 de ani. Catinca a murit la vârsta de 62 de ani, după cum consemnează actul de moarte din 29 martie 1905¹⁴¹.

La vârsta de 25 de ani, la 26 ianuarie 1896¹⁴², Ioan Ciudin s-a căsătorit cu Catinca Pulpan din Telejna, care împlinise 19 ani. Au avut doi fii: Gheorghe, născut la sfârșitul aceluiași an, la 22 decembrie¹⁴³, și Constantin, născut la 4 iunie 1873¹⁴⁴,

---

¹²⁶ *Ibidem*, dos. 1/1878, nr. 8.

¹²⁷ *Ibidem*, dos. 1/1879, nr. 18.

¹²⁸ *Ibidem*, dos. 1/1880, nr. 27.

¹²⁹ *Ibidem*, dos. 1/1893, nr. 15.

¹³⁰ *Ibidem*, dos. 1/1882, nr. 49.

¹³¹ *Ibidem*, dos. 1/1885, nr. 21.

¹³² *Ibidem*, dos. 1/1887, nr. 39.

¹³³ Neculai N. Maftai, Constantin Gh. Radu, *Dănești*, p. 120.

¹³⁴ Arhivele Național Vaslui, Starea civilă a comunei Dănești, dos. 1/1888, nr. 5.

¹³⁵ *Ibidem*, dos. 1/1884, nr. 2.

¹³⁶ *Ibidem*, dos. 1/1868, nenumărotat, f. 16^r.

¹³⁷ *Ibidem*, dos. 1/1870; 1/1873, nr. 15.

¹³⁸ *Ibidem*, dos. 1/1879, nr. 32.

¹³⁹ *Ibidem*, dos. 1/1909, nr. 12.

¹⁴⁰ *Ibidem*, dos. 1/1871, nenumărotat, f. 2^r.

¹⁴¹ *Ibidem*, dos. 1/1905, nr. 12.

¹⁴² *Ibidem*, dos. 1/1896, nr. 4.

¹⁴³ *Ibidem*, dos. 1/1896, nr. 34.

și declarat „mort la două a lunii iunie, orele șapte din cauza de vărsat”, în 1893¹⁴⁵; de asemenea, patru fete: Maria, născută la 22 februarie 1902¹⁴⁶ și moartă la 23 martie 1903¹⁴⁷, și drept urmare pe o altă fiică au botezat-o tot Maria, născută la 9 iunie 1906¹⁴⁸, care a supraviețuit; Elena, născută la 6 mai 1905¹⁴⁹, și Eleonora, născută la 17 septembrie 1910¹⁵⁰.

*

Istoria satului Dănești, asemenea altor așezări răzășești, se confundă cu cea a stăpânilor lui. Nicoară Golăe va fi cumpărat satul de la urmașii lui Dan vameșul; totodată, a preluat de la Anița, jupâneasa lui Ion Golăe logofătul, părțile ei din satul Golăești, de pe Rebricea, în ținutul Vaslui, la 8 martie 1588. Ulterior, Nicoară Golăe vinde Anei Golăiasa jumătatea sa din Dănești, iar aceasta o va dăruia mănăstirii Golia. Nicoară Golăe era fiul lui Ștefan Golăe, pârcălab de Roman, fratele marelui logofăt Ion Golăe¹⁵¹. Unul dintre cei patru descendenți ai lui Nicoară Golăe, Costin spătărelul, a cumpărat părțile fraților săi, preotul Andreica Golăe, Marica Albotoae și Bosuioc, astfel că toți răzeșii din Dănești descindeau din spătărelul Costin Golăe; unul dintre ginerii acestuia a fost Toader Flondor, strămoșul răzeșilor Flondorești, între care, ulterior, prin alianțe matrimoniale, pătrund și alți răzeși, precum un Ciudin sau un Kogălniceanu, din aceeași stirpe cu omul politic Mihail Kogălniceanu, nume cu rezonanță în istoria românească.

*

Închei aceste rânduri în amintirea lui Ștefan C. Ciudin, învățător al școlii din Tăcuta și autor al monografiei comunei adoptive¹⁵², unde a trecut la cele veșnice după mai bine de nouă decenii de viață, fiind înmormântat la 12 decembrie 2010. Ca fiu al lui Costică Ciudin, notarul comunei Dănești vreme de 21 de ani, în intervalul 1920-1944, învățătorul Ciudin descindea, și el, din răzeșii de acolo.

---

¹⁴⁴ *Ibidem*, dos. 1/1873, nr. 23.

¹⁴⁵ *Ibidem*, dos. 1/1893, nr. 21.

¹⁴⁶ *Ibidem*, dos. 1/1902, nr. 7.

¹⁴⁷ *Ibidem*, dos. 1/1903, nr. 16.

¹⁴⁸ *Ibidem*, dos. 1/1906, nr. 16.

¹⁴⁹ *Ibidem*, dos. 1/1905, nr. 15.

¹⁵⁰ *Ibidem*, dos. 1/1910, nr. 41.

¹⁵¹ Pentru alte informații, v. Maria Magdalena Székely, *Neamul Golăeștilor. Pe marginea unui document „nou”*, în „Studii și materiale de istorie medie”, XXV, 2007, p. 87-89.

¹⁵² Ștefan C. Ciudin, *Monografia comunei Tăcuta*, București, 1980.

Arhivele Naționale Vaslui, *Starea civilă a comunei Dănești*

H: phobos
Lordsche flander
Stamete flander

m. p. 10/18
 o. u. d. p. o. t. h. e. s. e. r. i. t. e. m.
 + u. i. n. i. c. a. s. e. r. i. t. e. m.
 + u. i. c. o. n. s. t. a. n. t. i. n. o. i. a. n. i.
 + u. i. a. l. e. x. a. n. d. r. u. s. e. n. t. a. r. i. u. m.

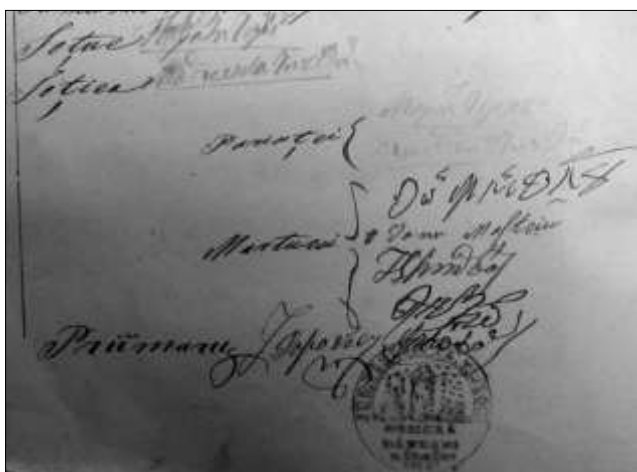
(nestian
 carte
 iam sub

Illeminu
 (P. 10/18)

Primariu Ioan Popoviciu

Esq. C. C. C. C.
H. J. D. D.
H. P. P.
Primarius (P. P.)

<https://biblioteca-digitala.ro>

1873, februarie 4. Iscăliturile soților Petrachi Ciureanu și Marghioala Ciudin, precum și ale părinților, Maria Ciureanu și Gheorghe Ciudin

1874, ianuarie 20. Iscăliturile soților Ioan Kogălniceanu și Elenco Racoviță, urmate de ale părinților, Ion Racoviță și Neculai Kogălnicenu, precum și a doi martori, unul fiind Ion Flondor; primul sigiliu al comunei Dănești-Răzeși.

CU PRIVIRE LA VECHIMEA SATULUI CHIȚOC DE LÂNGĂ VASLUI

Gheorghe BACIU

„După o atentă cercetare a documentelor – se precizează într-un *Scurt istoric al satului Chițoc*, cu autor necunoscut – credem că satul Chițoc are o vechime mai mare decât cea atestată de cel mai vechi document pe care l-am găsit”. Documentul în cauză ar fi un suret din „31 mai 7125 (1617)” referitor la vânzarea unei părți din moșia Hițoci, „moștenită de Samfira lui Mihăilă, lui Iacob și femeii sale, Brândușe, contra sumei de 14 taleri”¹. După această dată, potrivit aceluiași „scurt istoric”, satul Chițoc ar mai fi fost menționat în 1648, „când boierul Topali ridică aici un conac”, și în 1690, când Gligorașcu, „fost vâtaf al paharniciei lui Antohie, mare armaș”, a zălogit „moșiile din Costești și Hițoci”. Zălogirea moșiei ar fi provocat o părăsire masivă a satului de către locuitorii săi, repopularea acestuia producându-se „în jurul anului 1800”, prin venirea „unei populații românești din zona Cojocna (Cluj), ... , care va trăi la un loc cu vechii chițoceni”. De la mijlocul secolului al XIX-lea, moșia Chițoc s-a aflat în proprietatea postelnicului Ștefan Angheluță care a construit biserica și a refăcut vechiul conac².

Afirmațiile de mai sus le regăsim întocmai și într-un material publicat în anul 2014, al cărui autor³ mai citează două documente din 1635 și 1648, explică depopularea produsă după „zălogirea moșiilor din Costești și Hițoci de către Gligorașco” prin faptul că în Chițoc ar fi rămas „doar cei care nu se împăcau cu stăpânul” (!) și mai afirmă că, potrivit unui document din 16 iunie 1847, o jumătate din moșia Chițoci era stăpânită de răzeșii „de neamul Bogosesc”, iar cealaltă „jumătate de neamul lor Ciolpănesc”⁴.

Așadar, potrivit celor afirmate în sursele menționate mai sus, cel mai vechi document ce ar atesta existența satului Chițoc ar fi suretul de pe documentul din 31 mai 1617⁵ prin care „Samfira, fata lui Mihăilă din Hițoci” a vândut lui „Iacop și fâmeii lui, Brândușe” a ei „dreaptă ocină” ce reprezenta a cincea parte din jumătatea moșiei Hițoci, pentru suma de „14 taleri de argintu”. Documentul, o traducere românească făcută la 1 octombrie 7256 (1747) de Tanasie Petrachiavici, cămăraș de izvoade, după documentul original redactat în limba slavonă, nu lasă niciun dubiu asupra corectitudinii tranzacției efectuate în prezența unor „oameni buni și bătrâni”

---

¹ *Scurt Istoric al satului Chițoc*, aflat în biserica localității respective.

² Idem.

³ Sergiu Marian D. Găbureac, *Chițoc – satul dintre dealuri*, Editura Biblioteca Bucureștilor, 2014, 34 p.

⁴ *Ibidem*, p. 7-8.

⁵ *Documente privind istoria României, veacul al XVII-lea. A. Moldova*, vol. IV (1616-1620), Editura Academiei R.P.R., 1956, p. 175.

din satul Costești: „Marco, fiul lui Crețu diiac, popa Nechita, Buzdugan, Ignat, Maftei și Ioan”. Prin urmare, noii proprietari erau pe deplin îndreptățiți să beneficieze de venitul pe care proaspăta achiziție îl putea aduce „din câmpu și din apă, din sat și din iazu de moară”⁶. Documentul este la fel de clar, și ar fi trebuit să fie și pentru autorii celor două materiale care îl citează, și atunci când indică moșia în care Samfira lui Mihăilă deținea ocina pe care a vândut-o celor doi soți: moșia Hițoci, vecină cu moșia și satul Costești. Că Hițoci nu putea fi deci identificat cu Chițocul ar fi trebuit să fie limpede pentru oricare chițocean căruia nu putea să-i scape faptul că, în zilele noastre, nu există niciun sat Costești în vecinătatea satului său, că singurul sat cu acest nume din zona respectivă – Costeștii de Bilahoi – se află la o distanță apreciabilă, spre sud, între Chițoc și localitatea respectivă existând, la vremea aceea, mai multe moșii: Lipovăț, Ivești, Deleni. Cu atât mai mult, Chițocul nu putea fi vecin cu Costeștii de pe Horăiata, pentru că, așa cum vom vedea ulterior, despre acest sat este vorba în documentul din 31 mai 1617.

Și mai convingător, pentru localizarea Hițocilor și disocierea acestuia de Chițoc, este documentul din 1690, ce nu are precizată luna și ziua, prin care Constantin Cantemir voievod a judecat pricina „dintre Gligorașco, fost vâtaf de păhărnicea și frații săi Toader și Ștefan, feciorii lui Vasilie, fost mare pitar, cu Antiohie, mare armaș și Teodosica Joroae, mama acestuia...”⁷. Având o datorie de 250 lei față de Antiohie Jora, Gligorașco se înțelesese cu marele armaș „să-i dea acei bani, zălogindu-și moșiile din Costești și Hițoci și alte părți din ținutul Tutovei, pe Horăiata...”⁸. Această înțelegere, realizată în vremea lui Gheorghe Duca voievod, probabil în ultima domnie a acestuia (1678-1683), a fost ulterior încălcată de Antiohie Jora, care a pretins mai mulți bani de la Gligorașco. Pentru cercetarea pricinii, Constantin Cantemir voievod i-a împuternicit pe „Teodosie Dubău, mare logofăt, Velicico Costin, mare vornic, Lupul Bogdan, hatman, și Iordache Ruset, mare vistier”, care au constatat că dreptatea era de partea lui Gligorașco. După efectuarea cercetării, marele vornic Velicico Costin a efectuat măsoriștea pământurilor lui Gligorașco ce trebuiau să rămână în folosința lui Antiohie Jora, până la stingerea datoriei, cu indicarea acestora: 95 de pământuri din Hițoci, 22 de pământuri de la Borăștii de Sus, 25 de pământuri de la Streșinești și 39 pământuri din Costești. În folosința fraților lui Gligorașco rămăneau casele din Costești, heleșteul, partea de moșie nezălogită și viile de la Scântești și din Vlădești⁹.

Aceste informații, selectate din documentul din 1690, dovedesc, cum nu se poate mai clar, că moșiile și satele Hițoci și Costești se aflau pe valea pârâului Horăiata care pornește din actualul sat Fundu Văii, comuna Lipovăț, județul Vaslui și se varsă în râul Bârlad după ce parcurge o distanță de 28 km. Aceste sate / moșii, la fel ca toate celelalte din valea respectivă făceau parte din ținutul Tutovei care, spre nord, se întindea exact până în dealul din care izvorăște pârâul Horăiata.

---

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Catalogul documentelor moldovenești din Direcția Arhivelor Centrale*, volumul IV, 1676-1700, București, 1970, p. 286, doc. 1267. De remarcat că în cele două materiale care identifică Hițocii cu Chițocul, acest document nu este citat corect.

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Ibidem*.

Rezultă, aşadar, că satul Chiţoc, situat la nord de dealul care îl separă de Valea Horăeţii, nu a făcut parte niciodată din ţinutul Tutovei, fiind încorporat în ţinutul Vaslui.

Enumerarea pământurilor zălogite lui Antiohie Jora şi a celor rămase fraţilor lui Gligoraşco, după judecata lui Constantin Cantemir voievod, dovedeşte că moşiile Hiţoci şi Costeşti erau situate în partea de sud a Văii Horăeţii, la est de pâraul Horăiata, către râul Bârlad. Pentru localizarea mai exactă a acestora ne vom folosi de contribuţia profesorului Horia Stamatina, care a dedicat o carte satelor şi moşiilor de pe Valea Horăeţii¹⁰. Potrivit părerii acestui autor, satul şi moşia Costeşti erau situate la est de satul Unţeşti, despărţite de pâraul Horăiata. La nord, Costeştii se învecinau cu moşia Scânteieşti, la sud cu moşia Streşineşti, iar spre est se întindeau până în pâraul Albia¹¹. Satul Borăştii de Sus se afla la circa 3 km sud-est de satul Unţeşti şi la circa 4 km nord de vărsarea Horăiatei în Bârlad, între „dealul ce flanchează la răsărit Valea Horăeţii şi apa Horăeţii” la apus¹². Moşia Scânteieşti era situată la nord de satele Costeşti şi Unţeşti. Spre est se învecina cu Valea Albiei, iar spre vest se întindea peste Valea Horăeţii şi peste Valea Bârvovanei, până în dealul Rădăieşti¹³. Moşia Streşineşti se învecina spre nord cu moşiile Unţeşti şi Costeşti, la sud cu moşia Borăşti, la est cu Valea Albiei, iar la vest cu moşia Cernaţi¹⁴, în timp ce satul Vlădeşti era situat pe Horăiata, învecinându-se la nord cu dispărutul sat Neagomireşti (în prezent, în zona respectivă se află satul Vişinari, numit anterior Limbăieşti), la sud cu satul Corlăteşti, la est cu satul Bogdăneşti, iar la vest cu satul Coroieşti¹⁵.

Peste 169 de ani de la judecata făcută de Constantin Cantemir voievod, în pricina dintre Gligoraşco şi marele armaş Antiohie Jora, Tribunalul Tutova îl împuternicea, în 1859, pe şatrarul Neculai Buleti să aleagă părţile de pământ pe care Ileana Cozmuleasa, văduva lui Cozma Ionescu, le avea în hotarul moşiei Chiţocii¹⁶. Conformându-se hotărârii Tribunalului Tutova, al cărui slujbaş era, şatrarul Neculai Buleti a ales cele 23 de pământuri ale Cozmulesei, după care a procedat la stâlpirea acestora spre a le deosebi de pământurile celorlalţi răzeşi din moşia Chiţoci. Chiar dacă în acest document apare toponimul *Chiţoci*, acest fapt nu trebuie să ne facă a crede că de această dată ar fi vorba de Chiţoc. Lectura atentă a părţii de final a documentului în cauză, care se referă la stâlpirea pământurilor Cozmulesei, dovedeşte că este vorba tot de moşia Hiţoci.

Pentru edificarea cititorului, vom arăta că şatrarul Buleti a pornit cu stâlpirea din hotarul de nord al proprietăţii lui Pentrachi Bogos, cu care pământurile văduvei lui Cozma Ionescu se învecinau la sud. Din hotarul respectiv, şatrarul a efectuat trei măsurători spre nord: una din capătul de est al hotarului cu proprietatea

---

¹⁰ Horia Stamatina, *Valea Horăeţii – istorie şi onomastică de la origine până în prezent*, Bârlad, Editura Tiparul, 2003, 690 p.

¹¹ *Ibidem*, p. 125.

¹² *Ibidem*, p. 102.

¹³ *Ibidem*, p. 127.

¹⁴ *Ibidem*, p. 121.

¹⁵ *Ibidem*, p. 112-114.

¹⁶ Adaos la „Buletinul Oficial al Moldovei”, nr. 10, 1 februarie 1859, p. 32.

lui Bogos, una de la mijlocul hotarului respectiv și a treia din capătul de apus al aceluiasi hotar. În privința măsurătorii pe care a efectuat-o de la mijlocul hotarului cu Bogos, documentul precizează că aceasta a mers spre nord „până în gura Văii Albe ce se hotărăște cu moșia Mănăst. Orgoești”. Că Valea Albă din acest document este tot una cu Valea Albiei, menționată în legătură cu satele învecinate cu Hițocii, pomenite în documentul din 1690, ne dovedește precizarea că în „gura” văii respective se afla moșia Mănăstirii Orgoești. Pentru clarificare vom arăta mai întâi că pâraul Albia pornește din satul Pârvești și înaintează spre sud, aproape paralel cu pâraul Horăiața, vărsându-se în râul Bârlad mai la nord de vecinul său dinspre vest. La capătul dinspre sud al Văii Albiei se afla, la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, o proprietate a spătaresei Safta Bogdan din Chițcani. Pe o parte a moșiei Orgoești, de pe Valea Horăeții, pe care o moștenise de la primul ei soț, medelnicerul Constantin Costachi, strănepotul marelui vornic Gavrilă Costachi, fratele Teodosicăi Jora, pomenită mai sus, Safta Bogdan a ctitorit Schitul Orgoeștii Noi, numit în unele documente și *Neagomireștii Noi*. În 1813, când și-a redactat cel de-al doilea testament, Safta Bogdan a sporit averea ctitoriei sale, afierosindu-i și „suhatul Cioresnii”, de pe cursul inferior al pâraului Albia, ce însuma 272 fălci, echivalentul a 389,5 ha¹⁷. În documentele vremii, moșia respectivă era desemnată când cu numele *Ciorăștii*, când cu numele *Cioresnii*. S-a aflat în stăpânirea Schitului Orgoeștii Noi până în 1860, când acesta a fost desființat de Alexandru Ioan Cuza. Ulterior, în baza Legii rurale din 1864, pe moșia respectivă au fost împroprietăriți clăcași, constituindu-se satul care, din 1865, s-a numit *Vladnicul*, ulterior fiind redenumit *Gura Albiei* sau *Mitoc*¹⁸.

Așadar, indicarea moșiei Cioresnii ca vecin dinspre nord al pământurilor pe care Ileana Cozmuleasa le deținea în moșia Chițocii se constituie într-o dovadă indubitabilă că satul și moșia Hițoci-Chițoci erau situate la sud de numita moșie, fiind cuprinsă în spațiul situat între gura Văii Albiei, râul Bârlad și moșia Borăști. Enumerarea pământurilor Cozmulesei, ce alcătuiau partea ei din moșia Chițocii, precum și specificarea vecinului dinspre sud a proprietății respective (Petrachi Bogos) contrazice și afirmația potrivit căreia, la 16 iunie 1847, *răzășii din satul Chițoc „curgători din Sandul Bogos” dădeau mărturie „că moșia Chițoci se stăpânește de la părinții lor, jumătate de neamul Bogosesc, iar jumătate de neamul lor Ciolpănesc”*. Cei care dădeau această mărturie erau într-adevăr răzeși, numai că nu erau din Chițoc, ci din Hițoci – Chițoci, iar moșia lor era acolo unde se aflau și pământurile Cozmulesei, cu care se învecinau, adică la sud de moșia Cioresnii de pe Valea Albiei, între cursul inferior al pâraului Horăiața și râul Bârlad. Ar mai fi de adăugat că în satul Chițoc nu se știe să fi existat vreodată purtători ai numelui Bogos și Ciolpan, după cum nici locuitorii săi nu sunt pogorători din răzeși. În acest context, facem precizarea că termenul *răzeș* îl desemna pe deținătorul unei părți dintr-o moșie, situație ce nu era proprie locuitorilor din Chițoc care nu dețineau părți din moșia respectivă, deoarece aceasta era proprietate boierească, iar cei care lucrau o astfel de moșie erau numiți *vecini*, până în secolul al XVIII-lea, când Constantin vodă Mavocordat a desființat legarea de glie, apoi au fost numiți *clăcași*.

¹⁷ Gh. Baci, *Schitul Orgoeștii Noi*, Iași, Editura Panfilius, 2011, p. 75.

¹⁸ Horia Stamat, *op. cit.*, p. 280.

Eroarea de a identifica Chițocul de lângă Vaslui cu satul Hițoci-Chițoci din ținutul Tutovei, bazată pe ignorarea situării în spațiu a celor două așezări, a fost comisă și de autorii lucrării *Tezaur toponimic al României. Moldova*¹⁹, situație ce poate conduce la concluzia posibilității ca din această lucrare monumentală, de mare utilitate pentru cel ce se încumetă a cerceta trecutul unei așezări, să se fi inspirat și cei care au întocmit materialele pomenite la începutul acestui articol. Într-o asemenea eventualitate, greșeala lor ar putea beneficia de scuza că au acordat credit deplin unei ipoteze ce venea din partea unui colectiv de specialiști. Situarea boierului Topali, ca proprietar al moșiei Chițoc în anul 1648, nu mai poate beneficia, însă, de nicio scuză, având în vedere că, în zilele noastre, există încă chițoceni care știu că Panaiot Spiru Topali a fost ultimul stăpân al respectivei moșii, de care, nefiind cetățean român, a fost depozdat prin legea reformei agrare din 1921.

Așadar, începutul existenței satului Chițoc nu se pierde în „negura timpurilor” și nu pot fi acceptați ca dată a întemeierii sale, nici anii 1617 sau 1690. Identificarea acestui moment din existența satului Chițoc nu se poate realiza decât printr-o minuțioasă și riguroasă cercetare a documentelor istorice ce conțin informații referitoare la zona respectivă. Asumându-ne o astfel de sarcină, vom începe cu un document provenit din cancelaria lui Ștefan cel Mare. Redactat în 1491 (6999) octombrie 15, documentul consemna moșiile cumpărate de domnul Moldovei pentru lărgirea ocolului târgului Vaslui, cu indicarea proprietarilor de la care au fost achiziționate și a sumelor ce au fost plătite acestora. După efectuarea acestei enumerări, documentul preciza noul hotar al ocolului târgului Vaslui, din care vom reproduce doar un segment pentru a ne edifica dacă la vremea respectivă exista satul Chițoc sau vreo altă așezare pe teritoriul de astăzi al acestuia. Vom începe cu hotarul de pe latura sudică a ocolului târgului, care pornea din partea „din gios de săliștea Săcuilor”²⁰, trecea peste câmp și „preste drumul cel mare”, până „în malul Bârladului”, apoi urma cursul râului spre sud „până în gios de gura pârâului ce se numește al Săcuilor”, după care traversa râul Bârlad, trecea peste luncă și urca „la vârful dealului ce se numește Osoiu”, după care intra „în pădure”, traversa „drumul ce vine de la Deleni la Lipovăț”, continuând spre vest, „pe deasupra Bilavăi”, până în „vârful dealului Orgoeștilor”²¹. De acolo hotarul își schimba direcția spre nord, pe prăvalul dealului Orgoeștilor care, în zona respectivă, despărțea extremitatea nordică a văii Hovârleatei, împădurită în totalitate până la începutul secolului al XIX-lea, de satul Lipovăț, situat spre răsărit. Din capătul nordic al dealului Orgoeștilor, hotarul cotea spre vest, prin capătul nordic al văii Hovârleatii (dealul Horlălești), iar după mai puțin de 1000 de metri își schimba ușor direcția spre vest-nord-vest, urmând prăvalul ce despărțea valea Chițocului situată la nord de extremitățile nordice ale moșiilor Orgoești, Bogdănița, Suceveni și

---

¹⁹ *Tezaurul toponimic al României. Moldova*, vol. I, partea 1, Editura Academiei Române, București, 1991, p. 228.

²⁰ Satul Săcuia de astăzi, situat pe șoseaua Vaslui – Bârlad, la sud de satul Băcăoani din comuna Muntenii de Jos.

²¹ Delul Orgoeștilor reprezintă versantul estic al văii pârâului Horăiața care, în documentele acelor vremuri, era numită Hovârleata.

Bogdana. Din capătul de nord-vest al moșiei Bogdana, hotarul pornea spre nord, pe lângă Fântâna Blidarilor²², până în Valea Racovei²³.

Urmărind traseul parcurs de hotarul ocolului târgului Vaslui, din partea de sud-est până în partea de vest, observăm că atunci când acesta trecea prin vecinătatea unor sate, acestea erau specificate în document: săliștea Săcuilor, satul Deleni, satul Lipovăț. Acolo unde nu existau sate, hotarul ocolului era raportat la repere naturale: pârâul Bilava, dealul Orgoeștilor, dealul Horlălești ș.a. Este și cazul sectorului care pornea spre vest-nord-vest din capătul nordic al dealului Orgoeștilor, raportat doar la dealul Horlălești, deoarece spre sud de acest deal, pe cursul superior al Hovârleatei nu existau satele Fundu Văii și Căpușneni, după cum nici la nord de respectivul deal nu exista satul Chițoc.

În cuprinsul documentului la care ne referim, marele domn al Moldovei preciza că procedase la extinderea ocolului târgului Vaslui spre a-i servi lui de „uric cu tot venitul”, iar după trecerea sa la cele veșnice, pentru a fi de folos fiilor, nepoților, strănepoților, răstrănepoților „și la tot neamul domniei mele, nerușeit nici odinioară, în veaci”²⁴. Consultarea documentelor ulterioare, dovedește, însă, că menirea ce i-a fost atribuită în 1491 a fost valabilă doar până pe vremea strănepoților, deoarece, începând cu secolul al XVII-lea, domnii țării au făcut danii și din ocolul târgului Vaslui, dovedindu-se și în acest mod că, în condițiile relativității ce guvernează lumea, nici măcar voința lui Ștefan cel Mare nu putea fi valabilă „în veaci”. De altfel, primul vinovat de încălcarea voinței marelui domn a fost chiar unul dintre strănepoții săi. Este vorba despre Ieremia Movilă voievod (1595-1606) care, în timpul domniei sale, dăruise lui Băisan uricariul un vad de moară cu moară „în apa Bârladului, mai jos de târgul Vasluiului, în hotarul târgului Vaslui”, danie ce primise confirmări ulterioare „de la Simion și de la Constantin vodă și de la Radul și de la Gașpar și de la Alexandru vodă”²⁵. După moartea tatălui lor, „fiii Băisanului uricar au vândut acele mori răposatului Vasile [Lupu] voievod pentru 100 zloți ungurești”, care, la rându-i, „au dat și au miluit sfânta sa din nou zidită mănăstire Zugraful” de la Lipovăț, „cu acele mori, să fie de pomenirea sa și de mântuirea duhului”²⁶.

La 22 februarie 1638, Vasile Lupu voievod, care ctitorise „sfânta sa din nou zidită mănăstire Zugraful” de la Lipovăț, l-a dăruit pe „acest adivărat și credincios boiarin, dum. Gavril hat. pârcălabu Suciavschii”, adică pe însuși fratele său, cu un sat, „anumi Tătărășii ot Vasluii, pre apa Bârladului, cari hotar acestui sat iaste drept domnesc din hotarul târgului Vasluiului”²⁷. Moșia dăruită lui Gavril hatmanul de domnescul său frate era mult mai întinsă decât lăsa să se înțeleagă indicarea satului

---

²² Satul Lingurari de mai târziu, numit astăzi Teișorul, în comuna Laza, județul Vaslui.

²³ *Documenta Romaniae Historica*, A. Moldova, vol. III, București, Editura Academiei R.S.R., 1980, p.191. (D.R.H., A. Moldova)

²⁴ *Ibidem*, p.190.

²⁵ Este vorba de domnii Simion Movilă, Constantin Movilă, Radu Mihnea, Gașpar Grațiani și Alexandru Iliăș.

²⁶ Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade*, vol. XV, Iași, Institutul de arte grafice, „Viața românească”, 1926, p. 87-88.

²⁷ *D.R.H., A. Moldova*, vol. XXIV, p. 230.

„Tătărașii ot Vasluiu”, ce avea să fie numit ulterior Băhnarii. Așa cum rezultă dintr-o hotarnică efectuată în 1668, din porunca lui Iliaș Alexandru voievod, moșia dăruită lui Gavril hatmanul se întindea spre vest peste Valea Bârladului, peste dealul numit astăzi Paiu, în vârful căruia se află punctul numit *Cetățuie*, și peste valea în care se află astăzi satul Chițoc. În cuprinsul hotarelor indicate în amănunt în această hotarnică este menționat doar satul Tătărași, cuvântul *Chițoc* nefiind pomenit nici ca toponim, nici ca hidronim.

Pierderea domniei Moldovei de către Vasile Lupu, în 1653, în folosul lui Gheorghe Ștefan voievod, a avut urmări tragice asupra rudelor sale apropiate, printre care s-au numărat și „Alexandru păharnicul”, împreună cu fratele său „Enache comisul, feciorii lui Gavril hatmanul” pe care, din porunca noului domn, „cu mare munci i-au omorât la Buciulești”²⁸. Un alt fiu, Radu stolnicul, reușind să-și salveze viața, a cunoscut dificultăți materiale ce l-au silit să apeleze la împrumuturi. Pentru suma de 600 lei, ce i-a fost acordată de un anume Apostolache, la 1 octombrie 1660, Radu stolnicul a zălogit satul „Tătărașii, ce-i de ocol la târg la Vasluiu, ... , să fie satul pe mâna dumisali” până la restituirea banilor²⁹. Neștiind, probabil, de dificultățile financiare ale fratelui său și de soluția adoptată de acesta pentru depășirea lor, Safta medelnicereasa, fiica lui Gavril hatmanul, „cu bună vreaarea lui Dumnezeu și cu aprinderea cea sufletească”, dăruia mănăstirii Agapia, ctitoria tatălui său, pentru sufletul părinților săi și pentru sufletul ei, „satul Tătărașii de la Vasluiu, cu vecini și cu mori”, împreună cu alte bunuri precizate în actul de danie³⁰.

Din dania făcută de Safta medelnicereasa, mănăstirea Agapia nu s-a putut bucura exact de partea cea mai consistentă a ei, adică de satul Tătărași, cu moșia respectivă, deoarece Radu stolnicul a trecut la cele veșnice fără a-și achita datoria față de creditorul său. Din acest motiv, la 30 aprilie 1661, Abaza, un alt fiu a lui Gavril hatmanul, împreună cu vărul său, Gligorașco, fiul lui Gheorghe hatmanul, un alt frate al lui Vasile Lupu voievod, și cu surorile lui Gligorașco, Măricuța vămășoia și Ilincuța, îi vindeau lui Apostolachi, pentru stingerea datoriei de 600 lei, „satul Tătărași, cu mori în apa Bârladului și cu tot vinitul”, împreună cu „cinci fâlcii de vii la Huși”. În urma acestei tranzacții, datoria era stinsă, iar rudele lui Radu stolnicul se alegeau cu 500 lei din partea lui Apostolache, numit și Postolachie, în cuprinsul aceluiași document³¹.

Devenind proprietarul satului Tătărași, Postolache, cum va fi desemnat în majoritatea documentelor ulterioare, s-a preocupat, conform obiceiului vremii, de obținerea confirmării domnești asupra achiziției pe care tocmai o făcuse și de alegerea hotarelor acesteia față de moșiile învecinate. Urmare a acestor demersuri, la 29 mai 1668, Iliaș Alexandru voievod porunca lui „Ilie Sturza, stolnicul cel mare”, lui „Nacul ce au fostu stolnic” și lui „Gavriliță ce au fost sârdar” să meargă în târg la Vasluiu, să strângă „oameni buni de pen pregiur, megieși”, să aleagă hotarele moșiei Tătărașilor „despre târgu despre Vaslui și despre sat despre Munteni

²⁸ Miron Costin, *Letopiseșul Țării Moldovei*, București, Editura Tineretului, 1963, p. 149.

²⁹ Gh. Ghibănescu, *op. cit.*, p. 85.

³⁰ *Ibidem*, p. 86-87.

³¹ *Ibidem*, p. 85-86.

și despre locul călugărilor de la svânta mănăstire ce se cheamă la Zugravi, despre Lipovăț” și să le însămne cu stâlpi de piatră³². Conformându-se poruncii domnești, Ilie Sturza vornic și Gavril Costachi serdar au efectuat hotarnica cerută și, la 17 iunie 1668, au întocmit mărturia, citată deja, ce preciza în amănunt mersul hotarului moșiei satului Tătărași. Peste trei ani, la 18 iulie 1671, „Apostolache, ce au fost păharnic mare”, obținea o nouă confirmare „pentru satul dumisali Tătărașii ce iaste cumpărătură de la ficiorii lui Gavril hatmanul”, din partea lui Gheorghe Duca voievod³³.

Douăzeci de ani mai târziu, Postolache, fost paharnic mare, nu mai era proprietarul satului Tătărași care, nu știm pe ce cale, trecuse în stăpânirea postelnicului Ștefan Milescul, așa cum dovedește un document de confirmare emis de cancelaria lui Constantin Cantemir voievod, la 17 mai 1691, pe baza mărturiei hotarnice a lui Ilie Sturza și a lui Gavril Costachi, în care satul Chițoc nu era menționat³⁴. Tot după această hotarnică moșia lui Ștefan Milesco, care între timp dobândise rangul de șetrar, primea confirmarea lui Constantin Duca voievod, la 15 noiembrie 1693, și, apoi, a lui Antioh Cantemir voievod, la 17 august 1696³⁵.

La 20 aprilie 1716, când „Maria giupâneasa a răposatului Ștefan Milesco, ce au fost sârdar”, împreună cu fiul ei, Frangole, „de nime siliți și nici asupriți”, au vândut a lor „driaptă ocină și moșie, un sat întreg, anumia Tătărașii, la ținutul Vasluiului, pe apa Bârladului”, lui Ion Paladi vel spătar, cu care se înrudeau „de pre giupâneasa dumisali Nastasia”, sora lui Mihai Racoviță voievod, căruia, după achitarea prețului convenit, i-au dat și toate „zăpisăli și ispisocili ce au avut pe acest sat” ca să-i „fie dumisali direaptă ocină și moșie”³⁶. Peste câțiva ani, spătarul Paladi se tânguia domnitorului Mihai Racoviță că moșia sa Tătărașii ar fi fost împresurată de călugării mănăstirii Zugravilor de la Lipovăț, închinată mănăstirii Dobrovăț, cu prilejul luării în stăpânire a unei părți din moșia târgului Vaslui, dăruită de domn. Pentru cercetarea pricinii, domnul i-a împuternicit pe Gheorghe Hermeziu biv clucer, pe Frătiță Bolea căpitan, pe Ion Corni biv pârcălab și pe alții care au îndeplinit porunca domnească pe baza mărturiei hotarnice a lui Ilie Sturza și Gavril Costachi. Din mărturia hotarnică întocmită de ei după îndeplinirea cercetării, în prezența unor martori dintre megieși, printre care și Gheorghită Burghelea, Anton zet Iftenie, Simion zet Bârsan și Andrei Căracăș, toți din Lipovăț, rezulta că hotarele moșiei Tătărași erau nesmintite de nimeni, cu excepția unei bucăți de loc „despre pădure de unde se zice dialul Timofteiului i a Racovei”, care, într-adevăr, fusese împresurată de călugării zisei mănăstiri³⁷. De remarcat că, nici de această dată, în perimetrul moșiei Tătărași nu este pomenit satul Chițoc.

Printr-o condică întocmită prin 1727-1733, cuprinzătoare de toată averea vel vornicului Ion Paladi, acesta hărăzea fiului său Nicolai satul și moșia Tătărașii, „cu vecini și cu vadu de moară într-apa Bârladului, cu amândouă malurile”, moșie

---

³² *Ibidem*, p. 93.

³³ *Ibidem*, p. 98.

³⁴ *Ibidem*, p. 99.

³⁵ *Ibidem*, p. 101, respectiv 107.

³⁶ *Ibidem*, p. 127-128.

³⁷ *Ibidem*, p. 132-133.

care, preciza condica respectivă, se întindea spre est până în Valea Crasnei, iar spre apus „prin codru pără se împreună de ținutul Tutovii pe Bogdana”³⁸. Indicarea hotarului cu moșia Bogdana, ca limită de apus a Tătărașilor, reprezintă o dovadă a faptului că satul Chițoc nu exista nici la această dată, deoarece, în caz contrar, acesta ar fi fost indicat ca reper al extremității vestice.

Se pare că lui Nicolai Paladi nu i-a fost dat să ajungă în stăpânirea moșiei ce îi fusese hărăzită, deoarece, la 28 ianuarie 1757, o mărturie hotarnică alcătuită de Neculai Racoviță, biv vel medelnicer, consemna că moșia târgului Vaslui se învecina spre sud cu moșia Bahnarii a „dumisali Ioniță Paladi biv vel spătar”³⁹. Peste aproape 20 de ani, recensămintele populației Moldovei din anii 1772-1773 și 1774, îl consemnau ca proprietar al moșiei Băhnarii pe paharnicul Constantin Paladi⁴⁰. Nu ne este cunoscut, însă, cum, din stăpânirea lui Constantin Paladi, a ajuns la Ioan Cantacuzino, apoi la fiica acestuia, Safta⁴¹. Este sigur, însă, că din ultimii ani ai secolului al XVIII-lea, moșia Tătărași, care începe să fie numită *Băhnarii* sau *Bahnarii*, era stăpânită de Neculai Stratulat, soțul Saftai Cantacuzino, așa cum rezultă și din *Condica liuzilor* din 1803⁴².

Peste 17 ani, în Catagrafia târgului și a ținutului Vaslui din 1820, moșia Băhnarii era înregistrată ca proprietate a logofetesei Safta Stratulat, urmare a faptului că aceasta rămăsese văduvă⁴³. După ce și logofeteasa a plecat la cele veșnice, moșia a fost moștenită de fiul celor doi soți, aga Iorgu Stratulat care, în 1848, a vândut-o spătarului Ștefan Angheluță ce îndeplinise slujba de vechil pe respectiva moșie⁴⁴.

Așadar, din enumerarea proprietarilor în stăpânirea cărora s-a aflat moșia Tătărași, redenumită *Bahnari*, de pe la mijlocul secolului al XVIII-lea, precum și a hotarnicilor ce indicau întinderea acesteia, în cadrul jumătății dinspre sud a ocolului târgului Vaslui, dovedesc, în modul cel mai convingător, că până la sfârșitul secolului al XVIII-lea satul Chițoc nu a existat. Documente și mărturii, ce vor fi prezentate în continuare, vor evidenția faptul că începuturile acestui sat se plasează în prima jumătate a secolului al XIX-lea, adică în perioada în care moșia Bahnari s-a aflat în stăpânirea familiei Stratulat. Primul document care dovedește acest lucru și care menționează pentru întâia oară numele *Chițoc* este o scrisoare din 25 august 1831, a sărdarului Grigori Carp, membru al comisiei pentru facerea catagrafiei din 1831, către respectiva comisie, prin care informa că, în urma epidemiei de holeră ce bântuise prin părțile Vasluiului, împuținând numărul contribuabililor, revizuiuse și actualizase „registrarile” ce priveau „satile Băhnarii, Dobârcenii, Chițocu” ș. a. pe care le trimitea spre efectuarea lucrărilor⁴⁵. În același an 1831, Catagrafia ocolului

³⁸ I. Antonovici, *Documente bărlădene*, vol. III, Bârlad, 1915, p. 320.

³⁹ Gh. Ghibănescu, *op. cit.*, p. 137.

⁴⁰ *Moldova în epoca feudalismului*, vol. VII, partea I, Chișinău, Editura Știința, 1775, p. 175.

⁴¹ Cf. Ioan P. Popa, *Credință și istorie*, Bacău, Rovimed Publishers, 2013, p. 328. Autorul nu indică, însă, sursa acestei informații.

⁴² Cf. Gh. Ghibănescu, *op. cit.*, p. 218.

⁴³ *Ibidem*, p. 240.

⁴⁴ Arhivele Statului Iași, Fond *Judecătoria Vaslui*, tr. 1671, opis 1907, dos. 109, f. 45.

⁴⁵ Idem, Fond *Vistieria Moldovei*, dos. 57/1831, f. 117.

Crasna, din ținutul Vasluiului, la întocmirea căreia contribuise și sărdariul Grigore Carp, înregistra și „satul Bahnari cu cotunili Dobârcenii, Pocita Vasluiului și Chițocu”, aflate în stăpânirea logofetesei Safta Stratulat. Locuitorii așezărilor respective, 216 în total, erau înregistrați, însă, de-a valma, nu pe sate, astfel încât, pe baza acestui document, nu putem identifica nici numărul, nici numele celor din Chițoc⁴⁶.

Nucleul așezării numită *cotuna Chițocu* a fost alcătuit de pădurarii ce trebuiau să păzească codrii seculari ce acopereau, la vremea respectivă, cea mai mare parte a jumătății de vest a moșiei Bahnari, începând din dealul Paiu. În 1921, când întreaga moșie a fost expropriată pentru a fi distribuită țăranilor clăcași, deși până atunci se efectuaseră defrișări în scopul extinderii suprafeței arabile, Codrii Chițocului, cum erau numiți la începutul secolului al XX-lea, mai însumau încă 1600 ha⁴⁷. Că ei, pădurarii, au fost primii locuitori ai noii așezări rezultă și din Catagrafia Vasluiului din septembrie 1831, care, referindu-se la contribuabilii din „Băhnarii și Dobârcenii” logofetesei Safta Stratulat, îi indica și pe „pădurarii de la Chițoc”⁴⁸. Informația din acest document este confirmată de mărturia unui trăitor în Chițoc de la mijlocul secolului al XIX-lea. Este vorba de Teodor Negură, psaltul ctitoriei spătarului Ștefan Angheluță, apoi și învățător la școala pe care același ctitor o înființase, pe toată cheltuiala lui, în beneficiul fiilor de săteni. Din relatarea acestuia, consemnată de I. Antonovici, fost elev al respectivei școli, în prima jumătate a secolului al XIX-lea, Chițocul cuprindea numai câteva case în care locuiau pădurarii moșiei⁴⁹.

Populația Chițocului pare să fi crescut și să se fi diversificat destul de repede deoarece într-un document din 1836 erau înregistrați capii celor 38 de familii ce alcătuiau satul în acel moment. La cererea Isprăvniceii ținutului Vaslui, aceștia dădeau cheazăsie că nu erau implicați în furtul unor vite ce aparținuseră postelnicelului Ioniță Ghigă din Orgoești și unor locuitori din Lipovăț, ce fuseseră sacrificate în pădurea din vecinătatea Chițocului⁵⁰. Din cei 38, 11 poartă nume ce le indică ocupația (Pădurar, Rotar, Plugar, Vier, Crâșmar, Cărucer), șapte poartă nume provenite din porecle (Gușăt, Cute, Bogatu, Chioru, Mititelu, Moșneag, Iepure), un nume indică locul de proveniență (Hușanu), altul evidențiază originea etnică (Rusu), trei poartă numele Honcu, iar două indică filiația (Vasăli sâni Gheorghe, Ioan Acozmei). Pe lângă purtătorii unor astfel de nume, documentul mai consemna și pe un Ion Chirilă, un Ion Fecioru și pe un Dumitru Grozu, asupra corectitudinii celui din urmă nume, nefiind foarte siguri.

În timpul stăpânirii lui Ștefan Angheluță asupra moșiei Bahnari (ce va fi desemnată și cu numele Bahnari-Chițoc, ori Chițoc-Bahnari), suprafața cultivată din

---

⁴⁶ *Ibidem*, doc. 197/1831, f. 8-12.

⁴⁷ Gheorghe Ion Gându, fost brigadier silvic la Chițoc, autorul unor memorii intitulate *Descrierea amintirilor din viața mea*, manuscris aflat în posesia doamnei prof. Marieta Dominte, fiica autorului.

⁴⁸ Cf. Gh. Ghibănescu, *op cit.* p. 263.

⁴⁹ I. Antonovici, *Istoria comunei Bogdana*, Bârlad, Tipografia George V. Munteanu, 1905, p. CLV.

⁵⁰ Arhivele Statului Iasi, Fond *Judecătoria Vaslui*, tr. 504, opis 547, dos. 33, f. 6.

zona noului sat a crescut deoarece spătarul a construit acolo, în 1854, o velniță, probabil de dimensiuni industriale, pentru că la realizarea ei folosisese nu mai puțin de 24 cai⁵¹. Așa cum este cunoscut, la vremea respectivă băuturile spirtoase erau obținute din cereale, fapt ce presupunea atât extinderea suprafețelor cultivate, cât și o forță de muncă corespunzătoare. Această situație explică afirmația pomenitului Teodor Negură, potrivit căreia, după cumpărarea moșiei, Ștefan Angheluță a adus *oameni din alte locuri*, prin această sintagmă înțelegându-se, de regulă, oameni din țările vecine, în special ucraineni din regiunea învecinată cu hotarul de nord al Moldovei sau români din Transilvania. Potrivit tradiției locale, în Chițoc au fost aduși români din Transilvania, deoarece noii veniți au fost numiți de băștinași „unguri” sau „ungureni”, denumiri ce nu aveau legătură cu apartenența acestora la etnia maghiară, ci cu faptul că Transilvania fusese cucerită și stăpânită de Ungaria.

Asupra situației satului Chițoc în valea pârâului cu același nume, ne lămurește un document din 15 august 1854 care precizează că acesta ocupa costișa cuprinsă între iazul din vale și platoul pe care Ștefan Angheluță construise conacul, biserica și școala⁵². Cu privire la ipoteza că numele satului ar proveni din *chiț*-ul șoarecilor din pădurile cu care se învecina, împerecheat cu *oac*-ul broaștelor din iaz, suntem de părere că aceasta nu poate fi acceptată decât ca dovadă a bogăției imaginației autorului său. Potrivit părerii unui specialist în probleme de demografie, toponimul *Chițoc* ar putea proveni dintr-un sat ce a existat până spre sfârșitul secolului al XVIII-lea în Valea Racovei. Satul se numea Gura Racovei, iar cei mai mulți dintre locuitorii săi ar fi purtat numele Chițoc. Cum momentul dispariției satului Gura Racovei corespunde cu momentul apariției satului Chițoc, autorul nu exclude posibilitatea strămutării unor locuitori din așezarea care își încetase existența în așezarea cea nouă, despărțite de un singur deal. În acest caz și numele satului Chițoc s-ar explica prin transformarea unui antroponim în toponim⁵³.

După decesul lui Ștefan Angheluță, survenit la 13 iunie 1875, proprietățile sale funciare, ce garantau numeroase sume de bani luate cu împrumut, au fost scoase la licitație pentru îndestularea creditorilor. Așa s-a întâmplat și cu moșia Chițoc-Bahnari care, la 26 iunie 1876, a fost achiziționată de C. Gheorghiu Bacalbașa, contra sumei de 35600 galbeni. De la acesta, decedat prin 1878, a trecut, cu titlu de moștenire, în proprietatea nepoatei sale, Sophia Topali, căsătorită cu Spiru G. Topali care, lucrând în numele soției, „în temeiul procurei sale, legalizată de Agenția Română din Viena, declara la 24 aprilie 1879, în fața reprezentantului Tribunalului Județului Vaslui, că moșia moștenită era dăruită fiului lor, Panaiotti Topali, minor, reprezentat de tatăl său. Prin voința celor doi părinți, „Panaiotti Topali, în temeiul acestui act de donațiune, va fi proprietarul exclusiv și irevocabil al acestei proprietăți Chițocu și Bahnarii”, urmând ca, până la majoratul noului proprietar, veniturile moșiei să revină donatorilor⁵⁴. Așadar, abia acum, în 1879,

⁵¹ Idem, Fond *Ministerul de Interne*, tr. 1772, dos. 31440, f. 61.

⁵² *Ibidem*, f. 41.

⁵³ Ionel Muntele, *Populația Moldovei în ultimele două secole*, Iași, Editura Corson, 1998, p. 32. Din păcate, autorul nu indică sursa din care a preluat informația.

⁵⁴ Arhivele Statului Vaslui, Fond *Tribunalul Județului Vaslui*, Registrul de transcripțiuni nr. 1/ 1879, f. 88-89.

Panaiotti Spiru Topali a devenit proprietarul moșiei Chițoc-Bahnari, nicidecum în 1648, și, așa cum s-a precizat deja, a rămas în stăpânirea ei până în 1921, când a fost supusă prevederilor legale referitoare la moșiile celor ce nu aveau cetățenie română.

Erată. În articolul nostru din numărul precedent al revistei „Prutul”, *Clarificări privitoare la spătarul Ștefan Angheluță și la școala acestuia de la Chițoc*, se vor corecta următoarele erori de tehnoredactare: la p. 71, rândul 24, *vârsta de 21 de ani* se va citi *vârsta de 31 de ani*; la p. 77, ultimul rând, *și a aceea* se va citi *și aceea*; la p. 78, antepenultimul rând, *25 aprilie 1878* se va citi *25 aprilie 1879*.

SITUAȚIA PATRIMONIULUI BISERICESC DIN BASARABIA ȘI TRANSNISTRIA ÎN ANII 1941–1942

Liliana CONDRATICOVA

În anii celui de-al Doilea Război Mondial, autoritățile laice și ecleziastice din Basarabia au manifestat o politică de susținere și promovare a Bisericii, contribuind atât la restabilirea, reparația lăcașurilor sfinte devastate în timpul primei ocupații sovietice a regiunii (28 iunie 1940 – 22 iunie 1941)¹, cât și la înzestrarea cu veșminte, cărți, vase sfinte. Pentru a estima distrugerile și pierderile patrimoniului bisericesc, prin circulara nr. 7823 din 17 iunie 1942, se făcuse o adresare față de cler cu următorul conținut: „Întrucât Arhiepiscopia adună tot materialul în legătură cu devastările făcute de bolșevici în timpul dominației lor în Basarabia, vă invităm a pune în vedere clerului ca, la prima posibilitate, să fotografieze obiectele sfinte profanate de bolșevici, iar fotografiile să le depună la această Arhiepiscopie, pentru Muzeul eparhial cât și pentru a fie expuse la eventualele expoziții ce se vor aranja”². Astfel, certificăm atitudinea autorităților față de obiectele de cult din bisericile devastate în vederea luării unor măsuri de reparație, substituie a pieselor deteriorate sau dispărute. Vom remarca aceeași atitudine a autorităților bisericești față de odoarele administrate și în circulara ÎPS Efrem din 23 septembrie 1942, completată de cea cu nr. 13.506 din 17 noiembrie 1942, potrivit căreia inscripțiile în slavonă, făcute până în anul 1918, se vor schimba pe cele în română „(...) numai acolo unde obiectul pe care sunt puse nu se deteriorează sau nu se strică valoarea sa artistică, ex.: epitafele, obiectele de cult și unele icoane metalice, pentru care schimbări se vor căuta specialiști”³. Menționăm în această ordine de idei implicarea statului în efectuarea modificărilor, reparațiilor și altor operațiuni, făcute anume de specialiști în domeniu, cu metode non-distructive, pentru a nu afecta sau a reduce din valoarea istorico-artistică a odoarelor bisericești.

În contextul evidenței patrimoniului bisericesc, inventarul lăcașurilor de cult a fost contabilizat în măsura posibilităților. Astfel, în anii 1941–1942, ambele biserici ale mănăstirii de călugări din satul Țigănești erau menționate ca fiind „cu

---

¹ Alexandru Guțuleac, *Profanarea și distrugerea patrimoniului bisericesc sub prima ocupație sovietică (1940–1941)*, în „BȘMNEIN”, S.n., Vol. 13 (26), Chișinău, 2010, p. 229–240..

² „Buletinul Arhiepiscopiei Chișinăului”: Organ oficial lunar, 1942–1944, Chișinău, Tip. Eparhială „Reîntregirea”, 1942, nr. 3, iulie, p. 12.

³ „Buletinul Arhiepiscopiei Chișinăului”, 1942, anul 1, noiembrie, p. 9.

obiecte îndestulate”, fără a fi specificate natura podoabelor și vechimea lor⁴. Unele biserici și mănăstiri au beneficiat însă de o descriere mai amplă a averii mobile și imobile, inclusiv a inventarului bisericesc, după cum este „Foaia de inventar” a mănăstirii Căpriana, întocmită în anul 1942⁵, foaia similară întocmită la 1 martie 1943 pentru mănăstirea de călugări Curchi⁶, „Foaia de inventar” a bisericii cu hramul Sf. Nicolae din satul Boldurești⁷, lista de inventar a bisericii Adormirea Maicii Domnului din satul Chirsovo–Taraclia din anul 1943⁸ ș.a. Deși sunt rare, asemenea tablouri ale situației, cu indicarea concretă a pieselor de cult, a gradului de uzură și a prețului estimativ (pentru perioada 1941–1942), prezintă o deosebită importanță, fapt ce ne permite să concluzionăm că autoritățile manifestau o atenție specială pentru inventarul aflat în gestiune, creând condiții optime pentru evaluare, păstrare și reparație în caz de necesitate.

În contextul analizei situației patrimoniului din Basarabia, este concludentă circulara cu nr. 9645 din 25 iulie 1942, emisă de arhiepiscopul locotenent Efrem Tighineanu, în conformitate cu care, în august 1942, la Chișinău urma să se deschidă o expoziție „de afirmare românească”. Pentru Secția istorico-arheologică, clerul trebuia să trimită până cel târziu 10 august 1942 diferite icoane, cruci, veșminte, alte obiecte din metal, chiar și covoare vechi moldovenești. Pentru secția „Anul de robie bolșevică” erau selectate obiecte de cult profanate de bolșevici (urmare a circularei menționate anterior, cu nr. 7823 din 17 iunie 1942). Pe lângă obiectele selectate pentru expoziție, clerul trebuia să expedieze până în 10 august obiectele donate pentru Muzeul Bisericesc din Chișinău, care urma să se inaugureze în ziua deschiderii expoziției⁹.

În perioada august 1941–august 1942, pe lângă mai multe activități demne de menționat, s-au distribuit gratuit credincioșilor câteva mii de cruciulițe, în valoare de 60000 de lei, au fost reînființate atelierele Arhiepiscopiei Chișinăului etc. Cheltuielile privind organizarea atelierelor, instalarea, procurarea de scule și mașini, precum și plata lucrătorilor, au fost evaluate la 626682 de lei¹⁰. Totodată, într-un singur an încasările de la comercializarea obiectelor de cult, produs al acestor ateliere, se ridicase la 1294960 de lei. Și-a reînceput activitatea și magazinul aflat pe lângă aceste ateliere. Librăria și papetăria „Cultura noastră”, ce aparținea lui Teofil Bologa, amplasată la Chișinău, pe str. Regele Carol I, nr. 19, aducea la cunoștință

⁴ ANRM. F. 1135, inv. 3, d. 212, f. 54-75; Liliana Condaticova, *Mănăstirea Țigănești, în Mănăstirile și schiturile Republicii Moldova*, Ediție enciclopedică, Chișinău, 2013, p. 595-617; ANRM. F. 1135, inv. 3, d. 211; ANRM. F. 1135, inv. 3, d. 212 ș.a.

⁵ Andrei Eșanu, Valentina Eșanu, Nicolae Fuștei, Valentina Pelin, Ion Negrei, *Mănăstirea Căpriana*, Chișinău, Pontos, 2003, p. 311-318.

⁶ ANRM. F. 1135, inv. 2, d. 1759.

⁷ Manole Brihuneț, *Biserica Sfântul Nicolae din satul Boldurești*, Chișinău, Elan Poligraf, 2013, 140 p.

⁸ И. Думиника, *Храм Успения Божией Матери села Курсово. Исторические аспекты*, Кишинев, Garomont, 2012, p. 183-185.

⁹ „Buletinul Arhiepiscopiei Chișinăului”, 1942, nr. 3, iulie, p. 5.

¹⁰ Realizări în Eparhia Chișinăului de la dezrobirea Basarabiei până în prezent (august 1941–septembrie 1942), în „Buletinul Arhiepiscopiei Chișinăului”, 1942, nr. 5, septembrie, p. 32-35.

clienților că pe lângă librărie s-a instalat fostul magazin al Arhiepiscopiei Chișinăului de obiecte bisericești. Sortimentul propus de ateliere prin intermediul acestui magazin era destul de mare, incluzând icoane de argint, argintate și pictate de toate mărimile, candelă, cruciulițe, cădelnițe, sfeșnice, potire, cruci pentru procesiune, steaguri (prapore), Golgote, veșminte și alte obiecte de cult. Prețurile obiectelor erau convenționale. Se recepționau, de asemenea, comenzi pentru argintarea obiectelor, erau executate orice operațiuni de reparație a pieselor bisericești¹¹.

Din iulie 1941, a început restabilirea vieții bisericești nu doar în Basarabia, dar și în Transnistria, acordându-se o deosebită atenție reparației, reconstruirii bisericilor și înzestrării cu obiecte de cult. În ceea ce privește înfrumusețarea bisericilor din Transnistria cu obiecte de cult necesare, notăm mențiunea ÎPS Efrem Tighineanu cu privire la donațiile oferite de parohiile din Basarabia, mai ales cele aflate pe malul Nistrului, pentru dăruirea sau împrumutarea de obiecte de cult, veșminte bisericești, cărți pentru credincioșii din Transnistria, fiind necesară o evidență în acest sens cu completarea listei parohiilor și a pieselor¹². Doar în perioada august 1941–septembrie 1942, parohiile din Arhiepiscopia Chișinăului au donat bisericilor din Transnistria 19 rânduri de vase sfinte, 25 de rânduri de veșminte preoțești și alte obiecte de cult¹³. Însuși ÎPS Efrem, la sfințirea bisericii din satul Vizirca, județul Odesa (26 octombrie 1942), a donat parohiei o *Evangelie* legată în metal argintat, o gropniță, un rând de veșminte preoțești, o cruce din argint pentru Sfânta Masă, icoane, cărți, alte odore bisericești¹⁴. O altă informație se referă la anul 1942, când profesorului istoric, fost ministru Ștefan Ciobanu, i se aduc mulțumiri din partea arhiepiscopului Efrem în legătură cu ctitorirea unei cărți pentru parohia din satul său natal Talmaz, județul Tighina. Cu câteva zile înainte de cedarea Basarabiei, prof. Șt. Ciobanu a cumpărat o Sfântă *Evangelie* cu coperte din argint, dar nu a reușit să o doneze din cauza evenimentelor tragice. Abia la 30 august 1942, într-o atmosferă solemnă, această carte a fost adusă în dar parohului bisericii, astfel printre ctitorii de cărți bisericești îl găsim și pe reputatul profesor Șt. Ciobanu¹⁵.

Un tablou similar privind atitudinea autorităților față de biserică se poate reconstitui pe întreg teritoriul dintre Prut și Nistru, lăcașurile de cult fiind redeschise (cazul mănăstirii Frumoasa închisă în 1940, redeschisă și sfințită la 27 septembrie 1942 de P.C. Exarh Arhimandrit Teognost, ÎPS Efrem Tighineanu ș.a.) și susținute pentru a-și putea continua activitatea. Doar în lunile august–decembrie 1941, subvențiile din bugetul statului pentru reabilitarea gospodăriilor mănăstirești se ridică la 1400000 de lei, iar în prima jumătate a anului 1942 la 484175 de lei. Au

---

¹¹ „Buletinul Arhiepiscopiei Chișinăului”, 1942, nr. 1-2, mai–iunie, p. 54.

¹² Ibidem, 1942, nr. 1-2, mai–iunie, p. 25.

¹³ *Realizări în Eparhia Chișinăului de la dezrobirea Basarabiei până în prezent (august 1941–septembrie 1942)*, în „Buletinul Arhiepiscopiei Chișinăului”, 1942, nr. 5, septembrie, p. 34.

¹⁴ *Sfințirea Bisericii din Vizirca, jud. Odesa*, în „Buletinul Arhiepiscopiei Chișinăului”, 1942, nr. 6, octombrie, p. 23.

¹⁵ *Mulțumiri*, în „Buletinul Arhiepiscopiei Chișinăului”, 1942, nr. 5, p. 38.

fost reparate 109 de biserici, altele 43 erau în curs de reparație¹⁶. În anul 1942, cu contribuția regelui Mihai, a autorităților laice și a armatei, a fost reparată Catedrala Nașterea Maicii Domnului din Chișinău, fiind renovate sfeșnicele, policandrele, alte obiecte bisericești¹⁷.

Totodată, în anii conflagrației au fost adoptate o serie de măsuri cu privire la protecția patrimoniului artistic. Cităm din „Măsurile pentru apărarea patrimoniului artistico-cultural”, emise de Marele Stat Major în anul 1942: „Pentru a pune la adăpost *bunurile artistice* de eventualele avarii, de pe urma acțiunii atacurilor aeriene, Marele Stat Major, prin măsurile luate din vreme, a ajutat evacuarea celor mai mari părți din patrimoniul artistic național (...) În consecință, se atrage atențiunea tuturor autorităților civile ca să treacă de urgență la *verificarea conservării valorilor evacuate*. Toți cei ce primesc vreo retribuție de la stat, sunt obligați a urmări și a se interesa continuu de buna întreținere a bunurilor ce au fost lăsate în păstrarea lor, fiind responsabili de toate avariile cauzate de lipsa unei continui îngrijiri (...) Directorii, conservatorii ș.a. sunt obligați de a face un control lunar, pentru a constata starea în care se păstrează averea artistică și culturală (...) Se vor cerceta cu deosebită atenție picturile și icoanele, care, ținute mai multe luni închise în întuneric sau umiditate, pot mucezi sau îngălbeni (...) O lege specială va stabili sancțiunile pentru toate culpele, ce cauzează distrugerii sau deteriorări a patrimoniului artistic și cultural național”¹⁸. De menționat că în „Monitorul Oficial”, nr. 155 din 7 iulie 1942, a fost publicat inclusiv și *Regulamentul pentru monumentele publice*. În baza art. 2 al Regulamentului, „Prin monumente publice se înțeleg toate lucrările de artă plastică, ce se execută de autoritățile Statului, ținuturilor (?) sau comunelor și instituțiile depinzând de stat, precum și cele ce se execută de către particulari sau comitete, dacă au un caracter public sau interes național (...) Ministerul Culturii Naționale și al Cultelor aprobă începerea construcțiilor de monumente publice numai pe baza proceselor verbale ale Comisiei Superioare pentru monumentele publice pe lângă Direcția artelor din Minister” (informație prezentată de pe copia după referatul Serviciului Contencios către Onoratul Consiliu Eparhial Chișinău, nr. 283/942, în interpretarea avocatului E. Crușevan – n.a.)¹⁹.

La 7 mai 1942, conform circularei nr. 5714, în baza ordinului nr. 2636 din 30 aprilie 1942 al Consiliului Central Bisericesc, toate lăcașurile de cult și averea urmau să fie asigurate. Grație acestui document certificăm faptul că fiecare parohie avea de asigurat, în primul rând, clădirea bisericii și a casei parohiale, un loc aparte revenind asigurării catapetesmei, mobilierului, stranelor, veșmintelor preoțești și

---

¹⁶ *Realizări în Eparhia Chișinăului de la dezrobirea Basarabiei până în prezent (august 1941–septembrie 1942)*, în „Buletinul Arhiepiscopiei Chișinăului”, 1942, nr. 5, septembrie, p. 35.

¹⁷ *Sfințirea Catedralei din Chișinău*, în „Buletinul Arhiepiscopiei Chișinăului”, 1942, nr. 6, octombrie, p. 29.

¹⁸ *Măsuri pentru apărarea patrimoniului artistico-cultural*, în „Buletinul Arhiepiscopiei Chișinăului”, 1942, nr. 1-2, mai-iunie, p. 17-18.

¹⁹ *De la contenciosul eparhial*, în „Buletinul Arhiepiscopiei Chișinăului”, 1942, nr. 4, august, p. 22-23.

obiectelor de cult aflate în biserică, inclusiv celor din metal, conform formulei: $100000 \times 15\% = 150$ de lei, sumă ce reprezintă taxa de asigurare pentru patrimoniul aflat în interiorul bisericii parohiale²⁰. În scop economic, conform circularei nr. 212 din 11 ianuarie 1943, clerul urma să prezinte până cel târziu 1 februarie 1943 informații detaliate cu privire la parohiile conduse. Tabelul includea date statistice, care permiteau evidența lăcașurilor de cult, mai ales ale celor de valoare istorică, artistică și arhitecturală. În fișiere se menționau: parohia (plasa, comuna, județul); hramul bisericii; anul construcției și materialul (piatră, cotileț, cărămidă, lemn); cu ce era acoperită; reparațiile și reconstrucțiile efectuate, făcându-se un scurt istoric al bisericii de la zidire. Un loc aparte era rezervat descrierii bibliotecii și arhivei²¹.

Astfel, o sumară incursiune în istoricul patrimoniului cultural din Basarabia și Transnistria în anii 1941–1942 scoate în evidență atitudinea prevenitoare a autorităților civile și militare față de Biserică și obiectele de preț. Bisericile și complexurile monastice, care au avut de suferit de pe urma primei ocupații, erau reparate, reconstruite, înzestrate cu podoabe de preț, icoane, vase de cult și alte obiecte de metal de valoare. Informațiile selectate prezintă o importanță deosebită în formarea unui tablou de ansamblu privind evoluția artei metalelor din Basarabia și situația patrimoniului bisericesc în anii celui de-Al Doilea Război Mondial.

---

²⁰ „Buletinul Arhiepiscopiei Chișinăului”, 1942, nr. 1-2, mai-iunie, p. 34-36.

²¹ *Formular. Informații despre biserică, cler și credincioși*, în „Buletinul Arhiepiscopiei Chișinăului”, 1942, nr. 8, decembrie, p. 27-29.

LIBRARIA și PAPETARIA

„Cultura Națională“

TEOFIL BOLOGA

CHIȘINĂU. STR. REGELE CAROL I No. 19

Asortată cu tot felul de articole de
LIBRARIE,
PAPETARIE,
CĂRȚI,
INSTRUMENTE MUZICALE
etc.,

Aduce la cunoștința Onor. clientelei
că pe lângă librărie s'a instalat și

FOSTUL
MAGAZIN AL ARHIEPISCOPIEI CHIȘINĂULUI DE

Obiecte BISERICEȘTI

executate în atelierele din nou reînființate, unde se pot găsi
în permanență:

Icoane de argint, argintate și pictate de toate mărimile,
candle, cruciulițe, cădelnițe, sfecinice, potire, cruci
pentru procesiuni, prapori, golgote, vestimente și alte
obiecte de cult.

Se primesc comenzi pentru argintat și se execută orice
reparațiuni.

PREȚURI CONVENABILE

CÂTEVA DOCUMENTE MEDIEVALE PĂSTRATE ÎN ARHIVELE NAȚIONALE DIN CHIȘINĂU (1606-1821)

Arcadie M. BODALE, Maria GOGU-ZINOVII

Arhivele românești ascund încă numeroase informații prețioase pentru istoria noastră medievală. Or, publicarea acestor izvoare servește nu numai cercetătorilor, dar ea constituie cea mai sigură modalitate de salvare a documentelor de la distrugeri. Semnificativ în acest sens este faptul că foarte multe din documentele noastre vechi ce au publicate până la sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial astăzi nu se mai păstrează. De fapt, distrugerea patrimoniului arhivistic aproape că a devenit un specific național la români, care păstrează din limba latină termenul *a scrie*, dar cele mai vechi documente scrise ale lor sunt abia de la sfârșitul veacului al XIV-lea.

Primul document din acest mănunchi are data 6 aprilie 1606 și cuprinde întăritura pe care Ieremia Moghilă a făcut-o lui Dumitru Ponici și rudelor sale privind modul în care acești urmași ai hatmanului Luca Arbore și-au împărțit satele Vorona, Sfîcicăuți și Hrițanii. Această copie păstrată în Arhivele din Chișinău este o tălmăcire făcută la Iași, de Vasili Zota, la 23 mai 1817. Deși informațiile din acest document sunt, în general, cunoscute dintr-o altă copie a sa – având data 7 aprilie 1606, ce a fost realizată la 23 aprilie 1822, după tălmăcirea făcută la 7 decembrie 1808 de către pitarul Ioan Stamati din Iași –, copia de la Chișinău conține mai multe detalii care nu se regăsesc în varianta tradusă de pitarul Ioan Stamati, precum și o serie de mici deosebiri față de aceasta, motiv pentru care socotim necesară editarea traducerii lui Vasili Zota.

Al doilea document este inedit și cuprinde împuternicirea pe care domnul Antioh Cantemir a dat-o lui Bejan, pentru a lua a zecea din părțile tuturor răzeșilor ce erau la satul Tomești, de lângă orașul Iași, până când aceștia nu-i vor întoarce toată cheltuiala pe care a făcut-o la judecata purtată cu Gavril, nepotul lui Anton, pentru acea moșie.

La aceste documente se adaugă mărturia Divanului Cnejiei Moldovei, din 13 iulie 1791, prin care se adeverește că frații Iordache și Ianache Papaz erau nepoții lui Sandu Galin, fiind boieri mazili și răzeși în moșia Urlații, de la ținutul Lăpușna. Or, pentru a acorda titluri nobiliare stăpânilor de pământ din Bucovina, în baza decretului împăratului Iosif al II-lea din 14 martie 1787, autoritățile habsburgice au solicitat celor interesați să prezinte dovezi că sunt neam de boieri vechi. Teoretic, doar cinstea de „Ritărștand” (cea de-a treia clasă de nobili din Imperiul Habsburgic) se acorda tuturor boierilor și mazililor bucovineni, fără ca aceștia să trebuiască a o cere în prealabil. Pentru această înscriere, autoritățile imperiale țineau seama dacă acele familii erau desemnate atunci cu cinstea de boier, iar pentru mazili ele au cerut autorităților de la Iași o situație cu numele lor. Doar

mazilii care nu se regăseau în acest izvod, trebuiau să prezinte dovezi autorităților habsburgice că au fost în această cinste, situație în care s-au aflat, cu siguranță, și cei doi frații Papaz. Astfel, cum aceștia erau trăitori în târgul Sucevei, în Bucovina, pentru a primi un rang nobiliar de la împăratul din Viena, potrivit cu obârșia și statutul lor, ei au solicitat o dovadă în acest sens de la Divanului de la Iași. Pentru însemnătatea acestui răspuns este elocvent faptul că, la finalul secolului al XIX-lea, Constantin C. Moisil deplângea faptul că s-au păstrat și publicat puține documente din timpul războiului ruso-austro-turc din 1787-1791/1792¹.

În același timp, documentul de față are și o importanță însemnată pentru cei care studiază organizarea cancelariei și cea a Divanului Domnesc din Moldova la sfârșitul veacului al XVIII-lea, dar și istoria arhivisticii românești. Astfel, potrivit însemnării făcută de Manole vel căpitan, aflăm că la Divanul Cnejei Moldovei se ținea o condică specială, în care se trecea toată „*corespondenția cu părți streini*”. Din păcate, nici o astfel de condică nu a ajuns până la noi, însă mențiunea din acest document arată că afacerile externe din Principatele Române aveau propria arhivă, așa cum se întâmpla și în statele din Apusul Europei.

Apoi, din cartea de judecată a Divanului Cnejei Moldovei din 1812, aflăm că odată cu ocuparea Basarabiei de către trupele țariste, urmașii boierilor care avuseseră moșii confiscate de turci și fuseseră incluse în raiaua Hotinului le-au primit îndărăt. Rusia a căutat, astfel, să câștige recunoștința boierimii moldovene pentru acest act de bunăvoință. Într-adevăr, impactul social al acestei întoarceri a fost deosebit de mare, căci mai înainte „*nici prin cuget nu trecea celor cu moșii de la Hotin că li vor mai câștiga în stăpânirea lor*”. Totuși, așteptările autorităților țariste nu s-a confirmat, deoarece elita românească de la est de Carpați a fost șocată de faptul că cei pe care-i socotise pravoslavnici și eliberatori sinceri ai Țării Moldovei din robia turcească au ocupat teritoriul dintre Prut și Nistru fără nici cea mai mică reținere. De fapt, acest rapt a trezit la realitate boierimea moldovenească și i-a sădit în suflet pentru veșnicie neîncrederea în ceea ce privește politica Rusiei, care este, mai mereu, contrară intereselor românilor. În plus, restituirea moșiilor ce fuseseră înglobate în raiaua Hotinului a declanșat noi procese funciare interminabile, atât de obișnuite în Evul Mediul românesc. Este și cazul pricinii dintre Safta Cârpoaie, văduva lui Ionașcu Carp, și cumnată-sa, medelniceasa Ilinca Carp, fosta soție a răposatului medelnicer Iacovachi Carp, pentru stăpânirea moșiilor Târnova, Horghineștii și Halahurenii, de la ținutul Hotinului.

În sfârșit, publicăm și un prețios perilipsis cu documentele satului Rujaviniți, din ținutul Hotinului, care cuprinde acte din perioada 1441-1774. Pe lângă faptul că multe dintre documentele din acest perilipsis nu se mai păstrează, ele oferă prețioase informații genealogice și sociale, precum răscumpărarea de la tătari a unei boieroaice cu uriașa sumă de 400 de taleri. Apoi, perilipsisurile sunt prețioase izvoare pentru istoria arhivisticii românești, căci nu sunt altceva decât vechi inventare ale documentelor medievale aflate în stăpânirea unei familii. Or, aceste inventare ilustrează foarte bine de ce documentele din Arhivele românești sunt inventariate la bucată și nu global, așa cum ne propun astăzi tot mai insistent câțiva

---

¹ Constantin C. Moisil, *Documente din timpul ocupațiunii ruso-austriace, 1787-1792*, în „Arhiva. Organul Societății Științifice și Literare din Iași”, anul X (1899), nr. 5-6 (mai-iunie), p. 376.

colegi prin implementarea standardului ISAD (G), sub pretextul că, astfel, România, s-ar ancora la o practică arhivistică europeană. În realitate, această inițiativă nu are nimic de-a face cu modernizarea arhivisticii românești, ci maschează, de fapt, incultura tot mai accentuată a unor arhiviști, care nu mai stăpânesc limbile și paleografiile vechilor izvoare, motiv pentru care solicită tot mai insistent ca descrierea documentelor din inventarele arhivistice să fie una generală.

Firește, în editarea documentelor de față, am precizat edițiile lor anterioare, iar pentru ușurința cercetării am marcat, prin note de subsol, deosebirile existente între edițiile anterioare și cele din documentele cuprinse în acest grupaj.

1 aprilie 1606

Ieremia Moghilă voievod întărește lui Dumitru Ponici și rudelor sale împărțea satelor Vorona, Sfîcicăuți și Hrițanii.

Copie

*Suret di pi ispisoc(ul) sârbăscu di la Irimiia Movila v(oi)e vod,
din let 7114 <1606>, apr(ilie) 6.*

Facim înștiințări cu această carte pentru adivărată sluga noastră, Dumitru Ponici², și surorii lui, Agați³, ficiori(i) Măricăi, și rudeni⁴ lor, Grigori, și Toader, și surorile lor, Nastasâie⁵, și Stanca și alti surori a lor, ficiori(i)⁶ lui Pătrașcu, nepoți⁷ Stancăi, fimei(a) lui Arbure hatman⁸, miluitu-i-am pre ei⁹, diosăbit di alte mile a noastră¹⁰, datu-le-am și le-am întărit întru al nostru pământ¹¹ al Moldavii pi a lor drepte <ocini>¹² și moșii, di<n>¹³ ispisocaci și dresuri ci au di la Petriciul¹⁴ v(oi)e vod¹⁵, și di<n>¹⁶ drepte dresuri ci au avut moșul lor, Arburi hatman di la

² În cop. ro. publicată în *DIR.A, veac XVII*, vol. II: «Panici».

³ În cop. ro. publicată în *DIR.A, veac XVII*, vol. II: «Agafii».

⁴ În cop. ro. publicată în *DIR.A, veac XVII*, vol. II: «rudeniile».

⁵ În cop. ro. publicată în *DIR.A, veac XVII*, vol. II: «Nastasiia».

⁶ În cop. ro. publicată în *DIR.A, veac XVII*, vol. II: «copiii».

⁷ În cop. ro. publicată în *DIR.A, veac XVII*, vol. II: «nepoții».

⁸ Greșit pentru «fata lui Arbure hat». În cop. ro. publicată în *DIR.A, veac XVII*, vol. II: «fata lui Arbure hat».

⁹ În cop. ro. publicată în *DIR.A, veac XVII*, vol. II: «pi dănșai».

¹⁰ În cop. ro. publicată în *DIR.A, veac XVII*, vol. II: «cu diosăbită mila noastră».

¹¹ În cop. ro. publicată în *DIR.A, veac XVII*, vol. II: «di li-am dat și i-am miluit pi dănșii de la noi, în pământul nostru».

¹² Omis. Completat după cop. ro. publicată în *DIR.A, veac XVII*, vol. II.

¹³ Omis.

¹⁴ Greșit pentru «Petr»

¹⁵ În cop. ro. publicată în *DIR.A, veac XVII*, vol. II: «din ispisocul di danie ci au avut de la Petru voievod».

¹⁶ Omis.

Bătrânul Bogdan v(oe)vod și întăritură di la Ștefan v(oe)vod¹⁷, pre satul¹⁸ anume Vorona¹⁹, cu moară, la tân(u)t(ul) Sucevii, și sat(ul) Sfîcicăuți²⁰ cu moară, și giunăta di sat Hrițanii²¹ cu moară în Drabiște²², <în ținutul Hotinu și satul Blicinăuți>²³. Iar satul Blicinăuți au ieșit di la dâșii, fiind vânduți²⁴. Și au rămas în partea lui Dumitru Ponici²⁵ și a surorii lui, Agafi²⁶, satul Sfîcicăuți²⁷ cu moară și giunăta <de>²⁸ sat Hrițanii²⁹, ci sânt la tân(u)t(ul) Hotinului. Iar în partea rudenii lui³⁰, Grigori, și Toader și surorilor lor, Nastasâi, și Stanchi și alti surori a lor, le-au rămas satul Voroana cu moară³¹.

Pentru³² aceia, ca să fii slugii noastre Dumitru Ponici și surorii lui, Agafi³³, satul Sfîcicăuți³⁴ cu moară și giunăta di sat Hrițanii³⁵ cu moară³⁶ și di la noi uric și ocină cu tot vinitul lor, și copiilor³⁷, nepoților, și streripoților³⁸ și a tot neamul ci s-a alege mai aproape, nărăsluită nici odinioara, în veci³⁹.

Iar hotarile acistor sati di mai sus scrisă⁴⁰, anume Vorona, și Sfîcicăuți⁴¹ și giunăta⁴² di sat Hrițanii⁴³, să li fii lor dispre toate părțile după hotarile cele vechi, pi undi au înblat din vechi⁴⁴.

¹⁷ În cop. ro. publicată în *DIR.A, veac XVII*, vol. II: «Ștefan voievod cel Tânăr».

¹⁸ În cop. ro. publicată în *DIR.A, veac XVII*, vol. II: «satili».

¹⁹ În cop. ro. publicată în *DIR.A, veac XVII*, vol. II: «Voroana».

²⁰ În cop. ro. publicată în *DIR.A, veac XVII*, vol. II: «Sfîcicăuți».

²¹ În cop. ro. publicată în *DIR.A, veac XVII*, vol. II: «Hriținii».

²² În cop. ro. publicată în *DIR.A, veac XVII*, vol. II: «Drabiști».

²³ Omis. Completat după cop. ro. publicată în *DIR.A, veac XVII*, vol. II.

²⁴ În cop. ro. publicată în *DIR.A, veac XVII*, vol. II: «însă satul Blicinăuți s-au scos di cătră dâșii în vânzari».

²⁵ În cop. ro. publicată în *DIR.A, veac XVII*, vol. II: «Policii».

²⁶ În cop. ro. publicată în *DIR.A, veac XVII*, vol. II: «Agafiei».

²⁷ În cop. ro. publicată în *DIR.A, veac XVII*, vol. II: «Șfîcicăuți».

²⁸ Omis.

²⁹ În cop. ro. publicată în *DIR.A, veac XVII*, vol. II: «Hriținii», după care urmează pasajul: «pentru că au dat Pătrașcu și a sa a patra parti din satul Hriținii surorii salii, Măricăi, pentru un brâu de argint poliit cu aur, ci l-au fost luat de la dânsa, când au pribegit ei în Țara Leșască și el l-au prăpădit atuncia».

³⁰ În cop. ro. publicată în *DIR.A, veac XVII*, vol. II: «lor».

³¹ În cop. ro. publicată în *DIR.A, veac XVII*, vol. II: «a lui Grigori și a lui Toader și a surorilor lor, Nastasiei și Stancăi și altor surorri a lor, li s-au venit lor satul Voroana, cu moară».

³² În cop. ro. publicată în *DIR.A, veac XVII*, vol. II: «Drept».

³³ În cop. ro. publicată în *DIR.A, veac XVII*, vol. II: «sale, Agafia».

³⁴ În cop. ro. publicată în *DIR.A, veac XVII*, vol. II: «Sfîcicăuți».

³⁵ În cop. ro. publicată în *DIR.A, veac XVII*, vol. II: «Hriținii».

³⁶ În cop. ro. publicată în *DIR.A, veac XVII*, vol. II, după cuvântul «moară», urmează pasajul «ci-i în ținutul Hotinului».

³⁷ În cop. ro. publicată în *DIR.A, veac XVII*, vol. II: «copielor».

³⁸ Grafie eronată, în loc de «strenipoților».

³⁹ În cop. ro. publicată în *DIR.A, veac XVII*, vol. II: «strănepoților, prestrănepoților și la tot neamul lor, cini să va alege mai aproape, nistrămutat niciodinioară, în vac».

⁴⁰ În cop. ro. publicată în *DIR.A, veac XVII*, vol. II: «Iar hotarul acelor mai sus arătator sati».

⁴¹ În cop. ro. publicată în *DIR.A, veac XVII*, vol. II: «Sfîcicăuți».

⁴² În cop. ro. publicată în *DIR.A, veac XVII*, vol. II: «ace giunătați».

⁴³ În cop. ro. publicată în *DIR.A, veac XVII*, vol. II: «Hriținii».

⁴⁴ În cop. ro. publicată în *DIR.A, veac XVII*, vol. II: «să li fie lor din toati părțile, după hotarile lor celi vechi, pi undi din veci s-au apucat».

Pentru aceea, crăd<ința>⁴⁵ domnii meli, Irimii Movila⁴⁶ v(oie)vod, și a preiub(i)ț(ilor) fii a domnii meli, Costandin, și Alicsandru și Bogdan, i credința boierilor noștri: Nistror Urechi vel vornic di Țara di Gios, și dum(nea)lui Cârstea vel vornic di Țara di Sus, și dum(nea)lui Gheorghii pârcălabu' Hotinului, și dum(nea)lui Vorontari vel com(i)s și credința tuturor boierilor noștri mari și mici⁴⁷.

Iar după a noastră domnii și viiața, cini va fi dom<n>⁴⁸ țării aceștia să nu strâci a noastră danie și întăritură, ci mai vârtos să dei și să întărească⁴⁹.

Și pentru mai adivărată c[c]redinți și întăritură, am poroncit cinstit(ului) și al nostru credincios dum(nea)lui vel log(o)f(ă)r⁵⁰ să scrii și a noastră peceti cătră această adivărată carte să o legi⁵¹.

În Iaș(i), s-au tălmăcit di Vasili Zota, anul 1817, mai 23.

<Pe verso-ul filei a doua:>

<în rusă, de a doua mână:> *Ha onupu Kazumupa. H<o> 212⁵².*

<în română, de a treia mână:> „N<o> 42, la opis”.

<în română, de a patra mână:> „Varlam”.

Arhiva Națională a Republicii Moldova-Chișinău, fond nr. 220 (Colecția) Gramote, inv. nr. 1, doc. nr. 107, copie românească din 23 mai 1817, difolio (24,4 x 35,6 cm), filigran, cerneală neagră.

Ediții: *Documente privind istoria României, A. Moldova, veac XVII*, vol. II (1606-1610), București, Editura Academiei, 1953, p. 22-23, doc. nr. 23 [cop. ro., având data 1606 (7114) aprilie 7]. În continuare: **DIR.A.**

2

1707 (7215) aprilie 17

Antioh Cantemir voievod întărește lui Bejan dreptul de a ține toate părțile din satul Tomești, pe Prut, ținutul Iași, până când ceilalți răzeși îi vor întoarce cheltuiala pe care a făcut-o la judecata pentru această moșie.

⁴⁵ Omis.

⁴⁶ În cop. ro. publicată în **DIR.A, veac XVII**, vol. II: «Ioan Irimia Moghila».

⁴⁷ În cop. ro. publicată în **DIR.A, veac XVII**, vol. II: «preaiubiților din inimă, di Dumnezeu dăruiti fiii domniei meli, Io Costantin voievod, Io Alexandru voievod, Io Bogdan voievod și credința tuturor boierilor noștri a Moldaviei, a mari și a mici».

⁴⁸ Omis.

⁴⁹ În cop. ro. publicată în **DIR.A, veac XVII**, vol. II, pasajul: «Iar după a noastră domnii [...] să întărească», lipsește.

⁵⁰ În cop. ro. publicată în **DIR.A, veac XVII**, vol. II: «Și spre mai mari tărie și întăritură tuturor acelor di mai sus scrisă, am poroncit cinstit credincios boierului nostru, dumisale mare logofăt».

⁵¹ În cop. ro. publicată în **DIR.A, veac XVII**, vol. II, urmează pasajul: «S-au iscălit mare logofăt Stroici».

⁵² După opera lui Cazimir. No. 212.

† Иѡ Антиѡхѣе Костантинъ воевода, Б(ѡ)ж(не)ѣ(ѡ) м(и)л(ѡ)стѣю,
г(ѡ)сп(ѡ)даръ Земли Молдавскою. Dat-am cartea domniei méli cistui om, anum(e)
Bejan, ca s(ă) fie volnic cu cartea domn(i)ei méli a ținé părțili tuturor răzézélor din
sat, din Tomești, din ținutul Iașilor, ci sintu pri apa Prutului, că ni au făcut Bejan
multă chelt[t]uial(ă) dizbătând acea moși(e) di la Gavril, nepotul lui Anton. Pentru
acéia, să aibă Bejan a ținé toat(e) părțili a tuturor răzézéilor p<ân>⁵³ă când îi vor
întoarci cheltuiala și să aibă el a lua tot vinitul di pri acéli părți.

Și niime să nu stea împotriva cărții domniei méli

У Іас, л(е)т *з̣сеї аѡ(риліе) зї.

<De altă mână:>

+ Însă vinitul să-l ia până cându ș-a întoarce cheltuiala. De aceia, ș-a ținé
cine-și părțili.

<Peste sigiliu, o a treia mână a făcut însemnarea:>

+ Veliți(i) boieri(i) procit.

Arhiva Națională a Republicii Moldova-Chișinău, fond nr. 220 (Colecția)
Gramote, doc. nr. 341a, orig. românesc, rupt la îndoituri, difolio, filigran, cerneală
neagră, sigiliu aplicat în chinovar, având în câmpul sigilar un scut polonez,
înconjurat de vrejuri, frunze și flori. În scut, capul de bour având coarnele recurbate
în afară, cu o stea minuscula în șase colțuri între coarnele ce sustin o coroană
domnească; capul de bour este flancat la dextera de o luna crai-nou, iar la senestra
de un soare; în exergă, legenda: «† Іѡ Антиѡхъ Кѡнстантинъ воевода, Б(ѡ)ж(к)ю
м(и)л(ѡс)ти(е)ю, г(ѡс)п(ѡда)ръ Земли Молдавскои».

3

13 iulie 1791

Divanul Cnejeiei Moldovei adeverește că Iordache și Ianache Papaz sunt
nepoții lui Sandu Galin, fiind boieri mazili și răzeși în moșia Urlații, de la ținutul
Lăpușna.

De la Divanul Cnejeiei[i] Moldav[v]ii[i]

Datu-s-au această carte a Divanului la mâna log(o)f(ă)t(u)lui Iordache
Papaz i Ianache Papaz, frați, cari acum sânt trăitori în târgul Sucevii, în K(esaro)
K(răiasca) Bucovină, carii, după cercetare(a) ce s-au făcut aice, la Divan, s-au
aflat că sânt drepți mazâli vechi, nepoți(i) Sandului Galin, mazâli și moșinaș(i) în
moșie Urlații, de la țin(u)tu(l) Lăpușnii.

Cum la aceasta ne-am încredințat din mărturiia dum(i)sali sulge(rului)
Șerbanu i dum(isale) pitar(ului) Ioniță Cerchez, carii îi adeverează că le sânt și

⁵³ Rupt.

rudenié. Deci, pentru ca să fii cunoscuți că sânt din mazâlii vechi, li s-au dat această cart(e) a noastră, întărită cu a Divanului pecete.

Slug(e)r <mp.>

Costach(e) Ghic(a) hat(man) <m.p.>

Cost(an)d(in) Greci(anu) vor(ni)c <m.p.>

Const(an)d(in) R(u)s(et) vor(nic) <m.p.>

Ior(dache) Jor(a) vor(ni)c <m.p.>

Az⁵⁴, Gheorghi Raz(ul) 3 log(o)ff(ă)t procitoh <m.p.>

1791 iulié 13.

<Pe verso:>

S-au trecut, asămine, la condica Divanului ce iasti pentru corespondenția cu părți streini.

Manole vel căp(i)t(an) <m.p.>

Arhiva Națională a Republicii Moldova-Chișinău, fond nr. 220 (Colecția) Gramote, inv. nr. 2, doc. nr. 123, orig. Românesc, o filă (22,6 x 33 cm), filigran, cerneală neagră, sigiliu Divanului Domnesc, aplicat în ceară roșie, slab imprimat, distingându-se doar câteva litere din legenda aflată în exergă, iar în câmpul sigilar se distinge capul de bour, timbrat de o coroană.

4

1812

Cartea de judecată a Divanului Cnejei Moldovei în pricina dintre Safta Cărpoaie, văduva lui Ionașcu Carp, și cumnată-sa, medelnicereasa Ilinca Carp, fosta soție a răposatului medelnicer Iacovachi Carp, pentru stăpânirea moșiilor Târnova, Horghineștii și Halahurenii, de la ținutul Hotinului.

Copie di pi copie

Divanul Cnejâi Moldaviei

Safta Cărpoaie de la tân(u)t(ul) Suceviei s-au jăluit că cumnată-sa, medelnicereasa Ilinca Carp de la satul Grebleștii, tân(u)t(ul) Orh(ei), au scos de la tân(u)t(ul) Hotinului moșăile aceste: Târnova, Horghineștii și Halahurenii, moștinire după răp(o)sațâi bărbațâi lor, anumi Ionașcu Carp, ci au ținut pi jăluitoarea, și medelniceriul Iacovachi Carp, fratile lui Ionașcu, ci au ținut pi Ilinca medelnicereasa, carile li stăpânești sângură, iar pi jăluitoare nu o împărțășști cu nimică. Și fiindcă și ei, jăluitoarei, i-au rămas de la bărbatul său copi[e]i moștenitori, au făcut rugămintе să-ș(i) afli dreptate(a) prin giudecată.

---

⁵⁴ Eu.

După cari jalobă, viind dumneaei⁵⁵ medelnicereasa aice, s-au înfătoșat amândou(ă) părțile înaintea noastră, la obșteasca adunare a Divanurilor. Și întrebându-să pi medelnicereasa Ilinca Carp, n-au tăgăduit că au scos în stăpânirea sa moșăile numite, moștinire di pi bărbatul său, medelniceriu⁵⁶ Iacovachi Carp, fratele lui Ionașcu Carp, bărbatul cumnatii sali, Safta, jăluitoare. Fiind acești doi frați ficiori(i) lui Gheorghi Carp polcovnic, și la [la] neamul Cârpeștil(o)r sânt întrate moșăile aceste cu zăstri din vechi, de la familiia boieril(o)r Buhușăști, precum încredințat dintr-un izvod unde sânt cuprinsă și moșăile aceste, di la 7206 <1698>, avgust în 1ⁱ, di zăstri ci au luat Catrina, fiica lui Alecsandru Buhuș hatman, pi cari au ținut-o un Gheorghiță spătariul, strămoșul numiților⁵⁷ mai sus, Cârpești.

Iar pentru că nu s-au împărțășat Safta jăl(u)itoari și copii săi dintr-aceli moșăi, au răspuns medelnicereasa Ilinca că e<a>⁵⁸ nu să cunoaști îndatorit(ă) a faci cumnată-sa cât de puțină parti dintr-aceli moșăi pentru că bărbatîi lor, adică acești doi frați Cârpești, ș-au împărțit averea lor părintească și s-au disfacut între dânșii în scris, când era amândoi în viață, scoțind spre dovadă ace împărțală în scris făcută la anul 1785 ghenari 15⁹, cu cuprindere că în partea lui Ionașcu s-au venit moșii sat(ul) întreg Bursucenii, țin(u)tu(l) Sucevii, și sat(ul) întreg Prașila, ținutul Sorocăi, bez țigani și altile, iar în partea lui Ecovachi Carp moșiile acestea: Cricovul, în țin(u)tul Orh(e)iu, i doi bătrâni din Grebliști, i părțile din Cobulca și <părțile>⁶⁰ de la neamul Podlogeștilor⁶¹ de lângă Grebliști. Și, în sfârșit, scrie că toate scrisorile de moșii părintești și țigani rătăciți, i s-au dat lui Ecovachi și ci a scoate, să fie a lui, pentru că Ionașcu ar fi luat moșiile cele mai bune și așăzarea părintască, zicând med(elni)ce(reasa) că întru acest cuvânt s-ar fi cuprins și pentru moșiile de la raiaoa Hotinului, de a putea scoati bărbatul său, medelniceri' Ecovachi Carp, să fie numai a lui și că la alte locuri n-ar fi mai fost moșii de dizbătut decât numai aceli din raia, ci nu să stăpânea și că numai pentru acestea s-ar fi pus cuvântul acela la împărțală. Și iarăși(i), cum că numai pentru moșiile de la raia ar fi priimit medelniceriu Iacovachi de au luat fratele său, Ionașcu, doi moșii ci ar fi fost mai bune și pentr-aceasta nu s-ar fi socotind îndatorită a împărțăși pe cumnată-sa, Safta, din moșiile de la raiaoa Hotinului.

Însă vechilul ci s-au înfătoșat din partea Safti la giudecată au răspuns că pe vremea ci s-au făcut împărțala aceea, amândoi frații aceștiia era necăsătoriți și pentru moșiile de la Hotin nici să gândea a să scoate vreodată, nici să putea a să scrii numai pentru aceste(a) acel cuvânt, căci de ar fi fost numai pentru aceasta, n-ar fi fost trebuință a zice că i-au dat scrisoare [numai pentru moșiile de la Hotin]⁶² pe moșii rătăcite sau nedezbătute, ci ar fi scris curat că i-au dat scrisoare numai

⁵⁵ «dumneaei» tăiat și încercuit.

⁵⁶ «medelniceriu» scris ulterior, de aceeași mână, deasupra lui «Iacovachi».

⁵⁷ «numiților» scris ulterior, de aceeași mână, pe marginea actului.

⁵⁸ Omis.

⁵⁹ Formula «ghenari 15» a fost scrisă ulterior, de aceeași mână, deasupra rândului.

⁶⁰ Omis.

⁶¹ Cuvântul «Podlogeștilor», lectură nesigură.

⁶² Formula «numai pentru moșiile de la Hotin» a fost tăiată, ulterior, cu o linie.

pentru moșii de la părinți⁶³ și când să va întâmpla a ieși în stăpânire(a) moșinașilor de Moldova, să fie moșiile neamului lor, a Cârpeștilor, numai a medelniceriului Ecovachi, dar fiindcă scrii împărțala moșii rătăcite, să înțelege că pentru alte moșii din Moldova ci au fost nedizbătute s-au pus acel cuvânt, iar nu pentru moșii de la Hotin. Și au cerut vechilul ca să arăte med(elni)ce(reasa) scrisorile ci au luat medel(ni)ce(riul) când s-au făcut împărțala aceea și să vadă pentru câte moșii au fost și câți s-au dizbătut dintr-acelea. Și iarăși(i), câte au rămas nedizbătute.

Med(elni)ce(reasa) au dat samă că afară de scrisorile moșiilor numite la împărțală în partea medelniceriului Iacovachi Carp și afară de scrisorile moșiilor ci au scos de la Hotin, alte scrisori nu mai sânt. Și că de ori fi și fost mai multe scrisori și pentru alte moșii, nu le știe, fiindcă mai în anii trecuți(i), când trăia bărbatul său, medelniceriu', i s-au ars casa și atunci au ars și un sâpit cu scrisori.

Deci, socotind giudecata noima împărțalii pomenite, fiindcă nu lămurește să zică și pentru moșii de la Hotin, ci scrie numai pentru moșii rătăcite sau nedizbătute, acest cuvânt să înțelege curat pentru moșii din Moldova ci au fost în pricină de giudecată cu acei ci le stăpânea și a⁶⁴ le dizbătea, iar pentru moșiile de la Hotin acel cuvânt avea locul său pe vremea ce s-au făcut împărțala, când atuncea nici prin cuget nu trecea celor cu moșii de la Hotin că li vor mai câștiga în stăpânirea lor. Și fiindcă din cuvântul acesta a împărțalii, cu cari vra medelnicereasa să să apere de cerirea cumnată-sa, Safta jăluitoarea, să înțelege pentru moșiile nedizbătute din Moldova, și din izvodul di zăstre pomenit mai sus să vadă că au fost și alte moșii a Cârpeștilor, care nu sânt știute acum cu ce chip au ieșit de la neamul lor în stăpânirea celor ci le au, cunoscut lucru este că ori s-au scos dintr-însăle de cătră mede(lni)ce(riul) Ecovachi Carp și le-au înstreinat însuș(i) de la stăpânirea sa sau că au rămas nedizbătute și scrisorile încă s-au pierdut la ardirea casălor sale, la care întâmplare jăluitoarea Safta sau moștinatorii săi din Carp nu să supun a păgubi dreptul lor.

Drept aceea, am giudecat că jăluitoarea Safta și moștinatorii săi cu toată dreptatea să cade să-ș(i) tragă dreapă parte pe giumătate de moșii numite de la Hotin, însă, fiindcă la acea împărțală scrie că Ionașcu Carp ar fi luat moșii mai bune decât acele numite în partea medelniceriului Iacovachi Carp și jăluitoarea n-au putut încredința nici cu o dovadă că ar fi fost deopotrivă când s-au împărțit sau că în urmă medelniceriul Carp ar fi mai scos din acele nedizbătute și le-ar fi făcut deopotrivă cu cele din partea lui Ionașcu Carp, am hotărât să să puie la mijloc atât moșiile numite din Moldova ci să arată în partea amânduror fraților, cât și moșiile ci s-au scos de la Hotin și să <se>⁶⁵ împartă drept în doi, o parte întreagă să fii a medelniceresii Ilinca Carp și altă parte întreagă să fie a Saftii Cârpoai jăluitoarea și clironomii săi. Și după această împărțală, cât să va veni din moșiile de la Hotin în partea Saftii, să o ia în deplina sa stăpânire, de pe care să aibă a-ș(i) lua tot venitul din tot locul, după hotărârea ponturilor.

⁶³ Cuvintele «de la părinți», lectură nesigură. Formula «numai pentru moșii de la părinți» a fost scrisă, ulterior, de aceeași mână, pe marginea actului.

⁶⁴ Cuvântul «a», scris ulterior, de aceeași mână, deasupra rândului.

⁶⁵ Omis.

1812 mart(ie) 27.

Iscăliți:

Costachi Ghica logof(ă)t,
Costantin Balș logof(ă)t,
Sandul Sturza vel vistiernic,
Lupul Balș vornic,
Neculai Strătulat hatman,
Andrunachi Donici banu,
Theodor Balș vornic.

Întocmai, canțălearist Popov <m.p.>

Arhiva Națională a Republicii Moldova-Chișinău, fond nr. 220 (Colecția Gramote, inv. nr. 1, doc. nr. 971, copie. românească autenticată (21,7 x 34,9 cm cm), difolio, filigran, cerneală neagră.

5

26 iulie 1821

Perilipsis cu documentele satului Rujaviniți, din ținutul Hotinului (1441-1774)

Copie

De la Cometetul rânduist

Scrisori pentru moșii din ținut(ul) Hotinului, ci au arătat Costantin Șahân și vărul său Costandin Volcinschi din Bocovina.

Pol sat Rujavița

6949 <1441> săpt(em)v(rie) 29⁶⁶. Ispisoc de la Iliei și frații său Ștefan v(oe)vod, tălmăcit de polcovni[nu]cul Pavălu, cu ca[a]ri au meluit pe Caloian cu un sat în ținut(ul) Hotinului, anume Rujavița.

7087 <1579> av(gu)st 7⁶⁷. Ispisoc ci nu să cunoaști de la ca[a]ri domnu esti, lipsându o pa[a]rti, tălmăcit de pit(a)r(ul) Ioan, cu cuprinderi că au dat și au

⁶⁶ Ediții: *Documenta Romaniae Historica. A., Moldova*, vol. I (1384-1448), întocmit de C. Cihodaru, I. Caproșu, L. Șimanschi, București, Editura Academiei, 1975, p. 303-305, doc. nr. 217 (text slav și trad.). În continuare: **DRH.A.**; Mihai Costăchescu, *Documente moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, publicate de ~, vol. II (1438-1456), Iași, Viața Românească, 1932, p. 85 (rez. după *Creșterea colecțiilor*, 1910, p. 263, cu data de zi: «9»), Damian P. Bogdan, *Acte moldovenești dinainte de Ștefan cel Mare*, București, Fundația Regele Carol I, 1938, p. 39-43 (text slav și trad.); **DIR.A., veacul XIV-XV**, vol. I (1384-1475), București, Editura Academiei RPR, 1954, p. 177-178 (trad.).

⁶⁷ Ediții: Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade (Documente slavo-române între 1546-1587)*, vol. XIX, Iași, Viața Românească S.A., 1927, p. 121-122, nr. 88 (rez.); *Catalogul documentelor moldovenești din*

întărit slugii (lipsi) din giunăta[a]te de sat Rujaviniți o giunăta[a]ti, ci ș-au fost cumpăra[a]t-o el de la (lipsă), ficiorii <lui>⁶⁸ Auraliță⁶⁹, nepoții lui Rujavițov⁷⁰.

7095 <1587> av(gu)st 1^{iu} ⁷¹. Ispisoc de la Petru v(oie)vod, tălmăcit tij de pit(a)r(ul) Ioan, cu cuprindiri că Dragoș și sora lui, Solomiia⁷², copii(i) lui Alița⁷³, și nepotul lor de frati, Griga aprodul, ficiorul Iurșii⁷⁴, nepoți și strănepoț(i) Stanii⁷⁵, fetii lui Căliian⁷⁶, au vândut lui Andriica vătavul⁷⁷, din giunăta[a]ti satului Rujavinița⁷⁸, <din partea>⁷⁹ ce din sus, din patru părți, trii părți, părți din gios, cu locuri de mori⁸⁰, din uric de întăritură ci au avut bunica lor, Stana, fata lui Căliian, de la bătrânul Ștefan v(oie)vod. Și iarăși, Lupul, ficiorul Tudurii⁸¹, nepotul Marii, strănepot a lui⁸² Vasco, prestrănepot a numitii Stanii⁸³, fetii lui[a] Căliian, încă au vândut lui Andriica vătavul din giunăta[a]te ce din gios din satul Rujaviniții, din al triile parti, o giunăta[a]te, parti ce din sus, tot dintr-acelaș dris.

7105 <1597> maiu 2⁸⁴. Mărturii de la Gheorghii pârălabul de Hotin, tălmăcită tij de pit(a)r(ul) Ioan, cum că Toader, ficiorul Gafii⁸⁵, nepot lui Alița⁸⁶, strănepotul Stanii⁸⁷, fetii lui Căliian⁸⁸, au vândut rudii sali, lui Dumitru Huscovici⁸⁹, din giunăta[a]te din satul Rujavinița⁹⁰, o a patrăle pa[a]rti. Și iarăș(i), Magda și surorale ei, Alexandra, și Sofiica⁹¹ și Nastea⁹², fetili Dorohanii⁹³, nepoatili lui Vasco, și nepoatilor <lor>⁹⁴ de sor(ă), Irina, fata Anii⁹⁵, iarăș(i) nepoata

---

Direcția Arhivelor Centrale, Supliment I (1403-1700), întocmit de Maria Soveja, Mihai Regleanu, Doina Tincușcu, Marcel Ciucă și Gabriela Birceanu, DGAS, București, 1975, p. 74, nr. 132 (rez.). În continuare: CDM.SI.

⁶⁸ Omis.

⁶⁹ În rez. publicat de Ghibănescu și în rez. publicat în **CDM.SI**: «Alexa».

⁷⁰ În rez. publicat de Ghibănescu: «Rujavinițului», iar în rez. publicat în **CDM.SI**: «Rujavinițului».

⁷¹ Ediții: **CDM.SI**, p. 79, nr. 154 (rez.).

⁷² În rez. publicat în **CDM.SI**: «Solomia».

⁷³ În rez. publicat în **CDM.SI**: «Alexa».

⁷⁴ În rez. publicat în **CDM.SI**: «Iurșcăi».

⁷⁵ În rez. publicat în **CDM.SI**: «Stanei».

⁷⁶ În rez. publicat în **CDM.SI**: «Cloian (Chilion)».

⁷⁷ În rez. publicat în **CDM.SI**: «Andreica vataf».

⁷⁸ În rez. publicat în **CDM.SI**: «Rujaviniți».

⁷⁹ Omis. Completat după rez. publicat în **CDM.SI**.

⁸⁰ În rez. publicat în **CDM.SI**: «locuri de moară».

⁸¹ În rez. publicat în **CDM.SI**: «Tudorei».

⁸² În rez. publicat în **CDM.SI**: «strănepotul lui».

⁸³ În rez. publicat în **CDM.SI**: «prestrănepotul Staniei».

⁸⁴ Ediții: **CDM.SI**, p. 85, nr. 179 (rez.).

⁸⁵ În rez. publicat în **CDM.SI**: «Gafiei».

⁸⁶ În rez. publicat în **CDM.SI**: «Alexa».

⁸⁷ În rez. publicat în **CDM.SI**: «Stanei».

⁸⁸ În rez. publicat în **CDM.SI**: «Caloian (Chilion)».

⁸⁹ În rez. publicat în **CDM.SI**: «Dumitru Gânscovi (Huscovici)».

⁹⁰ În rez. publicat în **CDM.SI**: «Rujaviniți».

⁹¹ În rez. publicat în **CDM.SI**: «Sofia».

⁹² În rez. publicat în **CDM.SI**: «Nastasia».

⁹³ În rez. publicat în **CDM.SI**: «Dorohanei».

⁹⁴ Omis.

⁹⁵ În rez. publicat în **CDM.SI**: «Anei».

Dorohani⁹⁶, și strănepoata lui Vas[s]co, toț(i) nepoț(i)⁹⁷ Stanii⁹⁸, fetii⁹⁹ lui Căliian¹⁰⁰, încă au vândut nepotului lor, lui Dumitru Huscovici¹⁰¹, din giunăta[a]ti din satul Rujavința¹⁰², din al triile parti, din opt părți, cinci părți.

Asupra căruia iasti și ispisoc de la Irimie Movila v(oie)vod, tot dintr-acel an <1597>, maiu 28, tălmăcit tij de pit(a)r(ul) Ioan, arătând pentru cei dintâi vânzători că din giunătaate satului ce din sus, au vândut o al patrăli parti, parte¹⁰³ ce din sus, și la cei de al doili vânzători mai adăogând pă un Gligorce și <pe>¹⁰⁴ fratrii său, Mătieș, și zăcând din¹⁰⁵ al triili parti, din giunăta[a]ti satului Rujavința, din giunăta[a]te ci din gios, din opt părți, șasă părți[i].

<1603>¹⁰⁶ dec(he)mv(rie) 17. Măturii de la Gheorghii pârcălabul de Hotin, tălmăcită tij de pit(a)r(ul) Ioan, cum că Drăghina, fata Vasutcăi, nepoata lui Vasco, strănepoata Stanii, fetii lui Căliian, au vândut nepotului său, lui Dumitru Huscovici, din a trii<a>¹⁰⁷ parti din giunăta[a]ti <de>¹⁰⁸ sat Rujavința, o a patrăle pa[a]rti.

Esti întăritură de la Stroici vel log(o)ff(ă)t, din 7111 <1603> săpt(e)mv(rie) 21.

<1603>¹⁰⁹ Săpt(emv(rie) 17. Zapisu' tălmăcit tij de pitar(ul) Ioan, de la Dumitru Ciudinschii, mătuși-sa Drăghina și sora lui Năstasca cu ca[a]ri au vândut rudii lor, lui Dumitru Gânscoici, din giunăta[a]ti den sat Rujavința, o al patrăli parte, parte ce(a) din gios.

Esti și întăritură de la Gheorghii pârcălabul de Hotin, din 7111 <1603> săpt(em)v(rie) 17.

7107 <1599> mart(ie) 29¹¹⁰. Scrisoari de la Stroici log(o)ff(ă)t, tălmăcită tij de pita[a]riu' Ioan, cum că[ă] Dumitru Gânscă¹¹¹ i-au dat în[n]apoi¹¹² toți banii deplin ci i-au fostu dat pentru niști părți de Piribicăuți¹¹³ și pentru parte lui Ghigoescul¹¹⁴ din Rujavinți¹¹⁵; și i-au dat lui înapoi și ispisocili ci au fostu făcuti pe aceli părți din Biribicăuți¹¹⁶ (lipsă) și din Rujavință, ci au fostu cumpărat de la

⁹⁶ În rez. publicat în *CDM.SI*: «Dorohaneii».

⁹⁷ În rez. publicat în *CDM.SI*: «strănepoții».

⁹⁸ În rez. publicat în *CDM.SI*: «Stanei».

⁹⁹ În rez. publicat în *CDM.SI*: «fata».

¹⁰⁰ În rez. publicat în *CDM.SI*: «Caloian (Chilion)».

¹⁰¹ În rez. publicat în *CDM.SI*: «Dumitru Gânscoici (Huscovici)».

¹⁰² În rez. publicat în *CDM.SI*: «Rujaveniți».

¹⁰³ «parte» scris deasupra rândului.

¹⁰⁴ Omis.

¹⁰⁵ «din» corectat din «și».

¹⁰⁶ Datat după întăritura lui Stroici, din 21 septembrie 1603.

¹⁰⁷ Omis.

¹⁰⁸ Omis.

¹⁰⁹ Datat după mărturia lui Gheorghie pârcălabul de Hotin, din 17 septembrie 1603.

¹¹⁰ Ediții: *CDM.SI*, p. 86, nr. 187 (rez.).

¹¹¹ În întărirea domnească din 30 martie 1599: «Dumitru Huscovici» [*DIR.A, veac XVI*, vol. IV (1591-1600), p. 255-256, doc. nr. 315].

¹¹² În rez. publicat în *CDM.SI*: «i-a întors».

¹¹³ În rez. publicat în *CDM.SI*: «Perebnicăuți».

¹¹⁴ În rez. publicat în *CDM.SI*: «Gheorghe».

¹¹⁵ În rez. publicat în *CDM.SI*: «Rujaveniți».

¹¹⁶ Așa în text.

Isac Ghigoescul¹¹⁷ și de la giupâne(a)sa lui. Iar zapisul nu l-au dat, fiindcă nu l-au putu[tu]t găsi, ci găsându-l el, îl va rupi. Iar uricili ci i-au dat vânzător[i]ului, le-au dat în mâna lui Dumitru Gânscă.

Asupra căruia iasti și ispisoc dintr-acei an <1599>, mart(ie) 30¹¹⁸, de la Irimii Movila v(oie)vod, tălmăcit tij de pit(arul) Ioan, în cari să arată că parte(a) din Rujaviņi¹¹⁹ au fostu al șasăli parti din giumāta[a]ti de sat, cari au fost cumpărat-o Stroici vel log(o)f(ă)t de la Paraliia¹²⁰, fata Maricăi, nepoata lui Vasco Hârjăvineani¹²¹.

7110 <1602> mart(ie) 2¹²². Ispisoc de la Irimii Movable (sic!) v(oie)vod, tălmăcit tij de pit(arul) Ioan, întăritoriu lui Dumitru Gânscoviici pe daniia mătușilor lui, Alefīdra¹²³ și sora ei, Sofīca, fetili lui Ivanoșco¹²⁴ și a Dorohanei, nepo(a)tili lui Fedoșco¹²⁵, strănepoatili Stanii, fetii lui Căliian¹²⁶, pentru parte(a) lor ci să va alegi din satul Cerlina și din satul Rujaviņa¹²⁷ și dintr-alti ocini, pe unde au avut, din uric de cumpărătură ci au avut moșul lor, Fedoșco, de la bătrânul Stefan v(oie)vod și din uric di-ntăritură ci au avut prebuna¹²⁸ lor, Stana, fata lui Căliian, iarăș(i) de la același domn.

<1601>¹²⁹ noiēm(v)rie) 19¹³⁰. Zapisu tăl[u]măcit tij de pit(arul) Ioan, cu ca[a]ri Machidon¹³¹, ficiorul lui Voloconțu¹³² din Cerlina ce Ma[a]ri, au vândut lui Vasili, ginirili lui Gânscă, parte(a) lui ci să va alegi din satul Rujaviņa¹³³.

7147 <1639> av(gu)st 8¹³⁴. Ispisoc de la Vasili v(oie)vod, tălmăcit tij de pit(arul) Ioan, întăritoari pe împărțala ci au făcutu giupâne(a)sa Grăpina fiilor săi, arătându că în parte(a) lui Vasili Vartic și a surorăi sali, Ana, s-au vinit satul Rujaviņi¹³⁵ și al triile pa[a]rti din satul Cerlina¹³⁶, să stăpâne(a)scă amândoi la un

¹¹⁷ În rez. publicat în *CDM.SI*: «Isac Băcioc».

¹¹⁸ Ediții: *DIR.A, veac XVI*, vol. IV (1591-1600), București, Editura Academiei, 1952, p. 255-256, doc. nr. 315 (trad. întăririi domnești, din 30 martie 1599).

¹¹⁹ În trad. publicată în *DIR.A, veac XVI*, vol. IV (1591-1600): «Hârjaveni».

¹²⁰ În trad. publicată în *DIR.A, veac XVI*, vol. IV (1591-1600): «Parasiia».

¹²¹ În trad. publicată în *DIR.A, veac XVI*, vol. IV (1591-1600): «Hârjavinschi».

¹²² Ediții: *CDM.SI*, p. 91, nr. 206 (rez.).

¹²³ În rez. publicat în *CDM.SI*: «Alexandra».

¹²⁴ În rez. publicat în *CDM.SI*: «Ivanușca».

¹²⁵ În rez. publicat în *CDM.SI*: «Fedușco».

¹²⁶ În rez. publicat în *CDM.SI*: «Caloian (Chilion)».

¹²⁷ În rez. publicat în *CDM.SI*: «Rujaveniți (Rujenți)».

¹²⁸ În rez. publicat în *CDM.SI*: «prebunica».

¹²⁹ Datat după rez. din fd. Sever Zotta, publicat în *CDM.SI*, p. 91, doc. nr. 204.

¹³⁰ Ediții: *CDM.SI*, p. 91, nr. 204 (rez.).

¹³¹ În rez. publicat în *CDM.SI*: «Machedon».

¹³² În rez. publicat în *CDM.SI*: «Volicoută (?)».

¹³³ În rez. publicat în *CDM.SI*: «Rujaveniți (Rujinți)».

¹³⁴ Ediții: *DRH.A.*, vol. XXV (1639-1640), întocmit de Nistor Ciocan, Dumitru Agache, Georgeta Ignat și Marius Chelcu, București, Editura Academiei, 2003, p. 203-204, doc. nr. 197 (trad. ro. făcută de Ion Stamate pit(ar), în Iași, la 4 mai 1809 [și păstrată la BAR-București (fost la DANIC-București, fond Documente istorice), pach. DXCII, doc. nr. 224]; *CDM.SI*, p. 197, nr. 586 (rez.).

¹³⁵ În trad. publicată în *DRH.A.*, vol. XXV: «Hârjăvinții», iar în rez. publicat în *CDM.SI*: «Rujaviņi».

¹³⁶ În trad. publicată în *DRH.A.*, vol. XXV: «Cerenia».

loc, în doai. Iar Lupului și surorii lui, Irinii, li s-au vinit satul Piribicăuții¹³⁷ și al triile parte din satul Rujavinița¹³⁸, să stăpâne(a)scă iarăș(i) în doai¹³⁹.

Esti o mărturii hotarnică din 1774, apr(ilie) 11, arătându despărțire(a) întri Unut și întri Rojaviniți.

7151 <1643> mai 14¹⁴⁰. Zapisu de la Grăpina Prodăneasă arătând cum s-au învoit cu Avram de la Lucăcești¹⁴¹, moșu' cuconilor lui Varticu, după moarte(a) lui Varticu, ficiorul ei, precum au poftit Avram cu fimeia¹⁴² lui, Irina, giupâne(a)sa lui Varticu, și cuconii lui, adică au poftit de la numita Grăpina o parti de ocină din Șijcăuți¹⁴³, a triia parti din sat, cu tot locul, și cu heleșteu, ca să fie ace(a) pa[a]rți înpotriva celorlalti ocini, cum au iubit¹⁴⁴ ei să fie cătră sat, cătră Cârstești¹⁴⁵. Iar celelalti ocini s-au vinit în parte(a) celorlalti ficii, anumi Biribicăuții¹⁴⁶ și Rujavinița¹⁴⁷, sa[a]ti întregi¹⁴⁸, și giumăta[a]ti de sat Cerlina Ma[a]rji¹⁴⁹, la trii ficii, anumi Lupul Talpă comes¹⁵⁰, și Anița și Irina, cari aceștiia să nu aibă treabă la parte(a) din Șijcăuți(i), precum și cuconii, ficii(i) ei, a lui Varticu¹⁵¹, să n-aibă treabă la celelalti, tocmind și înpărțindu și¹⁵² pe acei trii ficii, a ei, adică: Lupu Talpă comes¹⁵³, să ții giumăta[a]ti de sat de Piribicăuți¹⁵⁴, și a triia parti de Rujaviniți¹⁵⁵, și ginirili ei, Gavrilaş cu fata ei, Irina, să ții asămine giumăta[a]ti de sat de Piribicăuți(i)¹⁵⁶ și a triia parti de Rujaviniți¹⁵⁷, și ginirili ei, Badiul cu fata ei,

¹³⁷ În trad. publicată în *DRH.A.*, vol. XXV: «Peribicăuții», iar în rez. publicat în *CDM.SI*: «Perebicăuți (Prebnicăuți)».

¹³⁸ În trad. publicată în *DRH.A.*, vol. XXV: «al triilea parte din satul Șijcăuți», iar în rez. publicat în *CDM.SI*: «a treia parte din Șijcăuți».

¹³⁹ În trad. publicată în *DRH.A.*, vol. XXV, urmează pasajul: «ca să aibă a stăpâni după cum însuși maica lor i-au tocmit. Iar după moartea ei, să nu aibă ficiorii ei a să mai trage la giudecată pentru acele ocini, nici odinioară. Și într-alt chip să nu fie. Însuși domnul a poruncit. Gavril vel logofet».

¹⁴⁰ Ediții: Gh. Ghibănescu, *Surete și izvoade. Documente slavo-române*, vol. III, Iași, Tipografia «Dacia» Iliescu, Grossu & Comp., 1907, p. 290-291, nr. 164 (nr. 6) (trad. ro); *DRH.A.*, vol. XXVII (1643-1644), întocmit de Petronel Zahariuc, Cătălina Chelcu, Marius Chelcu, Silviu Văcaru, Nistor Ciocan și Dumitru Ciurea, București, Editura Academiei, 2005, p. 100, doc. nr. 94 (trad. ro, reeditare după Ghibănescu); *CDM.SI*, p. 209, nr. 631 (rez.).

¹⁴¹ În trad. publicată în Ghibănescu, *Surete* și în rez. publicat în *CDM.SI*: «Lucăceni».

¹⁴² În trad. publicată în Ghibănescu, *Surete*: «fata», iar în rez. publicat în *CDM.SI*: «fica».

¹⁴³ În trad. publicată în Ghibănescu, *Surete*: «fata», iar în rez. publicat în *CDM.SI*: «Șijcăuți».

¹⁴⁴ „Probabi greșit, în loc de «dorit»-n.ed. *DRH.A.*, vol. XXVII.

¹⁴⁵ În trad. publicată în Ghibănescu, *Surete*: «Cristești».

¹⁴⁶ Așa în text. În trad. publicată de Ghibănescu: «Peribicăuții», iar în rez. publicat în *CDM.SI*: «Perebicăuți (Prebnicăuți)».

¹⁴⁷ În trad. publicată în Ghibănescu, *Surete*: «Rujavinții», iar în rez. publicat în *CDM.SI*: «Rujaviniți».

¹⁴⁸ În trad. publicată în Ghibănescu, *Surete*: «satu întreg».

¹⁴⁹ În trad. publicată în Ghibănescu, *Surete*: «Cerlina cea Mare», iar în rez. publicat în *CDM.SI*: «Cerlina cea Mare».

¹⁵⁰ În trad. publicată în Ghibănescu, *Surete*: «comis».

¹⁵¹ În trad. publicată în Ghibănescu, *Surete*: «precum și ficiorii cuconului ei, Vartic».

¹⁵² În trad. publicată în Ghibănescu, *Surete*: «întărindu-i».

¹⁵³ În trad. publicată în Ghibănescu, *Surete*: «comis».

¹⁵⁴ În trad. publicată în Ghibănescu, *Surete*: «Peribicăuți».

¹⁵⁵ În trad. publicată în Ghibănescu, *Surete*: «Rujaviniți».

¹⁵⁶ În trad. publicată în Ghibănescu, *Surete*: «Peribicăuți».

¹⁵⁷ În trad. publicată în Ghibănescu, *Surete*: «Rujaviniți».

Anița, să ții a triia parti de Rujaviniți¹⁵⁸ și giunăta[a]ti de sat de Cerlena Ma[a]ri¹⁵⁹. Și niști zapisă ci au făcut Bolcovichii¹⁶⁰ (sic!) vodă lui Varticu și Lupului Talpă, să nu să cre(a)ză, ci să să rupă ori la cini va¹⁶¹ fi.

Dar la poroșnicu' Ioniți O<u>¹⁶²at, ginirili lui Mihălachi Talpă, și la pit(arul) Ghiorghei Proca, nepot lui Talpă, s-au văzut o scrisoare din 7163 <1655> maiu 20 de la Antimiiasa, giupâne(a)sa lui Isac, soră-sa, Acsânia, giupâne(a)sa lui Toderășcu Jora sulger, fetili lui Vasili Varticu, nepoatili Grăpinii, strănepo(a)tili lui Gânscă uricariul și a Măricăi Gânsco(a)i, și cu Andronicu Badiul, ginirili Grăpinie(i), a fetii Gânsco(a)i, și Vasili, ficiorul lui, ci au fost comes, ficiorul Grăpinei, și Irina Pospălo(a)i, fata Grăpinii, cu cuprindiri cum s-au învoit frățăști și s-au împărțit cu toati ocinili ci sânt de pi moașa lor, Grăpina, fata Gânsco(a)i. Și au vinit în parte(a) Antimiei, giupâne(a)sa lui Isacu, și a suroră-sa, Vasălca, giupâne(a)sa lui Toderăș Jora sulger, fetili lui Vasili Varticu, giunăta[a]ti de sat Rujavinița și a patra parti de Cerlina, cu eleșteu; și a lui Andronicu Badiul, ginirili Grăpinii, s-au vinit giunăta[a]ti de sat de Rujaviniți și a patra parte din Cerlina, cu eleșteu; și lui Vasili, ficiorul Lupului, ci au fost comes, nepotul Grăpinei, s-au vinit giunăta[a]ti de sat de Piribicăuții și giunătăti din a triia parti din sat Șăjcăuții; și Irinii Pospălo(a)i, fetii Grăpinie(i), s-au vinit giunăta[a]ti de sat de Piribicăuți și giunăta[a]ti din a trii(a) parti de Șăjcăuți. Însă ace(a) giunăta[a]ti de sat Piribicăuții și giunăta[a]t(i) di a tria parti de Șăjcăuți ci au vinit Irinii Pospălo(a)i, fetii Grăpinii, au luat nepotul său Vasili, ficioru' Lupului comisu pentru că au răscumpărat-o de la tătară, dând 400 de taleri. Și de să vor și afla nescaiva dresă sau zapisă făcute de împărțală de mo(a)șa lor, Grăpina, sau de ficiorii ei, să nu să cre(a)ză, ci să să rupă, fiindcă această împărțală au făcut-o mai apoi de toati împărțările înainte(a) lui Coștasco Moțoc părcălab de Hotinschi și altora, fiind încredințată cu multi iscălituri. Adică, din scrisoare aceasta să dovedești că lui Andronicu Badiu, ginirili Grăpinii, din cari zăc că să tragu cei de sus arătați, să ia vinit numai pi giunăta[a]ti de sat Rujavinița, iar ceialantă giunăta[a]ti de sat au trasu dum(neahu)i banu' Arghiri Cuza, cu o împărțală din 7229 <1721> fevr(uari)e 15, între Ion Sturza vor(ni)c, Safta spătăro(a)i a lui Dumitrașcu Cuza spat(ar), Anița a lui Irimica Jora căp(i)t(an), Solomon Botez șătrar și Sandul Sămon, în cari, în parte spătăresăi Saftii Cuzo(a)i, zăci ș(i) pol sat Rujavinița, la Hotin.

7199 <1691> iuni(e) 12. Scrisoare de la Arsăni Volcinschi că au dat giniriliu său, Sandului poroșnicului, adică Mohorătului, și fiicii sali, Vasălchii, din giunăta[a]ti de sat Rujavinița, a tiia parti, pentru că au dat pe fiica sa goală. Ș(i) nimini dintr-alți frați să n-aibă treabă la acel locu. Iar ginirili său și fiica sa să aibă treabă la toate moși(i)li dinpreună cu toți frații, a ține frățăști.

7210 <1702> săpt(emvrie) 15. Copie adevărată în Bocovina de pe un zapis a lui Ghiorghei Badiul și a surori-sa, Vasălcai, arătând cum s-au învoit amândoi ș(i) au vândut cumnatului lor, Sandului căp(i)t(an), Mohorătului, parte(a) lor din Rujaviniți, din giunăta[a]ti de sat, a triia parti.

¹⁵⁸ În trad. publicată în Ghibănescu, *Surete*: «Rujaviniți».

¹⁵⁹ În trad. publicată în Ghibănescu, *Surete*: «Cerlica cea Mare».

¹⁶⁰ În trad. publicată în Ghibănescu, *Surete* și în rez. publicat în *CDM.SI*: «Barnovschi».

¹⁶¹ În trad. publicată în Ghibănescu, *Surete*: «vor».

¹⁶² Omis.

<de a doua mână:>

1809 dec(em)v(rie) 1.

Iscăliți: Theodor Balș vor(ni)c, Dumitrachi Bogdan vor(ni)c, Ioan Ghic(a) pah(arnic).

Departamentu' Pricinilor Streine

Această copie este din cuvânt în cuvânt întocma di pi copie ce s-au oprit în comitet de pe adiverința urighinal(ă), care să află la Enachi Volcenschii și Ștefan Șahânul din Bocovina. Pentru aceea, s-au adiverit de cătră noi.

1818 mart(ie) 2

Andronachi Donici vor(ni)c <m.p.>

L(oc) P(ecete) M(are).

Întocma cu copie de pe adiverința Comitetului, Vasili Danu <m.p.>

<de a treia mână:>

Comisiia hotărâturi(o)r țin(u)t(u)lui Hotinu

Copiia aceasta s-au posleduit din cuvânt în cuvânt și găsindu-să întocmai cu orighinalu', s-au încredințat cu iscăliturili cilenului Comisiei și a arbitrilor¹⁶³. Anul 1821, iul(ie) 26 zile.

<de alte mâini:>

Cilenu Ștefan Ghica <m.p.>

Arbitru, Th(o)ad[d]ero Hăjdău <m.p.>

Arbeter, Vas(i)le Tăutu <m.p.>

No 4¹⁶⁴ ...¹⁶⁵ Beldiman¹⁶⁶ <m.p.>

1809 dechemvrie 1

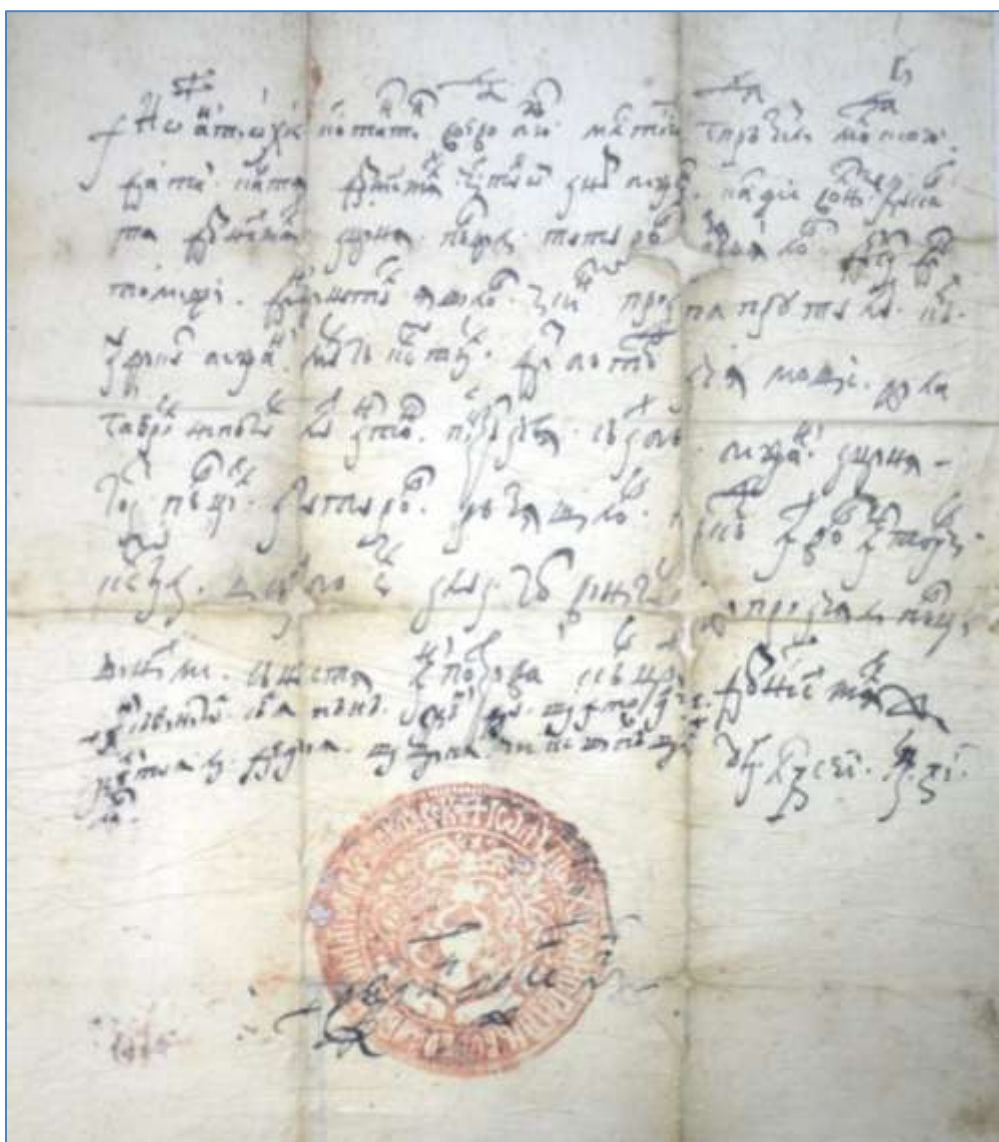
Arhiva Națională a Republicii Moldova-Chișinău, fond nr. 220 (Colecția) Gramote, inv. nr. 1, doc. nr. 969, copie. românească autenticată (21 x 33,5 cm), 4 file, fără filigran, cerneală neagră.

¹⁶³ Formula «cilenului Comisiei și a arbitrilor» a fost corectată de mâna lui Ștefan Ghica, după ce scrisul anterior a fost răzuit.

¹⁶⁴ «4» scris în locul lui «10», care a fost tăiat cu o linie.

¹⁶⁵ Indescifrabil.

¹⁶⁶ «Beldiman», lectură nesigură.

Doc. nr. 2. Cartea domnească a lui Antioh Cantemir, din 1707 (7215) aprilie 17.

DOCUMENTE PRIVITOARE LA ISTORIA MĂNĂSTIRII SECU DIN A DOUA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XVII-LEA (I)

Costin CLIT

Trecutul Mănăstirii Secu a stat în atenția istoricilor¹, de-a lungul timpului fiind publicate numeroase documente de către V. A. Urechia², H. Tikin³, Nicolae Iorga⁴, Narcis Crețulescu⁵, Dionisie Udișteanu⁶, George Potra⁷, Emil Diaconescu⁸, Vasile Mihordea, Ioana Constantinescu, Corneliu Istrati⁹ sau în colecțiile consacrate în mediul de cercetare¹⁰. Lista editorilor nu este epuizată. O parte a documentelor referitoare la ȧiganii Mănăstirii Secu au fost publicate în paginile revistei „Prutul”¹¹ și republicate în „Buletinul informativ al Simpozionului Național Rolul Mănăstirii Secu în viața religioasă a ȧării Moldovei”¹².

Documentele pe care le publicăm sunt din Fondul Mănăstirea Neamȧul, aflat până în 2012 la Arhivele Naționale Istorice Centrale din București, de unde a fost transferat în custodia celor de la Iași. În demersul nostru ne-am folosit de rezumatele și cotele documentelor respective publicate în *Catalogul documentelor*

---

¹ Pentru o bibliografie mai detaliată a se vedea Nicolae Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova*, București, Direcția Patrimoniului Cultural Național Biblioteca Monumentelor Istorice din România, 1974, p. 750-753.

² *Autografele lui Varlaam Mitropolitul*, în „Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunei Istorice”. Seria II, tom X, 1887-1888.

³ *Un zăpis al m-rii Secului din 1676*, în „Arhiva”, Iași, I, 1889-1890, p. 244-246.

⁴ *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, VII, *Cărți domnești, zăpise, răvașe*, București, Stabilimentul grafic I.V. Socecu, 1904 (regește și rezumate).

⁵ *Inscripțiile sf. M-ri Neamȧul și Secul* în „Arhiva”, Iași, XX, 1909, p. 87-90, 233-239 și 1910, p. 37-41, 86-88, 242.

⁶ *Graiul evlaviei străbune*, I. *Inscripții și însemnări de la Secu. (Contribuții pentru o monografie istorică)*, Cernica, 1939, LVI + 79 p.; Idem, *M-rea Secu. Mărturii documentare culese de la Arhivele Statului București*, Cernica, 1941, 32 p.

⁷ *Contribuțiuni la istoricul țiganilor din România*, București, Fundația Regele Carol I, 1939; ediția a doua publicată de editura Curtea Ceche Publishing, București, 2001.

⁸ *O importantă donație a mitropolitului Varlaam făcut m-rii Secul*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, XXXIII, 1957.

⁹ *Documente privind relațiile agrare în veacul al XVIII-lea*, vol. II, București, Editura Academiei Române, 1966, vol. II (a se vedea indicele).

¹⁰ *Catalogul documentelor moldovenești din Arhiva Istorică Centrală a Statului*, vol. I-V (a se vedea indicele); *Documente privind istoria României*, A. Moldova, *Documenta Romaniae Historica*, A. Moldova.

¹¹ Costin Clit, *Documente privind istoria Mănăstirilor Secu și Neamȧ*, (I), în „Prutul”, Serie nouă, Anul IV (XIII), nr. 2 (54) / 2014, p. 39-57; (II), Anul V (XIV), nr. 1 (55) / 2015, p. 87-105; (III), Anul V (XIV), nr. 2 (56), p. 135-151; (IV), Anul VI (XV), nr. 1 (57) / 2016, p. 155-174 (114 documente dintre 14 iunie 1654 și 19 iulie 1786).

¹² I, 2014, p. 10-20; II, 2016, p. 7-86.

moldovenești din Arhiva Istorică Centrală a Statului, volumul III. Din cele 48 de documente pe care le prezentăm acum, cinci au mai fost publicate, la care mai adăugăm câteva registre și rezumate.

Cu aceste documente și altele pe care intenționăm să le publicăm în viitor, istoria Mănăstirii Secu și a satelor pe care le-a stăpânit va putea fi scrisă mai bine și din alte perspective.

Remarcăm cărțile domnești de la Gheorghe Ștefan (4), Gheorghe Ghica (5), Ștefăniță Lupu (2), Evstratie Dabija (8), Gheorghe Duca (1), Ștefan Petriceicu (1), Dumitrașcu Cantacuzino (2) și Antonie Ruset (3), la care adăugăm documentele de la mitropolitul Varlaam, care a făcut danie Mănăstirii Secu, la 18 august 1657, prisaca din Dealul lui Vodă, cu 4 fălci de vie, cramă și pivniță, prisaca din Giulești și de la Colibița, satul Borcești cu două mori, satul Brătuleți, două mori la Putna, lângă satul Cofești, în Vadul lui Procopie și parte din averea sa. Mănăstirea Secu a beneficiat și de dania Catrinei, sora mitropolitului Varlaam, soția lui Căzacul (documentul nr. 24).

Importante sunt și documentele legate de Costantin Batiște, cel care se iscălea în grafie latină la 11 mai 1657, nepot de fată lui Nistor Ureche, marele vornic, în călugărie numit Nicodim monahul, care acordă Mănăstirii Secu pentru pomenire dania din 20 ianuarie 1665, anume satul Brătești, din ținutul Roman, din câmp, pădure, cu vad de moară în Siret, bălți de pește, locuri de prisăci și heleșteu. Era fiul Măricuții, sora lui Nestor Ureche, ctitorul Mănăstirii Secu, unde sunt înmormântați. Actul de danie este încheiat în fața verilor săi, Vasilașco și Alexandra Ureche, și a nepoatei sale Alexandra, fiica lui Neculai Ureche. Mai reținem dăruirea moșiei Ciurilești, de la ținutul Tutova, ce se învecina cu Polițanii și Tomeștii, Mănăstirii Sfânta Vineri din Iași de către Nicodim Batiște, „*nepotul lui Ureche vor(ni)c*”¹³.

Identificăm nume de episcopi, egumeni, călugări, preoți, șoltuzi, vătavi de pușcari.

O părțică din trecutul lor, prin menționarea martorilor sau a mărturiilor hotarnice, își regăsesc localitățile Bacău, Bălțătești, Bălușești, Borcești, Boțești, Brătulești, Căpotești, Cârstești, Cofești, Curechești, Frâncești, Giurgești, Grumăzăști, Huhurezi, Jidești, Mărgineni, Mânjești, Netezi, Oprișani, Osânzeni, „Podul Aileloae”, Urecheni, Rătești, Românești, Rușciori, Strâmbi, Șcheia (târgul), Solomonești, Târgoveți, Târpești, Târgu Frumos, Târgu-Neamț, Todirești, Țolici, Valea Albă, Vânători, Vindăoani, Vorovești și altele, dar și mănăstirile Agapia, de la Cetate, Hangu și Neamț.

DOCUMENTE

1. 1654 (7162) ianuarie 24. *Gheorghe Ștefan voievod, la jalba lui Varlaam, fostul mitropolit, poruncește pârcălabilor, deșugubinarilor, leoașilor și zloțașilor să nu învăluiască sătenii din Borcești și Brătuleți, sate ale Mănăstirii Secu, ținutul*

---

¹³ ANI, Fond Mănăstirea Răchitoasa, XIII / 4; BAR, Colecția Documente istorice, DLXV / 68.

Neamț, să nu-i globească, nici să-i prade pentru minciuni, iar dajnicii de ținut să nu oprească dobitoacele celor ce-și plătesc dajdia.

† **Ио Георгие Стефан воевода, г(о)сп(о)даръ Земли Молдавской.** Scriem domnia mea la slugile domniei mele la pârcălabii și la deșugubinari de ținutul Neamțului. Dămu-v(ă) știre că domniei mele s-au jeluit părintele și rugătoriul domniei mele Varlaam mitropolitul ce-au fost de Suceav(a), zâcându svenția sa că ar(e) doao sate anume Borceștii și Brătuleții acolo la Neamțu, iar voi hie pentru ce menciuni mărgeți de-i globiți și prădați oamenii. Pentr-aceia deaca veți vedea cartea domniei mel(e) iar voi să n-aveți a globi și a prăda oamenii pentru minciuni, iar de să vor afla nescav furi sau tâlhari însă să nu hie cu năpaste, să-i prindeți și să-i aduceți la domnia mea, iar mai mult să nu-i învăluiți. Așijdere și voi zlotași și leoași să nu învăluiți oamenii, pentru cei mai săraci, ce carii să vor plăti și vor avea la voi dobitoaci să nu le opriți dobitocul, pentru cei săraci ce n-au cu ce plăti. Așijdere și voi dajnici de acel ținut deaca-ș vor plăti acei sătēni dajdea lor să nu le opriți dobitocul pentru alți oameni sau pentru alte sate, ce deaca să plătescu să hie în pace. Dé aceasta vă scriem, mai multă jalubă să nu vie înaintea domniei mele. Într-alt chip să nu faceți.

У Мс, в(ъ) л(ѣ)то *зрѣв <7162> ген(аріе) кѧ <24> дни.

† Слм г(о)сп(о)д(и)нъ велѣл.

Ио Георги Ци(о)фан воевода.

<Pe verso-ul filei a doua>: Pentru să nu supere pe oameni(i) săraci cu dajde fără rânduială, pentru dobitoace; Zapis pre Borcești; 7162 ghenar 24 / Carte(a) dom(nului) Gheorghii Stefan v(oe)vod.

ANI, Fond Mănăstirea Neamț, LXIX / 16, original, difolio, filigran, semnătura voievodului, sigiliu inelar în ceară roșie, căzut; Rezumat, ibidem, XXXVI / 1, nr. 10.

Ediții: Regest V.A. Urechia, *Autografele lui Varlaam Mitropolitul*, în „Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunei Istorice”. Seria II, tom X, 1887-1888, p. 349, 9; CDM, III, p. 33, nr. 46.

2. 1655 (7163) aprilie 26, Iași. *Gheorghe Ștefan voievod poruncește pârcălabilor de Putna și vătăjilor de gârlă să cerceteze pricina dintre Ghedeon, Mitropolitul Sucevei, și Dumitrașco Cârnu, care și-a făcut un vad de moară mai jos de moara Mănăstirii Secu; dacă Dumitrașco Cârnu nu-și va muta vadul ca să umble și moara călugărilor, să-i taie morile.*

† **Ио Георгие Стефан воевода, Б(о)жю м(и)л(о)стію, г(о)сп(о)даръ Земли Молдавской.** Scriem domnia mea la slugile noastre la pârcălabii de Putna și la vătăjii de gârlă. Dămu-v(ă) știre că domniei mele s-au jeluit svenția sa părintele și rugătoriul domniei mele Gedeon, mitropolitul de Suceav(a), pre Dumitrașco Cârnu pentru niște mori ce sintu pre gârla Putnei a sventei mănăstiri a Săcului, zicând svenția sa că ște-au pus el vadul din gios de morile sventei mănăstiri

Săcului și le-au înecat moara călugărilor. Pentr-acéia deaca veți vedea cartea domniei méle, iar voi să mergeți acolo și să strângeți oameni buni megieși și să socotiți să-ș(i) mute vadul să înble și moara, călugării să nu le înéce moara. Iar de nu-și va muta morile mai gios să înble și a călugărilor, iar voi să-i tăiați morile. Dé easta vă scriem. И НАК НЕ ВЪДЕМ.

Ѓ Мс, в(ъ)л(ѣ)то *зрѣк <7163> ап(риліе) кѣ <26> дни.

† СЛАМ Г(О)П(О)Д(И)НЪ ВЕЛѢЛ.

ИОНАШКО РЪСЪЛ ВЕЛ ЛОГОФ(Е)ТЪ.

<Pe verso-ul filei a doua>: Carte(a) d(omnulu)i Gheorghie Stefan v(oe)vod din let *зрѣк <7163> ап(риліе) кѣ <26> poruncitoari isprav(ni)ci(or) de Putna și vătaj(i)lor de gârle ca să cerceteză pentru o moară a lui Dumitrașco Cârnău ci s-au jăluit mit(ropolitul) Gedeon de Suceava că ar fi înecat moara călugăril(o)r. / 7163 apr(ilie) 26; Pre Putna despre Cânzești, ce s-au tăiat moa(ra).

ANI, Fond Mănăstirea Neamț, LXIX / 31, original, difolio, filigran, sigiliu mijlociu în ceară roșie, căzut; Rezumat, ibidem, XXXVI / 62, nr. 30.

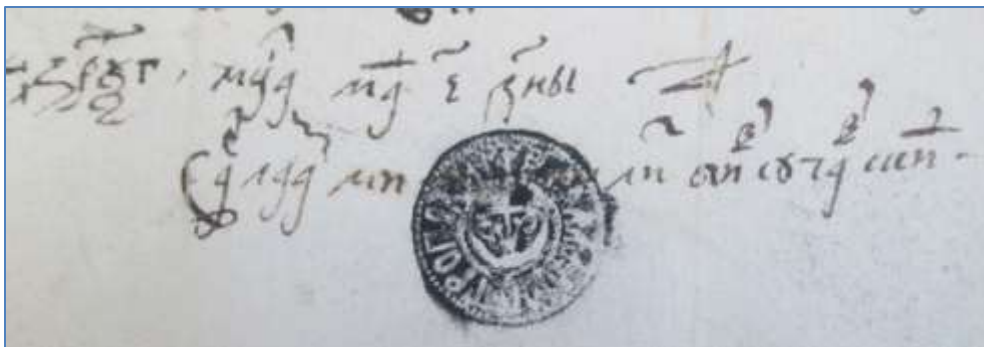
Ediții: CDM, III, p. 48, nr. 121; Rezumat, Nicolae Iorga, *Studii și documente*, VII, p. 364-365, nr. 5.

3. 1655 (7163) mai 5. *Varlaam, fost mitropolit al Sucevei, adeverește că s-a învoit cu Theodorit, egumenul, Tofan, starețul, Gheorghie, Chiril și alți călugări ai Mănăstirii Secul, să le ia un vad de moară la Putna, pentru că a stricat moara și a făcut alte două mori să se întrețină cu ele, iar după moartea lui vor rămâne mănăstirii.*

† Adecă eu robul lui D(u)mnezeu, Varlaam, mitropolit biv Suceavschii, scriu și mărturisescu însumi de mine cum am tocmit cu călugării, anume Theodorit egumen și Tofan stareți și Gheorghie și Chiril și Selevestru și Iorest și Ioanachie și Lazar și Serafim, și din cei mai tineri, Paisie și Ioan clisiarhul și Ghenadie și Silioan și alți, tot săborul din sfânta mănăstire, cum le-am luat un vad de moară de la Putna di-am stricat o moar(ă) ș-am făcut 2 să mă țiiu cu dinsele până voiui costa, iar după moartea mea să hie amândoaună a mănăstirei, pentru ce am stricat moara mănăstirei ș-am început vadul. Dé iasta scriu și mărturisescu cu această scrisoare a mea въ дни Ио Георгие Стефан В(О)ЕВОДА.

В(ъ)л(ѣ)т(о) *зрѣг <7163> м(ѣ)с(а)ла маи ѿ <5> дни.

ВАРЛААМ МИТРОПОЛИТ БИВ СУЧЕВСКИИ.

<Pe verso-ul filei a doua>: Tocmala mitropolitului Varlam cu călugării de Secul pentru mo(a)ra.

ANI, Fond Mănăstirea Neamț, LXIX / 33, original, sigiliu mic în fum. Rezumat în Ibidem, XXXVI / 62 (nr. 32).

Ediții: Ediții: Text V. A. Urechia, *Autografele lui Varlaam Mitropolitul*, în „Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunei Istorice”. Seria II, tom X, 1887-1888, p. 343-344, nr. 4; Regest, Nicolae Iorga, *Studii și documente*, VII, p. 366, nr. 5; CDM, III, p. 48, nr. 122.

¹Ilizibil.

4. 1657 (7165) ianuarie 15, Suceava. *Gheorghe Ștefan voievod scrie egumenului și soborului de la Secul și la alte mănăstiri care au curățituri să lase în pace fânul țăranilor, de pe locul satului Grumăzești, în acest an, iar de anul viitor să-l stăpânească numai călugării.*

† **Ио Георги Стефан воевода, Б(о)жию м(и)л(о)стїю, г(о)сп(о)даръ Земли Молдавскон.** Scriem domniia mea la rugătorii noștri la egumănul și la tot săborul de la sf(â)ntaa mănăstire de la Săcul și de la alte mănăstiri carele au curățituri pre locurile mănăstirelor satul Grumăzăștii. Deaca veț(i) vedea cartea domniei méle, iar voi să aveți a le lăsa în pace fânul ce au cosit est timpul pre morile voastre și pre curățiturile lor să nu le luați fânul, iar de la anul încolo să nu mai aibă treabă la curățituri țăranii, ce să le țineți voi. **За тоє пишем.**

У СЪЧАСЪ, В(Ъ) Л(Ъ)Т(О) *ЗРѢ <7165> ГЕН(АРІЕ) ЁІ <15>
† СЛАМ Г(О)СП(О)Д(И)НЪ РЕЧИ.

ANI, Fond Mănăstirea Neamț, LVII / 14, original, sigiliu mijlociu în chinovar.

Ediții: CDM, III, p. 68, nr. 222.

5. 1657 (7165) mai 11. *Gavril, feciorul Alexii, nepotul Nastei din Cotești, dăruiește Mănăstirii Secul toată ocina sa din Huhurezi, a treia parte dintr-un stâlp, pentru pomenire.*

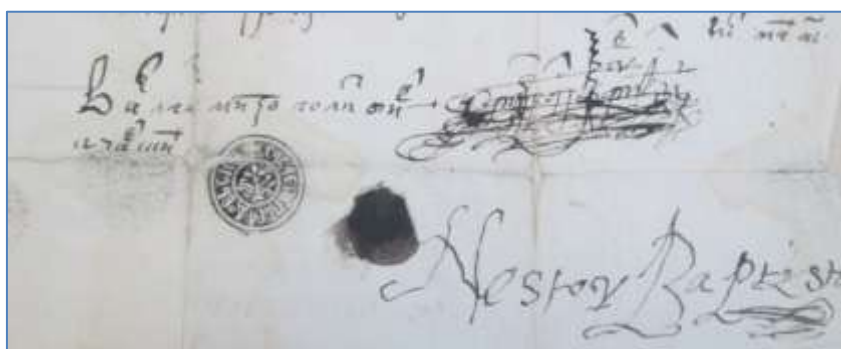
† Adică eu Gavril, ficior Alexii, nepotul Nastei din Cotești, de nime nesilit și de nime neasuprit, ce de a mea bună voe am dat sfintei Mănăstiri Săcului a mea dereaptă ocină din Huhurezi, a treia parti câtu-i un stâlp tot al meu n-are nime nice o treabă cu dinsul, com să n-aibă amestec nice feciorii miei, nice nepot, nice altu nime din oamenii miei, că o am dat dinnaintea a oameni buni, dinnaintea mea a mitropolitului Varlaam și dinnaintea Savei, ep(i)sc(o)pului de Rădăuți, dinnaintea egumenului Paisii și a tot săborul deacolea, și dinnaintea lui Nistor Batiște și dinnaintea a alți oameni buni, că m-am scris la sfântul pomélnic. Și mai spre mai mare credință ne-am pus și pecetile. De iasta scriu și mărturisesc.

Б(ѣ) л(ѣ)т(о) *зрѣе <7165> м(ѣ)с(ѣ)ца маи аѣ <11>.

Варлаам митрополит бив Сѣкевский.

† **Сава епископ Радовский.**

Nestor Baptista.

ANI, Fond Mănăstirea Neamț, LXIX / 34, original, sigiliu mic în fum, cu o floare stilizată în mijloc, iar între două cercuri liniare, legenda: „САВА ЕПИСКОП РАДОВСКИЙ”; Rezumat în Ibidem, XXXVI / 62 (nr. 33).

EDIȚII: CDM, III, p. 75, nr. 256; Rezumat, Nicolae Iorga, *Studii și documente*, VII, p. 366, nr. 6.

6. 1657 (7165) august 18. Varlaam, fostul mitropolit al Sucevei, dăruiește, cu limbă de moarte, Mănăstirii Secul prisaca din Dealul lui Vodă, cu 4 fâlcă de vie, cramă și pivniță, prisaca din Giulești și de la Colibița, satul Borcești cu două mori, satul Brătuleți, două mori la Putna, lângă satul Cofești, în Vadul lui Procopie, patru pogoane ale mănăstirii pe care a pus vie, însă cu ocinile de la Strezești să nu aibă treabă, că nu le-a făcut cu banii mănăstirii nici cu ai mitropoliei, ci cu slujba sa, după cum scrie și în zapisul lui Gheorghe Ștefan voievod.

† Бѣ имѣ Сѣ(ѣ)ца и Сѣ(ѣ)на и Сѣ(ѣ)т(о)го Дѣ(ѣ)ха. Ямин. Adece eu robul lui D(u)mnezău Varlaam, mitropolit biv Suceavscăi, scriu ceastă scrisoare cu limbă de moarte cum lasu Sv(i)ntei M(ă)n(ă)stiri Săcului prisaca din Dealul lui Vod(ă) cu 4 fâlcă de vie și cu cram(ă) cu pivniță i prisaca de la Giulești. Așijderea am dat m(ă)n(ă)stirei prisaca ~~de la Brad~~. Așijderea ~~o am dat cu cas(ă) cu zemnie,~~

numai să dea 4 poloboace de miiare în toamnă surorii mele Catrina¹, prisaca din Colibița. Așijderea o am dat satul Borceștii cu tot venitul. Așijderea l-am dat satul Brătuleții. Așijderea l-am dat m(ă)n(ă)stirei 2 mori de la Putna în gârla dincolo la sat la Cofești în vadul de la Procopie. Așijderea le-am dat m(ă)n(ă)stirei că așa am tocmnit cându le-am făcut c-am stricat o moară a m(ă)n(ă)stirei ș-am făcut 2 mori să le țiu eu până voiu costa, iară după moartea mea să hie amândouă a m(ă)n(ă)stirei c-am fost răzăși, și am luat de la m(ă)n(ă)stire 4 pogoane de-am făcut vie pre dinsele. Pentr-acelea le-am dat din hotarul morii de la Procopie 4 pogoane și morile c-așa ne-au fost tocimala com² mai sus scrie. Iară celé ocine câte-am cumpărat și la Strejești, să n-aibă nime treabă, nice mănăstirea, nice alt nime din o(a)menii miei, că nu le-am făcut cu banii m(ă)n(ă)stirei, nice cu a mitropolii, ce le-am făcut cu slujba mea com³ scrie și în zapisul măriei sale lui Io Gheorghie Stefan vovoda. De-aista scriu și mărturisescu, iară cine va călca și nu va ține scrisoarea mea, acela să hie ne(i)ertat de Dumn(e)zău și de Sveti Ioan Cr(ă)stitel(ea) și de șerbul lui Dumn(e)zău Varlaam mitropolit biv Suceavski. Amin.

В(ѣ) л(ѣ)то *зрѣе <7165> м(ѣ)с(ѣ)ца ав(г)ст) ѿ <18>

ANI, Fond Mănăstirea Neamț, LXXXVII / 16, original, difolio, filigran, sigiliu mic în fum, reprezentând o semilună cu colțurile în sus din care se desfac două flori spre dreapta și stânga, iar dintre ele se ridică o cruce; în jur, între două cercuri perlate legenda: „† Варлаам Митрополит”; Rezumat, Ibidem, XXXVI / 67, nr. 14 și Manuscrisul 628, f. 561 (are greșit veletul 7175).

EDIȚII: Text V.A. Urechia, *Autografele lui Varlaam Mitropolitul*, în „Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunei Istorice”. Seria II, tom X, 1887-1888, p. 345-346; Regest, Nicolae Iorga, *Studii și documente*, VII, p. 366, nr. 7; Dimitrie Dan, *Cronica Episcopiei de Rădăuți*, București, Editura Basilica, 2009; CDM, III, p. 77-78, nr. 267.

¹ Cuvinte anulate.

^{2, 3} cum.

7. 1657 (7165) <f. l. z.>. Varlaam, fost mitropolit al Sucevei, dăruiește, cu limbă de moarte, o parte din averea sa Mănăstirii Secul.

† БѢ ИМѢ ОУ(ТЪ)ЦА И С(Ы)НА И С(ВЛ)Т(О)ГО Д(У)ХА. АМИН. Adecă eu robul lui D(u)mn(e)zău, Varlaam, mitropolitu biv Suceavschii, scriu această scrisoare cu limbă de moarte și cu blăstăm cum las Sv(i)ntei M(ă)n(ă)stiri Săcului prisaca din Dealul lui Vod(ă) cu patru fălci de vie și cu cramă și pivniță și prisaca de la Giulești. Așijderea o am dat m(ă)n(ă)stirei cu cas(ă) și cu zemnic prisaca de la Bistriță den Colibița. Așijderea o am dat m(ă)n(ă)stirei prisaca den Luncă și cu zemnic și cu mo(a)ra și cu pive de păsatu. Așijderea o am dat m(ă)n(ă)stirei (s)atul Borceștii și cu prisac(ă) și cu tot venitul. Așijdere l-am dat m(ă)n(ă)stirei satul Brătuleții cu moar(ă) și cu hălășteu și cu tot venitul. Așijderea l-am dat m(ă)n(ă)stirei cocieue cu postau și cu bubou, cu patru telegari negri și cu hamuri cu toate, așijderea o am dat m(ă)n(ă)stirei. Așijdere căldări de bére și de cas(ă) și celé de rachiu și tigăi și tingiri și leaghinuri cu ibric și blide de plumbu și talgere și câte vase de lemn, și toat(ă) povijia casei, câte sintu în casă și den afar(ă), cu mici cu mari, toate le-am lăsat m(ă)n(ă)stirei, și cuhnea cu bubou și buți și poloboace și coșuri, toate le-am lăsat m(ă)n(ă)stirei. Iar cine să va amesteca și a lua dintr-aceste câte scrie mai sus să fie proclét și ne(i)ertat de Domnul D(u)mn(e)zău și de Pr(e)cista și de С(ВЛ)Т(Ы)Н ИОАН КР(Ъ)СТИТЕЛ(Ъ), și de noi. Amin.

Л(Ъ)Т(О) *зрѣе <7165>.

ANI, Fond Mănăstirea Neamț, LXXXVII / 17, original, difolio, filigran, sigiliul mitropolitului Varlaam aplicat în fum.

EDIȚII: CDM, III, p.78, nr. 270.

8. 1657 (7166) decembrie 19, Iași. *Gheorghe Ștefan voievod întărește Mănăstirii Secul stăpânirea peste morile de pe Putna, făcute de fostul mitropolit Varlaam.*

† ИО ГЕОРГИЕ СТЕФАН ВОЕВОДА, Б(О)ЖІЮ М(И)Л(О)СТІЮ, Г(О)СП(О)ДАРЪ ЗЕМЛЕ МОЛДА(В)СКОЙ. Dat-am cartia domnii mele rugătorilor noștri egumenului și a tot săborul de la stv(â)nta¹ mănăstire de la Săcul ca să fie tare și putiarnici a ține și a opri cu cartia domnii mele morile de la Putna den gârla din colo carele-s făcute de Varlaam ce-au fost mitropolit, cu tot vinitul lor și pânea câtă le-au luat Andriiu, ca să aibă a o întoarce înapoi. Iară cui e va părea cu strâmbul el va vini de va sta de

față cu călugării înaintia domnii mele și nime să n-aibă a ține sau a opri peste cartia domnii miale. Тоѣ пишемъ г(о)п(о)д(о)ства ми. Инак не бѣдетъ.

† СЛАМ Г(О)СП(О)Д(И)НЪ ВЕЛѢЛ.

У Мс, л(Ѣ)т(о) *3735 <7166> м(Ѣ)с(Ѧ)ца дек(емвріе) ѿ <19> дни.

<Pe verso>: Carte(a) d(omnului) Gheorghe Stefan v(oiе)vod din *3735 <7166> дек(емвріе) ѿ <19>, prin cari înputernicește stăpânire(a) morilor ci sânt pe gârла Putnii, făcute de mitr(opolitul) Varlaam călug(ă)r(ilor) de la M(ă)n(ăsti)re(a) Secului.

ANI, Fond Mănăstirea Neamț, LXIX / 38, original, rupt, lipit, pătat, sigiliu mijlociu în chinovar; Rezumt, Ibidem, XXXVI / 62, nr. 39 și Manuscrisul nr. 560, f. 239v.

Ediții: Regest, Nicolae Iorga, *Studii și documente*, VII, p. 366, nr. 8; Rezumat V.A. Urechia, *Autografele lui Varlaam Mitropolitul*, în „Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunei Istorice”. Seria II, tom X, 1887-1888, p. 343; CDM, III, p. 83, nr. 292.

---

¹ Conform textului.

9. 1658 (7166) aprilie 16, Iași. *Andrei mărturisește că răposatul mitropolit Varlaam s-a tocmît cu călugării de la Secul să strice o moară a mănăstirii de pe apa Putnei și să facă în schimb alte două mori mai jos, pe care să le ție el cât va fi în viață; iar după moarte să fie ale mănăstirii.*

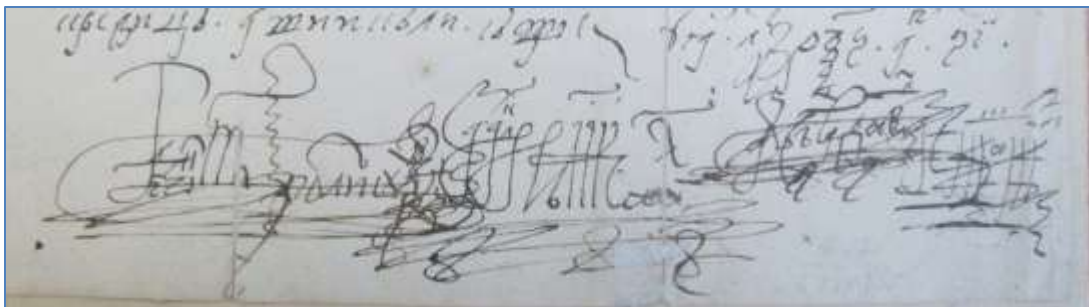
† Adecă eu Andrei scriu și mărturisesc cu cestu zapis al mieu cum s-au tocmît răpăosatul părintele sv(i)нția sa Varlaam, ce au fostu mitropolit, cu călugării de la Săcul cu nește mori de la Putna, cum să strice părintele o moară a călugărilor și să facă svenția sa alte doaă mori mai gios și să le ție svenția sa până va fi viu, iară după moartea svenții sale să fie morile a călugărilor amândoaă, cu tot venitul și cu tot locul într-apă cât va hi, și nime să nu să amestece dentru oamenii părintelui sau den frații sau den nepoții svenții sale să stea sau să iasă cu nescareva zapisă la pâra pentru acele mori ce mai sus scrie, sau și pentru alte moșii ce vor hi derăpte cumpărături a călugărilor ca să nu amestece nime dentru oamenii noștri. Pentru aceia le-am făcut călugărilor și de la mine această mărturie dennaintea svenții sale părintelui mitropolitului Gedeon și dennaintea lui Ionașco Căpățină și dennaintea lui David vătavului și alți mulți s-au prilejit când am făcut această mărturie, și pre mai mare credință am și iscălit să-s(ă) știe.

У Мс, л(Ѣ)т(о) *3735 <7166> ап(риліе) ѿ <26>.

ГЕДЕОН МИТРОПОЛИТЪ СЪКЕВСКИ.

Из Андри искал.

БТАВ ДАВИД ИСЧАЛ.

<Pe verso-ul filei a doua>: Pentru mori în apa Putnii. Zapis de la Andreiu. 7166 aprili(e) 16. No. 33 2510.

ANI, Fond Mănăstirea Neamț, LXIX / 35, original, difolio, filigran, rupt la îndoituri, lipit, lipsă 2 / 3 din f. 2-a; Rezumat, Ibidem, XXXVI / 62 (nr. 35); Manuscrisul nr. 560, f. 239.
Ediții: CDM, III, p. 89, nr. 322.

10. 1659 (7167) ianuarie 8. Suceava. *Gheorghe Ghica voievod întărește Mănăstirii Secul stăpânirea peste un vad de moară în ținutul Putna, cu două mori făcute de răposatul Varlaam mitropolit, care le-a stăpânit cât a fost în viață, iar după moarte le-a lăsat mănăstirii.*

† **Ио Георги Гика воевода, Б(о)ж(и)ю м(и)л(о)ст(и)ю, г(о)сп(о)даръ Земле Молда(в)скон.** Adecă au vinit înaintea domniei miale și înaintea a boiarilor noștri a mari și a mici rugătorii noștri egumănul și cu tot săborul de la sv(â)ntaa mănăstire de la Săcul și ni-au arătat o mărturie iscălită de răpoosatul Varlaam, ce-au fostu mitropolit, scriindu cum au avut ei un vadu de moară în ținutul Putnei, iar în viața părintelui Varlaam l-au fostu luat acel vad cu voia călugărilor de la Săcul și au fostu făcut doouă mori să să ție până va fiu viu, iar după moartea lui să aibă a le lua iarăși călugării. Deci domnia mia și cu tot svatul nostru deaca am văzut acea mărturie de la părintele Var(la)¹am cum s-au fost învoit ei, Andrei sin, domnia mia m-am milo(s)²tivi(t)³ și am dat să fie acia(sta)⁴ pre sama sv(i)ntei mănăstiri Săcul cu tot vinitul. Pentru aceia di-acmu înainti să aibă a le ținia călugării cu tot vinitul și altu nim(e) să nu-s amésteci niceodănăoară în via(c)⁵. Pren cartea domniei miali aceasta scriem domnia mea și dăm știre.

† **СЛАМ Г(О)П(О)Д(И)НЪ ВЕЛЪЛ.**

У СЪЧАВЪ, Л(Ъ)Т(О) *ЗРЪЗ <7167> ГЕН(АР)ІЕ И <8> ДНЪИ.

Ио Гиорги Гика воевода.

<Jos, pe aceeași pagină, o notă scrisă de altă mână>: Iară voi zlotași să socotiți de or hi nescai oameni bătrâni scutiți mai de in(ain)te să-i trageți, iară numai să-și aducă ei acmu oameni streini rusi sau ungureni să-i lăsați în pace.

<Pe verso>: Carte arătătoare gospod (de la) Gheorghe Ghica voievod pentru un vad de moară a M(ănăstir)ei Săcului ce l-au luat Varlaam mitr(o)p(olitul) de au

făcut doă mori și după moartea sa să rămâ(i)e tot a M(ă)n(ăstirii) Săcului. 7166 ghenar(ie) 8.

ANI, Fond Mănăstirea Neamț, LXIX / 39, original, rupt, lipit pe altă hârtie, sigiliu inelar în ceară roșie, căzut; Rezumat, Ibidem, XXXVI / 62, nr. 34, cu data 1658 (7166) ianuarie 8.

EDIȚII: CDM, III, p. 102, nr. 386.

---

^{1, 2, 3, 4,} Rupt.

⁵ Ilizibil.

11. 1659 (7167) ianuarie 9, Suceava. *Gheorghe Ghica voievod poruncește pârcălabilor de Putna și vătafilor de gârle să cerceteze pricina dintre Mănăstirea Secul și Dumitrașco Cârnu, care și-a pus moara mai jos de morile mănăstirii de pe gârla Putnei și îneacă pe ale acesteia.*

† **Ио Георгие Гика воевода, Б(о)ж(и)ю м(и)л(о)ст(и)ю, г(о)сп(о)д(а)рѣ Земли Молдавскон.** Scriem domnia mia la slugili noastre la pârcălabi de Putna și la vătași de gârle. Dămu-v(ă) știre că domni(ei) miali s-au jăluit rugătorii noștri egumenul și tot săborul de la sfânta măn(ă)stire de la Săcul pre Dumitrașco Cârnu pentru niști mori, ce sintu pre gârla Putnei a svintei măn(ă)stire a Săcului, zicându ei că ș-au pus Dumitrașco moara din gios de morili svintei măn(ă)stiri a Săcului și au înneecat moara Cârnu pre morili călugărilor. Pentru aceia diaca veți vedea cartia domni(ei) miali iar voi să miargeți acolo și să strângeți oameni buni megiași și să socotiți să-ș mut(e) morile mai gios să înble și morili călugărilor iar de n-a muta morili voi să le tăiați. De iasta vă scriem, într-alt chip să nu fie.

† **СЛАМ Г(о)сп(о)д(а)нѣ велѣл.**

У С(в)ч(а)в(ѣ), л(ѣ)т(о) *зрзз <7167> ген(а)ріе ☿ <9>.

РАКОВИЦ(Е) ВЕЛ ЛОГ(о)ф(е)т СЧИ.

<Pe verso-ul filei a doua>: Carte(a) d(omnului) Gheorghie Ghica v(oie)v(o)d din let *зрзз <7167> ген(а)ріе ☿ <9> poruncitoare pârcălabil(o)r de Putna ca să cerceteză pentru o moară a lui Dumitrașcu Cârnu, ci ar fi înneacă(n)d moara călugăril(o)r de la M(ă)n(ăstirea) Secului.

ANI, Fond Mănăstirea Neamț, LXIX / 40, original, difolio, sigiliu mijlociu în chinovar; Rezumat, Ibidem, XXXVI / 62, nr. 41.

EDIȚII: CDM, III, p. 102, nr. 387.

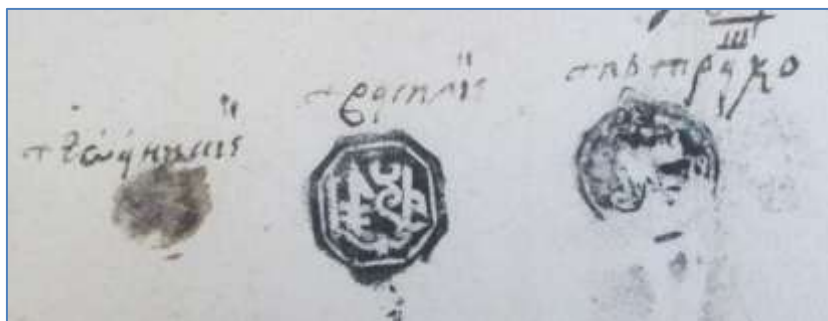
<1659 (7167) februarie 12>. *Ionichie călugărul, nepotul lui Onofrei Fetion, vinde Mănăstirii Secul patru fâlci de ocină în gura Izvorului Măgurii, cu 4 lei bătuți.*

† Adeacă eu Ionichie, călugărul, nepotul lui Onofrei Fetion, scriu și mărturisesc, singur pre mine, cum am vândut dereaptă ocină a mea un laz patru falci

în gura Izvorului Măgurii, dreptu patru lei bătuți sv(i)ntei Măn(ă)stiri Săcului. Și în tocmala noastră au fost Vasilie vornicul de Oprișiani și Pătrașco vornicul de Brătuleți, și tot soborul de la sv(â)nta măn(ă)stire de la Săcul. De aceasta scriu ca să știe.

† ИОАНИКИЕ.
† БАСИЛИЕ.
† ПЪТРАЦКО.

<Pe verso-ul filei a doua>: Un laz patru fălci în gura Izvorului Măgurii; Zapis pre lazul Feteoniștilor, ce l-au cumpărat Silioan ot Săcul; Hotar; De la Ionichie călugărul, fără(ă) vele(a)t.

ANI, Fond Mănăstirea Neamț, XCVI / 28, original, difolio, două sigilii inelare în fum; Copie, Ibidem, LXX / 167 (fără dată) și rezumat XXXVI / 46, nr. 134.

EDIȚII: CDM, III, p. 103, nr. 390.

12. 1659 (7167) februarie 12. *Ionichie călugărul și Onofrei Feteon, cu nepotul său, Dorotheiu, vând Mănăstirii Secu moșia lor din gura Izvorului Măgurii, loc de patru fălci, cu 4 galbeni, bani și pentru pomenire.*

† Adecă eu Ionichie călugărul și eu Onofreiu Feteon și eu Dorotheiu, nepotul lui Onofreiu, scriem și mărturisim cum de nime nesiliți, nice de nime înpresurați, ce de a noastră bună voe am vândut sv(i)ntei M(ă)n(ă)stiri Săcului a noastră direaptă moșie și ocină caré iaste în gura Izvorului Măgurii, loc de patru fălci, dreptu patru galbeni bani și pentru sufletul nostru ca să fie moșie diriaptă sv(i)ntei m(ă)n(ă)stiri. Și în tocmala noastră au fost Hrizea, șoltuzul de Neamțu cu 12 pârgari, și Hanos vătavul de pușcari, și Neculai, egumenul de Cetate, și popa Ion din Neamțu, și Vasilie, vornicul de Oprișeni, și Pătrașco, vornicul de Brătuleți și alți oameni buni, tineri și bătrâni, și de-acum nime să nu mai aibă treabă nici să să amestece în ocina sv(i)ntei m(ă)n(ă)stiri, nici nepoții noștri, nici oamenii noștri, nici alții dintru trăgoveți, ci ca să fie direaptă moșie sv(i)ntei M(ă)n(ă)stiri Săcului în véci amin. De-aceasta scriem și spre mai mare credință am pus și pecetea târgului ca să să știe.

Б(Ѧ)Л(Ѧ)ТО *ЗРѢЗ <7167> М(Ѧ)С(Ѧ)ЦА ФЕВ(Р)АРИЕ ѿ <12>

Ionichie.
Popa Ioan.
Onofreiu.
Dorofteiu.
Neculai eg. iscal.
Silioan (pisal).

<Pe verso-ul filei a doua>: De la Ionichie monah; † Zapis pre lazul de la Feteon la po(i)enile Cotnărelului l-au cumpărat Silioan ot Săcul. / 7167 / 1659 fevr(uarie) 12.

ANI, Fond Mănăstirea Neamț, CXXX / 32, original, difolio, filigran, sigiliu mic în fum.

EDIȚII: CDM, III, p. 103, nr. 391.

13. 1659 (7167) iunie, Căpotești. *Gligorie, cu soția sa Maria, Simion cu soția sa Neacșa și alți răzeși dau lui Gligorie, ginerele Ioanei, o vie paragină, pentru partea lui din vadul de moară din satul Târgoveți, pe care l-au vândut mai dinainte frații lui Iorga postelnicul, cu 29 de galbeni, iar acesta l-a dat Mănăstirii Secul.*

† Adeacă eu Gligorie și făméia mea Măriia și Simion cu făméia mea cu Neacșea și soru-sa Acsinia, fetele Iftimiei, și Simion Vidreanu și Toma și Ion și Necul(a) snă Stanciul, Ion, feciorul lui Tatomir cu văru(l) său Iachim și Cozma brat Iftimie, și Ion frate-său, feciorii Gheruței, și Andrei și Gheorghită, feciorii Savei și alți răzeși toți scriem și mărturisim cum am avut o gâlceav(ă) cu călugării de la Săcu pentr-un vad de moar(ă) l(a) sat la Târgoveți ce-au vândut frații noștri Iorgăi postelnicului dreptu 29 de galbeni și le-au dat M(ă)n(ă)stirii Secului. Dece noi ne-am tocmît toți răzeshii ș-am dat lui Gligorie, zét Ioanei, o vie păragină pentru că n-au fost luat bani cu noi cându ne-au dat Iorga. Deci dé amu s(ă)¹ (f)²ie moșie direaptă sv(i)ntei m(ă)n(ă)stiri și nime să nu-s mai a(me)³stece, nici den ficiorii (no)⁴ștri (?), nici din răzeși, că s-au vândut toate părțile într-amândoa vadurile din Târgoveți. Și ne-am tocmît dinnaintea popei lui Drăghici și dinnaintea popei lui Ion din Căpotești, și Selevestru de Săcul și popa Isaiia și popa Silioan și Iriimiia și Mitrofan și

Gheorghie meșter și Enachie din Căpotești și Dumitru din Târgoveți și alți oameni buni și bătrâni. Și mai spre mare credință ne-am pus și pecetea să-s știe.

Пис(а) ѿ Къпотеци в(ѣ) л(ѣ)т(ѡ) *зрѣз <7167> м(ѣ)с(а)ца и҃сн(іе) зѣ <17>.

Глигоріе.

Симіон.

Георгіе.

† Попа Іон.

Енакіе.

Партеніе.

<Pe verso-ul filei a doua>: (...) o(t) Pu(t)na pre vadul de la Iorga postelnicul la Trâgoveți, s-au cetit; 7166 iunii 17 / Zapisul lui Grigorie și soție sa Marie pentru un vad de moară la sat la Târgoveți; Al cincilea.

ANI, Fond Mănăstirea Neamț, XIX / 41, original, difolio, filigran; Mențiune, Ibidem, XXXVI / 62, nr. 36, cu vâleatul 7166.

EDIȚII: CDM, III, p. 107, nr. 414.

^{1, 2, 3} Rupt.

⁴ Ilizibil.

14. 1659 (7167) iulie 7, Iași. *Gheorghe Ghica voievod judecă pricina dintre Mănăstirea Secul și sătenii din Grumăzești, pentru niște curățituri ce au aceștia pe hotarul mănăstirii și anume în poiana Holăbutoae, în Țolici, în hotarul satului Netezi al Mănăstirii Topolița, poiana Rătunda în hotarul satului Târpești, poiana Sasca a Mănăstirii Secul, poiana Valea Mare a Mănăstirii Hangul, în hotarul satului Șolomonești.*

† **Ио Георги Гика воєвода, Б(о)жїю м(и)л(о)стїю, г(о)сп(о)д(а)рѣ Земли Молд(а)вскон.** Adeceă au venit înaintea noastră și a boiarilor noștri mari și mici rugătorii noștri egumenul și cu tot săborul de la svânta mănăstire de la Săcul și s-au pârât de faț(ă) cu săténii din Grumăzești pentru niște curățituri ce au acești oameni din Grumăzești pre hotarul svintei măn(ă)stiri în poian(a) ce să chiiamă în Holăbutoae, în Țolici, în hotarul satului Niatezilor ce iaste a svintei mănăstiri a Topoliței, și o poian(ă) să chiiamă Rătunda în hotarul satului Târpeștilor și o poian(ă) Sasca ce iaste a svintei măn(ă)stiri a Săcanilor și în poiana ce-s chiiamă Valea Mare, ce iaste a Hanganilor în hotarul satului Șol(o)moneștilor, zicând rugătorii noștri ce scriu mai sus dintr-aiaste svinte măn(ă)stiri, cum acești oameni din Grumăzești carii au curățituri pre hotarāle acestor măn(ă)stiri au fostu toți vecini într-acel(e) sate și de multă vrêmeau fugit de acolo și acmu șed pre aiurea și vor să ție moșii și curățituri în ocinile altor. Pentr-acéia domniia mea a socotit acél(e) curățituri pre a cui moșii sintu aceia să le ție, iar ei să nu aibă nici o triabă și de aiașta pâră să nu-s mai pârască николиж(е) на вѣки.

† Салам г(о)сп(о)динѣ казала.

ѿ Іис, л(ѣ)т(ѡ) *зрѣз <7167> м(ѣ)с(а)цѣ и҃сн(іе) зѣ <7>.

РАКОВИЦ(Е) ЧЕХАН ВЕЛ ЛУГ(О)Ф(Е)Т.
† Vasilie.

<La sfârșitul copiei>: Această copie s-au scos întocma de pe cea adevărată carte g(os)pod, drept aceia o am adeverit cu a mea iscălitură. 1817 iulie 2. / Silvestru arhimandrit și starețu S(fintelor) M(ănăstiri) Neamțului și Secului.

ANI, Fond Mănăstirea Neamț, LVII / 16, original, difolio, filigran, sigiliu mijlociu timbrat cu o copie din 2 iulie 1817, adeverită de Silvestru, arhimandrit și stareț al Mănăstirii Neamț și Secul.

EDIȚII: CDM, III, p. 109, nr. 423.

15. 1659 (7167) iulie 11, Iași. *Gheorghe Ghica voievod împuternicește pe egumenul Mănăstirii Secul să ia zeciuală din satul Giurgești, din pâine, cânepă, câte un stup dintr-o prisacă, din stâni și din tot venitul.*

† **Ио Гиорги Гика воевода, Б(О)ЖІЮ М(И)Л(О)СТІЮ, Г(О)СП(О)ДАРЪ Земли Молд(а)вскон.** Dat-am cartea domniei mele rugătorilor noștri egumenului și a tot săborul de la svânta măn(ă)stire la Săcul spre acéia ca să fie tare și puternici cu cartea domniei méli a lua de a zécea de la sat de la Giurgești din pâine și din cânepă și dintr-o prisacă câte un stup și din tot venitul ce va hi pre hotarul svintei măn(ă)stiri și din stâni și nime să nu cutéaze a ținé sau a opri peste cartea domniei méli, iară cui va părea cu strâmbul să fie de faț(ă). Тоє п(и)шем.

† **СААМ Г(О)СП(О)Д(И)НЪ ВЕЛЪАЛ.**

Ї Ис, в(ъ) л(ѣ)т(о) *зрѣз <7167> изл(и)е аѣ <11> днѣ.

РАКОВИЦ(Е) ВЕЛ Л(У)Г(О)Ф(Е)Т ЪЧИ.

<Pe verso-ul filei a doua>: Carte gospod de la d(omnul) Gheorghe Ghica v(oi)e vod ; No. 16, 7167 iulie 11; Carte de luoat de-a zăce la Giurgești; Plicul 4, N. 1267.

ANI, Fond Mănăstirea Neamț, LVII / 17, original, filigran, sigiliu mijlociu în chinovar.

EDIȚII: CDM, III, p. 109, nr. 424.

16. 1659 (7167) iulie 12, Iași. *Gheorghe Ghica voievod împuternicește pe călugării Mănăstirii Secul să ia zeciuiala de pe a doua parte din a treia parte din satul Târgoveți, ținutul Putna, din pâine, fână, vin și din tot venitul.*

† **Ио Георги Гика воевода, Б(о)ж(и)ю м(и)л(о)ст(и)ю, г(о)сп(о)даръ Земли Молд(а)вскон.** Dat-am cartea domniei mel(e) rugătorilor noștri egumenului și a tot săborul de la măn(ă)stire de la Săcul spré céia ca să fie tare și putérnici cu cartea domniei mel(e) a lua de a zécea la ținutul Putnei din Trăgoveți dintr-a tria parti de sat a doaoă pa(r)te să aibă a lua din pâine, den fânațe, din ~~pâine~~ pă di vin și din tot venitul ce iaste pre hotarul svintei măn(ă)stiri. Și nime să nu cutéaze a ținé sau a opri peste cartea domniei mél(e), iară de va avea cineva niscare dirése să vie să le aduc(ă) de faț(ă). **Тон пишим.**

† **ГЛАМ Г(о)сп(о)д(и)нъ велѣл.**

У **Ис,** **в(ѣ)л(ѣ)т(о)** **зрѣз** <7167> **м(ѣс)цѣ июл(и)е** **ѣ** <12>.

РАКОВИЦ(Е) ВЕЛ А(В)Г(о)Ф(Е)Т **У** **ЧИ.**

† **БАСИЛИЕ** <ПИСАЛ>.

<Pe verso-ul filei a doua>: 7167, iunii 12 / Carte g(ospo)d pentru dejmă (l)a moșia Târgoveți de la d(omnul) Gheorghe Ghica v(oi)e vod.

ANI, Fond Mănăstirea Neamț, LXIX / 42, original, difolio, filigran, lipsă 2 / 3 din f. 2-a, sigiliu mijlociu în chinovar; Rezumat, ibidem, XXXVI / 62, nr. 40 (cu data de lună iunie 12).

EDIȚII: CDM, III, p. 109, nr. 425.

17. 1659 (7167) iulie 23, Focșani. *Vasilie și Gheorghită, pârcălabi, mărturisesc că împreună cu Ion Gelepul, vâtafii de gârlă și alții din Căpotești, Cofești și Târgoveți au cercetat, din poruncă domnească, și au aflat că vadul morii Mănăstirii Secul, din satul Cofești, pe gârla Putnei, fusese înecat de Dumitrașco, care și-a făcut moară acolo.*

† **ЕТО аз** Vasilie pârcălab i Gheorghită pârcălab, scriem cum au venit cartea măriei sale Ghicăi vod(ă) la noi să mérgem la o moar(ă) a sv(i)ntei m(ă)n(ă)stiri a Săcului în gârla Putnei în sat în Cofești. Deci noi am mersu cu Ion Gélepul și cu vâtafii de gârlă, anum(e) Simion, și Meleştan și Gligorcea Scântée, și popa Ion din Căpotești și Ursul de-acolea și Mihăil și Țigan și Sima și Crăciun de-acolea, și Condrea de Cofești și Vasilie și Salon de-acolea, și Vasilie Mogoș din

Târgoveți, și alți oameni buni mulți din sus și din gios, și am mărșu cum au spus cartea măriei sale lui vod(ă) cu acei boiar(i) și oameni buni. Deci am aflat moara lui Dumitrașco cum au înneecat pre moara sv(i)nteî m(ă)n(ă)stiri, și au trecut peste hotar și peste uric, deci o am tăiat cu acei boiar(i) și cu acei oameni buni cum au spus cartea măriei sale lui vod(ă), și am pus cruce într-apă în hotar cumu-i légea țării. Deci de-acum de va mai înneeca crucea să hie de hatalmu 24 de boi, căci sintu doauă hatalmuri. De-aceasta scriem și mărturisim noi toți cu sufletele noastre și mai spre mare credință ne-am pus și pecețile ca să-s(e) știe.

Пис 8 Фокшѣни, в(ѣ) л(ѣ)т(о) *зрѣз <7167> м(ѣ)с(а)ца и҃л(и)е к҃г <23>.

Из Василие питар, старосте де Пѣтна, искал.

Из

Из Цтефан бив стол(ник), искал, м-ам тѣмплат.

† Попа Ион.

Кондрел.

Миѣнил.

Циган.

Гима.

<Pe verso-ul filei a doua>: (...) tăia morile Cârnelui la Ghica vod(ă); La Fițințești; Mărturie lui Vasile pârcălab și Gheorghită pârcălab pentru moara din Cofești / 7166 iuni(e) 23; Pre moara cea tăiată.

ANI, Fond Mănăstirea Neamț, LXIX / 43, original, difolio, filigran.

Ediții: Rezumat, Nicolae Iorga, *Studii și documente*, VII, p. 365, nr. 6; CDM, III, p. 110, nr. 429.

18. 1660 (7168) ianuarie 11. Ștefăniță Lupu voievod întărește Mănăstirii Secul stăpânirea peste o prisacă din Dealul lui Vodă cu 4 fâlcî de vie, cramă, pivniță, prisacă la Giulești și la Colibița, satele Borcești și Brătulești, două mori pe Putna, în vadul de la Procopie, la satul Cofești, toate fiind danie de la Varlaam, fostul mitropolit al Sucevei.

† Ио Стефан воевода, Б(о)ж(и)ю м(и)л(о)ст(и)ю, г(о)сп(о)д(а)рѣ Земли Молдавской. Adece domnia mea am dat și am întărit și am înnoit rugătorilor noștri călugărilor de la sv(â)nta mănăstire de la Săcul pre a lor drepte ocine și moșii ce au de danie și de miluire sv(i)nteî mănăstiri Săcului, de răpăosatul Varlam ce-au fost mitropolit Sucevei, anum(e) o prisacă din Dealul lui Vodă cu patru fâlcî de vie și cu cramă(ă) cu pivniță(ă) și prisaca de la Giulești și earăși prisaca de Colibița, și satul Borcești cu tot vinitul, și satul Brătulești, și doao mori la Putna, în gârla dincolo la sat la Cofești în vadul de la Procopie, căce au fostu stricat mitropolitul Varlam o moar(ă) a mănăstirei și au făcut doao mori. Și așe le-au fostu tocma să știe mitropolitul acele doao mori păr va fi viu, iar după săvârșitu lui să fie moriile iarăș a mănăstirei caré mai sus scrie Săcul, și pentru fâlcî de vie în hotarul acelor doao mori iarăși le-au dat mănăstirei căce așa le-au fostu to(cma)la. Pentru aceea și domnia

mea dacă am văzut acel zapis făcut de sângură mâna sv(i)nției sale mitropolitului Varlam, la săvârșitul sv(i)nției sal(e), și noi de la noi le-am dat și le-am întărit pre acéle sate și vii și mori ce mai sus scriem ca să le fie și de la noi dirépte danie și miluire și uricu și întăritur(ă) în veci.

† Сл(а)м г(о)п(о)д(и)нъ вѣлѣл.

✠ Ис, в(ъ) л(ѣ)тѣ *зрѣи <7168> гена(р)іе мѣ <11>.

Но Штефан воєвода.

† Михѣилъ <пиасал>.

ANI, Fond Mănăstirea Neamț, LXXXVII / 19, original, difolio, sigiliu inelar în ceară roșie; Rezumat, ibidem, XXXVI / 67, nr. 15 (are 19 ianuarie); Manuscris nr. 628, f. 561 v (are numai văleat).

EDIȚII: CDM, III, p. 119, nr. 475.

19. 1660 (7168) ianuarie 16, Iași. Ștefăniță Lupu voievod întărește Mănăstirii Secul un vad de moară pe râul Siret, în hotarul târgului Șchei, mai jos de târg, dăruit de Simion Movilă.

Noi Ștefan v(oie)vod cu mila lui Dumnezeu domnu nămăstului Moldavei. Adică domnia me am dat și am întărit rugătorilor nostri călugări de la sfânta mănăstire ce să numești Săcul unde este hramul Tăerii a cinstitul(u)i capu a Sfântului Slăvitului Proorocu Înainte Mergătoriu și Botezătorului a lui Hristos Ioan, a lor dre(a)ptă dani(e) și miluire de pe uricu(l) ce are sfânta mănăstire de danii și miluire de la acel ce cu sfințanie au adormit Io Sămion Movilă v(oie)vod cu un vaad de moară pe râul Săretil(u)i, în hotarul târgului Șcheia mai giosu de acel târgu. Acel mai sus scris vad pentru moară pe apa Săretil(u)i în hotarul târgului Șcheia, mai giosu de târgu să fii și de la domnie me Sfântii mănăstiri cei mai sus scrisă Săcul, precum au avut-o și de la cei de mai înaintea domni, ca să fii dre(a)ptă danie și miluire și uric și pentru întăritură cu tot vinitul neclătită niciodată în veci. Și altul să nu să amestice.

În Eși let 7168 luna ghenari 16

Însuș(i) domnul au zisu.

Noi Ștefan v(oie)v(o)d.

L. P.

Ureșanul¹ au scris.

ANI, Fond Mănăstirea Neamț, CXIII / 15, traducere veche; originalul slav, difolio, filigran, semnătura voievodului, sigiliu mijlociu timbrat; Rezumat, ibidem, CXIII / 36, nr. 3 și CXXV / 6, nr. 90; Mențiune în Fond Mănăstirea Dolhești, V / 3, nr. 4.

EDIȚII: CDM, III, p. 120, nr. 480.

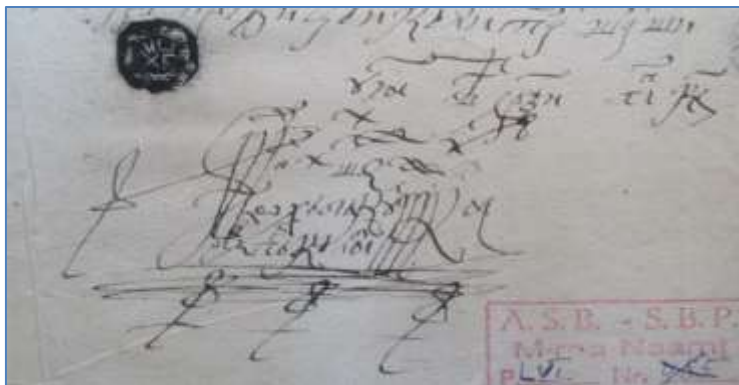
¹ Grăjdan.

20. 1660 (7168) ianuarie 27. *Ion Hăbășescul, fost pârcălab de Hotin, întărește Mănăstirii Secul stăpânirea peste balta de pește din hotarul satului Ajudeni, dată de părinții săi, ca să fie pomeniți în fiecare an la 26 decembrie.*

† Adeacă eu Ion Hăbășescul biv pârcălab Hotinschie fac știre cu ceastă adevărată scrisoare a me tuturor celora ce vor ceti ca să înțeliagă cum di-a mea bună voe de nime silit nice asuprit am dat ș-am întărit, care danie au fost denainte vré(me) dată de părinții noștri anum(e) o baltă de pește cu tot vinitul ce ést(e) în hotarul satului nostru anume Agiudénilor, acéia o am dat Sfenti(i) Mănăstiri Săcului, iară sfântul săbor ca să aibă a pune pameni¹ din an în an a părinților noștri și noauă precum scrie și-n zapisul răpousatului părintilui nostru Lupul biv vel dvornic și să aibă a pomeni sufletele noastre întru sfânt pome(l)nicul cel mare la sfintele leturghiile dumnăzăești și pamenteca să aibă ai face în (l)una lui dece(m)vrîe 26 de zile întru zuoa² săborului sfentei și depuitoare Preacuratei Fecioare Mariei. Și pre(...)³ aceasta daninie⁴ ca sé n-aibă nime dentru sămenția noastră a sé mai amesteca ce să fie în véci s(f)entii monăstiri și pentru mare credință iscălit-am ș-am și pecetluit.

Ⲅ ⲙⲥ, ⲁⲉⲧⲟ ⲛⲁⲣⲕⲁⲗⲁⲃ ⲛⲁⲣⲕⲁⲗⲁⲃ <7168> ⲓⲉⲛⲁⲣⲏⲓⲉ ⲕⲟⲛⲁ <27>.
Ion Hăbășescul pârcălab iscal.

ANI, Fond Mănăstirea Neamț, LVI / 4, original, difolio, filigran, lipsă 1 / 3 din fila 2-a, sigiliu inelar în fum; Rezumat în ibidem, XXXVI / 9, nr. 25.
 EDIȚII: CDM, III, p.120, nr. 482.

- ¹ pomeni.
- ² ziua.
- ³ Rupt.
- ⁴ danie.

21. 1660 (7168) aprilie 27. *Sava, mitropolitul Sucevei, Gheorghie egumenul și soborul Mănăstirii Secul, dau mănăstirii de la Schitul (Hangu) poiana Colibița, pe cealaltă parte a Bistriței, dăruită de mai înainte de răposatul Varlaam, fost mitropolit.*

Copie

† Sava arhiepiscopu și mitropolit Suceavschii, și Gheorghie egumen și cu tot soborul de la sf(ă)nta măn(ă)stire de la Săcul, scriem și mărturisim cu acest zăpis al nostru, cum ne-am tocmit și de a noastră bună voie am dat de nimeni silit, nici asuprit, ci de bună voină noastră o poiană ce să chiiamă Colibița di căia parte de Bistriță, care poiană le-au fost danie de la sfînția sa părintele răpoosatul Varlam. Deci noi încă am socotit cu egumenul Gheorghie și noi tot soborul de la sfânta măn(ă)stire de la Săcul și ne-am tocmit cu Iorest egumenul și cu tot soborul de la Schit și le-am dat acea poiană care mai sus scriem Colibița din capul po(i)enii din sus din pârau până în vârstatul, iar la alte moșii ci vor fi a sfintii mă(nă)stiri a Săcului, pe de iasta parte de Bistriță la Dimoc să nu să mai amestece. Așijderea nici noi de acum înainte că să nu mai avem nici o treabă cu acea poiană Colibița, nici dintr-alți călugări care să vor rădica pre urma noastră, nici odinioară în veci, ci să le fie lor dreaptă ocină și moșie și să aibă a-ș(i) face și dres domnesc. Pentru credință am iscălit și ne-am pus pecețile ca să-s(e) știe, iar cine să va (i)ntinde mai mult precum am tocmit să fie afurisit și proclét.

БѢ(А)ТО *ЗРЪИ <7168> АПР(ИЛІЕ) КЗ <27>.

Locul pecetii Sf(i)n(tei) Mitropolii.

Locul pecetii Sf(intei) Mănăstiri Săcului.

Sava mitropolit Sucevschii.

<Pe verso-ul filei a doua>: 7168 apri(lie) 27 / N. 13 / Plicu(l) 7 / Copie de pe scrisoarea arhiepiscopului Savva pentru Colibița.

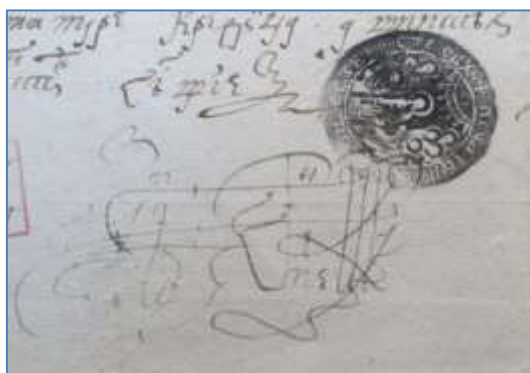
ANI, Fond Mănăstirea Neamț, CXXX / 33, copie, difolio.

EDIȚII: Emil Diaconescu, *O importantă donație a mitropolitului Varlaam făcut m-rii Secul*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, XXXIII, 1957, p. 833; CDM, III, p.129, nr. 525.

22. 1660 (7168) aprilie 28. *Iorest egumenul și soborul mănăstirii de la Schit mărturisesc că s-au împăcat și s-au tocmît cu mitropolitul Sava și cu Gheorghie egumenul și cu soborul Mănăstirii Secul și au primit de la aceștia poiana Colibița, de cealaltă parte a Bistriței, dăruită de fostul mitropolit Varlaam, pentru că i-au dat bani ca să se scoată butuci și să se facă săpături; călugării de la Schit să nu treacă pe moșia Molidvielul a Mănăstirii Secul.*

† Adecă eu Iorestu egumenul și cu tot săborul de la svânta măn(ă)stire de la Schit scriem și mărturisim cu cestu zapis al nostru cum ne-am împăcat și nii-am tocmît cu svenția sa cu părintele Sava mitropolitul și cu Gheorghie egumenul, și cu tot săborul de la svânta măn(ă)stire de la Săcul, pentru o poian(ă) ce să chiiamă Colibița de cēia parte de Bistriț(ă), care poiană nii-au fostu daanie și de la svinția sa răpousatul părintele Varlaam, pentru căci am dat noi bani de-am scos butuci de-am făcut săpături. Pentr-acēia și svinția sa părintele mitropolitul Sava și cu egumenul Gheorghie și cu tot săborul de la svânta măn(ă)stire de la Săcul încă ne-au dat acea moșie Colibița de bunnă voia svințiilor sale ca să ne hie noaoă direaptă ocin(ă) și moșie în vēcî, însă să ținem noi din capul po(i)enii de sus din pârau până în vărstatul, iar mai multu să nu ne tindem la alte moșii a svintei măn(ă)stiri a Săcului ce sintu pe de iasta parte de Bistriț ce să chiiamă Molidvielul. Iar cine va tréce mai multu, cum mai susu scriem, să fie proclét și treclét. Pentru mai mare credința am și iscălit și am pus și pe(cetea) svintei măn(ă)stiri să-s(e) știe.

✠ Ис, в(ъ) л(ѣ)то *зрѣи <7168> м(ѣ)с(а)цѣ апрѣлѣи кѣ <28>.
Иорест ер(с)мен искал.

<Pe verso>: † Carte de mărturie de la Iorest, egumenul de Schit, pentru Colibița.

ANI, Fond Mănăstirea Neamț, CXXX / 34, original, sigiliu mic iconografic în fum; Rezumat, ibidem, CXXX / 46, NR. 10; CXXX / 49, nr. 9.

EDIȚII: Emil Diaconescu, *O importantă donație a mitropolitului Varlaam făcut m-rii Secul*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, XXXIII, 1957, p. 833; CDM, III, p.129, nr. 527.

23. 1660 (7169) octombrie 17, Iași. Ștefăniță Lupu voievod împuternicește pe egumenul Mănăstirii Secul să-și apere hotarul din codru de mascuri, oi și alte dobitoace care-l strică; să le dea afară din hotar sau să ia din zece unul.

† **Ио Стефан Боевода, Б(о)ж(и)о м(и)л(о)ст(и)ю, г(о)сп(о)даръ Земли Молдавскон.** Dat-am cartea domniei mial(e) rugătorilor noștri egumenului și a tot săborul de la svânta măn(ă)stire de la Săcul ca să fie tare și puternici cu cartea domniei mele a-ș(i) apăra hotarul din codru cât va fi, de-s(e) vor afla mascuri înblându pre hotar(ul) svintei m(ă)năstiri ca să aibă a-ș(i) lua din zece mascuri un mascur, iar de nu vor vrea să dea ca să aibă ai scoati din hotar afar(ă). Așijdere și oi și alti dobito(a)ci ca va fi pre hotarul sfintei măn(ă)stiri să aibă a le scoate afar(ă) din hotar. Și nime să nu cutéaze a ținé sau a opri peste cartea domniei mēl(e). **И НАК НЕ БЪДЕТ.**

† **ГЛАМ Г(О)П(О)Д(И)НЪ ВЕЛЪКАЛ.**

У Ис, в(ъ) л(ѣ)т(о) 7169 <ОКТОМВРИЕ> 31 <17>.

<Pe verso>: † Carte de apărat codrul în Țolici ot Stefan vod(ă).

ANI, Fond Mănăstirea Neamț, LVII / 18, original, filigran, sigiliu mijlociu în chinovar.

EDIȚII: CDM, III, p. 143, nr. 598.

24. <1661> martie 27. Catrina, soția răposatului Căzacul din Suceava, dăruiește Mănăstirii Secul un loc de prisacă cu 32 matce, pe care îl avea danie de la fratele său Varlaam, fost mitropolit, pentru pomenire.

† Adec eu Catrina, sora părintelui Varlaam, fămeia Căzacului ce-au fostu lăcuior în târg în Suceav(a), Dumn(e)zău să-l pomenească. Deci dup(ă) m(o)artea bărbatu-mieu carel(e) mai sus scrie, am dat o prisac(ă) sv(i)ntei M(ă)n(ă)stiri Săcului cu pomăt și cu lazuri ce vor fi, un laz pre den sus de pomi, altul pre den gios, și cu locul prisăcii cu 32 de matce ce mi-au fost mie dreaptă danie de la sv(i)ntiia sa părintel(e) Varlaam, ce-au fostu mitropolit și mi-au fostu frate. O am dat sv(i)ntei m(ă)n(ă)stiri care mai sus scrie anum(e) Săcul, pentru sufletul bărbatului meu anum(e) Căzacul și pentru s(u)fl(e)tul f(e)ciorilor miei, D(u)m(ne)zău să-i pomenească, ca-s ne fac(ă) pamente la anul și să ne scrie la

sv(â)ntul pomélnic. Iar carel(e) să va scula den f(e)ci(o)rii miei sau den nepoți(i) miei sau dentr-altă semenție a noastră cu niscari scrisori sau cu alte cuvinte de vor vrea să iasă măcar înainte(a) divanului ca-s ia acea dreaptă daanie care mai sus scriem de la sv(â)nta m(ă)n(ă)stire să fie neertați și anaftema, nici să li-s crează cuventel(e) nici la un giudeți. În tocmala noastră au fost egumenul Ioan de Cetati și popa Gheorghie ot Neamțu și popa Ion ot tam și șoltuzul Dumitru ot Neamțu și Andreian sin Avrămăscului și Savin și Feltin Agiurgeti și Gheorghit și Toader Achireani și Păntelei și vătavul Hanos și Andrei Hărco, sluga vistérnicului Ducăi și Stratul, soția lui, și Pătruș den Grumăzăști și Costantin Mătas și Mafteti ot Văn(ă)tori și alți oameni buni carii s-au tâmplat și pre mai mare credință ne-a pus pecetel(e) și degetel(e), alții au iscălit. De-aceasta scriem și mărturisim, într-alt chip să nu fie.

*Зрмс <7146> м(ѣ)с(а)ца март(и)е кз <27>.

Leat *Зрмс (7146)

1638¹

1661

<Pe verso-ul filei a doua>: Pe prisaca de la Catrina / sora mitrop(olitului) Varlam / de la Neamțu / cu 35 stupi / o dă la Secu; S-au scris / 32; 7146 / 1638 mart(i)e 27; Anul 1661 este anul acestei danie. / Vlădica Narcis Crețulescu, 1873.

ANI, Fond Mănăstirea Neamț, LX / 2, original, difolio, filigran, 3 sigillii – 1 mic și 2 inelare în fum, note tercale; Rezumat Ibidem, XXXVI / 3, nr. 44, fără vâleat; Manuscrisul nr. 1206, Tanoviceanu-Divane.

EDIȚII: CDM, III, p. 155, nr. 662.

¹Văleatul scris greșit de altă mână; mai jos scrie 1661.

25. 1661 (7169) aprilie 13. Eftimie Bordea și soția lui, Agafia, vând lui Ioan, egumenul mănăstirii de la Cetate, o casă din Târgu Neamț cu pivniță, loc de dughene și cu pământuri în țarină, cu 12 lei bătuți.

† Adică eu Iftimie Bordea și cu femeia mea cu Agafia scriem și mărturisim cu acest zapis al nostru, de nime siliți nici nevoiți, am vândut egumenului Ioan de la svânta mănăstire de la Cetate o casă în trăg¹ în Niamțu, din

gios de beserica cea domnească unde este hramul lui S(fe)ti Dimitrie, casa cu pivniță și cu loc de dughene, și cu pământuri în țarină, dript 12 lei bătuți, să-i fie lui driaptă moșie și ocină în veci și eu cas(a) o am cumpărat(ă) de la Platon ce au fost pușcar. Iară nime din ficiorii miei și din oamenii miei și din nepoții miei întru nemic să nu să nu să² amestece. Așijderea de va zice cineva că-i sintu dator să n-aibă nice o triabă că eu cui voi fi dator îi voi plăti. Și-n tocmala noastră cându o am vândut au fost pârcălabul Iftimie Boț(u), și Tofiul, egumenul de Niamțu, și Paisie, egumenul de Săcul, și Dosoftei, egumenul de Agapiia, și popa Ion, și popa Gheorghie, și Ha(nos)³ vătavul de pușcari, și Dumitru, șoltuzul de Târgu, și Hrizea ot tam, și alți oameni buni și bătrâni din trăgu⁴ și di prin megieș(i). Mai spre credință ne-am pus și degetele ca să-s(e) știe.

Б(ѣ) л(ѣ)т(ѣ) * 7169 м(ѣ)с(ѣ)ца апр(ил)и(е) ѿ <13> днн.

† Și eu Drăgan, m-am prilejit într-această tocmal(ă).

† Iftimie Bordea.

† Agafii.

Popa Ion.

Az Iftimie Boț(u) (pâr)c(ă)lab, iscal.

<ss>

Az Dragan iscal.

<Pe aceeași filă însemnarea>: Ioan egumen de Cetate / Paisie egumen de Neamț / au fost la 1661 / tom 2, M-rea Secu / <ss> Narcis (Crețulescu).

<Pe verso-ul filei a doua>: † Zapis de la Bordea pre cumpărătura casei. / 7169 (1661), apr(ilie) 13.

ANI, Fond Mănăstirea Neamț, LIII / 8, original, difolio, filigran, 2 sigilii în fum, unul inelar și unul de tip iconografic reprezentând pe Sfântul Ioan Botezătorul, cu legenda în limba slavă; Rezumat, ibidem, XXXVI / 17, nr. 13.

EDIȚII: CDM, III, p. 156, nr. 669.

^{1, 4} târg.

² Repetiția conform textului.

³ Rupt; completat după documnetul din 22 martie 1666.

26. 1663 (7171) mai 10, Iași. *Eustratie Dabija voievod întărește uric lui Sava, mitropolitul Sucevei, stăpânirea peste un loc de prisacă cu pomet și cu toplița de lângă pometul numit Pomii Ozanei, de la Neamț, cumpărat de la Eftimie Boțul, pârcălab, cu 20 de lei bătuți, bani gata, după zapisul făcut înaintea lui Nacul stolnic, Toader Ungureanul, pârcălabul de Bacău, Misail, dichiul de la mitropolie, Gheorghias, egumenul de la Mănăstirea Secul, egumenul de la Cetatea Neamț și Todosie Dubău, fost pârcălab.*

† **Ио Евстратіе Давиж(а) воевода, Б(о)жю м(и)л(о)стю, г(о)сп(о)д(а)рь Земли Молда(в)скон.** Adecă au venit înaintia noastră și (î)nnaintia a tuturor boiarilor noștri moldovenesți celor mari și celor mici părintele și rugătorul nostru Saava arhiiep(i)scoп i mitropolit Suceavschii și ne-au arătat înaintea noastră un zapis făcutu de la sânгур Eftimie Boțul ce-au fost pârcălab și cu mare mărturii dinnaintia a mulți boiari anume Nacul stolnicul și Toader Ungureanul, pârcălabul de Bacău, și Misail, dichiul de la sv(â)ntaa mitropolie, și Ghiorghias, egumănu de la sv(â)nta M(ă)năstire Săcul, și Ioan, egumănu de la Cetatia Neamțului, și Todosie Dubău, ce-au fost pârcălab, scriindu și mărturisind într-acei zapis cu acesta ce mai sus scrie Eftimie Boțul, ce-au fostu pârcălab, de a lui bun(ă) voe de nim(e) nevoitu nici asuprit au vândut a sa direaptă ocină și cumpăratur(ă), un loc de prisacă cu pomăt și cu toplița caré iaste pre lângă pomăt ce-s chiam(ă) Pomii Ozanii, ce iaste la Neamțu ce el știe ș-au fostu cumpărat de la Flocea călugărul dreptu doaozăci de lei. Acesta loc de prisacă și cu pomăt și cu acea topliț(ă), el au vândut părintelui Saavei mitropolitul, drept doaozăci de lei bătuț(i) bani gata și i-au plătit sv(i)nția sa acei bani toț(i) deplin întru mânule lui Eftimie Boțul. Dreptu aceia și domnia mia cu tot svatul nostru deaca am văzut acel adevărat zapis făcut de la mâna lui Eftimie Boțul și de la atâtea mărturii, noi încă am crezut. Pentru acéia domnia mea încă am dat ș-aam întărit părintelui Saavei mitropolitul pre acel loc de prisacă ce mai sus să zice, ce iaste la Neamțu cu pomăt și cu toplița de pre lângă pomăt ce-s chiam(ă) Pomii Ozanii ca se-i fie și de la noi sv(i)nții saale direaptă ocină și cumpăratur(ă) cu tot venitul și uric și întăritur(ă), neclătit nici dănoară în véci. **И ин да с(а) не ѡмншадет прѣд сим листом н(а)шим.**

Пис Исох, в(ъ) л(ѣ)тонъ зрѣа <7171> м(ѣ)с(а)цаа маи ѿ <10> днѣи.

Раковиц(е) Чехан вел лѡг(о)ф(е)т.

† **Апостол Ѣрикар.**

<Pe verso-ul filei a doua>: 7171 / 1663 mai 10, Ispisocu(l) d(omnului) Evstratie Dabija v(oi)e vod;

ANI, Fond Mănăstirea Neamț, LIII / 11, original, difolio, filigran, sigiliu mijlociu timbrat; copie în Manuscrise, nr. 628, f. 553v; rezumat în Mănăstirea Neamți, XXXVI / 17, nr. 16; idem, Manuscris nr. 560, f. 51v.

EDIȚII: Regest, Nicolae Iorga, *Studii și documente*, VII, p. 375, nr. 5; CDM, III, p. 217-218, nr. 970.

27. 1664 (7173) octombrie 9. *Eustratie Dabija voievod poruncește lui Todosie Dubău să cerceteze pricina dintre călugării de la Mănăstirea Secul și Ianăche vistiernicul privitoare la moșia Vorovești, ținutul Cârligătura..*

† Но Евстратіе Давиж(а) воевода, Б(о)жію м(и)л(о)стію, г(о)сп(о)д(а)рѣ Земли Молд(а)вскон. Scriem domniului mea la sluga noastră la Todosie Dubău. Dămu-ți știre că înaintea svatului domniei mele s-au jeluît rugătorii noștri călugării de la sv(â)nta M(ă)năstire Săcul și boiarinul nostru Ianăche visternicul, zicând că au ei moșie la Cârligătură, ce să cheamă Voroveștii și le iaste moșia alătura, care moșie au dat popei lui Gligorie Ciochin, iar călugărilor au dat iar alătura cu aceasta moșie Gheorghei Roșca visternicul și zice că înpresoară călugării moșia și nu țin pre unde au ținut de v(e)ac. Pentru acesta lucru te-am ales de om bun. Deci să te scoli și să mergi acolo unde le iaste lor price(na)¹ (și să)² strângi oameni buni megiași de prenpregiur (...) ³ și împreună cu acei oameni buni să le alegi (...) ⁴ (d)⁵espre Iani vist(iernicul) și a lui Ia(ni)⁶ vist(iernicul) despre (...) ⁷cu pietri precum vor ști și acei oameni buni ca fo(st)⁸ (...) ⁹ (...) ¹⁰ele moșie, și precum le vei alêge și le vei stlăpi (...) ¹¹ însă nemăruî să nu fățărăști să le faci și o mărturie, ca să-și fac(ă) și drêse. Только п(и)шем. Инак не (и)чинит(е).

† Слм г(о)сп(о)д(и)нѣ реч.

Ѓ Ис, л(ѣ)т(о) *зрѣг <7173> ок(томврие) ѿ <9>.

Рѣковиц вел лог(о)ф(е)т ѣчи.

† Апостол Тек(ѣ)канѣл.

ANI, Colecția Documente, 461 / 71, original, rupt, recondiționat.

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11 Rupt.

28. 1665 (7173) ianuarie 8, Iași. *Eustratie Dabija voievod împuternicește Mănăstirea Secul să ia tot fânul din Țolici, făcut de călugări și, de vor fi acolo oameni din Grumăzești, să-i scoată.*

† Но Евстратіе Давижѣ воевода, Б(о)ж(ію) м(и)л(о)стію, г(о)сп(о)д(а)рѣ Земли Молдавскон. Dat-am cartea domniei mele rugătorului nostru egumenului și a tot săborul de la svânta mănăstire de la Săcul să fie tare și puternici cu cartea domniei mël(e) a-ș(i) opri tot fânul cât va fi în Țolici făcut de călugări și de vor fi și niscare oameni din Grumăzăști acolo, să aibă ai scoati, și nime să nu cutêaze a ținé sau a opri peste cartea domniei mele.

† Слм г(о)сп(о)д(и)нѣ велѣл.

Ѓ Ис, л(ѣ)т(о) *зрѣг <7173> м(ѣ)с(а)цѣ ген(аріе) иѿ <8>.

<Pe verso>: A lui Evstratii Dabij(a) vod(ă); Trăpești, 7173, ghen(a)r 8.

ANI, Fond Mănăstirea Neamț, LVII / 20, original, sigiliu mijlociu în chinovar.

EDIȚII: CDM, III, p. 244, nr. 1102.

29. 1665 (7173) ianuarie 9, Iași. *Eustratie Dabija voievod întărește Mănăstirii Secul stăpânirea asupra curățiturilor (curăturilor) din Țolici, hotarul Tărpeștilor, al mănăstirii, pentru care au avut pără cu locuitorii din Grumăzești, Netezi și Brătulești, care stăpâneau acele curățituri, făcute de ei, dar de pe care, fiind vecini, unii dintre ei au fugit de multă vreme.*

† **Ио Евстратіе Давижа боевода, Б(о)жю м(и)л(о)стю, г(о)сп(о)д(а)ръ Зем(ли) Молдавскон.** Adecă s-au pârât de faați înaintia domnii mele rugătorii noștri eguminul și cu tot săborul di la s(fân)taa mănăstire de la Săcul cu satul Grumăzeștii și cu satul Netezii și cu satul Brătuleștii pentru nește curături ce sântu la Țolici în hotarul Tărpeștilor, zăcându rugătorii noștri egumenul și cu tot săborul cum acești oameni ce-au curățături acolo în Țolici pre hotarul Tărpeștilor ei au fost vecini unii dintr-înșii și di multă vrème au fugit de-acolo și acmu ei șad pre aiurileală și vor să fie moșii și curățături pre moșia sventii mănăstiri. Pentr-acéii(a) domniia mea și cu tot svatul domniei mial(e) am socotit acéle curățituri pre a cui moșii sântu sântu¹ acia să le fie, iar ei să nu aibă nici o treabă cu moșia sventii mănăstiri, ci pre a cui moșii vor fi șăzându, acolo să-ș(i) facă curături, iar svânta mănăstiri caré mai sus scriem ca să aibă a-ș(i) ținé toate curățiturile ci sântu pri locul (s)²vintii mănăsti(ri) în hotarul Trăpeștilor cu tot vinitul neclătit în viaci. (Ș)³i de-aceasta pără să nu să mai pârască nici odănăoar(ă) în viaci, pentru căci ei sântu rămaș(i) și di la alți domni carii au fost mai (înai)nte di noi. **И инн да се не ѡмншает прад сим листом г(о)сп(о)д(ства) (ми)⁴.**

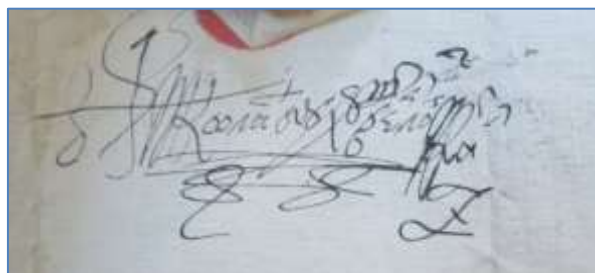
† **Слава г(о)сп(о)динъ велиа.**

8 Ис, в(ѣ) а(ѣ)то *зрѣт <7173> м(ѣ)с(ѣ)ца ген(ар)іе) ☿ <9>.

Nicolai Buhuș vel log(o)f(e)t iscal.

† Tiron pis(al).

ANI, Fond Mănăstirea Neamț, LVII / 21, original, sigiliu mijlociu în chinovar.

EDIȚII: CDM, III, p. 244, nr. 1103.

¹ Repeteția conform textului.

^{2,3} Rupt.

⁴ Peste ultimile două cuvinte este aplicat sigiliul.

30. 1665 (7173) ianuarie 20, Iași. *Nistor, feciorul lui Costantin Batiște, nepot de fată lui Nistor Ureche, marele vornic, în călugărie numit Nicodim monahul, dă Mănăstirii Secul satul Brătești, din ținutul Roman, din câmp, pădure, cu vad de moară în Siret, bălți de pește, locuri de prisăci și heleșteu, pentru pomenire.*

Adecă eu robul lui Dumn(e)zău Nistor, ficiorul lui Costantin Batiște, nepot de fată lui Nistor Urêche, marile dvornic, și de călugărie monah Nicodim, scriu cu acestu adevărat zăpis al meu cum eu de nime silit nici nevoit, ce de a mea bună voe, am dat Svintei Mănnăstiri Săcului unde easte hramul S(ve)tii Ioan Cr(ă)stitel(ea) un sat anume Brăteștii ce easte în ținutul Romanului, cu tot venitul din câmpu și din pădure și cu vadu de moară în Sirét și cu bălți de pește și cu locuri di priséci în hotarul satului și cu heleșteu în sat, și nime dintru semenția mea, nici frați, nici sor(ă), nici unchiu, nici mătușe, nici văr, nici vară, nici nepot, nici strenepot, nici altu nime dintru semenția noastră, anume a lui Batiște și a lui Urêche sau altu cineva să nu-s(e) amestece peste daaniia mea, căci acest sat l-am dat svintei mănăstiri ce mai sus scriem pentru sufletul maicii méle Măricuțai, căci au fostu zéstrile ei, și pentru sufletul meu, căci că și moșu(l) meu Nistor Urêche și maica mea zac acolo în svânta mănăstire. Pentr-acéia eu am dat acest sat cu tot venitul ca să fie direaptă ocină și danie svintii mănăstiri neclătită în véci și ca să aibă a-ș(i) face și dirése domnești. Ear carii din oamenii noștri sau altcineva să vor ispiti întru ceva peste daaniia noastră sau călugării îl vor vinde sau îl vor schimba sau dintru oamini noștri vor vrea să-s(e) ia acestu sat de la svânta mănăstire sau dintr-altcineva peste daaniia noastră să fie neertat de svântul hram Ioan Cr(ăs)titel(ea) și de 318 oteți ce-au fostu în Necheiu și de toți svinții și de smereniia noastră. Și

pentru mai mare credință am iscălit și mie-am pus și pecetea dinaintea dumisal(e) văru(lui) meu lui Vasilașco Uréche și a suror-sa Alexandra, fata lui Uréche și a nepoată-mea Alexandra, fata lui Neculai Uréche, și denaintea dumisale lui Andonie portariul de Suceav(a) și dinaintea dumisali lui Mihăilache neguțătorul de Iași, ca să fie de credință, să-s(e) știe.

✠ Ис, вѣѣ лѣтѣ) *зрѣгъ <7173> мѣсѣцѣ генѣриѣ) кѣ <20> дни.

Nicodim Batista / Батице¹

<ss> / Басилашко².

<ss> / Рошка³. Tâmplatu-m-am și la înpărțarea părinților dumilorsale și m-am tâmplat și la ceastă dare.

<ss> / Кириак⁴

† Басилиѣ <писал>.

† Андоніѣ портар искал.

<ss> / Михѣилаки.

<Pe verso-ul filei a doua>: Brătești; † Zapis ot selo Brătești ot v(o)lost Romanscoi; S-au scris / 7173 ghenar 20; No. 2006 / 7173, ghenar 20 / Dania lui Nistor, ficiorul lui Costantin Batiște.

ANI, Fond Mănăstirea Neamț, LXVIII / 4, original, difolio, filigran, sigiliu inelar octogonal în fum; Concept, ibidem, LXVIII / 7 (are numai vâleatul); Copie CVIII / 11 (are ianuarie 23); rezumat, XXXVI / 4, nr. 3; CXXV / 6, nr. 44; Manuscris nr. 628, f. 559.

EDIȚII: CDM, III, p. 247, nr. 1115.

1, 2, 3, 4. Scris deasupra de altă mână.

31. 1665 (7173) ianuarie 20, Iași. Ghedeon, mitropolitul Sucevii, și boierii sfatului domnesc mărturisesc că Nistor, feciorul lui Constantin Batiște, nepotul lui Nistor Ureche, fost mare vornic, a dăruit Mănăstirii Secul satul Brătești, din ținutul Romanului, cu vatra satului, pământuri în țarină, fânațe, vad de moară în Siret, bălți de pește, locuri de prisăci, câmp, pădure și heleșteu.

† Се изво ми Гедон архиеписк(о)п и митрополит Сѹкеавскон и
Неколан Бѹхѹш великѣи лог(о)ф(е)тѹ и Тома Катакозинно вел двѹрник Долнан
 Земли и Соломон Бѹрлѣдианѹ вел двѹрник Бишнан Земли и Неколан
 Раковиц хетман и пѹркѹлаб Сѹкеавскон и Стаматѣ Хиотѣ вел постелники и
 Тодерашко Иордакѣ вел спѹтар и Глигорие вел кеашник и Дѹка вистарник и
 Тоадер Пѹладие вел столник и Мирон Костин вел комис и Гинѣ меделничар
 и Лѹпашко Бримѣл вел житничер и Христоскѹл вел сѹлцарю и Алѣксандрѹ
 Раманди вел питар и Фрѣтица виликѣи орѹжник¹ и Гаврил Рѣтѹндѹл вторѣи
 лог(о)фет и Пѹтрашко Данович третѣи лог(о)фет и Тоадер Ветриш и Кирила
 Гѹрнал и Дѹмитрашко Рошка и Ионашко Корпач и Ърсѹл и Енакиѣ Ђѣсин
 двѹрниц глотнии. Scriim și facem știre cu această adivărată mărturie a noastră cum
 cum au vinit înaintea noastră Nistor, ficiorul lui Costantin Batiști, nepot de fiică lui
 Nistor Ureche ce-au fost vornic mare, ce iaste călugăr și nume lui călugărești iaste
 monah Nicodim, și de nime silit, nici asuprit, ce de a lui bună voe au daat și au
 dăruit S(fin)tii Mănăstiri Săcului unde iaste hramul S(ve)tii Ioan Cr(ă)stielui, un
 saat, anume Brăteștii ce-s la ținutul Romanului, cu vatra satului, și cu pământuri în
 țarină, și cu fânețe, și cu vad de moară într-apa Sirétiului, și cu bălți, și cu locuri de
 prisăci, și în câmpu, și în pădure, și cu tot vinitul, în tot hotarul satului, și cu
 hălășteu în saat. Și nime dintru simenția lui, nici frați, nici surori, nici unchiu, nici
 mătuși, nici văr, nici vară, nici nepot, nici strănepot, nici strenepot, nici altu nime
 dintru siminția lui Batiște și a lui Ureche ca să nu aibă a să amesteca preste daaniia
 lui, căci acel caar(e) l-au dat s(fi)ntii mănăstiri ce mai sus scriem pentru sufletul
 maicii sale Măricuții, căci au fost zăstrile ei, și pentru sufletul lui, pentru căci și
 moșu-său Ureche vornicul țe maică-sa Măricuța sântu îngropați într-această
 mănăstire. Pentr-acéia au daat acel saat s(fin)tii mănăstiri, iar cine dintru oamenii lui
 sau altucineva să va ispiți preste daania lui, sau din călugări vor vinde satul sau vor
 vrea să-l schimbe, sau din oamenii lui vor vrea să ia satul acesta de la s(fân)taa
 mănăstire preste daania lui, unii ca aciiia să fie (ne)²ertaț(i) de s(fân)tul hram Ioan
 Cr(ă)s)titel(ea) și de 318 oteți ce-au fostu în Nicheiu și de toți svent(ii) (...) ³(...). Și
 noi deacă am văzut de bună voia lui daanie satul acela ce mai sus scriem (sfint)⁴ii
 mănăstiri, noi încă am făcut această adivărată mărturie a noastră ca să fie de mare
 credință s(fi)ntii mănăstiri de Săcul. Și pentru mai mare credință noi toți am iscălit
 și am pus pecetѣ ca să fie direaptă ocină și daanie neclătit în veci s(fi)ntii mănăstiri
 și să aibă a-ș(i) face direse domnești pre această adivărată mărturie a noastră, și altul
 nime să nu aibă a să amesteca. Și eu Tiron diiacul am scris să-s(e) știe.

Ъ Исох, в(ѣ) л(ѣ)то *зрѣг <7173> м(ѣ)с(а)ца ген(арі)е к <20> дни.

Гедон митрополит Сѹкеавски.

Неколан Бѹхѹш вел лог(о)ф(е)т, искал.

(...)

Соломон Бѹрлѣден вел ворник, искал.

Неколан Раковиц(е) хатман, искал.

(...)

Тодерашко вел спѹт(а)р, искал.

Мирон Костин вел комис, искал.

Христоскѹл вел сѹл(гер), искал.

Яз Глигоріє Хр(...) чеашник, искал.
 Гинеа вел мед(е)л(никер), искал.
 (...)

Тоадер Пълади вел столник, искал.
 Лъпашко вел жит(чер), искал.
 Фрътица вел армаш.
 Яз Гаврил фтери лог(о)ф(е)т, искал.
 Пътрашко трет(и) лог(о)фет, искал.
 † Тоадер Бетриш, ворник.
 Яз Дъмитрашко Рошка двор(ник).
 † Кирила ворник.
 † Срса ворник.
 Яз Ионашко Корпач ворник, искал.

<Pe verso-ul filei a doua>: Zapis ot selo Brătești ot v(o)lost Romanschiori / 7173 ghen(a)r(ie) 20; Cartea presf(înțitului) mitropolit Gedeon.

ANI, Fond Mănăstirea Neamț, LXVIII / 5, original, difolio, rupt la îndoituri, filigran, sigiliu inelar octogonal în fum și pe verso trei sigilii inelare în tuș; Rezumat, ibidem, XXXVI / 4, nr. 4.

EDIȚII: CDM, III, p. 247, nr. 1116.

¹ orăjnic = armaș.

^{2, 3, 4} Rupt.

32. 1665 (7173) ianuarie 20, Iași. *Eustratie Dabija voievod întărește uric Mănăstirii Secul stăpânirea asupra satului Brătești, din ținutul Roman, cu vatră de sat, pământuri în țarină, fânaț, vad de moară în Siret, bălți de pește, heleșteu, locuri de prisăci, câmp și pădure, dăruit de Nistor, feciorul lui Costantin Batiște, nepotul lui Nistor Ureche, fost vornic mare, după zapisul de mărturie de la Vasile Ureche fost spătar, Alexandra fata lui Neculai Ureche, Andonie, portar de Suceava, Mihăilachie, neguțător din Iași și alții.*

† **Ио Встратиѣ Давижа(а) воевода, Б(о)жю м(и)л(о)стю, г(о)сп(о)д(а)ръ Земли Молдавской.** Adecă au vinit înaintea noastră și înaintea alor noștri moldovenești boiari a mari și a mici rugătorii noștri Ghenadie, egumănu și cu tot săborul de la s(fân)taa mănăstire de la Săcul unde iaste hramul S(fe)tii Ioan Crăstitel(ea) și au arătat înaintea noastră un zapis făcut de mărturie dennaintea a mulți oameni buni și ficiori de boiari, anume Vas(i)lie Ureche, ce-au fost spătar, și a surori-sa Alexandra, fata lui Urêche, ce-au fost vornic mare, și Alexandra, fata lui Neculai Urêche, și Andonie, portariul de Suceav(a), și Mihăilachie, neșuțoriul di trăg di Iaș(i), scriindu și mărturisindu într-acei zapis cum au vinit înaintea lor Nistor, ficiorul lui Costantin Batiști, nepot de fiică lui Nistor Ureche, ce-au fost vornic mare, și de călugărie iaste numele lui monah Nicodim, de nime silit, nici asuprit, ce de a lui bună voe au daat ș-au dăruit S(fe)tii Mănăstiri Săcului, unde iaste hramul S(fe)tii Ioan Cr(ă)stitel un saat, anumi Brăteștii, ce-s la țanutul Romanului, cu vatră de saat, și cu pământuri în țarină, și cu fânaț, și cu vad de moară într-apa Siretiului, și cu bălți de pește, și cu hălășteu în saat, și cu locuri de prisăci, și în câmpu, și în pădure, și cu tot vinitul în tot hotarul. Și nime dintru semenție, nici frați, nici sor(ă), nici unchi, nici mătuși, nici văr, nici vară, nici nepot, nici strănepot, nici altu nime dintru simenția lui Batiște și a lui Ureche, ca să nu aibă a să amesteca preste daaniia lui, căci acel saat au daat s(fe)tii mănăstiri ce mai sus scriem, pentru sufletul maicii saali Măricuții, căci au fost zestrile ei, și pentru sufletul său, căci moșu-său Urêche vornicul și maică-saa Măricuța sântu îngropați într-acea a(fân)tă mănăstire. Pentr-acéia au daat acel saat s(fe)tii mănăstiri, iar cine dintru oaminiu lui s-au din călugări să va ispiți preste daaniia lui să vânză satul sau vor vrea să-l schimbe sau din oaminiu lui să ia satul, unii ca acia să fie ne(i)ertaț(i)di s(fân)tul hram Ioan Cr(ă)stitel, și de 318 oteți ce-au fost întru Nicheiiu, și de toț(i) svenții, și de smereniia lor. Pentr-(aceasta)¹ și domniia mea deacă am văzut, deacă am văzut², acel adivărat zapis a lor făcut de mărturie denaint(ea)³ acelor acelor boiar(i) și simențaii de-a lui, noi încă am da(t)⁴ și am întărit s(fe)tii mănăstiri caré iaste scrisă mai sus, mănăstirea de Săcul, cu satul acela ce mai sus scriem Brăteștii, ce-s la țanutul Romanului, ca să fie s(fe)tii mănăstiri dreaptă ocină și moșie cu tot vinitul și uric de înntărituri neclătit nici nici odănoară în veci. Și altul să nu să amestece. **ПРАД СИМ ЛИСТОМ Г(ОСПО)ДС(Т)В(А) МЫ.**

† **СААМ Г(О)П(О)Д(И)НИЪ ВЕЛАА.**

Ѓ ИСИХ, В(Ъ) Л(Ъ)ТО *ЗРОГ <7173> М(Ъ)С(А)ЦА ГЕН(АРИ)Е К <20> ДНИ.

ІЗ НИКОЛАИ БѢХУШ ВЕЛ ЛОГ(О)Ф(Е)Т, ИСКАА.

† **Тирон пис<аа>.**

<Pe verso-ul filei a doua>: De Brătești; † Zapis ot selo Brătești ot v(o)lostu Romanscoi; 7173 ghen(a)r 20 / Hrisovul d(omnului) Dabija v(oie)v(o)d.

ANI, Fond Mănăstirea Neamț, LXVIII / 6, original, difolio, rupt la îndoituri, filigran, sigiliu mijlociu timbrat, bine păstrat; Rezumat, ibidem, XXXVI / 4, nr. 5.

EDIȚII: CDM, III, p. 247, nr. 1117.

^{1, 3, 4} Rupt.

² Repetiția conform textului.

33. 1665 (7173) ianuarie 26, Târpești. Ștefan Boul, fost vornic, și Tălmaci, fost comis, fac cunoscut domnului hotărnicia ce-au făcut-o, împreună cu oameni buni și megieși, unor locuri de fânaț din poienile Țoliciului, la satul Terpești, pentru care s-au pârat călugării de la Mănăstirea Secul cu călugărițele de la Topolița.

† M(i)l(o)st(i)vi și luminaate do(a)mne să fii măria dumi(a)al(e) sãn(ă)tos. Facim știre măriei dumi(a)al(e) cum au vinit la (noi)¹ rugătorii măriei taal(e) călugării de la sfânta mănăstiré de la Săcul și iarăși cu rugătoarili măriei tale cu călugărițal(e) di la mănăstiri(a) de la Topolița, cu cu cinstit(ă) caarta măriei dumi(a)ali, scriind la noi ca să mergim să le socotim și să le alegim niști loc(ur)i de fânaț, ce sântu la po(i)enili Țoliciului. Deci noi văzând cinstit(ă) caarta măriei tal(e) ne-am sculat și am mărso acol(o) la satu la Terpești și am strânsu mulți oameni buni di pren pregiur migiași din sus și din giosu și i-am întreat pre toți cum știu ei cu sufleteli lor mai dreptu să ne mărturisască și să ne arâte pre unde iaste hotarul Târpeștilor. Dici între acei megieși s-au aflat și oameni bătrâni carii fân minte și au înblat la hotărât când le-au ales hotarul părintele vlădica Anastasie Crimca și cu alți boieri, carii mărturisești numili lor în mărturiia ce-au făcut părinteli Crimca. Dici noi ne-am sculat cu aciști oameni cu toți și ne-am dus pre unde au știut acii oameni bătrâni că au mărso și au înblat cu părinteli Crimca. Întâi am mărso din capul Dumbrăvélîi dispre Boești unde să-tâmpin(ă) hotarul Târpeștilor cu a Trăgului Nou, d(e)² acol(o) am mărso în driptul locului pân(ă) în valea Topoliții. Deci am tricuit apa și am luat valea Ocii pre matcă în sus pân(ă) la obârșia vâei în deal unde dă în drumul Trăgului Nou, în culmea dealului la groapa Lupului. De acolo am lovit în driptul locului p(re)³ culmea dealului la movila lui Zaico, de acol(o) tot culm(ea)⁴ din buoru în buoru pân(ă) la movila Găonas(ă). Dicii iarăși culme(a) dealului în driptul locului pân(ă) la Comoara, dicii iarăși pri culmea dealului și pre sãmne pân(ă) la Jădovin(a), dicii tot culme(a) pân(ă) la obârșia vâei Cărstiiianii, dicii iarăși culme(a) pre sémne pân(ă) la unbrari(i)l(e) lui Martin, dicii în driptul locului tot culme(a) pân(ă) la bol(o)⁵hanul Ungurului, dicii în driptul locului la obârșia vâei Frasinului. Di acol(o) iarăși în driptul locului pre Sticlinni pre la obârșie vâei Alunilor în dreptul locului pîn(ă) în movil(a)⁶ Cireșului, de acol(o) am luat pri Horodiștea Cornilor to(t)⁶ pre culme pân(ă) amu (i)eșit afară în poiana în Creții. Dicii la vale pân(ă) în valea Frânturiloru la Crițo(a)e unde le era pricé(na) călugărilor și cu a călugăriților și am stătit acol(o) cu acei oameni buni cu toți și am întreatu pre călugăriți în ce chip și cu ci să acolesăscu eli di acil locu. Dici eli nici au arătat uric, nici zapis, ce numaaî căci au fostu făcut vicinii călugăriților curături pre acil loc, încă când au fostu locul domnescu. Dici văzând călugărițili că n-au ele cu ci răspunde călugărilor și alegându-să și cili po(i)eni pre locul Săcanilor, socotit-au călugărițali și au alesu doi oameni buni și bătrâni din satu din Târpești (...) ⁷ au giurat cuu sufleteli lor (...) ⁸ acil loc tot au fostu di tă(...) (...) ⁹ Ureche. Deci văzând călu(...) (...) ¹⁰ ce au călugării, au giurat (...) ¹¹ călugărițel(e) să fii acil loc (...) ¹² iar de acol(o) am lovit pre (...) ¹³ (va)lea Frânturilor cu păra (...) ¹⁴ pre o scursur(ă) pre din sus di (...) ¹⁵ a driptul locului pre (...) ¹⁶ Curicheștilor, pre undi le-au înblat hotarul di

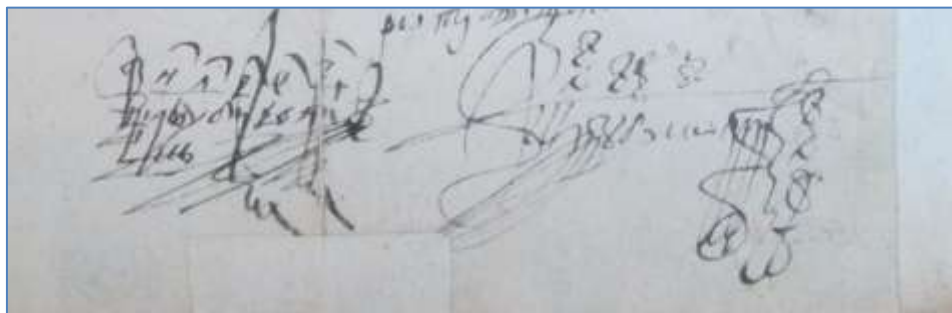
v(e)ac. Dici noi și cu aciști oameni buni așa am aflat și le-(a)m alesu și s-au împăcat călugării cu călugăriții dinainte(a) noastră a tuturor ca să nu-s(e) mai pârască pintr-aceli po(i)eni, nici (o)dăno(a)ră în veci. Di aceasta facim știri mării tal(e). Să fii măriia ta sănătos (...). Amin.

✠ Търпещи, л(ѣ)т(о) *зрѣгъ <7173> гѣн(д)иіе кѣ <26>.

† Noi robii mării taal(e) Știvan Boul ce-ai fost vornic și iarăși robul mării Tălmaci(u) biv comis, cu săn(ă)taate ni închinăm mării tal(e) și sfatului mării tal(e) și mărturisim.

Из Штефан Бѡул бивъ ворникъ, искал.

Из Тѣлмачиѡ бивъ комисъ, искал.

† Noi mai mici robii mării tal(e) eg(u)m(e)nul și săborul di la la mănăstire de la Schit și prioți slugi mării ta și dirigători și oameni buni, anum(e) Silion eg(u)min di Schit și Varlamu și popa Gligorii ot Mănjuși și popa Gligorii Ionașco ot Grumăzăști și Gligorcea ot taam și Sanson ot tam și Gligori tij ot taam, Gherasâm ot tam, popa Vasilii ot Uricheni și Ghiorghii Crițul ot tam, și Arsănti Boț(u) ot tam, și Drăghici ot tam și Ghiorghii ot Rătiști și Ion Uri(a)dnic ot B(o)țăștii și Ionașco Jora ot Cârstești și Marco ot Corni și Marco ot Vindăoani și alți mulți oameni buni și migieși.

<Pe verso-ul filei a doua>: Di poiana Țoliciul; S-au scris; 7173 ghen(a)r 26.

ANI, Mănăstirea Neamț, LVII / 22, original, difolio, filigran, rupt la îndoituri și lipit, lipsă 1 / 4 din fila 2-a, pe v. F. 2-a un sigiliu mijlociu și 16 inelare (8 rotunde și 6 octogonale), în fum; Rezumat, Manuscris nr. 628, f. 556.

1, 2, 3, 4, 5, 6 Rupt.

7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15 Rupt.

34. 1665 (7173) februarie 2, Iași. *Eustratie Dabija voievod întărește uric Mănăstirii Secul stăpânirea asupra hotarului unor locuri de fânaț din poienile Țoliciului, satul Târpești, ținutul Neamț, ales de Ștefan Boul, fost mare vornic, și Tâlmaci, fost mare comis, și alții.*

† **Ио Евстратіе Давижа(а) воевода, Б(о)жію м(и)л(о)стію, г(о)сп(о)д(а)ръ Земли Молдавскои.** Adece au vinit innaintea noastră și innaintea alor noștri moldovenești boiari a mari și a mici rugătorii noștri egumenul și cu tot săborul de la sv(â)nta mănăstire de la Săcul unde este hramul Osăcnoveniia¹ și cu rugătoarele noastre călugărițele de la sv(â)nta mănăstire de la Topolița și au cerșut lor hotarnic să le aleagă nești loc de fânaț în po(i)enile Țoliciului. Deci am făcut domniia mea cartea noastră la boiarii noștri credincioși Ștefan Boul ce-au fost vornic mare și la Tâlmaci ce-au fost comis mare de au mărșu acolo la sat la Târpești în ținutul Neamțului, și au strânsu oameni buni bătrâni de prin pregiur megieși unii din carii au mai fost și altă dată când au mai hotărât răpăosatul vlădica Anastasie Crimea împreună cu alți boiari iarăș(i) acolo la acela loc, anume Silioan, egumen de la Schit, și Varlam, și popa Gligorie de Mânjești, și popa Ionașco de Grumăzăști, și Gligorcea de acolo, și Sa(ms)²on de acolo, și Gligorie de acolo, și Gherasim de acol(o), și popa Vasile de Urecheni, și Ghiorghiț Crețul de acolo, și Acsintie Boțul de acolo, și Drăghici de acolo, și Ghiorghei de Rătești, și Ion dregătoriul de Bălătești, și Ionașco Albăscul de acolo, și popa Ion de Ceahlăești, și Onofreiu de acolo, și Ionaș(co)³ Joră de Cârstești, și Marco de Corni, și Marco de Vindăoani, și mulți oameni buni. Și au purces preuț(i) de au știut ei hotarul Târ(pe)⁴știlor din capul Dumbrăvelei despre Boești unde să tânpină hotarul Târpeștil(o)⁵r cu a Târgului Nou, de acolo în dreptul locului până în valea Topolițai, de acolo preste apă pre valea Ocei matca în sus până la obârșia vâei în dial unde dă în drumul Târgului No(u) în culmea dialului la groapa Lupului, de acolo în dreptul locului pre culmea dialului la movila lui Zaico, de acolo culmea din buor în buor până la movila Găunoas(ă), de acolo culmea dialului dreptu până la Comoară, de acolo pre culmea dialului și pre semne până la Jidovină, de acolo culmea până la obârșia vâei Cârstienei. De-acii iarăș(i) culmea pre semne până la unbrariul lui Martin, de-acii în dreptul locului tot culmea până la bolohanul Ungurului, de acolo dreptu la obârșia vâei Frasinului, de acolo dreptu preste Cline pre la obârșia vâei Alunilor, în dreptu la movila Cireșului, de acolo Prihodiștia Cornilor pre culmea dialului până ies(e) afară în poiana Crețoaiei, de-acii la vale până în valea Frânturilor la Crețo(ai)e, und ele-au fost pricia călugărițelor cu călugării; și au stăcut acolo și au întrebat pre călugăriț(e) cu ce să acolișăcu ele de de acel loc. Ele n-au arătat nici urice, nici zapisă, ce numai căci au fost făcut vecinii călugărițelor nește curături pre acel loc, încă când au fost locul domnescu. Deci văzind călugărițele că n-au ele cu ce răspunde călugărilor și alegându-s(e) și acele po(i)eni pre locul Săcanilor socotit-au călugărițele și au ales doi oameni buni și bătrâni, anume Nichita și Zaharia din

Târpești și au luat brazda în cap și au giurat cum acel loc tot au fost de Târpești cumpărătură lui Nistor Ureche. Deci văzind călugărițele cum după dires(e) ce au călugării au giurat și acei oameni buni, lăsat-au și călugărițele să fie acel loc Săcanilor, cum ș-au fost de v(e)ac. De acolo pre vale în gios până unde să tânpină valea Frânturilor cu pâraul Slatinei, de acolo drept la dial pre o scursură pre dinsul de o cu(r)ățitură a lui Ifrim, de acolo drept preste valea Biholăriei până în hotarul Curoneștilor pre unde au fost hotarul de v(e)ac. Deci și domnia mea împreună cu tot sv(a)tul nostru deaca am văzut mărturie de la acei boiari ce-au hotărât cu atâția oameni buni carii mai sus am sc(r)is precum au știut ei cu sufletele lor crezut-am, și de la domnia încă am dat și întărit rugătorilor noștri călugărilor de la sv(â)nta mănăstire de la Săcul unde este hramul (O)săcnovenia pre unde s-au ales hotarul acmu așa să fie cu tot venitul (să le fie)⁶ moșie în veci și uric și întăritură ne(c)⁷lătit nici (o)dănoară peste cartea noastră.

Оу Исох, в(ѣ) л(ѣ)т(ѣ) *зрѣг <7173> м(ѣ)с(ѣ)цаа фев(с)р(і)е в <2> дни.
 Из Николаи Бѣхѣш вел лог(ѣ)ф(ѣ)т, искал.
 † Стратѣл <писал>.

<Pe verso>: Hotarnica satului Târpeștilor ot ținutului Neamțului de la Evstrat(i)e Dabija v(oie)vodă din le(a)t *зрѣг <7173> фев(с)р(і)е в <2>.

<La sfârșitul primei copii>: Paisie Arhimandrit și stareț S(fin)t(elor) M(ănă)st(iri) Neamțului și al Săcului; N. 1 / 7173, fev(ruarie) 2 / Suret cuprinzătoriu hotarnic pe Terpești i pe Țoliciu a Sfintei Mănăstiri Săcului.

<La sfârșitul cele de-a doua copii>: Acest suret scoțindu-să din cuvânt în cuvânt l-am iscălit și eu ca să fie de încredințare la velet *лѣтѣ <1795> дек(ѣ)в(р)іе еѣ <15> / <ss> Sofronie, Arhim(andrit) și stareț S(fintelor) M(ă)n(ă)s(tiri) Neamțul și Secul cu tot sobor(ul); Copie de pe hotarnica moșiei Târpeștii de la Istrate Dabija vo(i)evod / 1173 (sic!), fevr(uarie) 2.

<La sfârșitul cele de-a treia copii>: Paisie arhimandrit și stareț Svânta Mănăstire Niamțului și Săcului; Această copie isti trasă di altă copie ci isti trase de însuș originalul adivărat ispisoc, ci să află la Svânt(a) Mănăstire Niamțului. / 1827 mart(ie) 16. / <ss>; 1825 sept(embrie) 13 / Suretul / Copie de pe mărturie hotarnică a lui Ifstrafti Dabija v(oie)v(o)d a moșii Țoliciu, cari cop(i)e s-au găsit în scrisorile svent(ei) Mănăstiri Neamțului. / 7173 / N. 5 / Plicu(l) 2.

ANI, Fond Mănăstirea Neamț, LVII / 23, original, difolio, filigran, sigiliu mijlociu timbrat, căzut, cu 3 copii; Manuscris nr. 628, f. 555v-556.

EDIȚII: CDM, III, p. 247-248, nr. 1118.

¹ Tăierea Capului.

^{2, 3, 4, 5.} Ilizibil.

^{6, 7} Rupt.

35. 1665 (7173) februarie 6. *Eustratie Dabija voievod întărește ca metoh al Mănăstirii Xeropotam, Mănăstirea din Cetatea Neamțului, cu hramul Sfântul*

Nicolae, și împuternicește pe mitropolitul Ghedeon al Sucevii și pe egumenul de la Mănăstirea Secul să aducă acolo un egumen și călugări.

În numele Tatălui, și al Fiului, și al Svântului D(u)h, Troițe Sfântă cea de o ființe și nedespărțită. Iată eu robul stăpânului meu D(o)mnului D(u)mnezeului Mântuitoriului nostru I(isu)s H(ristos) și închinătoriul Troiței.

**† Нои БвстратиѦ Давиж(а) в(о)в(о)д, кѣ мила лзи Д(с)мнезеѣ Домнѣ
пѣмантѣлзи Молдавиеи.** Adică domnia mea bine am voit cu a noastră bună voințe și cu curată și cu luminoase inimă și din tot sufletul nostru și cu ajutoriul lui D(u)mnezeu, domnia mea socotind și râvnind faptelor celor bune pre care le-au lucrat răposați domnii noștri cei mai de înainte(a) noastră, din dragoste(a) care o avea(u) către D(u)mnezeu și către sfintele biserici și monastiri și rugătorii lui D(u)mnezeu pre carii i-au miluit și au întărit pentru mântuirea sufletelor sale în lăcășurile cele vécinice. Deci iarăși domnia mea precum iaste după puterea noastră și și stăpâniré pre D(u)mnezeu ca să ajutoreze și nouă întru faptele cele bune de a urma bunătăților lor. Drept acéia domnia mea cu bună voirea lui D(u)mnezeu și cu blagoslovénia acestor patru sfințitori a Moldaviei, chir Ghedeon, arhiepiscop și mitropolit Sucevii, și chir Dosofteiu, episcop Romanului, și chir Teofan, episcop Rădăuțului, și chir Sărafim, episcop Hușului, și cu buna voințe a tot divanului nostru a Moldaviei, mari și mici, am dat acea sfântă monastire ce să zice din Cetatea Neamțului, părintelui meu celui d(u)h(o)vnicesc chir Ghedeon, arhiepiscop și mitropolit Sucevei, și rugătoriului nostru egumen și la tot soborul din Sf(ân)ta Monastire Xeropotamiia, care să numéste Secul, pentru ca să aibă părintele cel mai sus zis Gedeon și egumenul cu tot soborul cel mai sus scrisdin Sfânta Mănăstire Secul, ca să fie putérnici și volnici de a pune egumen și călugări la monastirea cea mai sus scrise a Cetății Neamțului, unde iaste hramul Sf(â)ntului Ierarhu și Făcătoriului de minuni a lui H(risto)s Necolae, dintru a sa monastire din Secul, și să fie acea sf(â)ntă mănăstire supt ascultarea Săcului pentru că și acea sfântă mănăstire iaste zidită pe locul Cetății Neamțului, precum iaste scris și întru așezemânturile caré le avea de la Irimiia Moghilă v(oie)v(o)d și de la ctitorul ei răposatul Vasiilie voevod, pré care el însuș(i) o au zidit acea sf(â)ntă mân(ă)stire din Cetatea Neamțului, și însuș(i) Vasile v(oie)vod au dat acea mân(ă)stire a sa zidită ca să fie supt ascultare(a) sf(in)tei monastire din Secul.

Drept aceia cea mai sus scrise monastire din Cetatea Neamțului să fie și de la domnia mea dreaptă danie și miluire părintelui meu celui mai sus zis Gedeon și sf(i)nteii monastiri Secului cu tot venitul. Iară după a noastră viațe și domnie ori cari va fi domnu din neamul nostru sau pre carele D(u)mnezeu îl va alege ca să fie domnu în pământul nostru al Moldaviei pentru ca să nu strice această a noastră danie și miluire și așezare așa să fie de trei oriblestemat și proklet de D(o)mnul D(u)mnezeu, cel ce au făcut ceriul și pământul, și de Preacurată Maica sa și de patru evangheliști, și de toți Sfinții Apostoli și de acei trei sute optsprezăci părinți din Nichée și să aibă parte cu Iuda și cu Arie cel de trei ori blestemat în muncile cele fără de sfârșit, în véci. Amin.

S-au scris în Iași.

7173 fevr(uarie) 6

Însuș(i) domnul au poruncit.
(L.P.)
Io Evstratie Dabij(a) v(oie)v(o)d.
Stratul <pisal>.

<Pe verso-ul filei a doua>: Pe Cetate(a) Neamțului. De la Evstratie Dabij(a) v(oie)v(o)d. / 7173 fevr(uarie) 6 / N. 5 / Plicul 2.

ANI, Fond Mănăstirea Neamț, LX / 13, traducere; Copie slavă prescurtată, Manuscris nr. 628, f. 564v.; idem, defectuoasă, Manuscris nr. 629 (cu data: 1665 (7173) februarie 7); copie în Fond Mănăstirea Neamț, CIX / 18 (are februarie 2); rezumat în Fond Mănăstirea Neamț, XXXVI / 3, nr. 13.

36. 1665 (7173) aprilie 28. *Eustratie Dabija voievod întărește lui Iane Frâncul, vistier, stăpânirea asupra părților de ocină hotărnicite odată cu ale Mănăstirii Secul, de către Tudosie Dubău, pârcălăbul de Târgu Frumos, alegându-se mănăstirii jumătate din a patra parte a satului Vorovești, ținutul Cârligătura, danie de la Roșca Gheorghe vistier, iar lui Iane Frâncul i s-a ales jumătate din a patra parte din satul Vorovești, dăruită lui Grigorie, preotul de la Sfântul Nicolae din Iași; ocină din Arpășești și partea de ocină din satul Frâncești, același ținut.*

Suret de pe ispisocul din velet 7173, apr(ilie) 28

† Нон Евстратіе Давиже в(ое)в(о)д, в(о)жини миа(о)ст(ію), г(о)с(о)под(а)р(ъ) зъмли Молдавскон. Adeacă au venit înaintea(a) noastră și înaintea(a) alor noștri moldovinești bo(i)eri a mari și mici rugătorii noștri călugării de la sf(â)nta mănăstire de la Săcul, și boiarenul nostru Iani Frâncul, visternicul al triile(a), și au cerșut la noi hotarnic să le aliagă niște părți de ocină din sat din Vorovești la țin(u)t(ul) Cârligăturii supt codru. Deci domniie me(a) am scris carte(a) domniei mele la sluga noastră la Tudosie Dubău, pârcălăbul de Târgul Frumos, de au mersu acolo la Vorovești și au strânsu oameni buni de prinpregiur megieși, anume Isaico de Todirești, și Manole de acolo, și Ionașco Iani de acolo, și Ipatie de acolo, și Vasilie Tătarul de la Podul Aileloae, și Grigori de Osânzăni, și Andrii de acolo, și Gherman prisăcariul, și Andrii Bolașco, și alți oameni buni de prinpregiur megieși, și au ales Mănăstirii Săcului pe direse ce-au avut giumătate de a patra din sat din Vorovești, care ocină iaste lor danie de la Roșca Gheorghe ce-au fost vist(iernic), iară Roșcăi vist(i)ernicul i-au fost diriaptă cumpăratură de la Moisăi Albici de Românești, și s-au ales aceasta pre din gios pre lângă parte(a) Gramii ce o ține acmu Pascal, staroste de neguțitori. Hotarul să începe dintr-un stejar ce-au fost mai de mult într-însul boor, carele au căzut și acmu s-au pus stâlp de pîiatră, de acolo pre hatul cel bătrân, pre unde a umblat hotarul de demult până diasupra piscului Galbăn la un stâlp de pîiatră, de acolo drept la vale pre din gios de izvor în șes la un stâlp de pîiatră, și de acolo drept preste șes și preste Văduleț la dial pre margine(a) spinilor pre despre codru, prin siliște la un stâlp de pîiatră, și de acolo drept preste pârău și preste câmp în margine(a) pădurii pre din sus de drum la un stâlp de pîiatră și cu loc de prisacă și pomeți în pădure despre apus și în pădure s-au

socotit să aibă îmba părțile hotar din margine până în Văduleț și până în po(i)enița Zadrei de la Rohină, iară pre din sus până în parte(a) vist(i)ernicului Iani. Iară boiarinului nostru lui Iani Frâncul vist(i)ernicul iarăș(i) i s-au ales pre direse ce-au avut de danie de la Alecsandru Ciochină, ce-au fost armaș, și de la fratele lui de la Ursachi giunărate de a patra partedin Vorovești, care parte o au dat și o au dăruit rugătoriului nostru Grigorie preotul domniei mele de la Sfeti Neculai de aici din târg din Iași, iară preotul Grigorie fiindu-i iani Frâncul vist(i)ernic ginire și văzând cum Iani au făcut multă cheltuială la hotărât și alte cheltuieli până a așeza această parte de ocină pre parte(a) lor. Deci s-au sculat preotul Grigorie și au dat această parte și de la dânsul danie lui Iani Frâncul vist(i)ernicul, ginire(le) său, ca să-i fii lui moșie în veci, ori aibă cuconi împreună cu fata popii lui Grigorie, ori nu le va da D(u)mnezeu, iară această parte tot să fie a lui Iane Frâncul vist(i)ernicul neschimbată în veci. Și aceasta parte de ocină iaste alături cu parte(a) Mănăstirei Săcului pre din sus până în hotarul Arpășeștilor, iară despre parte(a) Mănăstirii Săcului s-au însămnat mai gios de prisacă în coastă la un stâlp de piază, și de acolo drept la vale în șes la un stâlp de piază, și din șes drept la dial la un stejar în coastă despre răsărit, și de acolo drept la podișul dialului în țarina ce(a) curată la un stâlp de piază, și de acolo drept la mijlocul țarinii până în margine(a) pădurii la un stejar la boor, și acolo iaste și un stâlp de piază și cu loc de prisacă despre Arpășești, și în pădure s-au socotit să aibă îmba părțile hotarul până în vale(a) Leilor despre răsărit, precum ni-au arătat boiarenul nostru Iani Frâncul vist(i)ernicul și scrisoare(a) mărturii de la mâna slugii noastre lui Dubău părcălabul precum a socotit acesta hotar(ul) cu acei oameni buni cu sufletele lor, și au stălpit precum mai sus scrie. Așa și de la domnia me(a) am dat și am întărit boiarenului nostru Iani vist(i)ernicul, ca să-i fii moșie în veci.

Așijdere boiarenul nostru Iani Frâncul vist(i)ernicul ni-au arătat un zapis de mărturie de la boiarii noștri credincioși și cinstiți, răpousatul Racoviți Cehan, ce-au fost log(o)f(e)t mare și Toma Cantocozino, vor(ni)c mare de Țara de Gios, și Solomon Bârlădianul, vor(ni)c de Țara de Sus, și Duca, vist(i)ernic mare, și iscălit cu iscăliturile lor, scriind într-acei zapis cum au venit înainte(a) lor Apostol și fimeia lui Măricuța, fata lui Trofinii, nepoata lui Misăilă din Arpășești, de a lor bună vo(i)e, de nime nevoiți, nici asupriți, au dat ei și au dăruit a lor driaptă ocină și moșie din sat din Arpășești la ținut(ul) Cărligăturii din bătrânul moșului lor lui Misăilă, a triia parte Măricuței, fata Trofinei, din vatra satului și din câmp, și din țarină, și din fânaț, și dintr-apă, și din pădure, și cu loc de prisacă, și din tot locul tot venitul. Aceasta au dat și au dăruit boiarenului nostru Iani Frâncul vist(i)ernicul.

Și așijdere ni-au mai arătat boiarinul nostru Iani Frâncul vist(i)ernicul și alt zapis de mărturie de la mâna popii lui Grigorie, ginirele lui Ursan, și de la preotiasa sa lui Marie, și soru-sa Nastasie, fetele lui Ursan, fratele Ilincăi, nepoatele lui Ion Bântianul, strănepoatele Frâncui, scriind într-acei zapis cum că de a lor bună vo(i)e de nime nevoiți, nici asupriți, s-au vândut a lor driaptă ocină și moșie din a șasa parte o parte din gios, din sat din Frâncești, la ținut(ul) Cărligăturii, din vatra satului, și din câmp, și din țarină, și din fânaț, și cu vad de moară, și din tot locul, cu tot venitul, aceasta au vândut boiarenului nostru lui Iani Frâncul vist(i)ernicul, drept treizăci și cinci de lei bătuți, și li-au plătit deplin acești bani 35 lei bătuți întru mânuile popii lui Grigorie și a preotesăi lui Mariei și a surorii ei Nastasăi.

Pentru aceia și domniia me(a) încă am dat și am întărit boiarenului nostru lui Iani Frâncul vist(i)ernicul pre aceste părți ce mai sus scriem din Vorovești la Cârligătură și pre ace(a) danie din Arpășești, și pre ace(a) cumpărătură din Frâncești, ca să-i fie și d ela domniia me(a) driaptă ocină și dare și cumpărătură în veci din tot locul cu tot venitul și alt nime să nu-s(e) amestece preste întăritura noastră.

7173 apr(ilie) 28

† ГААМ Г(ОС)П(О)Д(ИИИ)БЪ ВЕААА.

Locul pecetii g(os)pod.

Neculai Buhuș vel log(o)f(e)t iscal.

† Stratul Rugină.

<Pe verso-ul filei a doua>: Copie de pe mărturie întărită de Dabija v(oi)e v(o)dă pe moșia Săcului în sat(ul) Vorovești.

ANI, Mănăstirea Neamț, CXXIX / 2, copie (2, una are numai văleat); Idem, manuscrisul nr. 628, f. 527-528.

EDIȚII: CDM, III, p. 257, nr. 1159.

37. 1666 (7174) martie 22. *Toader, feciorul popii Gheorghie, din Neamț, cu soția sa Sofiana vinde egumenului Ioan de la Mănăstirea Secul partea sa de ocină din Târgu Neamț, cu 20 de lei bătuți.*

† Adecă eu Toader, ficiorul popei lui Gheorghie din târgu din Neamțu, și cu feméia mea cu Sofiiiana, scriem și mărturisim ce cest adevărat zapis al meu de nime silit, nice asuprit, ce de a mea bună voe și dreaptă moșie ce mi-au fost dată de la părinți am vândut părintelui egumenului Ioan de la svânta m(ă)n(ă)stire de la Săcul dreptu 20 de lei bătuți, să-i fie svinții sal(e) dreaptă ocină și moșie în véci. Și cându am vândut au fost tată-mieu de față în tocmală, și popa Ioan de la besérica din sus și Hanos vătavul de pușcari, și Simion pușcarul, și Gligorie tij, și Iosip ot tam, și Arpentie tij, și Costantin, zet Iosip, și alți oamen(i) bun(i) bătrâni și tiner(i). Iar de acmu nime din ficiorii noștri sau din oamenii noștri sau din nepoții noștri, nime să nu să amestece întru nemică în véci, iar noi câți oamen(i) am fost la acea tocmală ne-am pus iscăliturile și dégetele ca să fie de credință în véci.

† Б(Ъ) Л(Ъ)Т(О) *ЗРѦД <7174> М(Ъ)С(А)ЦА МАР(ТИ)Е КВ <22> ДНЪ.

Toader.

† Hanos vătav.

† Iosip.

† Costantin.

† Gligorie.

† Simion.

† Popa Iuan.

† Eu popa Ghiorgi, iscal.

<Pe verso-ul filei a doua>: † Pre o moșie la trăg la Neamțu / 7174 / 1666, mart(ie) 22.

ANI, Fond Mănăstirea Neamț, LIII / 12, original, difolio, filigran; Rezumat, ibidem, XXXVI / 17, nr. 17; Manuscris nr. 628, f. 552 (f. l. z.).

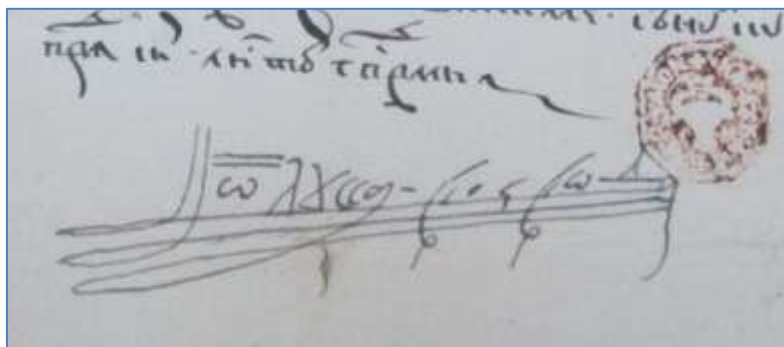
EDIȚII: CDM, III, p. 288, nr. 1317.

38. 1669 (7177) aprilie 15, Iași. *Gheorghe Duca voievod întărește Mănăstirii Secul stăpânirea peste satul Brătești, din ținutul Romanului, cu vecini, dăruit de Nicodim Batiște călugărul, iertând o datorie a acestuia, de 80 de galbeni, bani de argint, către domn, de pe când era boier.*

† Нои Дѣка воев(о)д, Б(о)жїею м(и)л(о)стїею, г(о)сп(о)д(а)рю Земли Молдавскон. Dat-am cartea domniei mele rugătorilor noștri egumenului și a tot săborul de la sv(â)nta m(ă)năstire de la Săcul, să fie mari și puternici cu cartea domniei mele a ține și a opri tot satul Brăteștii ce sintu în ținutul Romanului cu vecini și cu tot vinitul, care sat au fostu a lui Nicodim Batiște călugărul. Și domniei mele au fostu dator Batiște călugărul de când a fostu boiarin cu optuzăci de galbeni, bani de argintu, și el la moartea lui au dat satul Sv(i)ntei M(ă)năstiri Săcului. Deci și domniia mea m-am m(i)lostivit ș-am (i)ertat acești bani sv(i)ntei m(ă)năstiri ce mai sus scrie optuzăci de galbeni și să ție satul cu tot vinitul și nime să nu cuteze a ține sau a opri. Прад сим листом г(о)сп(о)д(с)т(в)а мы.

✠ Ис, л(ѣ)т(о) *зроз <7177> апр(иліе) ѿ <15>.

† Но Дѣка воевода.

<Pe verso-ul filei a doua>: Carte gospod pentru Brătești; † Pre Brătești / 7177 apr(ilie) 15 / Întăritură; No. 2011 / Cartea d(omnului) Duca v(oie)v(o)d.

ANI, Fond Mănăstirea Neamț, LXVIII / 9, original, difolio, filigran, sigiliu inelar, octogonal în chinovar; Rezumat, ibidem, XXXVI / 4, nr. 7.

EDIȚII: CDM, III, p. 378, nr. 1777.

39. 1673 (7181) mai 30. *Mărturia lui Ionașco, popa Vasilie, Gligorie Crețul și alți megieși și oameni bătrâni din jurul satului Târpești și din Grumăzești, Curechești, Strâmbi, Bălțătești, Giurgești, Petricani, Valea Albă, Urecheni,*

Borcești, Vânători și Cetatea în privința unui loc disputat între călugării de la mănăstirile Secu și Agapia.

† M(i)l(o)stive și luminate doamne să fii măriia ta sănătos. Poftim de la m(i)l(o)stivul D(u)mn(e)zău măriei tale multă pace și sănătate. Dăm știre măriei tale c-au vinit cinstită carte(a) măriei tale dându-ne știre să ne strângem megieși și oameni bătrâni de pen pregiul acestui loc, anume satul Târpeștii la ținutul Niamțului, să mergem să mărturisim precum vom ști cu sufletele noastre mai cu dreptul. Deci după zisa măriei tale m(i)l(o)stivire doamne și a boierilor măriei tale strânsu-ni-am ș-am mârș la acel hotărât cu cu cinstiți boierii măriei tale, cu dumnialui Dumitrașco Boul, al doile(a) logofăt, și cu dumnialui Ursuleț, vornicul și pârcălab de Niamț, de preună și cu călugării de Agapiia și cu călugării de Săcul, și cu mulți oameni buni și bătrâni megeiași de penpregiur, ș-am încungiurat hotarul Târpeștilor tot pren sémnele cele bătrâne, pre unde știm cu sufletele noastre din bătrâni ș-am apucat de la părinții noștri și de la moșii noștri pre unde au înblat hotarul de v(e)ac din bătrâni.

Deci boierii au mârș măriia ta până la un loc tot pre bouri și pren sémnele cele bătrâne, iară de la un loc au lăsat buorii și sémnele și n-au vrut să mai m(e)argă pre sémne ce-au și intrat în mijlocul hotarului la vale în poe(i)ni unde le era price(na) călugărilor ș-au lăsat culmea dialului și sémnele cele bătrâne. Căci măriia ta, cunoaște toți megeiașii că ținnea boierii cu agapienii și logofătul și pârcălabul, că sânt și ctitori amândoi la Agapiia ș-au și început a zice că este locul domnesc, nice au triabă să caute, nice agăpienii, boierii măriia ta era și giudeț și pârăș, și mai tare silesc ei să ia locul săcanilor. Deci am cunoscut cum dintâiaș dată măriia ta că țin boierii în parte(a) agăpienilor. Noi m(i)l(o)stive doamne li-am arătat sémnele cele bătrâne pre unde au înblat hotarul de v(e)ac din bătrâni de la moșii noștri, că sintem lăcuiitori pen pregiurul locului acestui. Și noi știm măriia ta că Țoliciul este în hotarul Târpeștilor, că la câmp n-au măriia ta hotar ci au la Țolici, că oarecând am avut și noi curățituri și po(i)eni acie în Țolici de la părinții noștri, cam fost măriia ta vecini din Târpești și din Giurgești, iar când au vinit celalalt împărat la Hotin, atunce țara s-au pustiit, noi am fugit în țara unguriască, iară când am vinit din țara unguriască n-am mârș la locul nostru în Târpești și în Giurgești, ce-am mârș într-alte sate bo(i)erești, în Preutești, în Grumăzăști, în Băltătești, în Mânjești, în Netezi și într-alte sate măriia ta penpregiur pre unde ni-am putut mistui capetele; și ni-am așezat pre acolo și carii sânt scris(i) în mărturie agăpienilor cei mai bătrâni sântem tot de unii unchi și veri măriia ta ce nu vor să grăiască drept, ce gră(i)esc pre pizmă gândind că-ș(i) vor lua curățiturile iar înapoi. Căci deacă am vinit noi din țara ungurască și ni-am așezat pentr-alte sate noi vrém să ne ținem curățiturile și și po(i)enile și lazurile moșilor și și a părinților noștri, iar călugării de Săcul nu a i le da și mergem pre la domni de gră(i)esc și ne făce cărți să le ținem căci că nu spunem c-au fost părinții noștri vecini, iar diacă mergem de face cu călugării și spune c-au fost moșii și părinții noștri vecini iară ne rămâné călugării și ne lua și cărțile și ne da afar(ă) din po(i)eni. Iară cu călugării de Agapiia să tocmie ei an de sine cum vrea. Așe am pățit și ni-au rămas la Radul vod(ă), la Barnoschi vod(ă), la Vas(i)lie vod(ă), la Ștefan vod(ă), la Ghica vod(ă), la Dabije vod(ă). Pentr-ace(asta) măriia ta acmu le pare a mulți rău, deci și pârăsc pre călugări și mărturisăsc. Iară

acele po(i)eni măriia ta, anume Fânățelele și Lunga și Câmpul Dumeisânt în mijlocul Țoliciului.

Deci acești boieri ni-au tot apăsât să giurăm doisprăzăce oameni cu prazda¹ în cap precum n-au fost Țoliciul domnesc, dar noi cum să giurăm măriia ta că n-au fost domnesc și noi știm că aceste sate pre aice au fost tot de ocolul Niamțului, ascultând de Cetate(a) Niamțului iară apoi domnii cei bătrâni li-au dat une(le) sate boierilor, altele mănăstirilor. Noi așa știm cu sufletele noastre din bătrâni și mărturisim mării tale, carele de când ținem mente, anume Ionașco din Preutești țiu mente din zilele împăratului c-au fost tată-mieu și moșu-mieu din Giurgești și-am avut curățituri și lazuri în Țolici făcute de tată-mieu Tiriban, și m-au scos săcanii dinainte(a) divanului pentru căci șed în Preutești; și popa Vas(i)lie di-acolea țiu minte din zilele Radului vod(ă) din domnia di apoi și știu c-au fost acel loc tot a săcanilor și-am cumpărat iarbă tot la dânșii, și Gligorie Crețul din Grumăzăști țiu mente din zilele lui Ștefan vod(ă) când au tăiat boierii mai (înai)nte de împăratul c-au fost Țoliciul tot al săcanilor în hotarul Târpeștilor, și tot la săcani am cumpărat iarbă în Țolici; și Sanson și Gligorce din Grumăzăști ținem mente din zilele împăratului când au venit în țar(ă) și-am avut și noi curățituri în Țolici și ni-am pârât cu călugării la Barnoschii vod(ă) și la Vas(i)lie vod(ă) și ni-au rămas denainte(a) divanului și ni-au zis domnii dacă nu ședem pre locul săcanilor **să-l dăm** de po(i)eni; și Misail din Corechești ce șed acmu în Strâmbi țiu mente din zilele lui Ștefan vod(ă) din domnia dintâiu, și-am apucat de la tată-mieu Țoliciul tot a săcanilor, iar agapienii să acolisăsc făr(ă) de ispravă; și Dumitrașco Sturzăscul din Bălțatești, și-am fost din Giurgești, țiu mente din zilele lui Ștefan vod(ă), și-am avut lazuri și curățituri în Țolici și-n Fânățele și în Sasca și în Răchiț(i) pre locul săcanilor, și ni-am pârât la Ghiorghe Ștefan vod(ă) cu săcanii și ni-au zis măriia sa vod(ă) diacă nu ședem în satele săcanilor să răbdăm de curățituri și de lazuri; și Nechita din Târpești țiu mente din zilele împăratului, așa mărturisim cu sufletele noastre că este Țoliciul în hotarul Târpeștilor; și popa Costantin ce-am fost de Petricani țiu mente din zilele Radului vod(ă) și-am apucat din bătrâni Țoliciul tot a săcanilor, iar agapienii am auzit c-au avut schimbătur(ă) cu săcanii; și Vas(i)le Cumpăt din Petricani țiu mente din zilele împăratului, și-am apucat și-am cosit tot noi în Țolici săcanilor, iar Lungași, Câmpul Dumei și Fânățelele am știut că ne spunea agăpienii călugării cei bătrâni că au schimbătur(ă) cu săcanii pentru poiana lui Ureche.

Așa mărturisim precum știm cu sufletele noastre mării tale, și popa Ionașco din Grumăzăști, și Vas(i)lie de acole, și Arsenie di acole, și Ion di acole, și Costantin di acole, și Iorest de Schit, și Ursul din Vale(as) Albă, și Irimia din Urecheni, și Gligorie din Borcești ce-am fost de Târpești, și Maței din Vânători, și popa Ioan de Cetate, și mulți oameni buni și bătrâni di penpregiur megeiași, așa mărturisim cu sufletele noastre înainte(a) lui D(u)mn(e)zău și a mării tale, iară măriia ta destul ești înțelept de vei face cum te va m(i)l(o)stivi D(u)mn(e)zău. Noi precum am apucat din bătrâni așa mărturisim mării tale, hirem venit înainte(a) fețai mării tale, ce este o cale departe noi sintem bătrâni, iară când te va aduce m(i)l(o)stivul D(u)mn(e)zău pre măriia ta la cinstit scaunul mării tale, noi vom vini și tot așa om mărturisi înainte(a) divanului mării tale. Și pentru mai mare credința am și iscălit și ni-am pus și peciți și unii degetele, să fie de credință la măriia ta și

mila lui D(u)mn(e)zău să fie pre capul măriei tale, de la H(risto)s. Amin. 8
Търпещи.

М(ѣ)с(а)ца маи ѿ <30> днѣ в(ъ) лѣт(о) *зрпа <7181>.

† Ионашко.

Бас(и)лѣ вив (...).

† Мисаил.

† Глигорче.

Попа Ионашкѣ, искал.

† Сансон.

† Ион.

† Глигорне.

† Дѣмитрашко.

† Срѣл.

† Бас(и)лиѣ.

† Арсениѣ.

† Некита.

† Попа Ион от (...).

Из Глигорне (...).

Срѣл.

† Иримил.

Иорест, искал.

† Глигорне.

† Тодер.

ANI, Fond Mănăstirea Neamțul, LVII / 27, original, difolio, filigran, 10
sigilii inelare în fum.

EDIȚII: CDM, III, p. 474, nr. 2274.

<Pe verso-ul filei a doua>: Mărturie lui Misail; † Pre Târpești; 7181, mai 30; Pentru hotărât Târpeștii / Plicul 3.

¹ brazda.

40. 1673 (7181) iunie 15, Hotin. Ștefan Petriceicu voievod întărește Mănăstirii Secul stăpânirea peste o bucată de loc din hotarul Rusciorilor, danie de la Damian vistiernicul, hotărând să aibă voie egumenul să ia zeciuiala din pâinea de pe acel loc și să o pună bine și dacă se vor duce la scaun la Iași să-și ia toți dresese și să vină de față înaintea domniei.

† **Ио Стефан Петръ воевода, Б(о)ж(ю) м(и)л(о)ст(и)ю, г(о)сп(о)д(а)ръ Земле Молдавскон.** Dat-am cartea domniei mel(e) rugătoriului nostru egumenului și a tot săborul de la svânta m(ă)năstire de la Săcul, să hie tari și puternici cu cartea domniei mel(e) a opri o bucată de loc ce iast(e) din hotarul Rusciorilor, caré o au ținutu ei, ce le-au fost lor danie de la Dămian visternicul tot satul Rusciori. Și acmu s-au sculat răzășii de pe pen pregiurul hotarului de oprit cu acea bucată de loc cu un uric bătrân ce le spune în sémne de la Ștefan vodă. Pentr-ace(ia) ca-s(ă) aibă egumenul a strânge toată pânea ce va fi de-a zecea de pe acel loc, împreună cu răzășii și să o pu(i)e bine să stea și deaca ne va aduce Dumn(e)zău la scaun la Iași, atuncea să ia cu toții dirăsăle și vor veni de vor sta de faț(ă) înaintea domniei mel(e). Și deaca să va alége cui s-a veni aceia va lua pânea și nime să nu cutéze a ținé sau a opri înaintea cărții domniei mel(e). **И пак не вѣдет. Тоѣ пишем.**

† **Слава г(о)сп(о)д(и)нъ вѣлаа.**

У Хотин, л(ѣто) *зрпа <7181> ижн(и)е ѿ <15>.

Белици волѣри 84.

Павел 8рикар).

<Pe verso>: † Prejideșii; 7181/ 1673 iuni(e) 15 / Cartia d(omnului) Ștefan v(oie)v(o)d.

ANI, Fond Mănăstirea Neamț, III / 16, original, rupt la îndoituri, sigiliu mijlociu în chinovar; Rezumat, ibidem, XXXVI / 10, nr. 15.

41. 1674 (7182) aprilie 24, Iași. Dumitrașco Cantacuzino voievod poruncește lui Constantin Bantăș să cerceteze pricina dintre Mănăstirea Secul și răzeșii din satul Bălușești pentru o moșie din acel sat, pentru care au răzeșii uric și să dea mărturie.

† **Ио Дѣмитрашкѣ Катакѣзино воевод, Б(о)ж(ю) м(и)л(о)ст(и)ю, г(о)сп(о)д(а)ръ Земле Молдавскон.** Scriem domnia me(a) la boiarinul nostru Costantin Bantăș. Dămu-ț(i) știre că domnii mele s-au jeluit rugătorul nostru egumănu și cu tot săborul de la Svânta Mănăstire Săcul pe niști răzeș(i) den sat den Bălușești, zicându egumănu că au ei acolo o moșie la sat la Bălușești și cându o ține sântu șes(e)ze(ce) de ani, iar ei acmu scot un uric și zic că-i moșia lor. Pentr-

acesta lucru deaca vei vede(a) cartea domnii mele să socotești precum le va hi (po)¹vestea, de va hi precum s-au jeluit ei tot să-ș(i) ție moșie tot precum și-au ținut, iară de nu vei putea, tot să dai zi să vie de faț(ă) ... și să le faci și o mărturiecu o(a)men(i) buni precum la va hi povestea să avim știri.

✠ Ис, а(ѣ)т(ѡ) *зрѣѣ <7182> ап(ри)іе кѢ <24>.

Тоє пишем.

† ГЛАМ Г(ѡ)П(ѡ)Д(И)НѢ ВЕЛЕ(А)А.

ANI, Fond Mănăstirea Neamț, III / 17, original, filigran, rupt la îndoituri, lipit, pătat, sigiliu mijlociu în chinovar, slab imprimat; Mențiune, ibidem, XXXVI / 10, nr. 16.

EDIȚII: CDM, III, p. 491, nr. 2362.

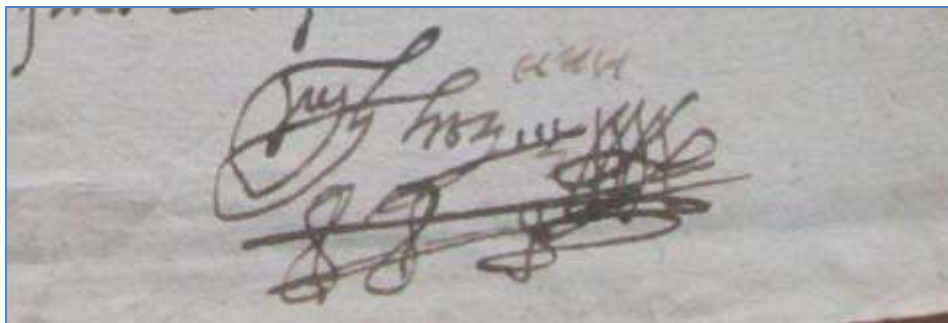
¹ Rupt.

42. <d. 1674 (7182) aprilie 24>. *Costantin Bantăș face cunoscut domnului <Dumitrașco Cantacuzino> că în urma poruncii sale a mers să cerceteze pricina dintre Mănăstirea Secul și răzeșii de Băloșești pentru o bucată de loc din Rușciori.*

† M(i)l(o)st(i)ve și luminate doamne, să fie măriia domnii tale sănătos. Facem știre măriei tale c-au vinit la noi egumenul de Săcul cu cinstită cartea măriei tale, scriind să mergem la sat la Rușciori să socotim pentr-o bucată de loc ce-au prici(nă) cu răzeșii din Băloșești. Deci noi deaca am văzut cartea măriei tale mers-am la sat la Rușciori ș-am strânsu oameni buni megieși di prinpregiur și i-am întrebat di rândul acelui loc cum știu (e)¹i să mărturisască cu sufletele lor, ș-au mărturisit cum acea bucată de loc au ținut tot călugării de Săcul și de nime n-au avut nici o nevo(i)e pentr-acel loc, iar acmu au scos Băloșeștii un uric scriind în sémne pre satul lor pre Băloșești, și vor să ia acea bucată di loc caré au ținut călugării de șezezeci de a(n)i și mai bine. Așé au mărturisit acei o(a)meni buni și bătrâni, anume Toader cel bătrân din Itrinești zice că ține minte de la Aron vodă, și Dumitru Brăilă tij ot tam, și Vicol de Mărgineni, și Gavril dé acolé, și alți o(a)meni buni și bătrâni toț(i) au mărturisit cum au ținut acest loc tot călugării până acmu. Deci noi văzând acei o(a)meni buni și bătrâni am făcut această mărturie precum au mărturisit acei o(a)meni cătră noi, noi facim știri măriei tale ce va fi mila măriei tali. Să fii măriia ta sănătos.

† Robul mării tal(e) Costantin Bantăș facem știre mării tali însă aceste mărturii așé zic că știu cum aciasă bucat(ă) de loc ou ținut-o călugării, numa(i) știe cu ce samă ou ținutu.

<ss indescifrabil> [КОСТАНТИН БАНТЪШ ИСКАА].

† Toader Star.
 † Brăilă.
 † Vicol.
 † Gavril.

<Pe verso>: Mărturia lui Costantin Bașotă;

ANI, Fond Mănăstirea Neamț, III / 18, original.
 EDIȚII: CDM, III, p. 492, nr. 2363.

¹ Rupt.

43. 1674 (7182) iulie 8, Țuțora. *Dumitrașcu Cantacuzino voievod întărește Mănăstirii Secul stăpânirea peste satele Judești și Rușciori, iar cei ce vor ara sau cosi în acel hotar să dea zeciuială.*

† Но ДѢМИТРАШКО (КАТАКУ)¹ЗИНО ВОЕВОДА, Б(О)Ж(І)Ю М(И)Л(О)СТІЮ, Г(О)СП(О)Д(А)РЬ ЗЕМЛИ МОЛДАВСКОН. Dat-am cartea domnii méle rugător(ilo)²r noștri egumănuului și a tot săborul de la sv(â)nta m(ă)n(ă)st(ire) de la Săcul să hie ta(ri) (și)³ putérnici cu cartea domnii méle a opri și a ținé a lor dreaptă ocină (și)⁴ (m)oșie satul Jideștii și Rușciorii din tot locul precum au ținut ei și mai de demultă vrème și cine va fi arat sau va fi cosit pre acéle hotar(e) să aibă e(...) ⁵ (...) ⁶u de a zécé din pâine și din fân și din tot venitul și nime să nu cut(e)⁷ză a ținé sau a opri pr(es)⁸te cartea domnii méle, iar cui va părea ceva cu s(trâ)⁹mbul să vie cu călugăr(ii)¹⁰ de faț(ă) la domnia mea. **Итак не вѣдем.**

(8) ЦУЦОРА, Л(Ѣ)Т(О) *ЗРПѢ <7182> ИЗЛ(ІЕ) И <8>.

† СЛАМ Г(О)СП(О)Д(И)НЪ ВЕЛѢЛ.

† Лека <писал>.

^{1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9} Pătat, ilizibil.

¹⁰ Rupt.

ANI, Fond Mănăstirea Neamț, III / 9, original, rupt, pătat, lipit pe altă hârtie, sigiliu mijlociu în chinovar; Rezumat în ibidem, XXXVI / 10, nr. 17.

44. 1675 (7184) decembrie 23, Iași. *Antonie Ruset voievod întărește uric Mănăstirii Secul stăpânirea peste niște mori, o prisacă, o odaie și niște vecini de pe hotarul domnesc, la Târgul Frumos, după drese de miluire și de întăritură de la alți domni.*

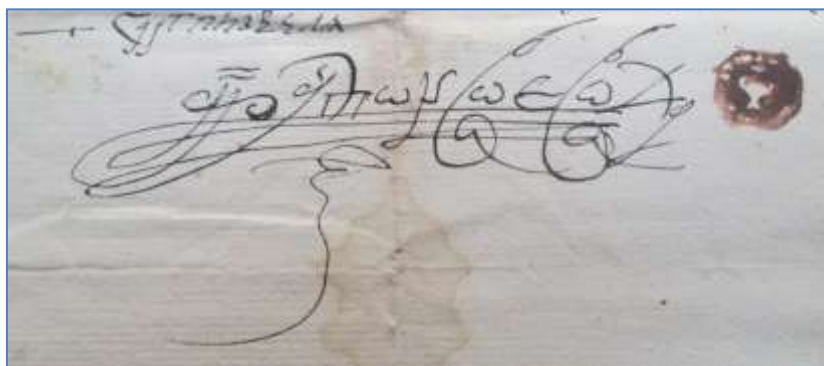
† **Ио Анто́ние воевода, Б(о)ж(и)ю м(и)л(о)ст(и)ю, г(о)сп(о)д(а)рѣ Земли Молдавскои.** Adeacă domniia mea bine am vrut dintr-a noastră bună dorire râvnindu altora răpoosați domni ce-au fost mainte de noi ce ei au dat ș-au miluit sv(i)nteleserici și mănăstiri, domniia mea așijdere am întărit rugătorilor noștri egumenului și a tot săborul de la sv(â)nta mănăstire ce să chiamă Săcul, unde iaste hramul Sv(â)ntului și Mare Proroc (Î)nainte Curătoriu și Botezătoriu Ioan și Ci(n)stită Tăierea Sv(i)nții sale, a lor drepte ocini și moșii dintr-a lor drepte dres(e) de miluire și de înntăritură de la Irimia vodă, și de la Ștefan vodă, și de la Radul vodă, și de la Barnovschie vodă, și de la Moisăi vodă, pre niște mori oarecarele și pre o prisacă, și pre o odaie, și nește vecini, carii sintu pre hotarul domniei mele la Trâgul Frumos, pentr-acéia ca să le fie lor și de la domniia mea sv(intei) m(ă)năstiri driaptă ocină și moșie și înntăritură și uric, cu tot vinitul, neclătită nice (o)dănăoar(ă) în veci. Iară cine sare ispiti a strica aceasta a noastră tocmire ca să fie treclet și proklet de la Domnul Dumnezeu și de toți sv(i)nții carii lui Dumnezău din veci au îngăduit. Amin.

† **СЛАМ Г(О)П(О)Д(И)НЪ ВЕЛАА.**

✠ **Ис, в(ъ) л(ѣ)т(о) *ЗРПД <7184> дек(ември)іе КГ <23> дни.**

Ио Анто́ние воевода.

† **Корлат <писал>.**

<Pe verso-ul filei a doua>: **Краснии Тръгъ.**

ANI, Fond Mănăstirea Neamț, II / 27, original, difolio, filigran, sigiliu inelar octogonal în chinovar; Copie ANIC, Achiziții Noi, MCXV / 18 bis, adevărită la 12 iulie 1810 de Ioan, starețul Mănăstirilor Neamț și Secul; rezumat ANI, Manuscris nr. 628, f. 560v; mențiune, ANI, Fond Mănăstirea Neamț, XXXVI / 48, nr. 29.

EDIȚII: CDM, III, p. 518, nr. 2501.

45. 1676 (7184) iulie 5, Iași. *Antonie Ruset voievod poruncește boierilor Gligoraș Cârlig, vornic de poartă, și Costantin Arapul să meargă în satul Bălotești și împreună cu oameni din jur să cerceteze pricina dintre Mănăstirea Secul și răzeșii de acolo pentru o bucată de loc.*

† **Ио Анто́ние Рѹсет воєвода, Бож(ію) мил(о)ст(ію), Г(о)сп(о)д(а)рѣ Земле Молдавское.** Scriem domniia mea la boiare(nul) nostru la Gligoraș Cârlig vornicul de poartă și la boiarenul nostru la Costantin Arapul. Dămu-vă știre că s-au pârât de față înaintea domnii mele și a tot sfatul nostru rugătoriul nostru egumănu și cu tot săborul de la mănăstire de la Săcul cu toți răzeșii din sat din Băloșești pintru o bucată de loc ce le este cu price(nă), care loc au dat samă călugării cum țin ei pre sama mănăstirii de șes(ă)zăci și mai bine de ani acea bucată de loc, iar acmu acei răzăș(i) ne-au arătat un uric în semne pre satul lor pre Bolotești și iau cu uricul acea bucată de loc. Deci domniia mea și-npreună cu tot sfatul domnii mele am luat sama în ce chip de atâta vreme n-au scos uricul să-și înntrebe călugării, iară ei așa au dat samă că acel uric n-a(u)¹ fost la mâna lor ce au fost în țara munteniasc(ă). Pintru acesta lucru dacă veț(i) vedea cartea domnii mele iar dumn(e)avoastră să mergeț(i) acolo la sat la Băloșești și să strângeț(i) oameni buni și bătrâni de pen înpregiur carii or ști de rândul acelu loc și socotiț(i) de vor afla acei răzeși din Bălotești 12 oameni bătrâni să giure cu dâns(i) cum acel uric n-au fost la dânsii nice au fost aicea în țară, ce au fost în țara munteniasc(ă) și precum n-au vândut nime dintru răzeșii lor acia bucată de loc să o ție ei, iară n-or afla oameni să giure într-acesta chip călugării să-și ție moșiia precum o au ținut și precum veț(i) afla mai cu dreptul așa să faceț(i) o mărturie de la dumniavoastră și de la oamen(ii) buni cu credință să ne faceț(i) știre.

† **Слава Г(о)сп(о)д(и)нѣ велѣа.**

У Ис, л(ѣ)т(о) *зрѣа <7184> исл(іе) ѿ <5>.

Мирон вел лог(о)фет).

ANI, Fond Mănăstirea Neamț, III / 20, original, difolio, filigran, rupt puțin la îndoituri, sigiliu mijlociu în chinovar.

EDIȚII: CDM, IV, p. 38, nr. 58.

¹ Rupt.

46. <d. 1676 (7184) iulie 5, Iași>. *Mărturia lui Gligoraș Cârlig, vornic de poartă, și Costantin Arapul, fost pârcălab, privitoare la cercetarea pricinii dintre Mănăstirea Secul și răzeștii Băloșești pentru o bucată de loc din hotarul Rușciorilor.*

† M(i)l(o)st(i)ve do(a)mne să fii măria ta sănătos. Știre facem măriei tale c-au vinit la noi egumenul de Săcul cu tot săborul și cu cinstită cartea măriei tale scriindu să mērgem la sat la Rușciori să socotim pentru o bucată de loc ce au price(nă) cu răzeșii di Bălotești care giudeț l-ai ales ales măria ta denaintea divanului să punem doisprăzece o(a)meni buni bătrâni să giure precum li-au fost uricul Băloșeștilor în țara muntenească prib(e)ag și n-au avut cu ce sta la pâra și

precum n-au vândut nime din răzeșii lor și din uricul lor carele scrie în semne pre sat pre Băloșești.

Deci noi deac-am văzut cinstită cartea mării tale mărș-am la sat la Rușciori ș-am strânsu o(a)meni buni bătrâni megieș(i) di prin pregiuru și i-am întrebat cum știu ei de rândul acelu loc și cine cum au ținut. Iar acei o(a)meni bătrâni așa au mărturisit cătră noi, precum acea bucată de loc ce-au price(nă) au ținut-o tot călugării de Secul cu hotarul Rușciorilor de șezezeci și patru de an(i); și de nime n-au avut nici o gălceavă până la Dumitrașco vod(ă), iar în zilele lui Dumitrașco vod(ă) au început pără răzeșii din Bălotești, iară călugării de Secul au făcut carte domnească la Costantin Bantăș să le aleagă acel loc cu price(nă). Deci și Bantăș au strânsu oamen(i) buni megieși și tot au aflat price(nă) într-acesta chip, cum au ținut tot călugării și au făcut Bantășu și mărturie de la acei oameni buni.

Deci noi după giudețul mării tale le-am dat să giure doisprăzece o(a)men(i) buni și să rabde călugării de acel loc. Giurătorii n-au găsi. Noi după zi am așteptat până în a patra zi. Deac-am văzut că n-au giurători Băloșeștii am purces cu o(a)meni buni megieș(i) ș-am stâlpit despre Băloșești pre hotarul cel bătrân ce-au ținut Dămiiian visternicul. Purces-am din vale(a) ce se chiamă Turbata la dial ș-am pus piatră deasupra Turbatii între hotară, de acolē mai la deal la capetele pământurilor stâlpu între hotară, de-acii în movila din mijloc deasupra piatră la Gradiște, din movila Gradiștii cea din mijloc la vale dreptu pintre hotară până în valea Gradiștii, acolē piatră în țermuri despre Gradiște, de acolē peste vale piatră în țermuri despre Băloșești, de-acii piatră în capul unui pământu între hotară înprotiva casii Budurcăi, de acolē piatră denaintea casii Budurcăi unde au fost stâlpu bătrân și acmu nu se află, de acolē drept în fântâna ce se chiamă Vâlcana. De-acii se urma pre deal până în hotarul Itrineștilor, de-acii dreptu la vale pentre hotarul Jideștilor ș(i)-a Itrineștilor până în drum în capul seliștii Jideștilor din sus.

Și la această stlăpătură¹ au fost acești o(a)men(i), anume popa Ștefan de Macsinești și Gligorcea cel bătrân de Itrinești și vătămanul Strătilă de acolē, și Petrea de Văleni, și Costăn de acolē, și Ștefan cel bătrân tij de Macsinești. Acești oameni(i) ce mai sus scrie, așa au mărturisit cu sufletele lor cum au ținut tot călugării acel loc ș-au luat de-a zecea de pre acel loc răzeșilor din Bălotești carii au arat, a părinților și a bătrânilor acestora ce pârăs(c) acmu. Prilejitus-au și Andriiaș Bantăș, și Pătrașco Zbiarea, pârălabii de Neamțu, și Gligorie Budacul, și Toader Nehoreanul, și I(a)cob diiaconul din Măstăcăni, și Ilie vornicel de Bozieni, și alți o(a)men(i) buni. Deci noi văzând atâtea marturi mărturisindu toți într-un chip am făcut această mărturie și acești o(a)men(i) toți au iscălit și ș(i)-au pus pecețile. Ce va fi mila mării tale, să fie măriia ta sănătos.

Аз Андриаш Бантъш искал.

Костантин Арапъл искал.

Аз Григорие Бѣдакъ искал².

Стрътилъ.

Глигорча от Итринеци.

Аз попа Штефан.

Илие от Бозиан.

Петрък от Бълъни.

Тодер Нехорѣанъл.

ДИАКОН ИАКОВ.

КОСТАНТИН ВОРНИЧЕЛ ОТ ИТРИНЕЦИ.

ШТЕФАН ЧЕЛ ВЪТРЪН ДЕ МАКСИНЕЦИ.

Robii mării tali Gligoraș Cârlig, vornicul de poartă și Costantin Arapul ce-au fost pârcălab facem știre mărie(i) tali.

<Pe verso-ul filei a doua>: Pr Jidești și Rușciori / Hotarnică; S-au scris / N. 223; Fără data: [5 Iulie-6 Aug(ust) 1676].

<Pe verso-ul filei a doua a copiei>: Hotarnica Băloșeștilor i Jideștilor de la Grigoraș Cârlig și Constantin Arapul. Fără velet. Esti în (...). N. 223.

ANI, Fond Mănăstirea Neamț, III / 21, original, difolio, filigran, rupt puțin la îndoituri, 3 sigilii inelare, din care 1 octogonal, în fum, cu o copie; Rezumat în Manuscrisul 628, f. 554v.

EDIȚII: Text la B. P. Hașdeu, *Arhiva istorică a României*, tom I, partea 1-a, București, Imprimeria Statului, 1865, p. 47-48; CDM, IV, p. 38-39, nr. 61.

---

¹ stâlpitură.

² Copiat Grigorie Dascălul.

47. <1677 (7185) ianuarie 28, Iași>. *Costantin și Anghelachie fac cunoscut domnului cercetarea ce au făcut Mănăstirii Secul pentru un iaz cu vad de moară din Târgu Frumos, care a fost a Gugei ușerului.*

† M(i)l(o)stiive și luminate d(o)amne. Să fii măriia ta sănătos. Facem știre mării tale că au viinit la noi călugării de la sf(â)nta mănăstire de la Săcul cu cinstită cartea mării tal(e), scriindu să mergem la Târgul Frumos să socotim pentru un iaz cu vad de mori ce au fost a Gugei ușeriului dat de Irimiia vodă, precum au călugării și diresse pre acel loc. Deci noi după poronca mării tal(e) mărs-am la Târgul Frumos și-am strânsu o(a)meni buni bătrâni di pri(n) megieși și târgoveț(i) de acolé, și i-am întrebat pentru acel iaz cum știu ei cu s(u)fletele lor să mărturisască. Aflatu-s-au numai un om bătrân de acolé de târgu, anume Nacul de au mărturisit cum au (a)pucat mo(a)r(ă) călugăriască în gârla de supt dial, și dacă s-au strâcat acela vad au făcut călugării mori mai gios într-amândoa(ă) gârlile. Așa au mărturisit acest om bătrân, iar din megieși s-au aflat de au mărturisit popa Ștefan din Munténi și (Șt)¹efan cel bătrân de Ciuncești și popa Ioachim de Târgu Frumos, precum au venit călugării în zilele Ducăi vodă de au cercat să facă mo(a)ră pre acel loc, și au mârșu popa Vasilie cel bătrân de acolé de la besérica mării tal(e) și cu Ionașco șătrariu, iar(ă)și om bătrân de acolé, de au arătat călugărilor pre unde au au fost iazul Gugei cel bătrân, și-a(u) săpat călugării și podușce la acel iaz vechiu preste amâ(n)două gârlile. Mai apoi am zis târgoveților să giure precum este poronca mării tale. Ei n-au vrut să giure. Deci noi văzând acești marturi ce mai sus sânt scriș(i) și târgoveții n-au vrut să giure, am făcut călugărilor această mărturie încredințată la măriia tace va fi miluirii tale.

† Robii mării tal(e),
Costantin.

Și Anghelachie.
Erei Ștefan iscal.
† Ioachim.
Bejan.

<Pe verso>: Mărturie de la Costantin și Anghelachi către vod(ă) ca să meargă la Târgu Frumos, arat(ă) că au luat porunca.

ANI, Fond Mănăstirea Neamț, II / 120, original, rupt la îndoituri, lipit; Rezumat, ibidem, XXXVI / 48, nr. 108 și Manuscrise, nr. 628, f. 561.
EDIȚII: CDM, IV, p. 52-53, nr. 131.

---

¹ Rupt.

48. 1677 (7185) ianuarie 28, Iași. *Antonie Ruset voievod judecă pricina dintre Mănăstirea Secul și târgoveții de Târgu Frumos pentru un loc de iaz cu vad de moară în amândouă gârlele, care a fost dăruit de Ieremia Movilă voievod lui Gugea ușer, iar Gugea ușer l-a dat lui Mogâlde vornicul și acesta l-a dat mănăstirii.*

† **ИО АНТОНІЕ РУСѢТ ВОЕВОД, Б(О)ЖІЮ М(И)Л(О)СТІЮ, Г(О)СП(О)Д(А)РЪ ЗЕМЛИ МОЛДАВСКІИ.** Adec(ă) au venit înaintea domniei mël(e) și (î)naintea a lor noștri muldovenești boiari a mari și a mici rugătorii noștri egumânul și cu tot săborul de la de la sv(â)nta m(ă)năstiri ce-s(e) chiam(ă) Sécul, unde iaste hramul Tăierea Sv(â)ntului și Marelui Pr(o)roc Ioan Cr(ă)st(ite)le)a și au făcut ei mare jalob(ă) înaintea noastră pre trăgoveții din Trăgul Frumos, pentru un loc di iaz cu vad de mori preste amândouă gârlele, care iaz s-au chiebat iazul Gugei ușér lângă Trăgul Frumos, ce-au fostu daanie Gugei ușér de la Erimia Moghila vodă, apoi Gugea ușer l-au dăruit el acel loc Mogâldei vornicul, iară Mogâldea vornicul l-au dat și l-au dăruit sv(i)nte m(ă)n(ă)stiri ce mai sus scriem Săcul, precum ne-au arătat călugării și zapise de daanie și dirés(e) domnești de întăritur(ă). Iară târgoveți(i) de Trăgul Frumos ei nu vor să las(e) pre călugări să-ș(i) ție locul cum le scriu dirésele. Deci domniia mea am scris cartea domniei mël(e) la slugile noastre la Costantin Grecul, ce-au fostu pârcălab, și la Anghelachie, ce-au fostu vornic de Botășeni, de-au întreat de oameni buni bătrâni de acolo din Trăgul Frumos precum vor ști cu sufletele lor. Deci s-au aflat un om bătrân, anume Nacul de acolé de trăg de-au mărturisit precum au fostu moara călugărilor în gârla de sup deal și deaca s-au stricat acela vad au făcut călugării moară mai gios înntr-a amândouă gârlele, și după acela om s-au aflat și din megiași, anume popa Ștefan din Munténi, și Bejan cel bătrân de Ciuncești, și popa Ioachim de Trăgul Frumos, de-au mărturisit precum au fost venit călugării de Săcul în zilele Ducăi vodă de-au cercat să-ș(i) fac(ă) ei moară acolo la acel loc și au fost mârșu popa Vas(i)lie cel bătrân de acolé de la besérica domnească și cu Ionașco șătrar, iarăș om bătrân de acolé de-au arătat călugărilor pre unde au fostu iazul cel bătrân a Gugei și au săpat călugării și podușce la acel iaz vechiu preste amândouă gârlele. Mai apoi le-au zis târgoveților să giure precum nu iaste acela iazul Gugei, de carele s(e)¹ țin călugării, iar ei n-au

vrut să giure pre(c)um ne-au adus călugării și mărturie încredințată de la slugile noastre ce mai sus scrie și de la acei oameni buni bătrâni mărturisindu într-acesta chip.

Deci și domniia mea cu tot svatul nostru deac-am văzut acea adevărat(ă) mărturie noi încă am crezut ș(i)-am dat ș(i)-am întărit și de la noi sv(i)ntei m(ă)n(ă)stiri Săcul pre acel loc de iaz cu vad de mori într-amândoaună gârlele unde au fost iazul cel bătrân a Gugei lângă Târgul Frumos precum le spun dirés(e)le și-s(ă) le hie și de la domniia mea dreaptă ocină și daanie și uric și-ntăritur(ă) cu tot venitul nerușeit și neclătit în veci, și târgoveții de acolo să nu-s(ă) mai amestece la acela loc de iaz și o moar(ă) ce-au făcut Iani vornicelul pre acel să aibă călugării ai întoarce cheltuiala și să ție ei moara.

И инн да с(е) не Ѹмишает.

† Салам г(о)сп(о)динъ велѣл.

Ѹ Ис, в(ъ) л(ѣ)то *зрѣ <7185> ген(ар)іе кн <28>.

Мирон Костин, вел лог(о)ф(е)т, искал.

† Лекал <писал>.

<Pe verso-ul filei a doua>: † Pre locul din târgul domnesc Frumos. / 7185, ghe(na)r 28.

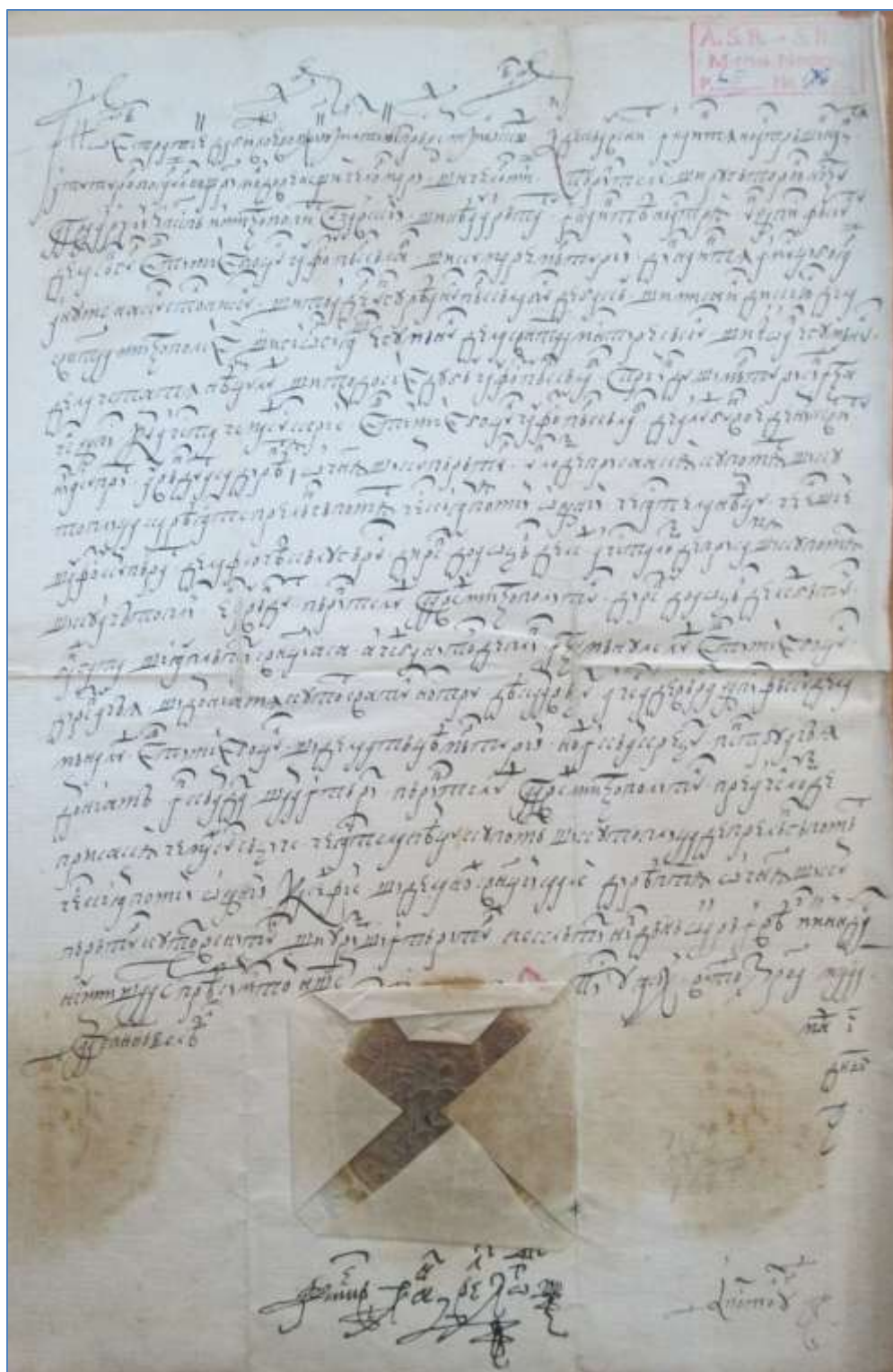
ANI, Fond Mănăstirea Neamț, II / 29, original, difolio, filigran, sigiliu mijlociu timbrat, cu o copie; Regest, Manuscrisul nr. 628, f. 560-561 (f. 1. z.); Mențiune, Fond Mănăstirea Neamț, XXXVI / 48, nr. 30.

EDIȚII: CDM, IV, p. 53, nr. 132.

¹ Ilizibil, șters.

Sigiliul de pe un document de la 1661

SUPUȘII STRĂINI DIN ȚINUTUL VASLUI LA RECENSĂMÂNTUL DIN 1824

Silviu VĂCARU

Cu acest material finalizăm publicarea recensământului supușilor străini întocmit de administrația centrală a Moldovei între anii 1824-1825 pentru teritoriul ce astăzi este cuprins de actualul județ Vaslui¹. În numerele anterioare ale revistei am prezentat tabelele cu sudiți din fostele ținuturi Fălciu² și Tutova³.

În ținutul Vaslui, recensarea celor care se declarau supuși străini a început la data de 26 august și s-a încheiat la 26 septembrie 1824. Așa cum am procedat și cu proximele ocazii, nu vom face o analiză amănunțită a persoanelor în cauză, ci vom prezenta doar câteva date statistice prin care încercăm să atragem atenția asupra unor particularități ale sudiților din ținutul Vaslui. O caracteristică este aceea că în orașul de reședință s-au așezat un număr redus de capi de familie, 19⁴ dintr-un total de 45 (14 supuși austrieci și cinci rusești)⁵, cele mai multe dintre acestea fiind răspândite în diferite sate (Buhăiești, Coticu, Crăiești⁶, Dobrovăț, Griești, Măcărești, Negrești 2, Răce⁷, Tanacu, Vale Ră⁸, Vulturești, toți austrieci; Bozieni, Butucăria, Dobrovăț, Moara Grecilor, Muntenii de Jos, Oșăști, Palancă⁹ 3, Rădiul Mogâldeștilor¹⁰, rusești). În cele trei ținuturi care acum compun în mare parte județul Vaslui, repartitia este următoarea: în Fălciu întâlnim 64 de persoane care se considerau supuși străini (47 sudiți austrieci și 17 rusești)¹¹, în Tutova 62¹² (36 sudiți austrieci, 25 rusești și unul englezesc), iar în Vaslui doar 45 (28 sudiți austrieci¹³ și 17

¹ Pentru ținutul Bacău, vezi Silviu Văcaru, *Sudiții din ținutul Bacău în anul 1825*, în „Acta Bacoviensis”, V, Bacău, 2010, p. 179-196.

² Idem, *Supușii străini din ținutul Fălciu la recensământul din 1824-1825*, în „Prutul”, serie nouă, anul V (XIV), nr. 2 (56)/2015, p. 95-134.

³ Idem, *Supușii străini din ținutul Tutova la recensământul din 1824*, în „Prutul”, serie nouă, anul VI (XV), nr. 1 (57)/2016, p. 111-139.

⁴ Numărul supușilor străini la Vaslui era extrem de mic, dacă ținem cont că în anul 1832 în târg trăiau 333 de familii (5,7%) (Ecaterina Negruți, *Structura demografică a orașelor și târgurilor din Moldova. 1800-1859*, Iași, 1997, Anexa nr. 1).

⁵ Pentru diferențele de populație dintre cele trei târguri reședință de ținut, vezi Ecaterina Negruți Munteanu, *Date noi privind structura demografică a târgurilor și orașelor moldovenești la 1832*, în *Populație și societate. Studii de demografie istorică*, vol. I, sub redacția lui Ștefan Pascu, Cluj, 1972, Anexa 1.

⁶ Satul Crețești, c. Crețești, j. Vaslui.

⁷ Satul Recea, c. Țibănești, j. Iași.

⁸ Satul Văleni, c. Țibănești, j. Iași.

⁹ Fost sat în partea de sud a satului Runcu, c. Țibăna, j. Iași.

¹⁰ Suburbie a orașului Negrești, j. Vaslui.

¹¹ Silviu Văcaru, *Supușii străini din ținutul Fălciu la recensământul din 1824-1825*, p. 96.

¹² Idem, *Supușii străini din ținutul Tutova la recensământul din 1824*, p. 111.

¹³ După zece ani, la cererea Secretariatului de Stat al Moldovei, se făcea un nou recensământ al persoanelor care se considerau a avea protecție străină. La 7 octombrie 1834, când consulul austriac

rusești).

O altă caracteristică este aceea că niciunul dintre cei recenzați de comisia întocmită cu acest scop¹⁴ nu a îndeplinit criteriile care să-i ofere statutul de sudit. Cu toate că afirmau că sunt veniți cu documente legale (cei austrieci având patenta K. K. Agenții și pașapoarte rusești, supușii Imperiului țarist) nu îndeplineau criteriile stabilite de marile puteri prin tratatele internaționale. Cei mai mulți dintre ei se stabiliseră de mai mult de zece ani în Moldova, se căsătoriseră cu pământence și dobândiseră proprietăți¹⁵, ceea ce îi decădeau din drepturile supușilor străini¹⁶. Alții erau născuți în Moldova sau în diferite zone ale Imperiului Otoman, ceea ce îi determina pe membrii comisiei să afirme că „iaste născut în Moldova, unde sudeți nu sã nascu” sau „de vreme ce esti sãrbu, născut în Țara Turcească, unde sudeți nu sã nascu”, ei ori rămân raiale, ori pleacă acolo unde își au supușenia. Cu toate aceste hotărâri ale boierilor recenzori, cei mai mulți dintre ei și la viitoarele recensăminte se vor declara tot sudii, unii obținând din partea consulatelor și actele necesare dovedirii că sunt supuși străini.

Locurile de naștere și originea etnică a capilor de familie care beneficiau de protecție străină sunt extrem de diverse¹⁷. Aceeași varietate o întâlnim și la nivelul Vasluiului, poate chiar mai mult decât în alte ținuturi. Ei vin din diferite regiuni ale Imperiului habsburgic apropiate de Moldova (Galiția, Transilvania, Bucovina sau Banat), dar și din Turcia, căroră li se adăugau cei născuți în Moldova, proveniți de obicei din familii sosite aici de mai mult sau mai puțin timp. Cei care aveau documente rusești erau la rândul lor născuți, în majoritatea cazurilor, în partea vestică a imperiului, precum în Podolia, Basarabia, Galiția, Polonia (țară care nu mai exista de aproape trei decenii) și Rusia. Câteva exemple credem că sunt sugetive: localitatea Movilău este când în Rusia, când în Polonia, Banatul este în Transilvania și exemplele pot continua.

Ambiguitatea informațiilor referitoare la numele lor este des întâlnită în aceste acte. Neavând documente scrise cu care să se legitimeze, mulți dintre ei nu-și declarau adevărata identitate sau erau cazuri când în pașapoarte aveau un nume, iar în locul în care se stabileau declarau un alt nume¹⁸.

În ceea ce privește etnia, ea se înscrie în contextul general al celor veniți la timpul respectiv în Moldova. Cei mai numeroși supuși austrieci sunt de etnie evreiască, urmată de moldoveni născuți la Brașov, Făgăraș în Transilvania, dar cea mai mare parte a lor vin din Bucovina. Excepție face Moise Geamăn, născut în Galiția. Din cei 17 supuși ruși, cinci sunt de etnie evreiască, nouă sunt ruși, restul un sârb, un leah și un moldovean.

---

de la Iași, Wallenburg, semna tabelul cu sudii austrieci din ținutul Vaslui, K. K. Agenție recunoștea ca supuși ai săi 43 capi de familie (Silviu Văcaru, *Supușii austrieci în Principatul Moldovei (1833-1835). Contribuții*, Iași 2014, p. XLVIII).

¹⁴ C. Turcu, *Observări asupra catagrafiei sudiiților din Moldova*, în *Îndrumător în Arhivele Statului din Iași*, vol. II, București, 1956, p. 130

¹⁵ Stela Mărieș, *Proprietatea imobiliară a supușilor străini din Moldova în perioada reregulamentară*, în *Revista de Istorie*, tom 28, 1975, nr. 11, p. 1672-1673.

¹⁶ Ioan C. Filitti, *Principatele Române de la 1828 la 1834. Ocupația rusească și Regulamentul Organic*, București, 1934, p. 187.

¹⁷ Stela Mărieș, *La statistique de 1824-1825 des sujet étrangers en Moldavie et son importance démographique*, în „O EPANIΣTHEΣ”, TOMOS 15/1978-1979, AΘHNA, 1979, p. 135-136.

¹⁸ Arhivele Naționale Iași, Isprăvnicia Vaslui, tr. 966, op. 1111, dosar 94, f. 35

Unii dintre cei recenzați în momentul când au venit în Moldova erau căsătoriți. Alții și-au întemeiat familii în noua lor țară. Astfel, în tabele, 43 din cei 48 sudiți capi de familie (la trei numere sunt câte două persoane) sunt căsătoriți și au împreună 37 de copii. Cele mai numeroase cupluri au doi copii (13), un copil (11), trei copii (9), patru copii (3) și o singură familie cu șase copii.

Majoritatea lor se ocupă cu micul comerț sau cu diferite meșteșuguri. Nicolae Dabija, născut la Rădăuți, este singurul care își făcuse un rost peste medie. Se căsătorise în Moldova cu fiica postelnicului Gavril Buzdugan, Catrina, care primise de zestre o casă cu vie și o parte de moșie în satul Crăciunești. Din negustoria cu vite reușise să strângă bani pentru a cumpăra o casă și pământ în satul Coticul.

Așa cum constatăm din cele trei catagrafii publicate de noi, în anul 1825 târgul Vaslui era cel mai mic dintre cele care sunt în prezent în județul Vaslui¹⁹. De aceea și atracția străinilor față de acest târg era redusă, ei fiind în majoritate comercianți care doreau să vândă marfă pentru a avea un venit oarecare.

În final, considerăm că punerea în circulație a recensămintelor referitoare la sudiți va ajuta pe toți cei ce se ocupă de istoria locală, și nu numai, să-și formeze o imagine cât mai veridică asupra a ceea ce a însemnat străinul pentru economia zonei și a rolului său în dezvoltarea vieții urbane din Moldova. Tot din aceste documente putem lesne observa numărul acestora, locul de unde vin, situația familială sau meseriile practicate.

---

¹⁹ În anul 1832, Bârladul avea 1581 de familii, Hușii 1312 familii și Vasluiul de patru ori mai puțin și anume 333 familii (Ecaterina Negruți, *Structura demografică a orașelor și târgurilor din Moldova. 1800-1859*, Anexa 1).

SUPUȘI AUSTRIECI

No. 1 Avram Șiefel	
f. 539 r.	
Nație	Jidov.
Născut	În Galiția.
Vreme(a) venirii	În Moldova de 14 ani.
Adiverința	Are patenta K. K. Aghenții din 1 ghenar 1823, supt no. 25.
Fisiognomie	Om înalt, părul capului negru, la față smolit, ochii căprii.
Portul	Jidovăscu.
Stare(a)	Însurat cu Vara, fimei lui jâdaucă den Bocovina. Are 2 copii.
Statornicie	Șăde în satul Cră(i)eștii răzășăsc. Ține orânda de vin.
Breasla	Orândariu. S-au cercetat: avgust 26.
Di vreme ci au pitrecut 14 ani în Moldova și pașaportul venirii sale nu-l înfățoșază, sudet nu poate fi.	

No. 2 Ștefan Caluda	
f. 539 r.	
Nație	Sârbu din Brașovu.
Născut	În Brașovu.
Legea	Pravoslavnică.
Vreme(a) venirii	În Moldova de 20 ani.
Adiverința	Are patenta K. K. Aghenții din 1 ghenar (1)823 supt no. 106. Pentru celi mai vechi adiverinți s-au mai văzut la mâna sa o patentă din 15 no(i)emv(rie) (1)811, iar celilante adiverinți arată că s-au oprit în canțelaria K. K. Aghenții.
Fisiognomie	La stat de mijloc, la față smolit, ochii negri, părul capului negru.
Portul	Moldovinescu.
Stare(a)	Burlac.
Statornicie	Ține moșie cu anul. Să neguțitorește și cu vite.
Breasla	Orândădoriu de moșii. S-au cercetat: avgust 26.
Fiindcă pașportul provenții sale nu-l înfățoșază și au petrecut 20 ani în Moldova să poate socoti un bun pământean.	

No. 3 Stavri Ilievici	
f. 339 v.	
Nație	Sârbu.
Născut	În Țara Turcească, la Saranda Eclăsies.
Legea	Pravoslavnic.

Vreme(a) venirii	În Moldova de 20 ani.
Adiverința	Are patentă K. K. Aghenții din anul trecut (1)823 ghenar 1 supt no. 17, iar acei mai vechi adiverinți arată că s-ar fi oprit în canțelarie.
Fisiognomie	La stat mai înalt decât de mijloc, la față smolită, ochii căprii, părul capului negru.
Portul	Moldovinescu.
Stare(a)	Însurat cu pământeană, Maria, fată lui Dumitru, sin Adam, din târgul Vasluiului. Ari și 2 copii.
Statornicie	Are casă de veci în târgul Vasluiului și vie pe moșie târgului.
Breasla	Băcal în târgul Vasluiului, fiind dugheană cu chirie. S-au cercetat: avgust 26.
De vreme ce ești sirbu, născut în Țara Turcească unde sudeți nu s-au născut, venit în Moldova de 28 ani și însurat cu pământeană, avându și stabilimenturi de veci, sudet nu s-a poate socoti, ce rămâne deplin rae.	

No. 4 Dumitru Raineru f. 539 v.	
Nație	Moldovan.
Născut	În Brașov.
Legea	Pravoslavnică.
Vreme(a) venirii	În Moldova de 21 ani.
Adiverința	Are patentă K. K. Aghenții din 1 ghenar (1)823 supt no. 107, iar celi mai vechi adiverinți arată că s-au oprit în canțelarie.
Fisiognomie	La stat de mijloc, la față bălan, părul capului castaniu, ochii căprii.
Portul	Moldovinescu.
Stare(a)	Însurat cu pământeană, Ruxanda, fata lui Ioan Gaciul din Roman. Are trei copii.
Statornicie	Are dugheană cu odae din dos unde șade, în târgul Vasluiului, de veci.
Breasla	Băcal. S-au cercetat: avgust 28.
Neînfațoare pașportului provenienței sale, însurare cu pământeană și acareturile sale de veci îl depărtază cu totul de driturile sudițăști, ce poate a rămâne rae.	

No. 5 Solomon Gruber f. 540 r.	
Nație	Jidov.
Născut	În Galiția.
Vreme(a) venirii	În Moldova de 30 ani.
Adiverința	Are patentă K. K. Aghenții din 1 ghenar (1)823 supt no. 16, iar celi mai vechi adiverinți arată că s-au aprit în canțelarie.
Fisiognomie	La stat nalt, la față smolită, ochii negrii, părul capului negru.
Portul	Moldovinescu.

Stare(a)	Însurat cu Haica, fata lui Șmil de la Suceavva. Are 4 copii.
Statornicia	Are dugheană di veci ci odae din dos în târgul Vasluiului.
Breasla	Ține marfă de Lipsca. S-au cercetat: avgust 28.
Acareturile celi de veci și pitrecire de 30 ani piste pronomiile sudețăști, însurare cu pământeană și neîfățșare(a) pașportului prevenții sale îl împiedică a fi sudet.	

No. 6 Grigori Gaidici f. 540 r.	
Nație	Rusu.
Născut	În Ardial, la Brașov.
Legea	Pravoslavnică.
Vreme(a) venirei	În Moldova de 8 ani.
Adiverința	Are patentă K. K. Aghenții din 1 ghenar (1)823 supt no. 108, iar celi mai vechi adiverinți arată că s-au oprit în canțelarie.
Fisiognomie	La stat di mijloc, la față bălan, ochii albastri, părul capului castaniu.
Portul	Moldovinesc.
Stare(a)	Însurat cu Artimiia, fata lui Anton abăgerul de la Mihălașa, pisti Prut.
Statornicie	Ține dugheană, chitărie cu chirie, a răposatului Costandi(n) Cartroianu în târgul Vasluiului.
Breasla	Chitariu. S-au cercetat: sept(em)v(rie) 1.
Petrecire de 8 ani și neînfățșare(a) pașportului venirii sale îl dipărtează de driturile sudițăști. Poate însă a să întoarce la urma sa.	

No. 7 Pascal Gruber și Ițic Gruber f. 540 v.	
Nație	Jidovi.
Născut	În Galiția, la Snetin.
Vreme(a) venirii	Pascal au venit în Moldova de 30 ani. Ițic de 5 ani.
Adiverința	Au patentă K. K. Aghenții din 1 ghenar (1)823 supt no. 15, iar celi mai vechi adiverință arată că s-au oprit în canțelarie.
Fisiognomie	Pascal: nalt la stat, la față smolit, ochii căprii, părul capului sur. Ițic: la stat di mijloc, la față smolit, ochii căprii, părul capului negru.
Portul	Leșăscu.
Stare(a)	Pascal: însurat cu Blima, fata lui Meer din Movilău. Ițic: însurat cu Ciorna, fata lui Pascal Gruber de sus arătat. Are și un copil.
Statornicie	Au amândoi dugheni cu odăi din dosu, cu bezmen, în Vasluiu.
Breasla	Ține marfă ahtarlâc. Cercetați: sept(em)v(rie) 1.
Di vreme ce sânt veniți de atâția ani amândoi avându și acareturi di veci,	

neînfăţoşându-şi paşportul venirii lor, pentru aceea de raele mai mult să socotescu.

No. 8
Iancul Golştein

f. 540 v.

Naţie	Jidovu.
Născut	În Bocovina
Vreme(a) venirii	În Moldova de 25 ani.
Adiverinţa	Are patentă K. K. Aghenţii din 1 ghenar (1)823 supt no. 17. Mai are şi alta mai veche din 15 iunii (1)814 supt no. 528.
Fisiognomie	Om de mijloc, la faţă bălan, ochii căpriei, părul capului castaniu, sur.
Portul	Moldovinescu.
Stare(a)	Însurat cu Bitla, fata lui Pascal Gruber, sudet din Vaslui.
Statornicie	Are două dugheni cu odăi din dosu în Vaslui, cu bezmă.
Breasla	Ține marfă ahtarlăc. Cercetat: sept(em)v(rie) 2.
Petrecere sa de 25 ani, neînfăţoşare(a) paşportului venirii sale, însurare cu pământeană şi acareturile sale di veci îl dovidescu de rae.	

No. 9
Moizăr Helm

f. 541 r.

Naţie	Jidov.
Născut	În Galiţie, la Cutul.
Vreme(a) venirii	În Moldovva de 18 ani.
Adiverinţa	Are patentă K. K. Aghenţii din 1 ghenar (1)823 supt no. 14, iar cele mai vechi adiverinţi arată că s-au oprit în cancelarie.
Fisiognomie	Om nalt, la faţă bălan, ochii negrii, părul capului castaniu.
Portul	Leşăscu.
Stare(a)	Însurat cu Ciorna, fata lui Iancul Golştain, sudet din Vaslui. Are 3 copii.
Statornicia	Are dughena sa cu odaie din dos în târgul Vasluiului.
Breasla	Ține marfă ahtarlăc. Cercetat: sept(em)v(rie) 2.
Însurare cu pământeană, stabilimenturile celi di veci, pitrecire ce îndelungată şi neînfăţoşare(a) paşportului provenienţii sale îl împotrivescu de a fi sudet.	

No. 10
Moisă Popovici

f. 541 r.

Naţie	Ardelean.
Născut	În Transilvania, la Turda.

Legea	Pravoslavnică.
Vreme(a) venirii	În Moldovva de 18 ani.
Adiverința	Are patentă K. K. Aghenții din 1 iuni(e) (1)823 supt no. 326, iar cele mai vechi adiverinți arată ca s-au oprit în cancelarie.
Fisiognomie	La stat de mijloc, la față bălan, ochii negri., părul capului negru.
Portul	Nemțescu.
Stare(a)	Însurat cu Paraschiva, fata lui Grigori, muzicantul de la Recla, scaunul Bistriței, în Ardeal. Are 1 copil.
Statornicie	Are casă di veci în târgul Vasluiului.
Breasla	Țâne dugheană cu chirie în Vaslui și han afară la Drumul Mare. Cercetat: sept(em)v(rie) 2.
Acareturile cele di veci, neînfașoare(a) pașportului venirii sale și pitrecire de 18 ani în depărtează de driturile sudețști.	

No. 11 Berl Golștain f. 541 v.	
Nație	Jidov.
Născut	În Moldovva.
Adiverința	Are patentă K. K. Aghenții din 1 ghenar (1)823 supt no. 19, iar cele mai vechi adiverinți arată că s-au oprit la cancelarie.
Fisiognomie	La stat de mijloc, la față bălan, ochii căprii, părul capului negru.
Portul	Leșăscu.
Stare(a)	Însurat cu Sura, fata lui Aron Șulem din Movilău, sudet rusăscu. Are 2 copii.
Statornicie	Șăde în Vaslui împreună cu tatul său Iancul Golștain.
Breasla	Să află fără neguțitorie, fiind fără stare. Cercetat: sept(em)v(rie) 2.
Cu toate că este născut în Moldovva unde sudeți nu să nascu, dar fiindcă el nicio statornicie în Moldovva nu are, poate a să întoarce în pământul protecției sale.	

No. 12 Tosca Ianoș Bica f. 541 v.	
Nație	Moldovan.
Născut	La Făgăraș, în Ardeal.
Legea	Pravoslavnică.
Vreme(a) venirii	În Moldovva de 21 ani.
Adiverința	Are patentă K. K. Aghenții din 1 ghenar (1)823 supt no. 22, iar cele mai vechi adiverinți arată că s-au oprit în cancelarie.
Fisiognomie	La stat nalt, la față bălan, ochii albastri, părul capului sur.
Portul	Moldovinescu.

Stare(a)	Însurat la Țigăraș ¹ , cu Bucura, fata lui Ionu, mocanu ot tam.
Statornicie	Are casa lui în satul Grieștii, moșia d(umnealui) agăi Costin Carp.
Breasla	Scutar la oile dumisale agăi. Cercetat: sept(em)v(rie) 2.
Cu toate că este născut în Ardeal, dar fiindcă să află pitrecând în Moldova de 21 ani și pașportul privinții sale nu-l înfățșază, de sudet nu să poate socoti.	

No. 13 Avram Sabil f. 542 r.	
Nație	Jidov.
Născut	În Galiția, la Snetin.
Vreme(a) venirii	În Moldova de 50 ani.
Adiverința	Are patentă K. K. Aghenții din 1 ghenar (1)823 supt no. 98, iar celi mai vechi adiverinți arată că s-au oprit în canțelarie.
Fisiognomia	La stat di mijloc, la față bălan, ochii căpriei, părul capului castaniu, sur.
Portul	Moldovinescu.
Stare(a)	Însurat cu Izterezie ² , fata lui Gherbului Totu din Galiția. Are 2 copii.
Statornicia	Are 4 dugheni a sale di veci cu odăi din dosu în Vasluiu, cu bezmen.
Breasla	Ține marfă bogasierii. Cercetat: sept(em)v(rie) 2.
Ori și care drituri ar ave, dar stabilimenturile celi di veci și pitrecere de 50 ani și neînțășare(a) pașaportului său îl dipărtează cu totul de driturile sudețăști.	

No. 14 Marcu Sabil f. 542 r.	
Nație	Jidov.
Născut	În Moldovva.
Adiverința	Are patentă K. K. Aghenții din 1 ghenar (1)823 supt no. 99, iar celi mai vechi adiverinți arată că s-au oprit în canțălarie.
Fisiognomie	La stat înalt, la față bălan, achii albastri, părul capului castaniu.
Portul	Moldovinescu.
Stare(a)	Însurat cu Zlata, fimeia ³ lui Iosep, supus rusăscu din târgu(l) Bârladului. Are și 3 copii.
Statornicie	Ține dugheană cu chirie în Vasluiu a tatului său Avram Sabil.
Breasla	Ține marfă ahtarlâc. Cercetat: sept(em)v(rie) 2.
Naștere(a) sa în Moldova, neînțășare(a) pașaportului și însurare iarăși aice îl	

¹ Așa în text.

² Așa în text.

³ Probabil fiica lui.

dovidescu de un bun pământean.

No. 15 Ivanciu Antoniu f. 542 v.	
Nație	Sârbu.
Născut	La Bănat, în Transilvania.
Legea	Pravoslavnică.
Vreme(a) venirii	În Moldova de 15 ani.
Adiverința	Are patenta K. K. Aghenții din 1 ghenar (1)823 supt no. 103, iar cele mai vechi adiverinți arată că s-au oprit în cântălarie.
Fisiognomiia	La sta di mijloc, la față bălan, ochii căpriei, părul capului negru.
Portul	Moldovinescu.
Stare(a)	Însurat cu pământeană, Paraschiva, fata lui Angheluță, neguțătoru din Vaslui. Are 2 copii.
Statornicie	Ține dugheană cu chirie a socrului său Angheluță, în Vaslui. Are și casi a sale di veci în Vaslui, cu bezmăn.
Breasla	Cavaf. Cercetat: sept(em)v(rie) 3.
Stabilimenturile cele di veci, petrecire sa ce îndelungată, neînfătoșare(a) pașportului provenienții sale și însurare cu pământeană nu-l pot face a să socoti de strein.	

No. 16 Idel Helmin f. 542 v.	
Nație	Jidov.
Născut	La Cutăg, în Galiția.
Vreme(a) venirii	În Moldova de 25 de ani.
Adiverința	Are patenta K. K. Aghenții din 1 ghenar (1)823 supt no. 18. Mai are dou patenti mai vechi, una din 25 mo(i)emv(rie) (1)811 supt no. 291 și una din 1 ghenar (1)817 supt no. 584.
Fisiognomiia	La stat di mijloc, la față smolit, ochii negri, părul capului negru.
Portul	Leșăscu.
Stare(a)	Însurat cu Liba, fata lui Manor, haham din Galiție. Are 6 copii.
Breasla	Ține marfă ahtarlâc. Cercetat: sept(em)v(rie) 3.
Pitrecere sa ce îndelungată și neînfătoșare(a) pașportului venirii sale îl dovedescu de rae.	

No. 17 Gheorghie Faur și Andreiu Faur, frați f. 543 r.	
Nație	Ardeleni.

Născut	În Ardeal, în satul Chiltelnic, în gubernia Cluj(u)lui
Legea	Pravoslavnică.
Vreme(a) venirii	În Moldova de 9 ani.
Adiverința	Au 2 apșituri de slujba ostășască a comandirilor de reghiment șplir ghenear, una din 25 maiu 1810, una din 18 iuli(e) 1809 supt no. 51, adiverită de cătră K. K. Aghenția la (1)823 supt no. 564 poftitoriu ca să dei la departament răvaș de drum ca să margă la Țara Ungurească pin Bocance.
Fisiognomie	La stat amândoi de mijloc, la față smoliți, ochii căprii, părul capului castaniu.
Portul	Moldovinescu.
Stare(a)	Gheorghii însurat cu Marina, fata lui Lupului, dascal din Chișfalău, gubernia Clujului. Are un copil. Andreiu însurat cu Safta, fata lui Vasăli Gheorghii din satul Svânt, tot din ace gubernie. Are 4 copii.
Statornicie	Au bordei în satul Buhăeștii, moșia d(umisale) pităresăi Caracaș.
Breasla	Să hrănescu cu lucrul pământului. Cercetați: săpt(em)v(rie) 5
Sudeți adivărați, însă cu dritul sudeții pot a să întoarce la urma lor, căci sudeții în Moldova nu pot ave îndelungată pitrecire.	

No. 18 Nicolai Dabija f. 543 r.	
Nație	Moldovan.
Născut	La Rădăuți, în Bocovina.
Legea	Pravoslavnică.
Vreme(a) venirii	În Moldovva cu tatăl său de 30 ani.
Adiverința	Are patentă K. K. Aghenții din 1 ghenar (1)823 supt no. 101, iar celi mai veci adiverinți arată că s-au oprit în cântălarie.
Fisiognomie	La stat nalt, la față bălan, ochii albastri, părul capului castaniu.
Portul	Moldovinescu.
Stare(a)	Însurat cu Catrina, pământeancă, fata post(e)l(nicului) Gavril Buzdugan din satul Șofrăneștii. Are 2 copii.
Statornicie	Are casă di veci în satul Coticul, pe moșia sa ce are cumpărată di vechi. Mai are și altă casă și vie de veci pe parte(a) sa din moșia Crăciuneștii, zăstre.
Breasla	Neguțitorii în vite și lucrare pământului. Cercetat: sept(em)v(rie) 6.
Însurare cu pământeancă, neînfătoșare(a) pașportului, acareturile de veci și pitrecire de 30 ani îl supun de a rămâne rae.	

No. 19 Neculaiu Arsenie
--

f. 543 v.	
Nație	Moldovan.
Născut	În târgul Suceavva.
Legea	Pravoslavnică.
Vreme(a) venirii	În Moldova de 25 ani.
Adiverința	Are patenta K. K. Aghenții din 1 ghenar (1)823 supt no. 105, iar celi mai vechi adiverință arată că s-au oprit în canțilerie.
Fisiognomie	La stat di mijloc, la față smolit, ochii căpriei, părul capului castaniu.
Portul	Moldovinescu.
Stare(a)	Însurat cu pământeancă Iliana, fata lui Iacob Munteanul, neguțitoru băcalbașii di (I)eși pe Podul Lung.
Statorniciia	Are dugheană cu odaie din dos în (I)eși, de zăstre, tot pe Podul Lungu.
Breasla	Țâne marfă brașovenie la Negrești în dugheană cu chirie și moșie cu anul Băloșăștii Voinescului, în ținutul acesta. Cercetat: sept(em)v(rie) 6.
Orișicari drituri ar ave, dar di vreme ce iaste însurat cu pământeancă și are acareturi di veci și 25 ani au pitrecut aice nu să poate socoti sudet.	

No. 20 Herșcul Gold f. 543 v.	
Nație	Jidov.
Născut	În Galiția, la Brod.
Vreme(a) venirii	În Moldovva de 15 ani.
Adiverința	Are patenta K. K. Aghenții din 1 ghenar (1)823 supt no. 238. Are și carte(a) Vist(ie)riei din 5 iuli(e) (1)824, iar celi mai vechi adiveriți arată că s-au oprit în canțalarie.
Fisiognomie	La stat nalt, la față bălan, ochii albastri, părul capului bălan.
Portul	Moldovinescu.
Stare(a)	Însurat cu Malca, fata lui Solomon Zdrule ot Negrești. Are și 3 copii.
Statorniciia	Șade în satul Negreștii.
Breasla	Crâcimariu la crâcimile bo(i)erești. Cercetat: sept(em)v(rie) 6.
Venirea de 15 ani, însurare cu pământeancă și acareturile di veci îl supun de a rămâne rae.	

No. 21 Nicolai fon Goian f. 544 r.	
Nația	Moldovan.
Născut	În Bocovina, la Vanscăuți
Legea	Pravoslavnică.

Vreme(a) venirii	În Moldovva de 14 ani.
Adiverința	Are patentă K. K. Aghenții din 1 ghenar (1)823 supț no. 100. Are și alta mai vechi din 1 ghenar (1)819 supț no. 589. Mai are și atestatul gubernii de nobil din Bocovina, iar alte adiverinți ce au avut mai vechi arată că s-au oprit în canțalarie.
Fisiognomie	La stat nalt, fața smolit, ochii căpriei, părul capului castaniu.
Portul	Nemțăscu.
Stare(a)	Însurat cu Bălașa, pământeană, fata lui Timofteiu Săcară, căpit(a)n din satul Costeștii, ținutul Romanului. Are 3 copii.
Statornicia	Are casă și vie di veci la satul Costeștii pe parte(a) sa din moșie ce are de zăstre.
Breasla	Ține moșie cu anul Vultureștii a d(umisale) vornicesăi Zoiței Balș.2 Cercetat: sept(em)v(rie) 7.
Acareturile di veci, însurare cu pământeană, pitrecire sa de 14 ani și neînțășare(a) pașporului venirii sale îl dipărtează de driturile sudețăști și dar trebui a rămâne rae.	

No. 22 Toader Beșliul f. 544 r.	
Nație	Moldovan.
Născut	În Bocovina
Legea	Pravoslavnică.
Vreme(a) venirii	În Moldovva de 30 ani cu tatăl său Ianoș.
Adiverința	Are patentă K. K. Aghenții din 1 ghenar (1)823 supț no. 224, iar cele mai vechi adiverinți arată că s-au oprit în canțalaria.
Fisiognomie	La stat de mijloc, fața bălan, ochii albastre, părul capului castaniu.
Portul	Țărănescu.
Stare(a)	Însurat cu pământeană fata pa(harnicului) Zarghideanului din satul Dobrovățu. Are și un copil.
Statornicia	Are casă de veci cu livadă pe moșia Dobrovățu mănăstirească.
Breasla	Să hrănește cu lucrare(a) pământului. Cercetat: sept(em)v(rie) 8.
Însurare cu pământeană, neînțășare(a) pașportului venirii, acareturile di veci și pitrecire de 30 ani au putut șterge numele de sudet.	

No. 23 Gheorghe Arseni cu fiul său Gheorghe f. 544 v.	
Nație	Ruși.
Născut	În Bocovina, la satul Stroeștii.
Legea	Pravoslavnică.
Vreme(a) venirii	În Moldovva de 10 ani.

Adiverința	Patenta K. K. Aghenții din 1 ghenar 1823 supt no. 104 și altă patentă mai vechi din 15 ghenar 1820 supt no. 355, iar cele mai veche adiverinți arată că s-au oprit în canțalerie.
Fisiognomie	Gheorghe Arseni la stat de mijloc, la față smolit, ochii albastri, părul castanu – sur. Gheorghe sin lui nalt la stat, la față smolit, ochii căprii, părul capului negru.
Portul	Moldovinescu.
Stare(a)	Gheorghe Arseni însurat cu Tudosiia, fata lui Ignat din satul Piiatra, în Ardeal. Are 2 copii. Gheorghe sin lui însurat cu Paraschiva, pământeană, fata Sandului din satul Bazga, ținutul (I)eșii. Are 3 copii.
Statornicia	Au casăle lor în satul Vale Ră, moșia d(umneae)i Smarandii Rosăt.
Breasla	Să hrănescu cu neguțatorie de vite și cu lucrare(a) pământului. Cercetat: sept(em)v(rie) 9.
De vreme ce au acareturi în Moldovva și să află petrecând de 10 ani sudeți nu să pot numi.	

No. 24
Moisă Geamăn

f. 544 v.

Nația	Moldovan.
Născut	În Galiția, la satul Căluș, gubernia Săbiei.
Legea	Pravoslavnică.
Vreme(a) venirii	În Moldova de 14 ani după mărturia sătenilor de la Muntenii de Giosu.
Adiverința	Are patentă K. K. Aghenții din 1 ghenar (1)823 supt no. 8, iar celi mai vechi adiverinți arată că s-au oprit în canțalerie.
Fisiognomie	La stat di mijloc, față bălan, ochii albastri, părul capului castaniu.
Portul	Moldovinescu.
Stare(a)	Însurat cu pământeană Nastasiia, fata lui Vasăli Hurdubaia, mazil din satul Tănac. Are și un copil.
Statornicia	Are casă de veci în satul Tănac, pe moșia de zăstre răzășască.
Breasla	Să hrănește cu neguțatorie de oi și cu lucrare(a) pământului. Cercetat: sept(em)v(rie) 10.
Pitrecire sa de 14 ani, însurare cu pământeană și acareturile de veci îl dipărtează cu totul de a fi sudet.	

No. 25
Nicolaiu Hagiolu

f. 545 r.

Nația	Ficior di grec a lui Hagi Chiriac din Vaslui ce au venit din Țara Turcească din vechiu.
Născut	În Moldovva.
Lege	Pravoslavnică.

Adiverința	Are două patenți a K. K. Aghenții din 1 ghenar 1820 supt no. 1 și alta din 1 ghenar (1)823 supt no. 102.
Fisiognomie	La stat de mijloc, fața smolită(ă), ochii căpriei, părul capului negru, crețu.
Portul	Nemțăscu.
Stare(a)	Burlac.
Statorniciia	Are casăle sale în Vaslui, în târg.
Breasla	Neguțitoarește cu vite și miere. Ține și moșie cu anul. Cercetat: sept(em)v(rie) 10.
Grec fiind, născut în Moldovva, având și stabilimenturile sale di veci, sudet nu să poate numi.	

No. 26 Ioan Martinovici f. 545 r.	
Nație	Neamțu.
Născut	În Maramuriș, guberniia Sigătului.
Vreme(a) venirei	În Moldovva de 24 ani
Adiverința	Arată că adiverințele ce-au avut în canțaleriia K. K. Aghenții din (I)deși s-au oprit acolo.
Fisiognomie	La stat nalt, la față smadu, ochii căpriei, părul capului negru.
Portul	Nemțăscu.
Stare	Burlac.
Statornicie	Să află la satul Măcăreștii, vechil la moșia d(umnealu)i secretarului Ștefan Simionovici Cotovu ce are de zăstre de la socrul său d(umnealu)i cami(na)r Giurge. Cercetat: sept(em)v(rie) 11.
Cu toate că ești trăitoriu de 24 ani în Moldovva și nici o adiverință nu au înfătoșat să poate însă socoti de a să întoarce la urma sa.	

No. 27 Ioan Novac f. 545 v.	
Nație	Ardelean.
Născut	În Galați, guberniia Bistriții.
Legea	Pravoslavnică.
Vreme(a) venirii	În Moldova de 32 ani.
Adiverința	Are atestat de dascal nemțăscu și moldovinescu din 8 iulie 1792 supt iscălitura derectorului școlii împărătești din târgul Sucevii, în Bocovina d(umnealu)i d(omnul) Franțu Avgustet Palingăr. Are și carte(a) Visteriei de apărare din 3 iulii (1)823.
Fisiognomiia	La stat di mijloc, fața bălan, ochii albaștri, părul capului smad.
Portul	Nemțăscu.

Stare(a)	Burlac.
Statornicie	Să află în satul Răce, la post(elni)cel(ul) Andreiu Ciorneiu.
Breasla	Dascăl de învățătura copiilor. Cercetat: sept(em)v(rie) 12.
Atestat(ul) nu poate sluji întocmai ca și un pașaport, care atestat esti dat numai pentru vredniciile sale, iar nu ca un pașpoert ce esti dat pentru provenția sa. Fiind și trăitoriu aice de 30 ani să poate socoti de rae. Cu toate aceste însă nevroindu a să disface poate a să întoarce la urma sa.	

No. 28 Leiba Helm f. 545 v.	
Nația	Jidovu.
Născut	În Galiția, la Chiotul.
Vreme(a) venirii	În Moldova de 22 ani.
Adiverința	Are 2 patenti a K. K. Aghenții: una din 1 ghenar (1)823 supt no. 20 și alta din 1 ghenar (1)820 supt no. 813, iar cele mai vechi adiverinți arată că s-au oprit în cantilare.
Fisiognomiia	La stat de mijloc, fața smolit(ă), ochii negri, părul capului negru.
Portul	Leșăscu.
Stare(a)	Însurat cu Haia, fata Herșcului ce au fost orândariu la satul Bohotinul. Are 3 copii.
Statornicie	Să află cu șiderea în târgul Vasluiului pe la unii și alții, fără neșuitorie, fiind om sărac. Cercetat: sept(em)v(rie) 17.
Însurare în Moldovva, neînfătoșare(a) pașportului provinciei sale și pitrecire de 22 ani îl dipărtează de driturile sudețăști.	

Sudiți rusești

No. 1 Herșcu Marcovici Șamșinovici f. 547 r.	
Nația	Jidovu.
Născut	În leșasca gubernie Caminschi, Podolie
Vreme(a) venirii	În Moldovva de 15 ani.
Adiverința	Are bilet supt protecsie rusască din 6 mart(ie) 1820 supt no. 190.
Fisiognomiia	La stat di mijloc, fața smolit(ă), ochii căprii, părul capului negru.
Portul	Jidovăscu.
Stare(a)	Însurat cu Șifra, jidauca din Movilău. Are doi copii.
Statornicie	Ține orânda de vin în satul Buhăeștii a d(umnealu)i dărd(a)r Costachi Caracaș. Cercetat: avgust 26.

Cu toate că este venit de 15 ani și pasul provinciei sale nu-l înfățoșază, poate însă a să întoarce la urma sa.

No. 2 Meer Șmil		f. 547 r.
Națiia	Jidov.	
Născut	În gubernie Cameniț, Podolie.	
Vreme(a) venirii	În Moldovva din Rosia de 10 ani	
Adiverința	Are bilet nemțascu de la Aghenție după dovadă că este sudet rosăsc, fiind patenta la Leiba, tovarășul său, fiind doi într-o patentă, iar biletul iaste din 13 sept(em)(v(rie) supt no. 214 în care arată că iaste patenta din (1)814 supt no. 2.292. Are și carte(a) Vistieriei din 5 iuli(e) (1)824.	
Fisiognomiia	La stat de mijloc, fața smolit(ă), părul capului castaniu, ochii căprii.	
Portul	Jidovăscu.	
Stare(a)	Însurat cu Haica, fata lui Iosăp din Bocovina. Are 2 copii.	
Statorniciia	Umblă cu marfă ahtarlăc. Cercetat: sept(em)v(rie) 1.	
Cu toate că pașportul provincii sale nu-l înfățișază și iaste venit de 10 ani în Moldovva, poate a să întoarce la urma sa, iar nevoind va rămâne rae.		

No. 3 Nechita Burnariul		f. 547 v.
Nația	Rusu.	
Născut	La Cetate Elisavetei ⁴ .	
Lege	Pravoslavnică.	
Vreme(a) venirii	În Moldovva de 25 ani.	
Adiverință	Are patenta Consulatului rusăsc sin (I)eși din 8 fevr(uarie) 1815 supt no. 180, iar celi mai vechi adiverinți arată că s-au oprit în canțalerie.	
Fisiognomiia	La stat nalt, la față cam smolit, părul capului negru, ochii verzi.	
Portul	Moldovinescu.	
Stare(a)	Însurat cu Mariia, fata lui Nechita Rotariu, rusu, ot Palancă vornicu. Are 3 copii.	
Statorniciia	Are casă di veci pe moșie răzășască ot Pălancă.	
Breasla	Butnariu. Cercetat: sept(em)v(rie) 1.	
Pitrecire sa de 25 ani, neînfătoșare(a) pașportului venirii sale și însurare cu pământeană îl împotrivăscu de a fi sudet.		

⁴ Kirovgrad, Ucraina.

No. 4 Axinti Luchianu f. 547 v.	
Nația	Rusu.
Născut	În Rosiia, în târgul Balta.
Legea	Pravoslavnic.
Vreme(a) venirii	În Moldova de 26 ani.
Adiverința	Are bilet rosăscu di (I)eși din 29 oc(tom)v(rie) 1815 supt no. 1.697 întărit în dos de K. K. Aghenție la 1 sept(em)v(rie) 1823 supt no. 223.
Fisiognomiia	La stat de mijloc, la față smolit, ochii căpriei, părul capului negru.
Portul	Moldovinescu.
Stare(a)	Însurat cu Axiniia, fata lui Ionu Mazarariul, rus din satul Mazararei, în Moldovva, ținutul Cârligăturii. Are un copil.
Statornicie	Are casă de veci în satul Palanca, moșie răzășască.
Breasla	Rotariu.
Asămine și pentru acesta să socotește.	

No. 5 Ioan Butnariul f. 548 r.	
Nația	Rusu.
Născut	În Rosiia, la Movilău.
Legea	Pravoslavnică.
Vreme(a) venirii	În Moldova de 12 ani.
Adiverința	Are bilet de cercetare a K. K. Aghenții că este sudet rusăscu care esti din 1 sept(em)v(rie) (1)823 supt no. 222, iar biletul rusăscu arată că s-au oprit în canțalarie.
Fisiognomiia	La stat mic, la față bălan, ochii verzi, părul capului galbăn.
Portul	Moldovinescu.
Stare(a)	Însurat cu Dochița, fata lui Andreiu, rus din Iași. Are 1 copil.
Statorniciia	Are un bordeiu a lui în satul Palanca, moșie răzășască.
Breasla	Butnariu. Cercetat: sept(em)v(rie) 1.
Di vreme ce este însurat în Moldovva cu pământeană și pitrecându aice de 12 ani și pașportul provincii sale neînfățișându, nu să poate socoti di sudet.	

No. 6 Iani Pavlov f. 548 r.	
Nația	Rusu.
Născut	În Rosiia, la Mirgorod.
Legea	Pravoslavnică.

Vreme(a) venirii	În Moldovva de 18 ani.
Adiverința	Are bilet rusăscu de la exelenția sa graf Palin din 4 dec(em)v(rie) 1807 supt no. 105 arătându că au fost în slujba ostășască.
Fisiognomiia	La stat nalt, la față bălan, ochii albastri, părul capului castaniu.
Portul	Moldovinescu.
Stare(a)	Burlac.
Statornicie	Ține dugheană cu chirie a lui Vasăli Buzat în târgul Vasluiului.
Breasla	Ține han și băutură. Cercetat: sept(em)v(rie) 2
Neînțășare(a) pașportului venirii sale și pitrecere de 18 ani îl dipărtează de driturile sudețăști.	

No. 7 Marcul Ianculovici f. 548 v.	
Nația	Jidovu.
Născut	În Rosiia, la Movilău.
Vreme(a) venirii	În Moldovva de 18 ani.
Adiverința	Are bilet rusăscu din 20 ghenar (1)820 supt no. 40, iar celi mai vechi arată că s-au oprit în canțalerie.
Fisiognomiia	Mic la stat, fața smolit(ă), ochii căprii, părul capului castaniu.
Portul	Leșăscu.
Stare(a)	Însurat cu Pesii, fata lui Lupului Moșcovici din târgul Foleștii, în Basarabiia.
Statornicia	Are dugheană di veci cu odai din dosu, cu bezmen, în Vasluiu.
Breasla	Neguțitoru de vinuri ci trec piste hotaru. Cercetat: sept(em)v(rie) 3
Însurare cu pământeană, pitrecere de 18 ani și neînțășare(a) pașportului îl supuni de a rămâne rae.	

No. 8 Ivan Tomiță f. 548 v.	
Nația	Rusu.
Născut	La Dănuțani, în Basarabiia.
Vreme(a) venirii	În Moldova de 12 ani.
Adiverința	Are bilet rosăscu din 18 mart(ie) (1)823 supt no. 445, iar celi mai vechi adiverinți arată că s-au oprit în canțalerie.
Fisiognomiia	La stat de mijloc, la față bălan, ochii albastri, părul capului galbăn.
Portul	Moldovinescu.
Stare(a)	Însurat cu Titiana, fata lui Vasăli Cojocariul de piste Prut. Are 2 copii.

Statornicie	Are casă di veci pe moșie Oșăștii, răzășască.
Breasla	Să ține cu lucrare(a) pământului. Cercetat: sept(em)v(rie) 4.
Acareturile di veci, însurare cu pământeană, pitrecere sa de 18 ani în Moldovva și neînfătoșare(a) pașportului provinții sale îl dipărtează de driturile sudețăști.	

No. 9 David Ițcovici f. 549 r.	
Nația	Jidov.
Născut	În Basarabiia, în târgul Foleștii.
Vreme(a) venirii	În Moldovva de un an.
Adiverința	Are pașaport rusăscu din 12 iuli(e) (1)823 supt no. 1.613 supt iscălitura exelenței sale ghenereal letănant Inzof ocârmuitoriul Basarabiei.
Fisiognomiia	La stat nalt, la față smolit, ochii căprii, părul capului negru.
Portul	Leșăscu.
Stare(a)	Însurat cu Ruhăle, fata Lupului în Basarabia. Are doi copii.
Statornicie	Ține orânda de vin în satul Moara Grecilor a d(umnealu)i vornic Vasăli Miclescu.
Breasla	Orândariu. Cercetat: sept(em)v(rie) 5.
Fiindcă pasul său de un an de zile au putut șterge vremelniciia sa, pentru aceea poate a să întoarce la urma sa, iar nevroind va rămâne rae.	

No. 10 Ignat Novaschii f. 549 r.	
Nația	Rusu.
Născut	În Țara Leșască, la satul Saucenița ⁵ .
Lege	Pravoslavnică.
Vreme(a) venirii	În Moldova de 27 ani.
Adiverința	Are bilet de sudet rosăscu supt iscălitura exelenții sale ghenereal Alexandru Pinii, consul rosăscu din (I)eși, din 18 mart(ie) (1)813 supt no. 474. Are și adiverința Comitetului cercetării streinilor din (I)eși supt iscălitura dumisale boierilor du(mnealu)i vel vor(ni)cu Andronachi Donici și d(umnealu)i vel vor(ni)cu Dracachi Roset.
Fisiognomiia	La stat di mijloc, fața smolit(ă) ochii căprii, părul capului castaniu.
Portul	Leșăscu.
Stare(a)	Însurat cu Marie, văduva din (I)eși. Arată că nu știe părinții ei. Are 3 copii.

⁵ Probabil satul Saucenița, c. Văculești, j. Botoșani.

Statornicia	Are casa lui cu bezmăn în Vaslui.
Breasla	Pietrariu. Cercetat: sept(em)v(rie) 8.
Pitrecire de 27 ani, neînfătoșare(a) pașportului venirii sale și însurare cu pământeancă îl dovedescu de un bun pământean.	

No. 11 Deodor Leahul f. 549 v.	
Nația	Rusu.
Născut	La Teplic, guberniia Unmenschii.
Lege	Pravoslavnică.
Vreme(a) venirii	În Moldova de 25 ani.
Adiverința	Are bilet că este sudet rosăscu supt iscălitura exelenții sale ghegeneral Alexandru Pinii, consol rosăscu din (I)eși din 18 mart(ie) (1)823 supt no. 469.
Fisiognomiia	La stat nalt, fața smolit(ă), ochii căpriei, părul capului castaniu.
Portul	Țărănescu.
Stare(a)	Însurat cu Iftimiia, văduvă pământeancă din satul Gugeștii. Are 1 copil.
Statornicie	Să află cu șiderea la Vaslui într-o casă cu chirie a unui lăcuiitoriu.
Breasla	Pietrariu. Cercetat: sept(em)v(rie) 8.
Însurare cu pământeancă, neînfătoșare(a) pașportului provinciei sale, pitrecire de 25 ani și stabilimenturile cele di veci îl dipărtează de driturile sudețăști.	

No. 12 Iacov Mihaglov f. 549 v.	
Nația	Rusu.
Născut	În Rosiia, în târgul Ohole, la Chiov.
Lege	Pravoslavnică.
Vreme(a) venirii	În Moldovva de 30 ani.
Adiverința	Are bilet rusăscu supt iscălitura exelenții sale ghegeneral Alexandru Pini, consul Rosăscu din (I)eși, mart(ie) (1)816 supt no. 351. Are și carte(a) Vistieriei de apărare.
Fisiognomiia	La stat nalt, fața smolit(ă), ochii căpriei, părul capului sur.
Portul	Țărănescu.
Stare(a)	Însurat cu Paraschiva, pământeancă, fata lui Miron Dușă, din Târgul Neamțului. Are 1 copil.
Statornicie	Are casa lui pe moșiia Dobrovățului. Mână stricată.
Breasla	Butnariu. Cercetat: sept(em)v(rie) 8.

Acareturile di veci, pitrecire ce îndelungată în Moldovva, însurare cu pământeană și neînfătoșare(a) pașportului provincii sale îl împotrivăscu di a fi sudet.

No. 13 Gheorghi Sârbu Stepanovici f. 550 r.	
Nația	Sârbu.
Născut	În Chișinău.
Lege	Pravoslavnică.
Vreme(a) venirii	În Moldova de 11 ani.
Adiverința	Are pașaport rusăscu din 16 ghenar (1)813 supt no. 78 cuprinzătoriu pe doi frați: Savva Antonovici și Gheorghi, însă Savva să află în ținutul Tutovvii, la Bârlad. Care pașaport iaste încredințat de d(umnealui) parușnic Costandin Bencovici, starostile de sudeți din Huși, la 1 maiu (1)821, precum și de cercetătoriu ținutului Tutovvii să încredințază la 21 avg(ust) (1)824.
Fisiognomiia	La stat de mijloc, la față smolit, ochii căprii, părul capului castaniu.
Portul	Sârbescu.
Stare(a)	Însurat cu Paraschiva, pământeană, fata lui Veli sârbu ot Mânjăști. Are 2 copii.
Statornicie	Ține orânda de vin în satul Muntenii de Gios, moșie Mănăstirii Bârnova. Cercetat: sept(em)v(rie) 9
Măcar că pașportul venirii sale au putut șterge vremelniciia sa și însurare cu pământeană îl supun de a rămâne rae sau a să întoarce la urma sa.	

No. 14 Ioan Zalițchii f. 550 r.	
Nația	Leah botezat.
Născut	În Galiția, în Voboric, în satul Rogalii.
Legea	Pravoslavnică.
Vreme(a) venirii	În Moldova de 30 ani.
Adiverința	Are apșit de slujbă ostășască de la comandirul Petru Naleman din 31 dec(em)v(rie) 1790.
Fisiognomiia	La stat de mijloc, la față bălan, ochii albaștri, părul capului galbăn.
Portul	Țărănescu.
Stare(a)	Însurat cu Paraschiva, tot de acolo. numele părinților ei arată că nu-l știe. Are 3 copii.
Statornicie	Are un bordeiu la satul Rădiul Mogâldeștilor, moșie răzășască.
Breasla	Pietrariu. Cercetat: sept(em)v(rie) 10.
Pitrecire de 30 ani și neînfătoșare(a) pașportulu provincii sale îl supun de a rămâne rae.	

No. 15 Vasâli Lehațchii f. 550 v.	
Nația	Rusu.
Născut	În Rosiia, în târgul Breslavu.
Lege	Pravoslavnică.
Vreme(a) venirii	În Moldova de 15 ani.
Adiverința	Are bilet rusăscu supt iscălitura exelenții sale Andreiu Bizanti, consol roscu din (I)deși din 11 fevr(uarie) (1)820 supt no. 117.
Fisiognomiia	Mic la stat, la față bălan, ochii albastri, părul capului negru.
Portul	Țărănescu.
Stare(a)	Însurat cu Palaghia, fata lui Simion Caprariul din (I)deși. Are 4 copii.
Statornicie	Are casa lui în satul Butucărie, moșie răzășască.
Breasla	Să hrănește cu lucrare(a) pământului. Cercetat: sept(em)v(rie) 10.
Stabilimenturile di veci, pitrecere de 15 ani, neînfătoșare(a) pașportului provinții sale, însurare cu pământeancă îl dipărtează de driturile sudețști.	

No. 16 Demitrachi Scânteiu f. 550 v.	
Nația	Moldovan.
Născut	La Botoșani.
Lege	Pravoslavnică.
Adiverința	Are pașaport rusăscu de la guberniia Cernigova, orașul Nijna, în care glăsuiește cum că esti scris acolo plătind și birul său la maistratul grecescu, care pașaport iaste din 6 fevr(uarie) 1807 supt no. 19 supt iscălitura gubernatului de la Cernigova.
Fisiognomiia	Mic la stat, la față smad, ochii căprii, părul capului negru – sur.
Portul	Nemțăscu.
Stare(a)	Însurat cu pământeancă, safta, fata lui Grigoraș Burghel din Bozieni. Are un copil.
Statornicie	Are casa lui în satul Bozieni, pe moșia de zăstri, răzășască.
Breasla	Să hrănește cu lucrare(a) pământului. Cercetat: sept(em)v(rie) 11.
Di vreme ci iaste născut în Moldovva unde sudeți nu să nascu, pentru aceea poate rămâne rae.	

No. 17 Ițic Ianculovici f. 551 r.	
Nația	Jidovu.
Născut	În Leșasca, la Movilău.

Vreme(a) venirii	În Moldova de 20 ani.
Adiverința	Are bilet rusăscu supt iscălitura d(umnealu)i Andreiu Bizanti, consol rusăscu din (I)eși, din 3 avgust 1820 supt no. 718, iar celi mai vechi adiveriți arată că s-au oprit în canțălerie.
Fisiognomie	La stat de mijloc, fața bălan, ochii verzi, părul capului sur.
Portul	Moldovinescu.
Stare(a)	Însurat cu Ita, fata lui Marcul din Galiție. Are doi copii.
Statornicia	Are șădere în târgul Vasluiului pe la unii și alții, fără nici o neguțitorie, fiind om sărac. Cercetat: sept(em)v(rie) 17.
Măcar că esti de 20 ani venit în Moldovva, dar fiindcă aice nu are nici o statornicie poate a să întoarce la urma sa.	

Arhivele Naționale Iași, Vistieria Moldovei, dosar 2/1824.

ÎNSEMĂNĂRI DE PE CĂRȚI (VII)

Costin CLIT

<ante 7129 (1711) februarie 10>

Să-s(e) știi, acest *Molitvinic* că ia(s)t(e) a popii Radului ot Focș(a)ni.

Pe un *Molitvenic*, slavon, fără pagină de titlu; proveniența: parohia Sfântul Dumitru din Huși; Muzeul Eparhial Huși.

7129 (1711) februarie 10

† Adec(ă), Ion sân popi(i) Radului ot Focșani, precum să-s(e) știi că am vândut diiacunului Ftoodrî¹ un *Molitvânic* ca să-i fii dumisale ace(a)stă carte de ocină, lui și ficior(ilor) lui, nepoț(i)lor și strenepoților, și pentru credința me-(a)m pos și degitul să-s(e) cre(a)z(ă).

† Eu Ion sân popi(i) Radului, vânzător.

† ЛЕТ *ЗСѢІ <7219> ФЕВЕР(ВАРІЕ) ДНЬ ІІ <10>

Pe un *Molitvenic*, slavon, fără pagină de titlu; proveniența: parohia Sfântul Dumitru din Huși; Muzeul Eparhial Huși.

---

¹ Feodor.

<sec. XVIII>¹

ПОМАНИТИ ПЕЛАГІЮ И РАБА БОЖІА ВАРФОЛОМЕА.

Pomeniți pe Pelaghia și roaba lui Dumnezeu Varfolomea.

Ісѣ пис Иоанн. Поманити Феодора, Марїа, Настасїа, Їоана, Матрона, Ігафїа, Стефана, Інны, Татїаны, Миҳаила, Петра, Василисы.

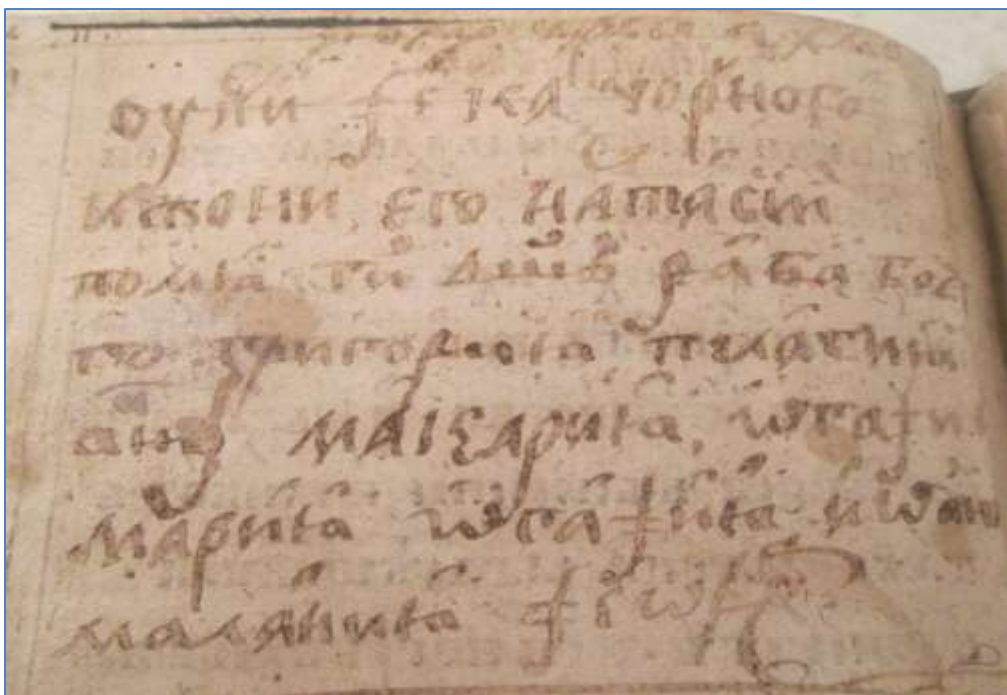
Eu am scris Ioann. Pomeniți pe Feodor, Maria, Nastasia, Ioana, Matrona, Agafia, Ștefan, Anna, Tatiana, Mihail, Petru, Vasilisa.

Поманити рабѣ Божию Марію и раба его Семишна. Поманити Кѣжкѣ и женѣ его Марію и Евдокію. Поманити раба вожиа Отомѣ.

Pomeniți pe roaba lui Dumnezeu Maria și robul lui Simeon. Pomeniți pe Cjc și soția lui Maria și Evdochia. Pomeniți pe robul lui Dumnezeu Thoma.

Оѡпис Феки Чорного и жони его Настасіи. Поманити дѡшѣ раба Божіего. Григориа, Пелагиа, Ілнѣ, Макариа, Іаѡфиа, Івана, Маланіа, Феѡдор.

(Pomeniți pe) Negru și soția lui Nastasiia. Pomeniți sufletele robul lui Dumnezeu Grigorie, Pelaghia, Anna, Macarie, Agafia, Ioana, Melaniia, Feodor.

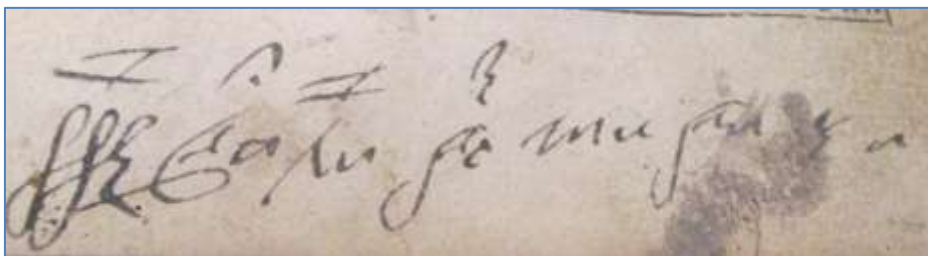
Pe un *Molitvenic*, slavon, fără pagină de titlu; proveniența: parohia Sfântul Dumitru din Huși; Muzeul Eparhial Huși.

Transcrierea și traducerea sunt realizate de domnul Igor Cereteu, căruia îi mulțumim și pe această cale.

¹ După 10 februarie 1711.

1743 (7252) decembrie

Această sfântă *Psaltiri* am cumpărat eu popa Vas(i)lii (...) ¹ Teofil² în 4 lei pol, dar cin(e) s-ar ispiti a o fura sau a o înstriina fără de voe me(a), să fii afurisit și li(...) ³ de la (...) Nechie și să aibă trecetul Ariei, și să fii părtaș cu Iuda vânzătorul lui H(r)i(sto)s și în toat(ă) viața lui pricopsal(ă) să n-aibă, nici (i)ertar(e) să n(u) dobânde(a)scă în vici netre(...) și (...) ⁴verșit. Amin. ЛЕТ *3СН(В) <7252> (?) ДИ(КЕМВРІЕ). Irei Vas(i)lii Răzmirița.

Pe o *Psaltire*, <Iași, 1743>, p. 1-16, fără pagină de titlu; proveniența: parohia Sfântul Dumitru din Huși; Muzeul Eparhial Huși.

^{1, 3, 4} Rupt.

² Probabil, episcopul Hușului Teofil (1735 primăvara-1743 a doua jumătate).

<1743>

Să-s(e) știie (a)ce(a)stă sfântă *Psaltir(e)* am cumpărat-o de la tătar(i) dreptu zloți 2, și am cumpărat-o c(a) (să) ¹ fie de poman(ă) und(e) la ce bisărică s-ar citi să fii driptu sufletul miu. Eu Nistor (p. 131v.-133).

† Să-s(e) știe de cându am cumpărat această *Psaltir(e)* de la tătar(i) drepte 71, drep(t) șas(e) orți în zilele preînălțatului domnu Ion Grigo(re) vod(ă) (p. 56).

Pe o *Psaltire*, <Iași, 1743>, p. 131v.-133, fără pagină de titlu; proveniența: parohia Sfântul Dumitru din Huși; Muzeul Eparhial Huși.

¹ Rupt.

1750 (7259) octombrie 27

(Această) *Sfântă Evanghelie* este cump(ărată) lui Dumnedziu Anița, fata Lupului Băgu și au (...) ¹ bisericii di la Costești (...) ² au o lua di la sf(ânta) biserieă din fier³, (...) ⁴ altii cineva sau preot fără de cât să ție (...) ⁵ și am dat 9 lei pe dânsa (...) ⁶. Iar cine ar fura-o, să fie afurisit și (...) ⁷, sau cine ar ține (...) Dracului și p(i)etrili se putredzească, iar trupul (...) ⁸ întreg în vecii vecilor. Și l-am cump(ă)r(at) în zilili din văleat 7259 oct(ombrie) 27. E(u) am scris și am legat cu 6 lei la l(e)t 1780 mai. Cu 4 lei Dumitrașco Săcor și 2 lei Ștefan Lupaș.

Arhivele Naționale Iași, *Evanghelie*, sec. al XVIII-lea, cota III / 1812, p. 1-10 (donația profesorului Enea Sergiu, Târgu-Frumos).

Notă: Însemnarea a fost identificată și transcrisă de doamna Ina Chirilă, cărei îi mulțumesc și pe această cale.

---

^{1,2} Rupt.

³ Tăiat tot rândul cu o linie cu cerneală neagră.

^{4, 5, 6, 7, 8} Rupt.

<1750-1760>

Acest *Miniiat* este a d(um)¹isale Costin Catargiu b(i)v v(e)l spatar și l-au dat sfintii bisărici de la Mărășăști ce iaste hramul Adormirii Pre Sf(i)nteii Născătoareii de Dumnezeu și pururea Fecioarii Marii, iar cine s-ar ispiti cu chip ca să-l fure sau să-l dosiască să fie afurisit de sfinția sa părintili mitropolit țării Iacov² și de arhiepiscopul nostru chir chir Io(a)nichie di la Roman³ și di sfinții patriești din Țarigrad și di 318 părinți sfinți de la Nichee.

Pe o *Cazanie*, 1742, fără pagina de titlu, p. 1-20; proveniența: parohia Sfântul Dumitru din Bârlad (a aparținut probabil bisericii din Băsești); Muzeul Eparhial Huși.

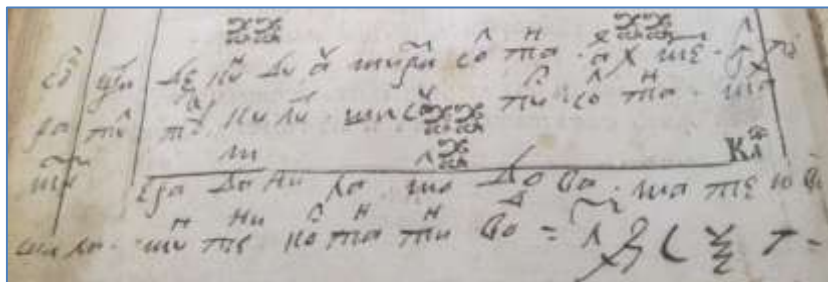
¹ Rupt.

² Iacob Putneanul, Mitropolitul Moldovei între 13 noiembrie 1750 și ianuarie / februarie 1760.

³ Episcop de Roman între 15 septembrie 1747 și 15 ianuarie 1769.

7263 <1 septembrie 1753-31 august 1754>

Să-s(e) știi de cundu au murit soltan(ul) Arhmet împăratul turcului și s-au pus soltan Mahmut. Era domni la Moldova Mateiu vo(dă) și la munteni Costantin vod(ă). ✱*сѣгѣ* <7263>.

Pe o *Psaltire*, <Iași, 1743>, fără pagină de gardă, p. 42v.; proveniența: parohia Sfântul Dumitru din Huși; Muzeul Eparhial Huși.

1758 (7256) martie

Să-s(e) știi de când s-au născut fiul nostru Efrem *ЛѢТ ✱сѣнсѣ* <7256> *март(іе)* (...)¹.

Pe o *Psaltire*, <Iași, 1743>, fără pagină de gardă, p. 167v.; proveniența: parohia Sfântul Dumitru din Huși; Muzeul Eparhial Huși.

¹ Rupt.

1764-1765 (7273) <f. l. z.>

Această sfântă (carte este)¹ a preotului Istrat(e) **Λ(Ε)Τ. * 3CΘΓ** <7273 / 1764-1765>.

Pe o *Psaltire*, fără început, p. 25-26; proveniența: parohia Dănești (Bereasa); Muzeul Eparhial Huși (I 10).

¹ Rupt.

1793 <f. l. z.>

Să-s(e) știe că această sfântă *Ivanghelie* este a preotului Simion ot Tăurele cumpărată pe bani drepti a lui, cine s-a scula s-o înstrein(e)zi să fie sup blestemul Maicăi Precista și a sfinților părinți **ΑΨΥΓ** <1793>.

Pe o *Sfânta și Dumnezeiasca Evanghelie*, București, Tipografia Mitropoliei, 1775, f. 2-9; proveniența: biserica Sfântul Dumitru din Huși.

1786 august 26

Această *Sfântă Ev(a)nghelie* s-au cumpărat de preot(ul) Gavril B(r)ăescu ce slujii la biserica go(s)p(o)d ot târgul Bârladului ce să numești hram(ul) Adormirii Precistii, sin preot(u)l Andriu Brăescul, și de papadiia sa Mariia, și de fii săi Ioniță, Catrina, Safta Brăescul, Gheorghie, Vasile, Anița, Mariia, Paraschiva.

Și la această cumpărătoare s-au întâmplat preotul Gheorghie sin preotul Gheorghie Brăescul, și preotul Manole sin preotul Ion Brăescul, acești doi ce slujescu la biserica Vovedenii. Și s-au dat această *Sfântă Ev(a)nghelie* la Dealul Mare la sfânta biserică ce să numește și să prăznu(i)este Sfântul Gheorghie, și la acea vreme era slujitor sfintei biserici de la Dealul Mare preotul Matei sin preotul Ion Brăescul.

Iar cumpărătura este cumpărată în doisprezece lei de preotul Gavril sin preotul(u)i Andreiu Brăescul și este dată danie sfintei biserici de mai sus arătată și întâmplându-să de întâmplări le vreme de primejdii și prăpădindu-să și căzând la vreun loc nebăgat de seamă și tăgăduindu-o să fie supt blestemul sfintei biserici, iar arătând adevărul dup(ă) cum s-au scris mai sus să fie (i)ertat și blagoslovit. **Λ(Ε)Τ ΑΨΠΣ <1786> ΑΒ(ΓΣΕ)Τ ΚΣ <26>**.

Iar morții acestui ne(a)m sânt aceștia: erei Miron, papadiia Alicsandra, erei Andreiu, papadiia Sanda, (i)er(o)monah Isaiia, papadiia Sanda, erei Gheorghie, papadiia Egomena, erei Panaite, Toader, Vasile, Iorga, Ilinca, Ion, Catrina, Vasile, Ilinca, Chiriac, Zamfira, Todosia, Safta, Duca, Manolache, Toader, Catrina, Tofana, Casandra, Iordachi, Irina, Dima, Catrina, și cu tot neamul lor, Mariia † **ΑΨΠΣ <1786> ΑΒ(ΓΣΕ)Τ ΚΣ <26>**. Catrina, Dragne.

Și aceste nume de mai sus numite s-au scris de robul lui Dumnezeu Toader băcal, care slujii la sfânta biserică a Vovedenii Precistii, împreună cu soția lui Păuna.

Pe o *Sfânta și Dumnezeiasca Evanghelie*, Sfânta Episcopie a Râmnicului, 1784, p. 1-30, și următoarele; proveniența: parohia Trestiana; Muzeul Eparhial Huși.

EDIȚII: Preotul Iacov Antonovici, *Documente bârlădene*, vol. I, ediția anastatică, Bârlad, Editura Sfera, 2012, vol. I, p. 310-311; I. Caproșu, E. Chiaburu (editori), *Însemnări de pe manuscrise și cărți vechi din Țara Moldovei*, Iași, Casa Editorială Demiurg, Iași, 2008, p. 435-436.

1794 aprilie 13

Aciastă *Sfântă Evanghelie* și bisăriciască carte este a svintii bisărici din Dialul Mari, unde să cinstești și să prăznu(i)ești hramul purtătorului de biruință Mucinicul Gheorghie, care este dată afierosită și dată danie aceștii pomenite bisărici din Dialul Mari di preutul Gavril Brăescu sin popa Andriiu. / 1794, apr(ilie) 13. / I(on) C(odreanu) S(tolnic).

Pe o *Sfânta și Dumnezeiasca Evanghelie*, Sfânta Episcopie a Râmnicului, 1784, p. 31-9; proveniența: parohia Trestiana; Muzeul Eparhial Huși.

EDIȚII: Preotul Iacov Antonovici, *Documente bârlădene*, vol. I, p. 311-312; I. Caproșu, E. Chiaburu (editori), *Însemnări de pe manuscrise și cărți vechi din Țara Moldovei*, vol. II, p. 544.

1796 <f. l. z.>

Pomenește-ne do(a)mne și pre noi cei ce am vândut această *Sfântă Evanghelie* în noao lei și un leu l-am lăsat pomană pen(tr)u să fie / Ioan, Catrina / Ilie, Soltana / Prodana. $\overline{\text{A}\Psi\text{C}\text{S}}$ <1796>.

Pe o *Sfânta și Dumnezeiasca Evanghelie*, Sfânta Episcopie a Râmnicului, coperta a doua; proveniența: parohia Trestiana; Muzeul Eparhial Huși.

EDIȚII: Preotul Iacov Antonovici, *Documente bârlădene*, vol. I, p. 311.

1797 martie 7

Se se știe că această *Psaltire* am dat-o preoților celor ce me-au slujit sfântul maslu și să fie pomană pentru sufletu(l) mieu. Și s-au dat numiților preoți, anume preotului Ion, generului preotului Dumitru Genes, i preotului Ștefan, să n-aibă nime a o luoa fiind că am dat-o cu mâna mea. Eu monah Căsiian. $\overline{\text{A}\Psi\text{C}\text{S}}$ <1797> $\overline{\text{M}\text{A}\text{P}\text{T}\text{H}\text{E}}$ $\hat{\text{S}}$ <7>.

Pe o *Psaltire*, Iași, 1766, p. 47-55; proveniența: parohia Ibănești; Muzeul Eparhial Huși (I 9).

<ante 1799 mai 19>

Această sf(â)nt(ă) și dumneze(i)tă Evanghelia este a me(a) Toddăr de la Dumitra(che).

Pe o *Sfântă și Dumnezeiască Evanghelie*, București, Tipografia Mitropoliei, 1742, ultima pagină albă; proveniența: parohia Mălușteni; Muzeul Eparhial Huși.

1799 mai 19 (?)

Ace(a)stă *Sfânt(ă) și D(u)mneze(a)scă Ivanghelii* am / au¹ legat-o eu Tudor. Dumnezeu să-l (i)erte.

Pe o *Sfântă și Dumnezeiască Evanghelie*, București, Tipografia Mitropoliei, 1742, coperta a treia; proveniența: parohia Mălușteni; Muzeul Eparhial Huși.

---

¹ Trecut ulterior litera u.

<sf. sec. XVIII - prima jumătate a sec. XIX>

Acest *Molittelnic* e fo(a)rti bun cu to(a)ti învățăturile D(o)mnul(ui).

Pe un *Molittelnic*, Iași, 1785, coperta a treia; proveniența: parohia Rădăești; Muzeul Eparhial Huși (II 961).

<prima jumătate a sec. XIX>

Agapie mon(ahie) Panu.

Irinarh arhimandrit Miclescul (p. 1).

Agapie monahie Panu dati Svântului Ioan Botezătorul¹ (p. 1v.-2).

Pe o *Viețile sfinților din luna lui ianuarie*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1812, fără început, p. 277v.; proveniența: parohia Sfântul Ioan din Huși; Muzeul Eparhial Huși (IV 1662).

---

¹ Biserică ridicată în 1849-1850.

1801 <f. l. z.>

Ierei Dimitrachi legător din Sfeti Nicolai g(os)pod / 1801 / în Eș(i).

Pe o *Sfântă și Dumnezeiască Evanghelie*, Sfânta Episcopie a Râmnicului, 1794, prima pagină albă; proveniența: parohia Stroești; Altă însemnare: „Tincuța, Anica bătran / Gheorghe, Marica, Ermina”, coperta a treia, grafie latină.

1801-1802 (7310) <f. l. z.>

Erei Costantin ot Ibănești ЛИТ *ЗМІІ <7310>.

Pe o *Psaltire*, Iași, 1766, p. 206-207; proveniența: parohia Ibănești; Muzeul Eparhial Huși (I 9).

1804 (7312) ianuarie 30

Să știe de câ(n)d p(i)erit soarele / ГЕНАРИ Л <30> ЗНАЕ ЛЕТ *ЗМІІ <7312> / Erei Costantin.

Pe o *Psaltire*, Iași, 1766; proveniența: parohia Ibănești; Muzeul Eparhial Huși (I 9).

1806-1807 (7315) <f. l. z.>

E(a)r cei ce hră(ne)sco certare să sfârșe(s)c grozavi. Erei Costantinu ot Ibănești. **Акт *зміт <7315>**

Pe o *Psaltire*, Iași, 1766, p. 439; proveniența: parohia Ibănești; Muzeul Eparhial Huși (I 9).

<după 1811>

Această carti esti a mea monahul Luca.

Pe o *Viețile sfinților din luna lui noiembrie*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1811, p. 2v, grafie chirilică; proveniența: parohia Sfântul Ioan din Huși; Muzeul Eparhial Huși (IV 1642).

1812 martie 23

Aceasta carti esti tipărită la anul 1812, mart(ie) 23.

Pe o *Viețile sfinților pe luna lui februarie*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1812, fără pagină de titlu și primele pagini, p. 138; proveniența: parohia Cartierul Nou din Vaslui; Muzeul Eparhial Huși (cota: IV 1629).

<după 1812>

Această sf(ântă) carte o am citit toată eu / Paisi ieromonah.
Această sf(ântă) carte am cetit-o eu To(a)der Măță.

Pe o *Viețile sfinților*, 1812, coperta 2, deteriorată, incompletă, începe cu p. 108; proveniența: parohia Puntîșeni; Muzeul Eparhial Huși (IV 1615).

<după 1812>

Această carti este tipărită la văleat 1812 di cându bătăliia la franțuz.

Pe o *Viețile sfinților*, 1812, fără copertă și pagină de titlu, p. 8v.-9; proveniența: parohia Cartieul Nou Vaslui; Muzeul Eparhial Huși (IV 1615).

<după 1813>

S-au dăru(i)t sfentului schit Mălineștii Mai Marilor Vo(i)evoz(i) Mihail și Gavriil de maica sh(i)monahii Epracs(i)a hs. monahii Eustina.

Pe o *Viețile sfinților din luna lui iunie*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1813, p. 6-8; proveniența: parohia Sfântul Dumitru din Bârlad; Muzeul Eparhial Huși (IV 1670).

1814 martie 3

Această carte iaste a starițului Paisie (...) ¹ și cini o va înstreina din obște ierosh. Nicolaiu, spre pomenirea celor ce s-au ostenit a o tipări și să fie neclintită dintru ace(a) bisărică. Iar cine o va înstreina să fie ne(i)ertat și supt greu canon până ce o va întoarce înapoi. / 1814 mart(ie) 3.

Pe o *Viețile sfinților din luna lui februarie*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1812, de la pagina de titlu la p. 8; proveniența: parohia Lipovăț; Muzeul Eparhial Huși (IV 1645).

---

¹ Lipsă p. 2-4.

1814 martie 3

Această carte s-au afierosit din tipografia Sf(in)t(ei) M(ă)n(ăstiri) Neamțului schitului Nigomireștii unde să prăznuiește hramul Sf(ântului) Ierarhului Nicolae, spre vecinica pomenire a celor ce s-au ostenit a o tipări și să fie neclintită dintru acea biserică, iar cine o va înstreina să fie ne(i)ertat și supt greu canon până o va întoarce înapoi. / 1814 mart(ie) 3.

Această carti schitului Orgoeștii a opștii egumenunului¹ Ioanichie, și cine va înstreina carte(a) să nu fie (i)ertat. / 181(...)¹, fev(ruarie) (p. 159v.-161).

Pe o *Viețile sfinților din luna lui mai*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1813, p. 1-5; proveniența: parohia Lipovăț; Muzeul Eparhial Huși (IV 1647).

---

¹ Conform textului.

² Cifra unităților nu poate fi lecturată.

<1815>

(Această carti *Viața sfinților* iasti cumpărată de mini)¹ <spat(arul) Vasili Miclescu și am afierosit-o la bis(e)rica ce am zidit la satu(l) Grecii>² ce-s prăznuiești hramu(l) Sfântului Nicolai.

Pe o *Viețile sfinților pe luna lui februarie*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1812, fără pagină de titlu și primele pagini, p. 4; proveniența: parohia Cartierul Nou din Vaslui; Muzeul Eparhial Huși (cota: IV 1629).

---

¹ Completat după alte însemnări de pe *Viețile sfinților*, dăruită de spătarul Vasile Miclescu.

² Pagini identificate în altă carte.

1816 mai 28

Această carte s-au dat din tipografia Sfintei Monastiri Neamțului schitului Nigomirești, unde să prăznuiește hramul Sf(â)ntului Ierarh Nicolae, spre vecinica pomenire a celor ce s-au ostenit la lucrul ei și să fie neclintită dintru acea biserică ca să fie spre folosul cetitorilor. Iar cine s-ar ispiți să o înstreineze ori cu ce chip de la acea biserică, să fie supt greu canon și ne(i)ertat până ce o va întoarce înapoi. / 1816 mai 28.

Pe o *Viețile sfinților din luna lui august*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1815, p. 1-7; proveniența: parohia Lipovăț; Muzeul Eparhial Huși (IV 1631).

1818 mai 18

Să se știi cându s-au căutat preutul Va(si)li di(n) târgul Hușul umbla velet
1818 mai 8.

Pe un *Triodion*, București, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1798, prima pagină albă; proveniența: parohia Davidești; Muzeul Eparhial Huși.

1819 martie 9

(Ace)¹astă *Evanghelie* este drept a me(a), cumpărată de la un preut² (ce)³ este scris aice în *Ivanghelie*, în preț 28 lei. / 1819 ma(r)t(ie) 9 / Dimitrii Dascal.

Pe o Sfânta și Dumnezeiasca Evanghelie, București, Tipografia Mitropoliei, 1775, ultima pagină; proveniența: biserica Sfântul Dumitru din Huși.

---

¹ Rupt.

² Simion ot Tăurele.

³ rupt.

1819 noiembrie 10

Să si știe di când eramu la sco(a)lă la Precesta și era ciumă în București și Focșani. La lăzăret am șăzut și eu în 1819, octo(m)vr(ie) în zi (în)tâi, păr la no(iem)vri(e) în 10, în zileli preluminatului domn(ului) nostru Călimah. N-au agiuns hârtie să iscălesc.

Pe o *Psaltire*, Iași, 1766, p. 90; proveniența: parohia Doagele; Muzeul Eparhial Huși (I 12).

1820 februarie 1

Această carte *Viețile Sfinților* ce să prăznu(i)ște pomenirea lor în cuprinsul lunii lui avgust, una din dousprezece cărți ci mi s-au trimis de prea cuvioșul părintele arhimandritul și starețul Sfintei Mănăstiri Neamțul chir Ilarie / prin îndemnare(a) cuviosul(u)i părintilui Dionisie Codrian(u) ierochirix / le afierosescu sfintei besérici de pe moșae me(a) Dealu Mare, la care să prăznu(i)ște hramul Sfântului Marele Mucenic Gheorghie. / (1)820 fevr(uarie) 1 / <ss> Ion Codreanu stoln(i)c.

Pe o *Viețile sfinților din luna lui august*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1815, p.1-14; proveniența: parohia Trestiana; Muzeul Eparhial Huși (IV 1635).

1820 februarie 1

Această carte cu *Viețile Sfinților* ce să pomenește prăznuirea lor în cuprinsul lunii lui decemv(rie), una din 12 cărți, ci mi s-au triimisu de precuviosul părintile arhimandritul și starețul Sfintei Măn(ă)stiri Neamțul chir Ilarie / prin îndemnarea cuviosului părintilui D(i)onisie Codreanu ierochirix, pe care cărți le afierosesc sfintei bisărici di pi moșie me(a) Dealu Mari la caré să prăznu(i)ști hramul Sfântul(u)i Marelui Mucenic Gheorghie. / (1)820 fevr(uarie) 1 / <ss> Ion Codreanu stol(ni)c.

Cini să va ispiti să o furi să fii blestămat di Sfinții 318 / 1835 (p. 10-11).

Pe o *Viețile sfinților din luna lui decembrie*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1811, de la pagina de titlu-p. 9; proveniența: parohia Zorleni; Muzeul Eparhial Huși (IV 1634)< Altă însemnare: „Ace(a)stă carte s-au legatu cu a no(a)stră cheltuială și spre pomenire am subsemnatu / Stefanu și soția sa Teodora Cepreaga”, grafie latină.

1821<f. l. z.>

1821 / Iorest schimnic, dohovnic, nacealnic schitului Nacu.

Cart(ea) lui Iorest, nacealnicu(l) schit(ului) Nacului. / 1821 (p. 4v.).

Pe o *Viețile sfinților din luna lui februarie*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1812, p. 1v-2; proveniența: parohia Rădeni; Muzeul Eparhial Huși (IV 1664); Altă însemnare: „Să să știe că am citit viața aceasta. / i(e)r(omonah Ghinadi”, coperta 3, grafie chirilică.

1821

Pentru rugăciunile sfinților părinților noștri, începutul Utrenii (p. 70-72).

Să să știe di cându s-au căsătorit Gheorghie Croitoriu și au luo(a)t soție di al doile(a) anumi Icatirina la let 1821 (p. 143-146).

Să să știi di cându m-am căsătorit eu Gheorghie Dălbă și am luoat nevasta ci (...)¹ (...)²ile(a), anum Ecatirina, la let 1821 (p. 150-152).

Să să știe di cându m-am căsătorit eu Gheorghie Dălbă (p. 154-155).

Să să știe di cându s-au născut fiul nostru Mihai la let 1821 ghinari în 15 (p. 209-210).

Să să știe di cându s-au născut fiica no(a)stră Marghio(a)la la let 1824 dicemvrie în 28 (p. 237-238).

Să să știe di cându s-au născut fiica no(a)stră Anița la let 1822 april(ie) în 25 (p. 265).

<Pe o *Învățătura preoților de 7 taine*, Iași, 1832>, fără pagină de titlu și început; proveniența: fără proveniență; Muzeul Eparhial Huși (II 812).

---

¹, ² Rupt.

1824 mai 2

Arghirie Cuza, marile post(e)l(nic), cu soțul meu Elenca, fiica vornicului Lupul Costachi, iar eu fiul răp(o)s(atului) spat(a)r Ioan Cuza, nepot de ficior lui Miron Cuza, log(o)f(ă)t, și a soții sale Elinca, fiica lui Ioan Costin, hat(manul), ficior lui Miron Costin, log(o)f(ă)t, l-am afierosit această sfântă carti ce cuprinde în sine *Viețile sfinților din luna lui aprilie*, la sfânta bisărică din satul meu Tatomirești, pe care cu a me râvnă și cheltuială am zidit-o din nou de piatră, unde să prăznu(i)ești Nașterea și Adormirea Maicii Domnului, cari esti zidită la anul 1792; Deci oricari întru sini va cugeta a o înstrăina sau a o mistui de la sf(ânta) bisărică să fie răspunzătoriu înaintia strașnicului giudețu și partea lui să fie ca a Iudei

vânzătorul, nefiind (i)ertat și de mini păcătosul robul lui D(u)mnezău. Amin. 1824 maiu 2. / <ss> Arghirie Cuza post(elnic).

Pe o *Viețile sfinților din luna lui aprilie*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1813, p. 1-9; proveniența: parohia Tatomirești; Muzeul Eparhial Huși (IV 1628).

1824 mai 2

Arghire Cuza, marile post(e)l(nic), cu soțul meu Elenca, fiica vornicului Lupul Costachi, iar eu fiul răposatului spat(a)r Ioan Cuza ~~răposatul~~ nepot de ficior lui Miron Cuza log(o)f(ă)t și a soției sale Elenca, fata lui Ioan Costin hatm(a)n, ficior lui Miron Costin log(o)f(ă)t, am afierosit această sfântă carti ce cuprindi în sine *Viețile sfinților din luna lui iunie*, la sfânta bisărică din satul meu Tatomireștii, pe cari cu a me(a) osărdie și cheltuială am zidit-o din nou de piatră, unde să prăznu(i)ești Naștirea și Adormire(a) Maicii Domnului, cari esti zidită la anul 1792. Deci ori cari întru sine va cugeta a o înstrăina sau a o mistui de la sfânta bisărică, să fie răspunzătoriu înaintea strașnicului giudețu și partea lui să fie cu a Iudei vânzătorul, ne(i)ertat fiind și de cătră mini păcătosul robul lui D(u)mnezău. Amin! Anul 1824, luna maiu 2 zile. / <ss> Arghire Cuza post(elnic).

Pe o *Viețile sfinților din luna lui iunie*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1813, p. 1-11; proveniența: parohia Tatomirești; Muzeul Eparhial Huși (IV 1649); Altă însemnare: „Dat-am adivărat și bine încredințat) zapisul meu la mâna dumisali Vasilică Sturza”, coperta 2, grafie chirilică.

1824 mai 2

< Arghirie Cuza, marile post(elnic) (cu) soțul meu Elenca, fiica vornicului Lupul Costachi, iar eu fiul răp(o)s(atului) spat(a)r Ioan Cuza, nepot de ficior lui Miron Cuza, log(o)f(ă)t, și a soții sali >¹ Elenca, fata lui Ioan Costin hat(man), ficior lui Miron Costin log(o)f(ă)t, am afierosit această sfântă carte ce cuprindi în sine *Viețile Sfinților din luna lui no(i)emv(rie)* la sfânta bisărică din satul meu Tatomireștii, pe cari din a me(a) râvnă și cheltuială am zidit-o din nou de piatră, unde să prăznu(i)ești Naștirea și Adormire(a) Maicii Domnului, cari esti zidită la anul 1792. Deci cari întru sine va cugeta a o înstrăina și a mistui de la sfânta bisărică, să fie r(ă)spunzătoriu înaintea strașnicului giudețu și partea lui să fie cu a Iudei vânzătorul, nefiind (i)ertat și de mine păcătosul robul lui D(u)mnezău. Amin. / Anul (1)824 mai 2 zili.

Pe o *Viețile sfinților din luna lui noiembrie*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1811, lipsă primele pagini, p. 2-8; proveniența: parohia Tatomirești; Muzeul Eparhial Huși (IV 1663).

---

¹ Completat după alte însemnări.

1824 mai 12¹

Arghirie Cuza, marile post(elnic) (cu) soțul meu Elenca, fiica vornicului Lupul Costachi, iar eu fiul răp(o)s(atului) spat(a)r Ioan Cuza, nepot de ficior lui Miron Cuza, log(o)f(ă)t, și a soții sali Elenca, fiica lui Ioan Costin, hăt(man), ficior lui Miron Costin, log(o)f(ă)t, am afierosit această sfântă carti ce cuprindi în sine *Viețile sfinților din luna lui fevr(uarie)* la sfânta bisărică din satul meu Tatomirești, (pe) cari cu a me răvnă și cheltuială am zidit-o din nou de pîiatră, unde să prăznuiești Nașterea și Adormirea Maicii Domnului, cari esti zidită la anul 1792; Deci cari întru sini va cugeta a o înstrăina și a o mistui de la sf(ânta) bisărică să fie răspunzători înaintea strașnicului giudețu și partea lui să fie cu a Iudei vânzătorul, nefiind (i)ertat și de mine păcătosul robul lui D(u)mnezău. Amin. / <ss> Arghirie Cuza post(elnic). / 1824 maiu 12.

Pe o *Viețile sfinților din luna lui februarie*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1812, p. 1-8, deteriorată, păstrate 210 foi; proveniența: parohia Tatomirești; Muzeul Eparhial Huși.

¹ În aceeași carte câteva pagini cu însemnarea marelui postelnic Arghire Cuza: „*Viețile sfinților din luna lui ianuarie* la sfânta bisărică din satul meu Tatomirești, pe cari cu a me răvnă”, p. 4-4v.

1826 mai <f. z.>

Acest *Molitvénic* iaste a preotului Ioan din Epureni.

La anii 1826, luna lui mai¹, au răposat preaosfinție sa chir Gherasim, episcopul Romanului, și am însămnat ca să să știi aceasta.

Pe un *Molitvenic*, fără început, deteriorat; proveniența: parohia Tăbălăești; Muzeul Eparhial Huși (I 9).

¹ Decedat la 15 martie 1826.

1826 mai 10

Aceste *Molitve* împreună cu altele ce au mai fost rupte și stricate de vechime din această carte s-au prescris de mine mult păcătosul și netrebnicul între cărturari. / Ierei Panaite ot Epureni / 1826 mai 10.

Pe un *Molitvenic*, fără început, deteriorat; proveniența: parohia Tăbălăești; Muzeul Eparhial Huși (I 9).

1828 aprilie 21

Acest *Pavecernic* rămâind de la răposatul ieroshimonah și d(u)hovnic Moisi, noi l-am afierosit s(fântului) schit Urgueștii Noi, iară cine l-ar înstreina de la acest lăcaș, supt ne(i)ertat canon să fie până când îl va întoarce iarăș înapoi. Aceasta / 1828, april(ie) 21 / Gherontie Ignat.

Pe un *Octoih* slavon, fără pagină de titlu, de la *Predislovie*, p. 1-6; parohia Lipovăț; Muzeul Eparhial Huși (II 920).

1829 februarie 12

Această sf(â)ntă și D(u)mnzeiască carte ci să numește *Bogorodicină* iaste a nevrédniciei méle Vironica monahii și iaste cumpărată cu drepti banii miei de la sfinția sa părintele Gherontie, tipograful sf(i)nteii M(ănăstiri) Ne(amțului) și egumenul sf(ântului) Schit Orgoeștii. Și cine să va ispiti a o înstreina de la mine să fie supt neblagoslovenia Maicii D(o)mnului. La leat (1)829 fevr(uarie) 12.

Această sfântă Dumneze(a)scă și mult blagoslovită care au fost a mai sus zisei maici, Veronica (...) cu a sa blagoslovenie s-au dat mie în a me(a) stăpânire și a sa pomnire preutului Neculai Focșa de aici, comuna Delenii, la anul de Hristos 1896, octombri(e) 23 zile, fiindu leturghisitor la beserica schitului Delenii, din județul Vaslui și Parohu alu sfintei Biserici Sfântului Neculai don comuna Delenii. / 1896 oct(om)bri(e) 23 zile.

/ dăruită cu toată buna voința și înțelegerea frățimei schitului Moreni, jud(ețul) Vaslui prin părintele Sevastian Marcu, starețul schitului, făcând-o proprietatea sf(intei) mănăstiri Bujorăni, jud(ețul) Tutova, iar cine va îndrăzni să și-o însușiască personal sau să o înstreinezela altă parte, să fie anatema / 15 februarie 1948.

Pe un *Octoih*, fără pagină de titlu și început, de la *Cătră pravoslavnicul cetitor* la p. 22; proveniența: parohia Zorleni; Muzeul Eparhial Huși .

1831 ianuarie 23

Această carte / schitul Nacul / 1820 / pre urmă nacealnic Rafail / s-au scris pre urmă la let 1831 ghenar 23.

Pe o *Viețile sfinților din luna lui martie*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1813, p. 1-2; proveniența: parohia Rădeni; Muzeul Eparhial Huși (IV 1646).

1833 iulie 1

La 1833 s-au născut Profirița, iul(i)e 1 (p. 75v.-77).

La 1835 s-au născut Măriuța, noiembrie 21.

La 1839 s-au născut Soltana, maiu 20.

La 1841 s-au născut Ilinca, dec(em)vri(e) 23.

Pe o *Psaltire*, fără pagină de titlu și început; fără proveniență; Muzeul Eparhial Huși (II 915); Alte însemnări: „Ion Busdugan”, p. 59; „Busduganu Ionu”, p. 59v.; „Această carte este a Buzduganei Doanei (?) dinu satul Sofronesti”, p. 156-157.

1834 decembrie 16

Iubiti cetitoriu tare mare lucru este și de folos a ceti pre cărțile hristiianesti decât a să primbla pre uliță în zădar și cuvântu mare de suflet. / 1834 dec(em)v(rie) 16 / Erei Costantin.

Mai de folos este a ceti pre cărțile bisericesti decât a ne primbla pre uliță în zădar.

Pe un *Chiriadromion*, București, 1801, prima pagină albă; proveniența: parohia Miclești; Muzeul Eparhial Huși (III 539).

1835 octombrie 28

Anul 1835, luna octomv(rie) în 26 și mai înainte cu câteva zile și în urmă au chicat omăt atâta de mare, încât din sat în sat cu mare nevo(i)e om cu sloboda a merge, iar cu trăsură și mai cu mare greu, și pe la alte locuri nici ca cum. Și la 5 și 6 no(i)emv(rie) au plo(u)at peste umăt și s-au făcut coajă peste umăt și gheață și s-au prins gheața și de copaci și s-au dărâmat foarte tare. / Anul 1835 luna oct(om)vr(ie) în 28. / Preut Anastase.

Pe o *Cazanie*, 1742, fără pagină de titlu, prima pagină albă; proveniența: parohia Sfântul Dumitru din Bârlad (a aparținut probabil bisericii din Băsești); Muzeul Eparhial Huși; Altă însemnare: „Satul Băsăști / 1834”, coperta a doua.

1837 ianuarie 11

Această sfântă carte ci să cheamă *Cazanii* este cumpărată di dumne(a)lui c(u)c(onul) Pavel Stoinovici posăsăr moșii Lepovățului și dăruită sfintei beserici din acel sat. / 1838 dechem(vrie) 28 / <ss> Erii Mihail ot Lepovățu / 1837 ghenar(ie) 11.

Pe o *Cazanii*, Sfânta Episcopie Buzăul, 1834, coperta a doua; proveniența: parohia Lipovăț; Muzeul Eparhial Huși (IV 1677).

---

¹Sunt trecute două date.

1837 decembrie 28

1837 dice(m)vriie 28 / am co(m)părat-o ace(a)sta *Cazaniie* pe(n)tro biserica la sato(l) Lipovăț, hramo(l) Sveto Gheorghiie / AVSRENINO (?) / Pavlo Stoitianovici.

Pe o *Cazanii*, Sfânta Episcopie Buzăul, 1834, p. 2-7; proveniența: parohia Lipovăț; Muzeul Eparhial Huși (IV 1677); Altă însemnare: „G. Lipoviceanu”, p. 225, grafie latină.

1838 ianuarie 10

Această *Pisaltire* cene să va ispiti (să o) fu(re) / cene să va ispiti să o fure, să fii afurisătu cu tot ne(a)mu(l) lui.

10 zili / s-a cu(tre)murat pământul / 1838 / ghinari.

Di la o mi(e) 1838 ghinari 10 s-au cutremurat pământu(l) / <ss> Alexandru diaconu(l) (?)

Pe o *Psaltirea Prorocului și Împăratului David*, Buda, 1813, pagina de titlu verso; proveniența: parohia Bălteni; Muzeul Eparhial Huși (I 14); Alte însemnări: ȘT. POPESCU-ȘULETEA, p. 1 și altele.

1839 iulie <f. z.>

L-am cumpărat cu 44 lei la 1839 iuli(e). / 1839.

Pe un *Ceasoslov*, Sfânta Monastire Neamțul, 1848, pagina de titlu; proveniența: Tanacu; Muzeul Eparhial Huși (III 579).

1840 decembrie 30

De aice înainte am cetit tot, asămine pe Sf(ânta) Varvara și pe Sf(ântul) Spiridon. / 1840 decemvr(ie) 30 / G(avril) Andrean.

Pe o *Viețile sfinților pe luna decembrie*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1811, fără început, p. 262; proveniența: parohia Sfântul Dumitru din Huși; Muzeul Eparhial Huși (IV 1670).

1841 ianuarie

Să să știi că la anul 1840, ianuarie, au tunat ș-au fulgerat și au fost și brânduși (...)ni înfloriti. <ss> (...) epi(t)r(op) (?).

Pe o *Cazanie*, 1742, fără pagină de titlu, a doua pagină albă; proveniența: parohia Sfântul Dumitru din Bârlad (a aparținut probabil bisericii din Băsești); Muzeul Eparhial Huși.

1841 martie 22

La 22 mart(ie), an (1)841 au murit Neculai Bădărău ot Foltești (?).

Pe un *Ceaslov*, fără început, p. 418; proveniența: parohia Bogdănești; Muzeul Eparhial Huși (I 3).

1841 iunie 12

1841, luna lui iuneiu 12 / Supt No. 8646 / Caari a citi-o ace(a)stă carte va fi de folos înspre încredințare(a) sufletului.

Pe o *Viețile sfinților din luna lui iunie*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1813, prima pagină albă; proveniența: parohia Puntîșeni; Muzeul Eparhial Huși (IV 1650).

1841 iulie 6

1841 iuli(e) 6 / Policarp ieromonah Gociu.

Pe o *Viețile sfinților din luna lui iulie*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1814, coperta 2; proveniența: parohia Puntîșeni; Muzeul Eparhial Huși (IV 1669).

1841 decembrie 15

Această carti s-au cetit di cătră mini ș-am iscălitu. / 1841 dec(em)v(rie) 15 / Dimitriu Goian.

Pe un *Chiriadromion*, București, 1801, coperta a treia; proveniența: parohia Miclești; Muzeul Eparhial Huși (III 539).

1842 <f. l. z.>

Această lună este a maicii Iustini(i) iconoamei mon(a)h(iei) Dobrovici și cine va lua-o fără vo(i)e să nu-i ajute Dumnezeu. / 1842.

Iustina m(o)n(a)hie Dobrovici. / i Iustina m(o)n(a)hie Dobrovici. / Iustina m(o)n(a)hie.

Pe o *Viețile sfinților din luna lui noiembrie*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1811, prima pagină albă; proveniența: parohia Sfântul Dumitru din Bârlad; Muzeul Eparhial Huși (IV 1638).

1842 <f. l. z.>

Acest *Ceaslov mare* bogat l-am dăruit nepoatei mele surorai Măriuții spre a sa mângâ(i)ere și spre a me(a) vecinica pomeneri și nemene să nu îndrăznească a schimba această a me(a) hotărâre, că apoi va pătimi hotărâre(a) blestemul(u)i sfinților părinți și înfricoșata lui H(risto)s judecată îl va pedepsi la straș(ni)ca aceia hotărâre și pentru știința urmașilor m-am iscălit însumi eu cu a me(a) nevrednică mână. Ioan i(e)roshimonah / 1842.

Pe un *Ceasoslov*, Brașov, Tipografia lui Ioann Gätt, 1835, până la p. 27; proveniența: parohia Bogdănița; Muzeul Eparhial Huși< Altă însemnare: „Una *Pisaltire* este a Măriuții de la părintele Ion dată și o ico(a)nă tot de la părinte(le) Ion”, prima pagină albă.

1842 mai 6

Această carti iasti cumpărată di mini dascălu(l) Petrachi Băisan la anul 1842, maiu 6 (p. 171).

Acest *Osmoglasnic* esti cumpărat di mini dascălu(l) Petrachi Băisan cu preț noo lei la anu(l) 1842, maiu 6 (p. 178-182).

Ace(a)stă carte este cumpărată de mine Gheorghiu B(...)¹ la anul 1842, decemvrie (?) 24 (p. 317).

Pe *Octoiul cel mic*, Sibiu, 1833, p. 171; Fără proveniență; Muzeul Eparhial Huși (I 37).

---

¹,² Ilizibil.

1842 octombrie 20

Ace(a)stă carte *Viețile sfinților* pe luna lui octomvrii iasti cumpărată di mini cu prețul doi galbini. Neculai Igescul iconom.

Neculai Igescul iconom / 1842 oc(tom)vrii 20.

Pe o *Viețile sfinților*, 1804, Sfânta Monastire a Neamțului, până la p. 215-216; proveniența: parohia Sfinții Nicolae și Teodor; Muzeul Eparhial Huși.

1843 <f. l. z.>

Această cart(e) iasti a dum(i)sale muritor om.

La 1843 s-au arătat un sămn pi cer mari fiind în chipul unui sul despre amezăzi și s-au început dintâia săptămână a postului mare și au ținut până la a cincea săptămână și am scris ca să să știi.

Întru început era cuvântul și cuvântul era la Dumnezeu și Dumnezeu era cuvântul.

Pe o *Viețile sfinților din luna lui iulie*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1813, coperta 3; proveniența: parohia Sfântul Ioan din Huși; Muzeul Eparhial Huși (IV 1623).

1843 martie 17

Să știi de când au vinit la școală la Cârpești. / mart(ie) 17 / 1843 / Gheorghe sîn preut Neculaiu.

Pe o *Psaltire*, fără pagină de titlu, începe cu p. 2, p. 34v.; proveniența: parohia Epurenii; Muzeul Eparhial Huși (I 13); Altă însemnare: „Această sfântă *Psaltire* să să știi că iaste a lui Ștefanachi. Cini a lu(a)o să fie afurisât și blestemat de toți sfințai și de Domnul Isus Hristos”, p. 218, grafie chirilică.

1844 mai 14

Să să știi de când m-am măritat eu Rucxanda lui Anastasă Cunez ș-am luat bărbat pi Neculai Tipicariu de la episcopii. / 1844 mai 14.

Pe o *Viețile sfinților din luna lui iulie*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1813, coperta 3; proveniența: parohia Sfântul Ioan din Huși; Muzeul Eparhial Huși (IV 1623).

1844 iunie 8

Gherasim monah / 1844 iunie 08.

Pe o *Viețile sfinților din luna martie*, Sfânta Mănăstire Neamțul, 1813, p. 110v.-111; parohia Înălțarea Domnului din Huși; Muzeul Eparhial Huși; Altă însemnare: „Psalt Savva Vilea”, grafie chirilică.

1845 februarie 12

Această *Psaltire* iaste a bisăricii din sat(ul) Bogdana din ținut(ul) Tutova și la bisărica cu hramul Sf(inții) Tr(e)i I(e)rahi și carili s-ar ispiti să o înstreineze să fie ne(i)ertat. / (1)845 februar(ie) 12.

Pe o *Minunile Maicii Domnului*, fără pagină de titlu (începe cu p. 161), 1807, ultima pagină albă; proveniența: parohia Sfântul Gheorghe din Bârlad; Muzeul Eparhial Huși (II 852).

1846 august 26

Pentru pricina aceștii cărți s-au însemnat după 16 zile și la sfârșitul cărții, adeverindu-să cu pecetea sf(intei) beserici. / 1846, av(gus)t 26. / Panaite, sachelarie.

Pe o *Viețile sfinților din luna lui iulie*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1814, p. 1, se păstrează pagina de gardă, p. 1-2 și 247-248, pecetea bisericii; proveniența: parohia Epureni de Huși; Muzeul Eparhial Huși.

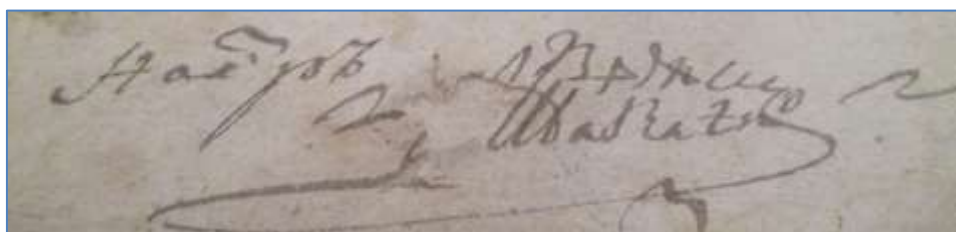
1847 iulie 25

Astăzi în 25 iuli(e) (1)847 au născut fiica no(a)stră Rucsanda Mogâlde pah(a)r(nicea)sa.

Pe un *Ceaslov*, fără început, p. 505; proveniența: parohia Bogdănești; Muzeul Eparhial Huși (I 3).

1847 august 20

Această sfântă carte s-au cumpărat de mine robul a lui Dumnezeu Gheorghie și soția me(a) Smaranda înspre pominire(a) noastră (...) / iar la an 1847 luna avgust în 20 zili bo(i)erit șatr(ar).

Pe un *Ceasoslov*, Brașov, Tipografia lui Ioann Gătt, 1835, pagina de titlu și următoarele; proveniența: parohia Coroiești; Muzeul Eparhial Huși.

1848 octombrie 16

La anul 1848 mi s-au născut o copilă la luna lui octomv(rie) 16 zâli și au fost încreștinată di dumne(a)lor nănașii șătrar(ul) Gheorg(he)¹ Dămiian cu numile Smăranda, iar părinții du. sântu Ioan Hagiū și Icatirina Dămiian.

Pe o *Psaltire*, fără pagină de titlu, a doua pagină albă ; proveniența: parohia Chițoc; Muzeul Eparhial Huși (II 209).

---

¹ Rupt.

<1849-1850>

Această carti luna lui iulie (...) dăruit de mine suptiscălitul la beserica cu hramul Sfânt(ul) Ioan Botezător(ul) din Huș(i) ca să fie rugător cătră Domnul pentru noi păcătoșii. / <ss> Nicolai Tipicar.

Pe o *Viețile sfinților din luna lui iulie*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1814, p. 1-5; proveniența: parohia Sfântul Ioan din Huși; Muzeul Eparhial Huși (IV 1623).

1851 ianuarie 26

Această carte este ianuar(ie) și s-au însămnat de I. D. Ioan. / 1861 ianuarie 26 zile.

Pe o *Viețile sfinților din luna lui ianuarie*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1813, fără început, penultima pagină albă; proveniența: parohia Sfântul Ioan din Huși; Muzeul Eparhial Huși (IV 1638).

1852 <f. l. z.>

Această carti *Viața sfinților* pe luna lui decemvrii ci este cumpărată de mini iscălitul dinpreună cu alti cărți precum să arată prin cărțile lunilor apr(ilie) și maiu ci le-(a)m dăruit dinpreună cu aceasta bisăricii din satul Popeștii, țin(u)tu(l) Tutovii, înspre pomenire, atât a me(a), cât și răp(o)s(a)tei soții mele, cătră cari zic cari va îndrăzni a o afirisi din cărțile arătate să fii ne(i)ertat de Maica Domn(u)lui și anaftima. / (1)852.

Pe o *Viețile sfinților din luna lui decemvrie*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1811, p. 1-12; proveniența: parohia Rădeni; Muzeul Eparhial Huși (IV 1613).

1852 <f. l. z.>

Această carti este luna lui iuni(e)¹ *Viețili sfinților* și este arătate în luna lui mai a *Vieților sfințil(o)r* câți cărți am cumpărat eu și l(e)am dat în bisărică dinu sat(ul) Popiștii cu hramu(l) Buna Vestire și s-au însămnat și aici. / Ghe(orghe) Romașcu pah(a)r(nic) / 1852.

Pe o *Viețile sfinților din luna lui februarie*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1812, p. 1-5; proveniența: parohia Rădeni; Muzeul Eparhial Huși (IV 1664); Altă însemnare: Marga Neculai, pagina de titlu, grafie latină.

---

¹ Conform textului

1852 septembrie 10

Supt a me(a) iscălitură am scris în aceasta *Pisalterii* șădere(a) me(a), dat la schitul Cârțăbaș(i) supt ascultare. Anul 1852 să(pt)emvrii (?) 10 / Gheorghe Orza, preot de la besărica Sfinților Trei (I)erarhi de Gălați.

Pe o *Psaltire*, fără pagină de titlu, p. 174v.; proveniența: parohia Rădăești; Muzeul Eparhial Huși (II 933).

1852 septembrie 14

Această carti luna lui aprilie s-au dat bisăricii de la Vulturești, moșie Monastirii Varaticu spre pomenire(a) răposatii shimonahii Mariei și a tot neamului ei. / 1852 sept(embrie) 14.

Pe o *Viețile sfinților din luna lui aprilie*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1813, p.1-4; proveniența: parohia Vulturești; Muzeul Eparhial Huși (IV 1632).

1852 octombrie <f. z.>

Această carte *Viața Sfinților* pe luna martii am dăruit-o bisăricii din satul Popeștii, țin(utul) Tutova cu hramu(l) Buna Vestire, dinpreună cu alti cărți după cum să arată în cărțile vieților pe luna lu(i) apr(ilie) și maiu și cari va îndrăzni a firoși (?) vreuna, ne(i)ertat să fii de Maica Domn(u)lui și de toati săboarăli sfinților. / (1)852 oct(om)vr(ie).

Pe o *Viețile sfinților din luna lui martie*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1813, p. 3-11; proveniența: parohia Rădeni; Muzeul Eparhial Huși (IV 1646).

1853 august 15

Aciastă *Sfântă și Dumnezeiască Liturghie* s-au dăruit supt iscălitului de cătră sfinție sa iconomul Teodor Gavrița spre pomenire a întregii sale familii. / <ss> Costachi Corneanu preut. / Anul 1853, luna avg(us)t 15 zile.

Pe *Dumnezeștile Liturghii*, Iași, Tipografia Sfintei Mitropolii, 1845, fără pagină de titlu, p. 1-7; proveniența: parohia Rediu-Vaslui; Muzeul Eparhial Huși (III 884).

1854 iulie 24

Păzăște proroace pre slugile tale cei ce să arată¹ (?) în sfânt lăcașul tău cu sânguință și cu evlavie de laudă pre tine Ilie de trei ori fericiteși vrednic de (...) ². / 1854 iulie 24 / Ignatie ierodiacon.

Pe un *Ceasoslov*, Brașov, Tipografia lui Ioann Gätt, 1835, coperta a treia; proveniența: parohia Florești; Muzeul Eparhial Huși.

---

¹ Ilizibil.

1855 mai 10

Cu agiutoriu lui Dumnezău, Dumitrachii au intrat la pisaltirii. / 1855 mai în 10 zili.

Cu agiutoriu(l) lu(i) Dumnezău, Dumitrachii am intrat la pis(al)tiri. / 185(5) mai în 10 zili.

Pe o *Minunile Maicii Domnului*, fără pagină de titlu (începe cu p. 161), 1807, penultima pagină albă; proveniența: parohia Sfântul Gheorghe din Bârlad (a aparținut bisericii din satul Bogdana); Muzeul Eparhial Huși (II 852).

1856 august 18

Această carti numită pe grecii *Anfologhias* esti dreaptă a me(a) a iscălitului câștigată cu strădanie me(a) în servici di la sf(in)ția sa răposatul părintele ieromonahul Paisii, fostul egumen la acest schit Lipovățu la anu(l) 1850, și spre știința am scris și am iscălit. / 1856 avg(ust) 18. / D. Popescu.

Pe un *Anfologhias*, fără pagină de titlu (începe cu p. 47 - ΤΗΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΗΣ), pecetea comunei aplicată probabil mai târziu; proveniența: parohia Lipovăț; Muzeul Eparhial Huși (II 988).

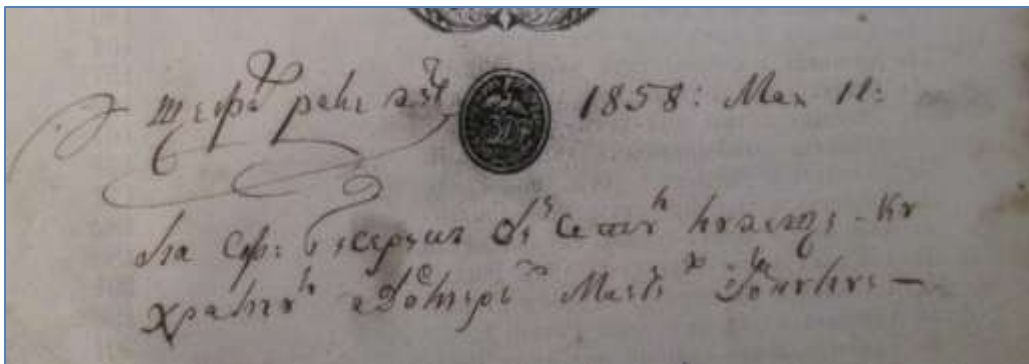
1857 <f. l. z.>

Visarion ierodiacon / 1857 / Nu este bucurie pre lume să nu să schimbe cu jale.

Pe o *Viețile sfinților din luna lui mai*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1813, p. 127v.; proveniența: parohia Rădeni; Muzeul Eparhial Huși.

1858 mai 11

Ștefan Rale, pit(a)r / 1858 mai 11 / La sf(ânta) biserică din satul Lupești cu hramul Adormirii Maicii Domnului.

Pe o *Cazanii*, 1857, București, p. 429; proveniența: parohia Lupești; Muzeul Eparhial Huși (IV 1676).

1859 iunie 11

Să să știi di când s-au săvârșit din viață copilu(l) c(u)c(oanei) Gligiri Negruțu la anul 1859, iuni(e) 11. / (...) Bădros (...).

Pe un *Ceaslov*, fără început, p. 480; proveniența: parohia Bogdănești; Muzeul Eparhial Huși (I 3).

1860 aprilie 6

1860 april(ie) 6 / Gavril Mocanu.

Pe o *Viețile sfinților*, 1812, fără copertă și pagină de titlu, p. 180; proveniența: parohia Cartieul Nou Vaslui; Muzeul Eparhial Huși (IV 1615).

1861 februarie 21

Aceasta carte s-a hărăzit bisericei Sântului Ierarcu Nicolae din Huși que este atașatu la Seminaria. (...) ¹torul este Rectorul Seminar(ului) Me(lchisedec) ² / 1861 februar(ie) 23.

Pe o *Cazanii*, București, 1857, La *Înainte cuvântare*, ultima pagină; proveniența: parohia Bogdana; Muzeul Eparhial Huși (IV 1674).

1861 martie 14

Am cetit și eu în ace(a)stă sfântă carte ci să numești *Vie(a)ța lunie lui maie* și mult m-am folosit robul lui Dumnezău Ioan Grigurinu la anul 1861, luna mart(ie) 14.

Vie(a)ță fără de moarte / Fără de moarte ești Do(a)mne / Ace(a)stă carte este a sfinte(i) mănăstiri.

Pe o *Viețile sfinților din luna lui mai*, Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțul, 1813, p. 1-5; proveniența: parohia Lipovăț; Muzeul Eparhial Huși (IV 1647).

1863 februarie 28

Duminică după Troicinic / C-adeacă cu adevărat a lăuda pre Treimea cea mai presus de Dumnezăire, pre Tatăl cel fără de început și a toate lucrătoriu, pre

Cuvântul cel împreună fără de început carele din Tatăl mai-nainte de veci fără stricăciune s-au născut, și pre Sfântul Duh cel ce din Tatăl fără de ani să purcede.

1863 fevr(uarie) 28

Pe un *Ceasoslov*, Brașov, Tipografia lui Ioann Gätt, 1835, coperta a treia; proveniența: parohia Florești; Muzeul Eparhial Huși.

1869 <f. l. z.>

Aciastă carte este cumpărată¹ cu ajutorul preotului Iacob Radu și Vasile I. Arhire în anul 1869.

Pe o *Cazanii*, București, Tipografia Națională a Dumnealor Iosif Romanov și Comn., 1858, p. 2; proveniența: parohia Gușitei; Muzeul Eparhial Huși.

¹ Pentru o biserică din satul Hurdugi.

1869 iulie 8

Annulu 1869, luna lui iuliu în 8 zile, marți. Eu suntu fiu a lui preutului Stefanu și maica me(a) Anica, surio(a)ra me(a) este Il(e)ana. / Popovici Vasile.

Pe un *Chiriacodromion*, București, 1801, a doua pagină albă proveniența: parohia Miclești; Muzeul Eparhial Huși (III 539).

1870 decembrie <f. z.>

Spre memoria perpetuă / Nestor Ieremia / 1870 decem(brie).

Pe un *Ceasoslov*, <1833>, fără pagină de titlu; proveniența: parohia Sfântul Gheorghe din Bârlad; Muzeul Eparhial Huși.

1872 mai 20

Această *Sfântă Ivanghili* am dăruitu preutu(l) Grigori Dranga din satul Șuletea la bisărica cu hram(ul) Sfântu(l) Mucinicu Ghiorgghi din cotuna Horga spre a me(a) popiniri. / Pe Grigori Dranga / Marii pre(svi)tira / 1872 mai 20 / Marii, Gheo(r)ghi, Ion, Ile(a)na, Io(a)na, Ion, Safta.

Pe o *Sfânta și Dumnezeiasca Evanghelie*, Sfânta Monastire Neamțul, 1858, p. 9; proveniența: parohia Horga; Muzeul Eparhial Huși.

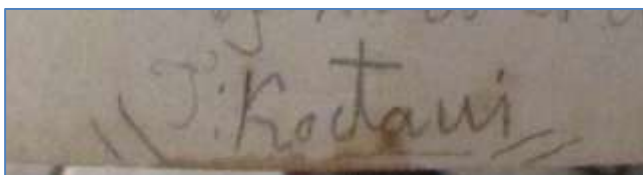
1874 octombrie 13

Această carte fiindu propriu a me(a) am dat-o bisăricii cu hram(ul) Sfânt(ului) Nicolaiu Tuchilă pentru vecinica pomenire a ne(a)mului meu. / Petrache Pășcan / 1874, oct(ombrie) 13.

Pe o *Viețile sfinților*, 1804, Sfânta Monastire a Neamțului, până la p. 3; proveniența: parohia Sfinții Nicolae și Teodor; Muzeul Eparhial Huși.

1874 octombrie 23

Acești cărți anumi, *Triodu*, *Căzanie* și *Oftoihu*, s-au cumpărat di mini cu prețu di 12 # gal(beni) la bisărica cu hramul Sfinților Voi(e)voz(i) din Epureni din anul 1874, oct(ombrie) 23, pentru a me(a) vecinică pomenire, lăsându-le acești cu blăstăm + cărț(ile) di a nu se lua di cătră nimini, blăstămu di orici preut va fi cu ali făcătorilor di minuni și făcătoarilor di mi(nuni), fără cruțare prec(um) am hotărât eu, suptscrișu di mini. / G(rigore) Costachi.

Pe o *Cazanii*, București, Tipografia Națională a Dumnealor Iosif Romanov și Comn., 1858, p. 261, grafie chirilică; proveniența: parohia Epureni de Bârlad; Muzeul Eparhial Huși (IV 1685).

1875 iunie 18

Să se știe că în anul 1875, iunie în 18, m(i)ercuri, pe la 12 ½ ora, s(e)ara s(...) de trăsniu Episcopie din Orbiea Hușșii și spre eterna memorie m-am subscris. / Ștefănescu Vasile.

Pe un *Chiriadromion*, București, 1801, ultimile pagini; proveniența: parohia Miclești; Muzeul Eparhial Huși (III 539).

1887 <f. l. z.>

Fost-am și eu clisiarhu la b(iserica) Înălțare(a). / C. Bogos / 1887, di la 1884, 3 ani am stat.

Pe o *Viețile sfinților din luna martie*, Sfânta Mănăstire Neamțul, 1813, p. 94; parohia Înălțarea Domnului din Huși; Muzeul Eparhial Huși.

1887 octombrie 26

Spre aducere aminte în viitoriu mă subscriu cu simpla condeiasca mea. /
<ss> I(on) Marcu / 1887 oct(ombrie) 26.

Pe o *Cazanii*, Sfânta Episcopie Buzăul, 1834, pagina de titlu; proveniența: parohia Lipovăț; Muzeul Eparhial Huși (IV 1677).

1888 februarie 9

Însămnari dispre începirea, lucrarea, finirea, sfințirea și reparația sfintii biserici din aceasta comuna Lipovățu, cu hramul Sf(ântul) M(arele) M(ucenic) Gheorghe.

În anul 1853, luna iunie în 24 zili, s-au început a să zidi prin stăruința și strădania sf(in)ției sale arhimandritul Achachi, igumen și starițu a monastirilor Dobrovățu și Lipovățu, cari s-au lucrat la dânsa 7 ani.

La anul 1861, luna mai în 10 zili, s-au sfințit de arhireul Filaret Scriban în vremea arhimandritului Naftanail, fiind încetat din viață arhimandritul de mai sus Acachi și la anul 1886 s-au făcut o frumoasă reparații cu toati mijlo(a)cili locuitorilor din această comună în vremea sf(in)ției sali îngrijitoriu(l) sf(in)ții bisarici iconomul subprotoereu și duhovnic Ion Marcu, cari spre știință și aducerea aminte am scris la anul 1888, fev(ruarie) în 9 zili. / A. Popescu, fostu sârvițoriu și cântărețu la această bisărică.

Pe o *Cazanii*, Sfânta Episcopie Buzăul, 1834, coperta a doua; proveniența: parohia Lipovăț; Muzeul Eparhial Huși (IV 1677).

1892 octombrie 14

Acest *Orologiu* este dăruit Bisericei Sf(ântul) Martir Gheorghe din Huși de do(a)mna Zoița Jomir. / 1892 octombr(i)e 14.

Pe un *Ceasoslov*, Sfânta Monastire Neamțul, 1858, pagina de titlu v.; proveniența: parohia Sfântul Gheorghe din Huși; Muzeul Eparhial Huși; Altă însemnare: „din cărțile mele. Iosif Episcop Hușului”, p. 1

SCRISORI DE LA PLEVNA

Gheorghe BACIU

S-au împlinit anul acesta, la 9 mai, 140 ani de când, în Camera deputaților, Mihail Kogălniceanu, ministru de externe în guvernul liberal condus de Ion C. Brătianu, rostea cuvintele ce aveau să consacre proclamarea independenței României. Pentru ca declarația respectivă să devină realitate era necesar ca Imperiul Otoman să fie învins în războiul pe care Rusia i-l declarase la 12 aprilie 1877. Din acest motiv, după cele două înfrângeri suferite de ruși la Plevna, în iulie 1877, guvernării români au decis să răspundă pozitiv telegramei prin care comandantul armatei ruse din Bulgaria cerea intervenția grabnică a armatei române. La insistențele generalilor ruși, Carol I, care a preluat comanda trupelor românești și rusești de la Plevna, a acceptat ca atacul comun asupra sistemului de fortificații amenajat de Osman Pașa să fie dat la 30 august, ziua țarului Alexandru al II-lea, venit să inspecteze frontul din Balcani.

Printre unitățile militare românești ce trebuiau să participe la atacul din 30 august se aflau și Regimentul 5 de linie din Iași și Regimentul 13 Dorobanți, alcătuit din două batalioane: unul staționat în județul Iași, iar celălalt în județul Vaslui. Cele două batalioane de dorobanți au primit misiunea de a asigura flancurile artileriei Diviziei a IV-a care, în vederea atacului comun, ocupase poziții în fața satului Grivița. Deoarece instalarea artileriei era incomodată de focul otomanilor dintr-un redan situat în fața redutei Grivița, la 27 august Regimentul 13 Dorobanți a primit aprobarea să cucerească fortificația respectivă, susținut de un batalion din Regimentul 5 de linie. Prin urmare, onoarea de a fi întreprins primul atac asupra fortificațiilor de la Plevna și meritul de a fi adus armatei române prima victorie din această confruntare a revenit militarilor ieșeni și vasluieni care au cucerit redanul de la Grivița. În cuvinte puține, fără amănunte care i-ar fi putut îngrijora familia, atacul este relatat în scrisoarea pe care maiorul Dimitrie Macry, comandantul Batalionului 2 Dorobanți, a trimis-o, la Iași, soției sale Smaranda.

În ziua de 30 august, atacul general asupra Plevnei a înregistrat doar o victorie obținută de ostașii români care au cucerit reduta Grivița, aflând cu acest prilej că în spatele acesteia se afla încă o redută numită ulterior Grivița II. Atacul întreprins asupra celei de-a doua redute este relatat în scrisoarea pe care sublocotenentul Cazimir Cugler o trimitea la Iași surorii sale, Matilda Cugler, căsătorită cu savantul Petru Poni. Publicarea scrisorilor celor doi în rândurile ce urmează se dorește a se constitui într-un modest omagiu pe care noi, cei de astăzi, avem datoria de a-l aduce celor ce au luptat și s-au jefit pentru independența noastră.

29 august 1877

Dragă Smarandă,

Doresc scrisoarea mea să te găsească sănătoasă împreună cu copiii și să vă aducă toate fericirile. Sunt bine. La 27 august, Regimentul 13 a primit ordin să atace un redan care era în fața Fortului Plevnei. Pe la orele 12 a plecat înainte; la orele 5 redanul nu mai era în mânele turcilor, era ocupat de români. Regimentul este cel întâi care a intrat sub focul fortului Plevnei. Curgeau bombe, ploua gloanțele, soldații români înaintau. Turcii fugeau ca de nălucă.

Noaptea de 27 spre 28 ne-am ținut în pozițiunile câștigate și la 28 dimineața le-am predat Reg. 7 Infanterie. Nu pot a-ți descrie bucuria regimentului căci toată lumea ne felicitază. La 28 pe la ora 12 a sosit un ajutor al M. S. Împăratul, a pus regimentul sub arme și a mulțumit, a trimis decorații la toate gradele de jos și la ofițeri. În urmă a venit Comandantul suprem român și a mulțumit. M. S. a decorat drapelul. Suntem nebuni de bucurie.

Al tău,

Maior Macry.

Gheorghe Calmuțchi, 1877-1878. *Eroii morți*, Iași, Viața Românească S.A., 1928, p. 24-25.

*

Septembrie 1877

Dragă Coca,

Tu îmi scrii ca să-ți dau relații asupra luării Griviței, și anume acele fapte pe care le-am văzut cu ochii. La toate aceste pot să-ți răspund că reduta Grivița II, la care am dat eu atac, nu s-au luat deoarece rămasesem eu singur comandant și aveam numai câțiva soldați cu care nu să putia lua o redută. Încât privește reduta Grivița I, deși am idei cum s-au luat, dar toate aceste mai mult din auz și din ceea ce am citit. Pot însă a-ți face o mică descriere de atacurile ce s-au dat la Grivița II care era cea mai mare și la care am luat eu parte.

Câteva zile mai înainte de atacul de 30 august, statul major rus făcu o recunoaștere pozițiunilor din jurul Plevnei și găsiră de mare importanță poziția ocupată de reduta Grivița ca una ce domina valea Plevnei. Pentru aceste motive să și hotărî ca să se dea atac acestei redute pe care ei o numea cheia Plevnei. Trei zile înainte de atac să făcu recunoașterea pozițiilor din jurul redutei Grivița. Aceste recunoașteri se făcură de la mari distanță și numai din două puncte opusă. Întâia recunoaștere se făcu din dreptul pozițiilor ocupate de Divizia a 4-a Română și a două din partea opusă unde să afla Divizia a 3-a Română. Din aceste două puncte opusă să vedea reduta Grivița înconjurată de un platou care să înclina foarte ușor. Dacă însă statul major rus ș-ar fi ales un punct intermediar acestor două și s-ar fi apropiat mai mult de redută ar fi văzut că sunt două redute care să mascau una pe

alta și că reduta Grivița II avia în fața sa o vale în care orcate trupe ai fi vârat trebuia să piară sub focurile încrucișate ale inamicului.

În fine, în ziua de 30 august pe la orele 12 deja trupele ce trebuia să atace să aflau în pozițiile de unde trebuia să înceapă atacul. La ora 3 să dădu semnalul de atac. Atunci 2 companii din Regim. 10 Dorob. eșiră în tiraliori înainte. În urma acestora veniau alți soldați cu scări și cu gabiine, iar după aceștia venia coloana de asalt compusă din un batalion sub comanda căpitanului Valter Mărăcineanu.

Îndată ce am ajuns pe criasta dealului, turcii ni-au și primit cu două obuză de tun care desigur au fost îndreptate mai dinainte. Aceste obuză pătrunsă chiar prin coloana de asalt sau mai bine zis prin batalionul lui Valter. Aceste obuză n-ar fi fost nimica dacă n-ar fi fost în fața noastră de scoborât o vale sub focurile continue ale turcilor din reduta, care în linie dreaptă nu erau mai departe de 400 m. Soldații văzând acest mormânt în fața lor nu mai voiau să asculte de comanda șefilor și luară pasul alergător scoborând cu cea mai mare viteză valia.

Ajunși în vale văzură că nici aici nu erau adăpostiți de focuri, prin urmare trebuia să miargă înainte căci stând pe loc mai ușor poți fi lovit. De astă dată trebuia să urce o pantă pe creștetul căreia să afla reduta Grivița. Această pantă era mai mică ca cea pe care o scoborâse, dar în schimb era acoperită de o pădure tânără și impracticabilă, iar pomii erau legați unul de altul cu sârme de telegraf, la diferite înălțimi pentru a împiedica trecerea. În această vale au căzut morți maiorul Șonțu, căpitanul Panu, sublocot. Horcia, sublocot. Ulescu, pe care i-am văzut.

Văzând aici soldații năvăliră asupra pădurii care nu era mai largă de 20-25 metri dar întâmpinau cele mai mari dificultăți trebuind să taie sârmele și îngrădindu-se unul peste altul. În momentul când credeau că vor reuși a trece prin pădure au început o canoadă teribilă de la reduta Bucov ale căror tunuri erau dirijate chiar asupra pădurii. Aici au fost cel mai mare măcel care și-l poate închipui cineva. Obuzăle cădău în număr mare, răsturnau pomii, omorând câte 10 până la 12 oameni fiecare obuz. Foarte puțini oameni reușiră a trece pădurea, iar dintre ofițeri ajunsă pe platoul din fața redutei numai căpitanul Valter, sublocot. Stanciu, sublocot. Nancovici, eu și un ofițeriu din Reg. 10 Dorobanți pe care nu-l cunosc, și locotenentul Șurcă. Capit. Valter au căzut la 12 pași departe de redută, fiind lovit de 2 gloanțe, lângă el au căzut ofițerul din Reg. 10 Dorob., la câțiva pași mai departe locot. Șurcă, iar lângă redută am ajuns eu, sublocot. Nancovici, care căzu mort, și sublocot. Stanciu lovit cu un glonte în piept.

Aceste au fost rezultatul atacului Griviței 2. La cealaltă redută n-am luat parte.

Primiți multe sărutări din parte-mi.

Al tău frate, Cazimir

Arhivele Statului Iași, Fond familial Poni. Matilda Cugler Poni, doc. nr. 767, f. 1-4.

COPILĂRIA HUȘEANULUI GHEORGHE Ghibănescu

Ina CHIRILĂ

În vara anului trecut s-au împlinit 80 de ani de la moartea editorului Gheorghe Ghibănescu (n. 20 septembrie 1864 – d. 4 iulie 1936). În semn de omagiu, reproducem aici o parte din textul unei comunicări¹ susținute cu acest prilej. Noi surse de arhivă ne determină să revenim acum asupra unor detalii privind genealogia familiei sale, precum și anii de studii petrecuți în școlile din Huși, miza demersului constând în identificarea factorilor care au contribuit la educarea și formarea personalității sale științifice. Ghibănescu nu a ținut un jurnal și nici măcar un caiet de însemnări. Nu s-a îngrijit să își păstreze întreaga corespondență. Cu toate acestea, nu i se poate reproșa lipsa conștiinței proprii valori. Articole de presă cu inserții din experiențele copilăriei, precum și studiile autobiografice, redată în stilul *Amintirilor* lui Ion Creangă, dovedesc cu prisosință contrariul. Pasajele scrise la apusul vieții, la mare distanță de evenimentele petrecute, rețin doar chestiunile memorabile, concluziile și detaliile decantate în timp. Informațiile transmise publicului sau lipsa lor nu aveau menirea să surprindă realități din viața familială, școlară sau socială, ci mai degrabă să justifice unele din neîmpliniri, eșecuri sau, deopotrivă, să explice succesele profesorului, editorului și omului Gheorghe Ghibănescu. El a scris doar ceea ce a vrut să se știe despre familia și copilăria sa, de aceea, pentru a-i confirma sau completa profilul, confruntarea informațiilor oferite de editor cu puținele surse documentare descoperite în Arhivele ieșene ni se pare nu doar utilă, ci și necesară. Doar câteva dintre personajele amintirilor sale au putut fi identificate, urmând ca cercetările ulterioare să le releve preocupările, reconstituind astfel contextul și atmosfera epocii în care s-a format.

Discutând despre originea familiei sale, Gheorghe Ghibănescu declara că se trage din neamul Ghibanilor, despre care afirma că este o veche familie de răzeși moldoveni, de pe valea Elanului². Povestea originii a fost preluată, fără alte interpretări, atât de contemporani, cât și de istoricii de mai târziu. În acest sens edificatoare este opinia lui Nicolae Iorga, care considera, în cunoscutul necrolog, că Gheorghe Ghibănescu era reprezentantul „interesantului tip al răzășului moldovean, așa cum el s-a format de-a lungul vremurilor, aducând o notă proprie în viața vechii Moldove”³.

¹ „Răzeșul” Gheorghe Ghibănescu și averea sa, comunicare susținută în ziua de 13 septembrie 2016, în cadrul Institutului Român de Heraldică și Genealogie „Sever Zotta” din Iași.

² Gheorghe Ghibănescu, *De mine... despre mine*, în „Vremea școlii”, Iași, nr. 5-6, 1933, p. 138.

³ N. Iorga, *Un răzăș moldovean: Gheorghe Ghibănescu, 19 iulie 1936*, în *Oameni cari au fost*, vol. II, ediție îngrijită de Ion Roman, Editura pentru Literatură, 1967, p. 299-300.

Originea familiei sale este amplu expusă în prefața celei dintâi ediții a *Arhondologiei Moldovei*, a paharnicului Constandin Sion. Editorul nu agreea povestea paharnicului, precum că un oarecare Ghibănescu, moldovean, țaran din Iași, era un pescar, din zona Tătărași, care aducea cu căruța pește de vânzare și striga: „Hai la ghiban, ghiban proaspăt!”, de unde i s-a tras și porecla de „Ghiban” și că un fecior al lui, învățând carte, a slujit câțiva ani în Departamentul Dreptății, iar Mihai Sturdza vodă „l-au boerit, rădicându-l până la rangul de comis, iar pentru că era factorul logofătului Toderășcu Sturza, s-au poreclit Ghibănescu”⁴.

Ca primul editor al manuscrisului, Gheorghe Ghibănescu s-a simțit dator să completeze, dar mai ales să îndrepte afirmațiile paharnicului despre familia sa. Explicând în detaliu etimologia numelui, găsim în *Ghib* rădăcina primitivă a numelui *Ghiban*, un radical slav care ar cuprinde ideea de *mișcare*, *mlădios*⁵ și, admitând, în final, proveniența numelui *Ghibănescu* de la *Ghiban*, istoricul și-a construit genealogia pentru a demonstra vechimea și răzeșia neamului Ghiban, identificând în satul Zgura și în moșiile din jur niște răzeși care, după un hrisov de la 1532, s-ar fi stabilit în vechiul sat Micșinești (azi Delenii), printr-o căsătorie a Măliei, strănepoată a lui Petru Micșin. Personajul care a „ridicat în vază socială și politică neamul Ghibanilor din Micșinești ar fi fost Ion Ghibanul, călăraș de Țarigrad prin 1686, care, plătind o moarte de om cu deșugubina a 11 vite, și-a luat în schimb moșiile ce formau mai în urmă 780 stânjeni de-a curmezișul, din trupul Zgurii, cum arăta hotarnica acelei moșii⁶. Astfel problema stăpânirii fiind rezolvată, Gheorghe Ghibănescu încearcă să-l lege pe Ion Ghibanul de familia sa. După ce recunoaște că nu poate preciza legătura dintre bunicul său și Ghibanii din secolul al XVIII-lea⁷, peste 40 de ani de cercetări, admite că „de pe una din fetele lui Ioan Ghibanul, măritată cu un Antohi, a fost tatăl tatei: Hagi Irimia Arhip”⁸.

Se pare că lipsa unor documente care să ateste legături evidente cu spițe vechi înstărite explică de ce nu a publicat un arbore genealogic al propriei familii. Altfel, este de necrezut ca tocmai el, care era pasionat de genealogie, întocmind nenumărate spițe⁹, să nu fi făcut una pentru propria familie, limitându-se la a prezenta doar câteva informații bazate pe sursele documentare publicate¹⁰. Ideea că această spiță a fost, totuși, întocmită și ar fi rămas nepublicată pare puțin probabilă.

⁴ Paharnicul Constandin Sion, *Arhondologia Moldovei, Amintiri și note contimporane, boierii moldoveni*, text ales și stabilit, glosar și indice de Rodica Rotaru, prefață Mircea Anghelescu, postfață, note și comentarii de Ștefan S. Gorovei, București, Ed. Minerva, 1973, p. 57.

⁵ *Arhondologia Moldovei, Amintiri și note contimporane* de Constantin Sion, cu o prefață analitică de Gh. Ghibănescu, Iași, Tipografia Buciumul Român, 1892, p. XIX.

⁶ Gheorghe Ghibănescu, *De mine...*, p. 138-139.

⁷ *Arhondologia Moldovei, Amintiri și note contimporane...*, 1892, p. XXI.

⁸ Gheorghe Ghibănescu, *De mine...*, p. 138.

⁹ Petronel Zahariuc, *Gheorghe Ghibănescu (1864-1936)*, în „Arhiva Genealogică”, IV (IX), 1997, nr. 3-4, p. 21-26; vezi și Gheorghe Bezviconi, *Genealogiștii Moldovei*, în „Cetatea Moldovei”, V, vol. XII, nr. 1, 1944, p. 50-67.

¹⁰ Gheorghe Ghibănescu, *Surete și Izvoade*, vol. VII, Iași, 1912, p. LX-LXIII, LXXVII și 157-159; vezi și documentele păstrate în copii-manuscris la ANI, Colecția Gheorghe Ghibănescu (achiziția 2015), *Surete și izvoade, condica II*, 2, act nr. 531.

Până acum este cunoscută istoricilor doar *Spița Ghibanilor*, scrisă în septembrie 1838 de călugărul Veniamin Ghiban¹¹, pe care Gheorghe Ghibănescu o publica în revista „Teodor Codrescu”, fără însă a stabili vreo legătură cu ramura familiei lui. La fel, credem că nu a putut identifica nici o înrudire cu o altă spiță a răzeșilor de pe moșia Ghibanilor, întocmită în anul 1842, rămasă, se pare, nepublicată, deși credem că i-a fost semnalată existența, de către prietenul său, Traian Ichim, în fondul Judecătoriei Fălciu, păstrat în Arhivele din Iași¹². Așa cum dovedesc și alte documente de arhivă, în Moldova sunt foarte multe persoane, mai ales în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, care poartă numele *Ghiban* și *Ghibănescu*. Avem, așadar, o catagrafie de avere, acte și corespondență cu privire la Ion, Veniamin, Iancu și Anton Ghibănescu, Dimitrie Ghibănescu, căsătorit cu Anastasia Margarette Hortansa, Ilie Ghibănescu și alții. Deocamdată, nu putem stabili în ce măsură aceste persoane se înrudesesc cu familia istoricului, însă se prea poate că aceste nume fie nu i-au fost cunoscute, fie nu au prezentat un interes deosebit, de vreme ce nu a găsit necesar să întocmească o genealogie a propriei familii.

Conștient că întocmirea, păstrarea și transmiterea documentelor vechi este determinată de valoarea lor patrimonială, Ghibănescu și-a asumat și recunoscut finalmente originea sa modestă. Discutând despre bunicul său, Hagi Irimia Arhip, născut pe la 1780, în satul Șchiopeni, județul Fălciu, Gheorghe Ghibănescu arăta că a fost de meserie tăbăcar și pantofar, construindu-și casă în Răiești, o fântână de dubit piei de vită și un atelier de iminei, pe care îi vindea apoi la piață în Huși. Căsătorindu-se cu Ecaterina¹³, o fată din mahalaua Broștenilor, el a avut trei fiice și un singur băiat, pe Hagi Gheorghe Ghibănescu. Dintre surorile acestuia din urmă, am identificat-o doar pe Smaranda Ghibănescu, căsătorită cu Adamache Adam, funcționar în cadrul Poliției din Huși, de care însă a divorțat, din vina soțului, la 28 august 1865¹⁴. În 1876, în data de 12/24 iulie, la vârsta de 30 de ani, s-a recăsătorit cu Alecu (Alexandru) Paraschiv, de 60 de ani, văduv, domiciliat în Iași, în strada Moara de Vânt, nr. 30 (469)¹⁵. De la ea, Gheorghe Ghibănescu a moștenit o casă situată în orașul Huși, înscrisă în rol la nr. 997, și o vie de peste trei hectare, aflată în podgoria „Ochii” de lângă Huși¹⁶.

Spre deosebire de părintele său, Hagi Gheorghe Ghibănescu nu a învățat o meserie, alegând să se facă arendaș. Potrivit lui Gheorghe Ghibănescu, tatăl s-a

---

¹¹ Veniamin Ghiban, călugăr, *Spița Ghibanilor*, în „Teodor Codrescu”, nr. 1, 1916, p. 13-14.

¹² Arhivele Naționale Iași, Judecătoria ținutului Fălciu, Tr. 1023, op. 1171, dosar 42, între filele 92-93.

¹³ *Ibidem*, Starea civilă oraș Iași, dosar căsătoriți, 144/1876, f. 2.

¹⁴ *Ibidem*, f. 14.

¹⁵ *Ibidem*, f. 1-13.

¹⁶ Potrivit testamentului, încheiat la 11 decembrie 1906, Gheorghe Ghibănescu, în calitate de nepot de frate și singur moșenitor, trebuia să își îngrijească mătușa și să îndeplinească toate rânduielile bisericești, dăruind câte un rând de haine preoțești Bisericii „Sf. Gheorghe” și „Înălțarea” din Huși, până la împlinirea celor șapte ani de la deces. (Arhivele Naționale Iași, Colecția Documente, 169/7, f. 1). Actul mi-a fost semnalat de către domnul Papuc Liviu, pentru care îi mulțumesc și pe această cale. Decesul Smarandei a survenit la 2 ianuarie 1907 (Idem, Colecția Gheorghe Ghibănescu, dosar 1, f. 75).

născut pe la 1820, rămânând să locuiască în Răiești, vechiul sat, alipit mai târziu cu vatra târgului Huși, în casa părintească, pitită și acoperită cu stuh, ridicată din pajiște, pe mal de apă, la podul zis al Hagiului. S-a căsătorit la vârsta de 20 ani cu Magdalina, numită în formă diminutivală și Dalița, fata lui Gheorghe Ciofea, băcan din Huși. Mama lui Gheorghe Ghibănescu se trăgea, pe linie maternă, din neamul lui Cârja¹⁷, originari din Bârlad¹⁸. Căsătoria a avut loc la 1 iulie 1840, în Duminică mare¹⁹.

Familia Ghibănescu s-a mutat, în 1856, în satul Gugești din ținutul Fălciu, pentru a arenda moșia domniței Hangerli din Iași. Din cauza nepriceperii, i-a mers însă „rău tot timpul”²⁰. Într-un act din 1858, îl găsim ca serdar, amestecat într-o afacere, prin cumpărarea în tovărășie cu pitarul Toader Frimu și cumnatul Adam Adamachi, de la posesorii târgului Huși, N. Tulbure și N. Hărgău, a patru parchete de pădure, foste ale Episcopiei Huși²¹. Neplata la timp a sumelor datorate și nepredarea în condițiile stipulate în contract a pădurii, a declanșat un proces ce a durat trei ani, implicând, deopotrivă, autoritățile locale și centrale²². În 1859, era menționat ca funcționar al Isprăvniceii Fălciu, fiind reclamat de un locuitor din Moșna pentru „lucrarea boierescului”²³.

În anii petrecuți la Gugești, în familia Ghibănescu s-a născut, la 29 septembrie 1864²⁴, Gheorghe Ghibănescu, ultimul din cei 12 copii ai Magdalinei și ai lui Hagi Gheorghe Ghibănescu, singurul care a reușit să urce trepte semnificative pe scara ierarhică a societății. Familia lui Gheorghe Ghibănescu revenea în Răiești, unde viitorul cărturar a copilărit împreună cu frații, surorile și copiii vecinilor, jucându-se „de-a poarca, de-a țăcul, apoi iarna la săniuș pe dealul „Nănțării”, vara cu zmele”²⁵. Din nefericire, la vârsta de aproape 10 ani, Gheorghe a rămas orfan de tată, acesta stingându-se din viață la 4 februarie 1874, într-o duminică, pe o vreme grea și aspră de iarnă, la numai 56 de ani, lăsându-și copiii în grija soției, în vârstă de 40 de ani²⁶. Ea mai avea de crescut doi copii mici, pe Gheorghe și pe Irimia, mai mare cu trei ani, dar care, repetent fiind, a terminat școala odată cu mezinul familiei. Între cei doi frați se stabilise o legătură profundă. Irimia îl ajuta să bată pe băieți, iar Gheorghe îl sprijinea la învățătură, ajungând să-l întrecă la scriere și desen, fapt

¹⁷ Vezi procesele familiei Cârjă / Cârja cu cei din neamul Cantacuzino-Pășcanu (Idem, Gheorghe Ghibănescu, dosar 20, f. 56-57, 77-85).

¹⁸ Gheorghe Ghibănescu, *Pe drumuri de cercetări istorice (Amintiri)*, extras din „Vremea Școlii”, Iași, anul VII, nr. 3, 1934, p. 70.

¹⁹ Arhivele Naționale Iași, Colecția Gheorghe Ghibănescu (2015), 224, forțat 1.

²⁰ Gheorghe Ghibănescu, *De mine...*, p. 138.

²¹ Arhivele Naționale Iași, Ministerul de Interne (București), 296/1859, f. 16-19.

²² *Ibidem*, f. 1-47.

²³ *Ibidem*, dosar 291/1859, f. 2.

²⁴ Arhivele Naționale Vaslui, Colecția de Stare civilă jud. Vaslui, comuna Boțești, sat Gugești, dosar 2/1864, nr. crt. 26, f. 3v.- 4

²⁵ Gheorghe Ghibănescu, *Pe unde ai mai trăit odată*, „Opinia”, IX, nr. 1659, 8 august 1912, p. 1, col. 1-2.

²⁶ Arhivele Naționale Iași, Stare Civilă oraș Iași, dosar căsătorii, nr. 541/1891, f. 6. Martori la înregistrarea morții au fost doi nepoți: George V. Benișachi și Teodor Ștefan Dobre, amplexați în Huși.

pentru care nu de puține ori izburneau între ei ciondăneli și ghionteli ce se lăsau cu plânsete din partea fratelui mai mic. Mama a hotărât ca Irimia să se facă negustor, pentru a reînvia numele lui Gheorghe Ciofea, tatăl ei, care își urzise, cu mult înainte de 1820, cele mai vechi dughene boltite de piatră din târg. Acestea au fost cuprinse de foc la 20 iulie 1873, atunci când un incendiu a mistuit o bună parte din Huși, dar au fost afectate doar la acoperământ, căci zidăria și ușile de fier au oprit flăcările, protejând astfel și băcănia lui Neculai Cornea. Planurile mamei în privința lui Irimia au fost zadarnice. După ce a stat cinci ani la dugheana lui Gheorghe Botez, a fost luat la armată, unde a murit în primăvara anului 1885, de pneumonie, fiind sergent furier în gardă la Palatul regal din București²⁷.

Un alt frate, cu numele Tache (n. 1848), absolvent al Seminarului din Huși, a ales să devină funcționar²⁸. Dintre toți frații, în 1890 mai erau în viață Petru și două din surori, Zoița, căsătorită cu Pavel Iacob²⁹, și Sofia, măritată cu Ștefan Teodoru³⁰. Dintr-o însemnare pe *Proschinatarul* din 1807, aflăm că primul copil născut în familia lui Hagi Gheorghe Ghibănescu a fost o fată, numită Mariica, după numele bunicii, Maria Ciofe, fiind botezată de Catinca, o soră a Magdalinei. Mariica s-a născut la 27 februarie 1842, dar a decedat la scurt timp, la 4 iunie³¹.

Aceeași sursă consemnează și un frate, cu numele Irimia, care a murit în anul în care Hagi Gheorghe Ghibănescu era plecat cu tovarășii săi la Chișinău. Nu știm când a avut loc călătoria, sigur însă înainte de 1861, anul nașterii unui alt frate, care a primit același nume, Irimia, despre care am relatat mai sus. La creșterea copilului Gheorghe a contribuit și o soră, mai mare cu 14 ani³², născută deci pe la 1850, căreia nu îi cunoaștem numele, dar care l-a îngrijit de mic, fiindu-i alături, până la momentul măritişului. Un frate mai mare, Arhip, este invocat de Gheorghe Ghibănescu în amintirile sale din copilărie, fără însă a oferi amănunte biografice, la fel ca și în cazul celorlalți³³. Din păcate, puținele surse documentare identificate până acum nu ne indică numele altor frați³⁴.

---

²⁷ Gheorghe Ghibănescu, *P.S. Iacov, elev în Seminarul din Huși*, în vol. *Sărbătorirea P.S. Iacov Antonovici, episcopul Hușilor, cu prilejul împlinirii vârstei de 70 ani la 18 noiembrie 1926*, de Economistul Stavrofor V. Ursăcescu, Huși, 1929, p. 96-97.

²⁸ *Ibidem*, p. 97.

²⁹ *Ibidem*, p. 98.

³⁰ Arhivele Naționale Iași, Colecția Gheorghe Ghibănescu, dosar 1, f. 13.

³¹ *Ibidem*, Colecția Gheorghe (2015), 224, însemnare pe forzatul 1.

³² Idem, *Pe unde ai mai trăit odată*, „Opinia”, IX, nr. 1659, 8 august, p. 1, col. 1-2.

³³ Idem, *Lasă gura apă*, în *Din Traista cu vorbe* (101 curiere literare), Iași, 1906, p. 148.

³⁴ Potrivit unei mărturii a unei descendente a familiei Ghibănescu, editorul Gheorghe Ghibănescu ar mai avut un frate al cărui fiu, Constantin Ghibănescu (decedat la vârsta de 76 de ani, suferind un atac de cord în plină stradă) a fost învățător în Huși, fiind absolvent al Școlii Normale din Iași, unde l-a avut ca profesor pe Gheorghe Ghibănescu, care a insistat, se pare, să urmeze o facultate. Constantin Ghibănescu nu a recepționat îndemnul, alegând să se retragă la Huși, unde s-a căsătorit cu Mărioara, fiica inspectorului școlar Ioan Chirilă. De la acesta a primit casa aflată azi în strada Jomir nr. 2. Constantin și Mărioara au avut doi fii, Jenică Ghibănescu (n. 23 ianuarie 1936) și Alexandru Ghibănescu (n. în 1938). Jenică a rămas să locuiască în casa părinților, fiind profesor de biologie la un liceu din oraș. A avut un singur copil, Alexandrina (Ina) care locuiește și azi în casa bunicilor. Alexandru,

În familia Ghibănescu se mai născuse un băiat cu același nume, Gheorghe (*Ghiță*), care a decedat la vârsta de 12 ani, chiar în ziua când era strigat să-și ridice premiul întâi la sfârșitul clasei a IV-a. În amintirea lui, viitorul cărturar a primit la botez numele hotărât de bunica Ciofoaea, care i-a zis mamei sale: „Daliță, fată hăi, nu mai plânge, iată ți-am adus pe Ghiță înapoi în casă. Să-ți trăiască și să te bucuri de el!”. Probabil că această împrejurare a făcut ca mezinul familiei să se bucure de toată dragostea și atenția mamei, pentru care istoricul a păstrat cele mai calde amintiri. Potrivit propriilor relatări, aceasta a decis să-l facă popă, deoarece socrul ei, călugărindu-se după nunta părinților săi, „a zidit, prin 1836, împreună cu Hagi Petru Kisakov, meșterul de origine bulgară, biserica cu hramul „Înălțării Maicii Domnului” („Năntării”), pe locul gunoaielor pe care le aruncau târgoveții, în dosul dughenelor, pe culmea dealului ce cobora la vale spre satul Răiești. Cei doi prieteni au fost la Ierusalim în toamna lui 1833, unde s-au botezat în apele Iordanului, la 6 ianuarie 1834. Socrul Magdalinei murise cu mult înainte de a se naște Gheorghe. Dăruindu-i două paftale de argint, de la rasa călugărească, i-a hotărât ca unul din băieții ei să se facă popă, zicându-i: „Să știi, fata mea, că în casa unde se poate face un popă, se iartă păcatele întregii familii; și ar fi bine ca să ni se ierte păcatele noastre a tuturor, închinând lui D-zeu pe unul din băieții tăi: să-l faci popă”³⁵.

Lucrurile fiind astfel rânduite, ea a fost cea care duminicile și la sărbători îl ducea la biserica din sat, unde avea un loc numai al său în strană, învățând cântările cuvenite, rânduiala canoanelor, slujba liturghiei, cetitul psaltirei³⁶. Astfel că, la vârsta de șapte ani, el a mers în clasa I, la Școala primară de băieți nr. 3 din Huși, unde i-a avut ca dascăli pe Ion Grozescu, iar din clasa a III-a pe Mina Constantinescu, „o podoabă de dascăl” de la care Gheorghe Ghibănescu a învățat

---

economist de profesie, a plecat la București, unde s-a căsătorit cu Magdalena (n. Văleanu), originară din zona Urlaților (Prahova), cea care ne-a oferit informațiile de mai sus³⁴. Verificând listele elevilor Școlii Normale din Iași, am constatat că, într-adevăr, printre absolvenții seriei din 1921, figurează un Constantin I. Ghibănescu (*Liceul Pedagogic „Vasile Lupu” din Iași, Contribuții la istoria învățământului românesc 125 de ani (1855-1980)*, coord. Vasile Uglea, [București, 1971], p. 432.). Potrivit celor trei matricole identificate, Constantin Ghibănescu s-a născut în Șchiopeni, ținutul Fălciu, la 8 noiembrie 1899, în familia învățătorului Ioan și Elena, născută Petrov (Arhivele Naționale Iași, Școala Normală „Vasile Lupu”, din Iași, dosar 3/1918, p. 144, dosar 4/1919, f. 176; dosar 7/1920, f. 212). Tatăl său, Ion Ghibănescu, a absolvit Școala Normală din Iași în 1878 (*Liceul Pedagogic „Vasile Lupu” din Iași*, p. 418). Potrivit cataloagelor din clasa I și a II-a, el s-a născut la 1 august 1866 în Șchiopeni, părinții săi fiind agricultori. În unele locuri apare ca zi de naștere 8 august sau 1 septembrie (Arhivele Naționale Iași, Școala Normală „Vasile Lupu” Iași, dosar 3/1874, f. 1 v.; 2/1875, f. 7v.; 6/1877, f. 18 v). Nu credem că acest „Ioan”, scris și „Ion” a fost frate cu profesorul Gheorghe Ghibănescu. Cu certitudine este o rudă îndepărtată, fiind originari din Șchiopeni, satul în care s-a născut bunicul său, Hagi Irimia Arhip. Doar așa se explică lipsa unor surse documentare, precum și omisiunea acestor personaje în procesul din 1890, invocat mai sus, sau în *Amintirile* editorului. E greu de crezut că Gheorghe să nu îl pomenească pe un frate sau un nepot de frate, absolvenți ai aceleiași școli pe care el o slujise mai bine de 40 de ani.

³⁵ Gheorghe Ghibănescu, *P.S. Iacov, elev în Seminarul din Huși*, p. 97.

³⁶ Idem, *Lasă gura apă*, în *Din Traista cu vorbe* (101 curiere literare), Iași, 1906, p. 148-149.

istoria fără să citească. La această școală a făcut primele trei clase primare, fiind premiantul al doilea, după Costică Tudoranul, cel mai bun prieten al său, cu care legase o prietenie frățească încă din clasa I³⁷. După terminarea clasei a III-a, în toamna anului 1874, în urma unui examen de admitere, desfășurat la 16 august, a fost transferat la Școala primară de băieți nr. 1 din aceeași localitate, numită și „împărătească”. De altfel, aceasta a fost singura școală din târg care avea patru clase, unde dascăl era Ion Semaca, de la care viitorul cărturar a învățat aritmetica, geometria și istoria, fără manual, și care, la absolvire, după ce i-a dat premiul al doilea și atestatul, l-a luat de bărbie, l-a sărutat pe frunte și cu un ton părintesc i-a spus: „Tu ai să fii băiat bun, căci pe mine m-ai mulțămît tot anul și la purtare și la învățătură; iar dacă o dată, numai o dată, ai mâncat ceva vergi, tot pentru tine au fost, căci te-au făcut și mai bun, din ceea ce erai bun”³⁸.

Impunătorul local al Seminarului Teologic din Huși îl fascina pe tânărul elev de clasa a IV-a, pentru că se afla în drumul său spre școală, drum pe care îl făcea, după cum singur recunoștea, fudul, în fiecare zi, urcând dealul pe la părintele Ioan Râșcanu, tipicarul Episcopiei, de unde ieșea la ulița dughenelor lui Gr. Paladi, ori pe la Niță Buzne, în dreptul bolților familiei sale, mergea apoi la deal, pe la cișmeaua din Blănărie, trecea pe la Primărie, lăsa Episcopia în dreapta și, pe lângă zidul ei, ajungea în dreptul Seminarului din Huși. Vechea clădire a Seminarului, zidită în 1858, cu două aripi, avea în față un havuz și ploi înalți. Alături, se afla o altă clădire, unde erau instalate clasele, iar în casele cele mari, alăurate erau dormitoare și locuința directorului, sălile de meditație și sala de mese. Ograda mare, cu copacii așezați în linie, cărările bine limpezite, iarba verde, pajiștea curată și frumusețea locului ademeneau pe băieții prizăriți ai școlii primare.

La 1 septembrie 1875, Gheorghe, însoțit fiind de fratele mai mare, Tache, slujbaş la Prefectură, s-a înscris la Seminarul Teologic din Huși. Director era Policarp, șef pedagog părintele Meletie, prieten cu Tache și cu Pavel Iacob, cumnatul celor doi frați, care, la rândul lor, urmaseră Seminarul. Venind părintele Meletie la ei în vizită, pe la sfârșitul lui august, îl sfătui pe tânărul elev să se prezinte la Seminar, pentru a-l înscrie, fără nicio cerere. În ziua stabilită, pe la 8 dimineața, Gheorghe s-a înfățișat la noua școală, intrând în sala cea mare a localului, unde a bătut la ușa care avea scris deasupra „șef pedagog”. Un tânăr seminarist i-a deschis ușa și l-a întrebat ce caută. Intimidat, Gheorghe i-a răspuns că îl caută pe Meletie. Așa l-a cunoscut tânărul Ghibănescu pe Iacov Antonovici, viitorul episcop al Hușilor³⁹, atunci elev în clasa a IV, însărcinat cu înscrierea noilor seminarști⁴⁰.

---

³⁷ Idem, *P.S. Iacov, elev în Seminarul din Huși*, p. 94.

³⁸ *Ibidem*, p. 95

³⁹ Ioan Antonovici (n. 18 noiembrie 1856-d. decembrie 1931), originar din satul Similișoara, comuna Bogdana, județul Tutova. A făcut școala primară la Bârlad, cursul inferior al Seminarului la Huși, iar cel superior la Socola, în Iași. La 1881, a fost hirotonisit ca preot la Biserica Sf. Ilie din Bârlad. A urmat Facultatea de Teologie din București. Își ia licența în Teologie cu lucrarea *Sclavia și creștinismul*, pe care o publică în 1892. A făcut și studii de istorie, filosofie și arheologie. La 1881, ocupă prin concurs catedra de religie în Bârlad, pe care a ținut-o timp de 37 de ani, până când a fost chemat la conducerea Episcopiei. În 1919, a fost ridicat la rangul de arhiepiscop cu supranumele „Bârlădeanul”, iar în 1924 a fost ales

Începând cu 8 septembrie, a urmat cursurile clasei I în cadrul Seminarului din Huși, alături de alți 125 de elevi, așezați în bănci „ca sardelele”, peste care maestru a fost Sava Costăchescu, tatăl viitorului ministru Nicolae Costăchescu⁴¹. În condicta de disciplină a elevilor interni pe anul școlar 1875-1876, elevul Gheorghe Ghibănescu era consemnat cu două penalități, fiind „închis 1 oră” pentru „necuviință”, „cântări” și „neurmă la biserică”⁴². Aceasta din urmă, ca de altfel și pentru colegii săi de clasă, nu a reprezentat principalul obiect de interes, Ghibănescu înregistrând un total de 20 de absențe de la slujbe și 48 de absențe nemotivate de la ore, precum și nota 8 la conduită și 7 la „deligență”⁴³. Cauza absenteismului și a lipsei de interes pentru studiu era explicată peste ani de fostul elev al Seminarului cunoscut în epocă drept „fabrica de popi” a Hușilor. Profesorii veneau și plecau din clasă când voiau, unii explicau lecția, alții nu. Uneori se lucra cu șase elevi la tablă sau în serii: șase la tablă, șase în bănci, astfel că lecția se transforma în haos. La acestea se adăugau absenteismul profesorilor și lipsa metodelor eficiente de predare. Pentru elevul Ghibănescu, cazul profesorului de istorie, Arghiri, era elocvent. Acesta explica trei ani de-a rândul și nu asculta niciodată pe nimeni, elevii fiind evaluați de monitori. Neînțelegerile cu unul dintre ei, un Dumitrescu, băiat de la țară, care stătea în gazdă la fiica babei Vodoaia, îl obliga să fugă adesea de la școală. Salvarea a venit de la Ioan Antonovici, care, fiind desemnat să predea în locul titularului, l-a determinat să revină la cursuri⁴⁴ și, deși fusese sancționat, a reușit să ajungă premiantul al doilea la cântări, pentru că a cântat în strana bisericii din târg ani la rând⁴⁵. La această școală el a învățat de pe cele două cărți procurate la înscriere de la cancelaria seminarului: *Religia* arhierului Policarp și *Anastasimatarul* lui Macarie. De acasă avea *Psaltirea de la Neamț*, din 1858, cumpărată de tatăl său, când fusese de Ispas la Mănăstire, și *Irmologhionul* pe care își propusese să îl copie⁴⁶. Mai avea un *Proschinatarion* grecesc, din 1805, din Ierusalim, iar de la mătușa Smaranda primise în dar un *Ceaslov* mic, cam rupt, din care începuse să citească slovele vechi⁴⁷.

Ca în orice școală de profil, viitorii preoți învățau și istoria bisericii, iar Ghibănescu s-a dovedit a fi un elev silitor, notându-și cursurile cu meticulozitate, făcând tot felul de sublinieri și însemnări marginale menite să îl ajute să rețină cât

---

Episcop al Hușilor. A fondat un muzeu istoric în Palatul Episcopal, adunând pergamente, manuscrise vechi, obiecte bisericești etc.

⁴⁰ Gheorghe Ghibănescu, *P.S. Iacov, elev în Seminarul din Huși*, p. 95, 98.

⁴¹ Idem, *De mine...*, p. 3.

⁴² Arhivele Naționale Iași, Seminarul de la Huși, dosar 1/1875, f. 53.

⁴³ *Ibidem*, f. 54.

⁴⁴ Gheorghe Ghibănescu, *P.S. Iacov, elev în Seminarul din Huși*, p. 95, 98.

⁴⁵ Idem, *Amintiri* în «Anuarul Seminarului „Veniamin Costache” din Iași», pe anii școlari: 1927/1928-1929/1930 și 1930/1931, p. 105.

⁴⁶ Idem, *Lasă gura apă*, în vol. *Din Traista cu vorbe...*, 1906, p. 148-149.

⁴⁷ Două tipărituri se află astăzi la Arhivele Naționale din Iași, făcând parte din colecția achiziționată în anul 2015. Însemnările cuprinse pe forțat confirmă proveniența lor și, pe lângă câteva detalii privind „trecerea moscalilor prin Huși”, prețul fânului sau holera din 1831, dovedesc faptul că în relatarea sa despre bunici și părinți Ghibănescu s-a bazat doar pe aceste surse.

mai multe informații⁴⁸. Întrucât preoția rurală în acea vreme avea misiunea de a educa și trata sufletele, și trupurile enoriașilor, programa școlară impunea elevilor săi să studieze medicina, astfel încât viitorii preoți, unii dintre ei dascăli și „medici” în satele lor, erau familiarizați cu simptomele și măsurile de igienă, în cazul unor boli, în special a celor endemice (dizenteria, holera, scarlatina etc.)⁴⁹. Lecțiile de limbă română se reduceau la redactarea unor compoziții despre lumea animală de la țară, demonstrându-se astfel cunoștințe minime despre mediul înconjurător, depănarea sub formă de „jurnal al școlarului” sau epistole a unor întâmplări, unele banale, din timpul liber⁵⁰, exersând astfel abilitatea de a scrie notele autobiografice de mai târziu. În clasa a IV-a de seminar, Ghibănescu studia *Retorica*⁵¹, fiind familiarizat de tânăr cu regulile și subtilitățile artei oratorice, necesare nu doar în cariera didactică, ci și în cea academică sau politică, fiind cunoscute elocvența și talentul său de mai târziu pentru susținerea de conferințe, cu un auditoriu impresionant, sau luări de cuvânt în diverse ocazii. Judecând după manuscrisele elevului, păstrate azi în fondurile arhivistice, se pare că Ghibănescu începuse să transcrie documente vechi și să caute înțelesul unor slavonisme încă de pe băncile școlilor hușene. Dovadă în acest sens este *Octoihul mic* scris în clasa a IV-a de Seminar, în 1878⁵². Textul frumos, cu slove chirilice, cu cerneală albastră și neagră, cuprinde la sfârșit o listă a termenilor slavonești traduși mai târziu după *Gramatica* lui P. Smirnovski, din 1887⁵³.

Născut într-o familie numeroasă, profund marcată de rigorile tradiției bisericii ortodoxe, de mentalitățile vieții rurale, anii copilăriei petrecuți la Huși își vor pune o puternică amprentă asupra operei sale viitoare. Colegi de școală, vecini, rude, dascăli etc., adevărate tipologii umane, regăsindu-se în diferite ipostaze în schițele sale literare *Baba Vodoaia*, *Dascălul Dumitrache*⁵⁴, *De pe natură*⁵⁵, *De ziua mamei*, *Anagnostul*⁵⁶.

---

⁴⁸ Arhivele Naționale Iași, Manuscrise, 1821, p. 1-48.

⁴⁹ *Ibidem*, p. 49-54.

⁵⁰ *Ibidem*, p. 63-99.

⁵¹ *Ibidem*, p. 100-125.

⁵² Idem, Colecția Gheorghe Ghibănescu (2015), dosar 150.

⁵³ *Ibidem*.

⁵⁴ Gheorghe Ghibănescu, *Baba Vodoaia și Dascăl Dumitrache. Nuvele*, Iași, 1892.

⁵⁵ Idem, *De pe natură*, I, II, III, IV, în „Opinia”, I, nr. 62, 13 VII 1897, p. 3; nr. 64, 16 VII 1897, p. 3; nr. 65, 17 VII 1897, p. 3; nr. 67, 19 VII 1897, p. 3; nr. 68, 20 VII 1897, p. 3.

⁵⁶ Gheorghe Ghibănescu, *De mine...*, p. 139.

Frații Irimia, de 14 ani, Gheorghe, de 11 ani, și Tache Ghibănescu, de 27 de ani, cu mama lor Magdalina, de 50 de ani (fotografie din iunie 1875).

Festina lente ... sed lente
Răspuns d-nei dr. Elena Chiaburu

Micul meu articol *O carte, o ghicitoare și o judecată*, publicat în numărul precedent al acestei reviste, a provocat nu numai satisfacția unor cercetători interesați de informațiile cu totul noi relative la familia mitropolitului Iacob Stamati¹, ci și o nemulțumire, manifestată cu promptitudine în spațiul virtual. Reacția d-nei dr. Elena Chiaburu a putut fi citită, după cum mi s-a spus, atât pe pagina personală de *facebook*, cât și pe blogul numit *Perspective medievale*. Cum nu frecventez acest spațiu, întrucât nu mi se pare întru totul adecvat adevăratei colaborări științifice, preferându-l pe acela al revistelor tipărite pe hârtie, am luat cunoștință de existența respectivului text, intitulat *Festina lente...*, cu oarecare întârziere grație unei semnalări amicale; autoarea însăși a avut amabilitatea să-mi confirme că acel text îi aparține.

D-na dr. Elena Chiaburu consideră că, sub „aparența unei impecabile redactări”, articolul meu se caracterizează prin „procedura incorectă”, socotind că autorul (eu !) a procedat „grăbit și tendențios” în prezentarea unor fapte, în vreme ce „analiza atentă [...] dovedește însă că a greșit”. Opinia d-sale, afirmată chiar înainte de a expune „sinteza chestiunii”, este că „autorul – *adică eu* – însăilează niște informații documentare disparate și se grăbește spre formularea unor (anticipat dorite ?) concluzii tendențioase”.

Prin astfel de cuvinte, d-na dr. Elena Chiaburu și-a exprimat nemulțumirea în calitatea d-sale de co-semnatară a unei lucrări monumentale, care a adunat câteva mii de însemnări lăsate, de-a lungul veacurilor, pe cărți (manuscrise și tipărituri)². Acest excepțional *Corpus* este un instrument de lucru care merită toată admirația și care a devenit, încă de la apariția lui, un auxiliar indispensabil și de neocolit pentru cercetări efectuate în cele mai felurite direcții. În chip inevitabil, m-am raportat la el în studiile pe care le-am publicat după apariția *Corpusului*, ori de câte ori am fost în fericita situație de a semna însemnări noi, necuprinse în masivele volume, exprimând uneori și nedumerirea că anumite însemnări, existente în publicații mai vechi sau mai noi, nu au fost reluate în *Corpus*. Însă nu mi-am permis niciodată să fac remarci referitoare la alcătuirea *Corpusului*, la alcătuitoari sau la calitatea muncii lor, recunoscând astfel importanța inițiativei, dar și a trudei prin care ea a devenit realitate și prin care s-a pus la dispoziția noastră, a tuturor cercetătorilor, o cantitate

¹ Ștefan S. Gorovei, *O carte, o ghicitoare și o judecată*, în „Prutul. Revistă de cultură”, serie nouă, VI (XV), 2016, 2 (58), p. 31–37.

² I. Caproșu și E. Chiaburu, *Însemnări de pe manuscrise și cărți vechi din Țara Moldovei. Un Corpus editat de ~, I și II*, Casa Editorială „Demiurg”, Iași, 2008; III și IV (cu *Addenda et corrigenda* pentru toate volumele), Casa Editorială „Demiurg”, Iași, 2009. Voi cita mai departe sub forma *Corpus*.

uriasă de informații: cu nici un prilej, observarea unor absențe sau neajunsuri nu a fost de natură să mă conducă la observații și aprecieri critice. Această atitudine a fost dictată atât de rațiunile obiective menționate, cât și de unele rațiuni subiective: pe de o parte, relația cu profesorul Caproșu, veche de aproape o jumătate de secol, și prețuirea respectuoasă a muncii sale devotate, sentimente exprimate și în scris³; pe de altă parte, calitatea mea de referent la teza cu care d-na Chiaburu a obținut în 2003 titlul de doctor în istorie chiar sub conducerea profesorului Caproșu.

Dar chiar și cea mai profundă admirație față de o operă științifică și față de creatorul (creatorii) ei nu poate împiedica – **și nici nu trebuie să împiedice** – semnalarea unor lipsuri, erori sau neajunsuri care pot deveni tot atâtea capcane pentru cercetătorii care urmează. Este o situație pe care N. Iorga a avut-o în vedere atunci când, în 1911, în discursul de recepție la Academia Română, a vorbit despre piatra măcinată care nu poate fi „lăsată la locul ei pentru a cruța pe arhitectul, oricât de meritos, fiindcă soliditatea întregii clădiri ar fi fost compromisă”⁴. Asemenea completări și corectări nu înjosesc nici opera, nici pe autorii ei, ci, din contra continuă, consolidează și îmbunătățesc munca deja efectuată.

Ce a îndreptățit, în opinia d-nei dr. Elena Chiaburu, formularea acelor caracterizări reproduse la început ?

În cadrul unor cercetări genealogice pe care le întreprind de mai mulți ani, am ajuns la însemnările aflate pe o *Biblie* (Blaj, 1795) păstrată în biblioteca Mănăstirii Secu; una dintre aceste însemnări constituie „ghicitoarea” la care m-am referit în titlul articolului meu – acea *însăilare* de „informații documentare disparate”, după cum binevoiește d-na dr. Elena Chiaburu să-l caracterizeze. Respectiva însemnare a fost publicată, fără nici o explicație sau comentariu, într-o lucrare a cărturarului Dionisie Udișteanu (1900–1984)⁵ și – din neatenție sau din alte motive – **nu a fost preluată în *Corpus***.

În articolul meu, am arătat că am folosit ediția a doua a lucrării lui Dionisie Udișteanu, tipărită în 2005⁶, și nu pe cea din 1939, inaccesibilă în locul unde am definitivat textul. Această precizare – impusă tocmai de onestitatea obligatorie oricărei lucrări științifice – a fost **răstălmăcită** de d-na dr. Elena Chiaburu, care socotește că autorul articolului (adică eu !) „SINGUR MĂRTURISEȘTE CĂ NU ȘTIE CE ȘI CÂT ANUME A PUBLICAT Dionisie Udișteanu în 1939” (sublinierea mea). Evident că o asemenea „mărturisire” nu există în textul meu, ci este **întru totul inventată** de autoarea întâmpinării, care a crezut că poate să rezolve chestiunea printr-un artificiu: d-sa îmi reproșează „procedura incorectă din punct de vedere științific”, explicând că, pentru *Corpus*, a fost consultată prima ediție, din 1939, și nu aceea din 2005, adăugită – „prin urmare O ALTĂ CARTE !”, în opinia d-sale. Cu alte cuvinte, d-na dr. Elena Chiaburu afirmă implicit că

---

³ Cf. *Profesorul Ioan Caproșu la 60 de ani*, în „Anuarul Institutului de Istorie «A. D. Xenopol»”, XXXI, 1994, p. 611–614.

⁴ N. Iorga, *Generalități cu privire la studiile istorice*, ediția a III-a, București, 1944, p. 80.

⁵ Dionisie I. Udișteanu, *Graiul evlaviei străbune*, I. *Inscripții și însemnări de la Secu (Contribuțiuni pentru o monografie istorică)*, Seminarul Monahal Cernica, 1939, p. 55–56.

⁶ În ediția a II-a, revizuită și adăugită, ed. Mircea Motrici, Editura „Mușatinii”, Suceava, 2005, p. 129–130.

respectiva însemnare lipsește din prima ediție (1939), reprezentând, deci, o adăugire a editorului din 2005: „alcătuirii Corpusului [...] au folosit doar ediția primă (și redusă), a însemnărilor din 1939”. Așa ar fi dacă n-ar fi...

Și așa ajungem la capitolul bună-credință, onestitate, proceduri corecte etc.

Pentru a demonstra că eu am procedat incorect, grăbit și tendențios, d-na dr. Elena Chiaburu afirmă răspicat că „parcurend Bibliografia Corpusului, se poate constata cu ușurință că alcătuirii n-au avut cunoștință de ea [adică de ediția din 2005 – *nota mea*] și N-AU UTILIZAT-O când au editat însemnările din vol. IV pe care le critică” autorul articolului din „Prutul”. De aici opinia d-sale că autorul articolului (adică eu !) „acuză invocând cu bună știință alt mijloc de probă decât cel adecvat”, folosindu-se „în mod conștient, spre a putea născoci lipsuri, de o ediție recentă dar necunoscută nouă (aspect lesne verificabil în aparatul critic al Corpusului)” și că, prin raportarea la *Corpus* în legătură cu însemnările discutate, același autor „începe să-i amendeze [pe alcătuirii *Corpusului*] că au transcris eronat, incomplet, trunchiat etc.”

D-na dr. Elena Chiaburu îmi va ierta, poate, insolența de a răspunde că unul dintre noi se înșeală grav – și acela nu sunt eu. **Însemnarea buclucașă**, pe care d-sa o socotește o *adăugire* în ediția a doua – justificând astfel nepreluarea ei în *Corpus* – **există și în prima ediție** (cea despre care pretinde că ar fi fost folosită). Și nu numai atât: **întreaga descriere a Bibliei din 1795 este absolut identică în ambele ediții**, după cum se constată din imaginile alăturate (**Fig. 1–3** pentru ediția 1939; **fig. 4–7** pentru ediția din 2005).

„Iată sinteza chestiunii” (ca să preiau expresia criticului meu).

În 1939, Udișteanu a semnalat, „din însemnările privitoare la Iacov Stamate Nemțeanul”, una referitoare la hirotonirea acestuia întru arhieru (1779) și alta despre moartea sa în 1803; aceste spicuiuri **nu au fost preluate în *Corpus***.

Integral, Udișteanu a transcris și publicat patru însemnări (notate cu literele a, b, c, d). Prima (**a**) este cea cu „ghicitoarea”, despre moartea (17 octombrie 1816) unei anume Zoița, fiica jitnicerului Ioniță Andrieș și soția unui boier care scrie însemnarea, dar nu-și dă numele; **nu a fost preluată în *Corpus***⁷.

A doua (**b**) privește eclipsa din 7 noiembrie 1816; **se află în *Corpus***⁸, **dar preluată dintr-o lucrare tipărită în 1977⁹, în timp ce sursa primă (Udișteanu 1939) apare la „Alte ediții”**.

A treia (**c**) privește cutremurul din 13 noiembrie 1829; **nu a fost preluată în *Corpus***¹⁰.

A patra (**d**) descrie apariția unui „stâlp de foc” la 27 noiembrie 1829; **nu a fost preluată în *Corpus***¹¹.

---

⁷ Cf. *Corpus*, III, p. 388.

⁸ Cf. *Corpus*, III, p. 389–390.

⁹ Vasile Mioc, Damaschin Mioc, *Cronica observațiilor astronomice românești*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1977, p. 53.

¹⁰ Cf. *Corpus*, IV, p. 14–16.

¹¹ Cf. *Corpus*, IV, p. 17.

Nu se poate desprinde o altă concluzie decât că d-na dr. Elena Chiaburu face o confuzie. Sau că, eventual, pentru respectiva *Biblie*, **nu a fost folosită nici măcar prima ediție a cărții despre care discutăm**. Înclin spre cea de-a doua ipoteză, bizuindu-mă pe faptul că, din câte însemnări a semnalat, transcris și publicat Dionisie Udișteanu în ediția din 1939, în *Corpus* nu se regăsește decât una singură, și aceea preluată prin intermediar, ediția primă fiind menționată, cum am spus, la „Alte ediții”. Ceea ce, probabil, din punctul de vedere al d-nei dr. Elena Chiaburu, este o „procedură” corectă... De fapt, d-sa a întins o capcană, pretinzând că „ediția a II-a, revizuită și adăugită” ar însemna *o carte nouă*, „O ALTĂ CARTE!”; **și-a indus deci în eroare cititorii**, lăsându-i să creadă această situație pe care a dedus-o, probabil, din respectiva precizare așezată de editorul din 2005 pe coperta interioară a volumului. Însă, în *nota asupra ediției*, regretatul Mircea Motrici a precizat în ce constă acea adăugire: împreună cu cele două volume apărute în 1939 și 1941 sub titlul *Graiul evlaviei străbune*, a retipărit încă două lucrări ale aceluiași autor, anume *Istoria piciorului Sf. Ioan Botezătorul* și *Mărturii documentare culese de la Arhivele Statului București*, apărute în 1940 și, respectiv, 1941.

Se poate constata că d-na dr. Elena Chiaburu a căzut în chiar capcana întinsă cititorilor săi, oferindu-le astfel ocazia să judece care dintre noi doi „acuză invocând cu bună știință alt mijloc de probă decât cel adecvat”... Iar afirmația d-sale că „alcătuirii Corpusului [...] au folosit doar **ediția primă (și redusă)**, a însemnărilor din 1939” (sublinierea îmi aparține) se dovedește în flagrantă contradicție cu realitatea.

În vara anului 2016, d-l profesor Costin Clit m-a anunțat că va merge la Mănăstirea Secu pentru a culege însemnări de pe cărțile vechi; l-am rugat, atunci, să caute dacă mai există *Biblia* din 1795 cu însemnarea care mă interesa pentru că privea satul Radomirești și mai ales să vadă ce conțin celelalte „însemnări familiale” pe care Dionisie Udișteanu nu le-a transcris. Ca urmare, d-sa a descoperit pe paginile acelei cărți o adevărată cronică a unei ramuri a familiei mitropolitului Iacov Stamati, întinsă pe nu mai puțin de patru generații¹².

Pe când îmi definitivam articolul, am constatat, întâmplător, că o însemnare despre cutremurul din 13 noiembrie 1829, resimțit „groaznic” la Radomirești¹³, se află și pe o carte păstrată la Cluj (un *Ceaslov* din 1817). „Unitatea de timp, de loc și de acțiune” m-a făcut să mă întreb dacă nu este, cumva, o legătură cu autorii însemnărilor de pe *Biblia* de la Secu. Informațiile trimise, cu multă amabilitate și promptitudine, de colegii clujeni mi-au confirmat bănuiala și mi-au permis să adaug – în acea *însăilare* de „niște informații documentare disparate” – amănunte prețioase la genealogia acelei ramuri a familiei Stamati. În același timp, însă, a trebuit să constat că însemnările de pe *Ceaslovul* de la Cluj fuseseră reproduse **în chipul cel mai defectuos cu putință** de editoarele unui catalog din 1991: două

¹² Cf. Costin Clit, *Însemnări de pe Biblia mitropolitului Iacov Stamati*, în „Prutul. Revistă de cultură”, serie nouă, VI (XV), 2016, 2 (58), p. 143–149.

¹³ Cf. *Corpus*, IV, p. 15, preluată de la Elena Mosora și Doina Hanga, *Catalogul cărții vechi românești din colecțiile Bibliotecii Centrale Universitare „Lucian Blaga” Cluj-Napoca*, Biblioteca Centrală Universitară „Lucian Blaga”, Cluj-Napoca, 1991, p. 191, nr. 535.

dintre cele patru însemnări au fost **contopite** într-una singură cu conținutul total deformat, una a fost drastic **redușă**, iar ultima a fost pur și simplu **omisă**. Desigur că, în acest caz, reproșul nu se poate îndrepta către alcătuitoarii *Corpusului*, rămânând doar nedumerirea că, din catalogul clujean, a fost selectată tocmai însemnarea redată acolo fragmentar (cea despre cutremur). Această nedumerire am exprimat-o în următoarele cuvinte: „...*Corpusul* preluând **doar una singură** (tocmai pe aceea transcrisă fragmentar)”. Și iată „interpretarea” pe care d-na dr. Elena Chiaburu o dă unei asemenea constatări neutre: „Acesta [autorul articolului din „Prutul”] împinge și mai departe procedura incorectă din punct de vedere științific, și mai face o comparație – prilej de imputări”. Autoarea întâmpinării respinge o „imputare” pe care n-am formulat-o nici explicit, nici implicit, arătând că însemnările de pe cartea de la Cluj „au fost editate parțial de noi în vol. IV din Corpus, CU PRECIZAREA că AU FOST PRELUATE [...] și NICIDECUM CĂ AM CERCETAT noi, de visu, Ceaslovul, și n-am reușit a înțelege, cum scrie Domnia Sa”. Nu numai că apărarea este inutilă (întrucât n-am scris că alcătuitoarii *Corpusului* n-ar fi înțeles etc.), dar și falsă: tocmai am arătat că dintre acele însemnări a fost preluată una singură, deci pluralul („au fost editate...”) nu se potrivește.

Nu merg mai departe cu analiza întâmpinării semnate de d-na dr. Elena Chiaburu. Cu toată indignarea d-sale, mențin – pentru că o socotesc întru totul justificată – concluzia din articolul incriminat: **selecția, după criterii obscure, și transcrierea eronată – a primului editor sau a celor care preiau de la acesta – împiedică reconstituirea faptelor la care se referă însemnările respective**. Cred că într-un izvor cum este o însemnare pe o carte importante sunt, în primul rând, informațiile despre oameni și fapte, și acestora trebuie să li se acorde grija cea mai mare; suportul pe care s-a scris are, ca și în cazul documentelor, o importanță secundară. Or, în ambele cazuri avute în vedere (*Biblia* din 1795 și *Ceaslovul* din 1817), prin felul cum s-a procedat – corect, științific și negrăbit, nu-i așa ?! – a fost eliminată tocmai **esența mesajului** respectivelor însemnări. Observații ca acestea m-au determinat să anunț, în finalul aceluia articol, că sunt probleme asupra cărora voi reveni. Ceea ce am și făcut între timp¹⁴.

Aici, însă, voi „împinge și mai departe procedura incorectă din punct de vedere științific”, „spre a putea născoci lipsuri”; rămâne cititorilor să decidă dacă aceasta va constitui o „argumentație cel puțin curioasă”, dacă cele arătate sunt născocite și, mai ales, cine folosește o „procedură incorectă”.

Trebuie să spun încă o dată: prețuind în cel mai înalt grad realizarea *Corpusului* și recunoscând importanța și valoarea sa, nu se poate ascunde realitatea că, pe lângă inerentele *lipsuri*, absențe a căror împlinire trebuie să fie și în grija utilizatorilor săi, el are *neajunsuri* – nici puține, nici neînsemnate – care arată că pregătirea formei finale a manuscrisului în vederea tipăririi a fost cu totul neatentă și improvizată (ca să nu spun *neprofesionistă*). Cum altfel s-ar explica *însemnările*

¹⁴ Ștefan S. Gorovei, *Un tezaur de informații și valorificarea sa: însemnările de pe cărți*, în „Studii și Materiale de Istorie Medie”, XXXIV, 2016, p. 105–155.

*publicate de câte două ori*¹⁵ (uneori cu variante care permit localizări diferite¹⁶), *datările* în funcție de data manuscrisului, a cărții sau după alte criterii (care duc personaje dintr-un secol într-altul¹⁷), sau *indicii* în care atenția este concentrată asupra cărților, și nu asupra celor care au făcut însemnările ?!

Începe să se întrevadă ce înțelege d-na dr. Elena Chiaburu prin „procedură” corectă (adică *procedeu* corect), negrăbită, netendențioasă etc.

Dar nu e numai atât.

Întrucât a folosit tot ediția din 2005 a lucrării lui Dionisie Udișteanu, nici d-l Clit nu scapă de șfichiul țâfnos al criticului meu, care se pronunță în chipul următor: „prof. Costin Clit dă însemnările despre care se face vorbire, culegându-le de pe exemplarul propriu-zis al Bibliei, pe care le confruntă (însă tot) cu cele

---

¹⁵ V., de pildă, în *Corpus*, I: însemnarea din **7031** a lui Siluan de la Putna, publicată de două ori, **în succesiune imediată, pe aceeași pagină** (p. 42), o dată după Melchisedec, cu datarea „<1522 septembrie 1 – 1523 august 31>”, anacronică pentru această vreme, și a doua oară după P. P. Panaitescu, cu datarea „1523 (7031)”; însemnarea popii Gavril Melentiescul, publicată de două ori, **în succesiune imediată, pe pagini diferite** (p. 58-59), întâi după Gh. Ghibănescu, mai completă și cu data de zi 10, și a doua oară după C. Bobulescu, cu data de zi 30 (confuzie frecventă din cauza asemănării slovelor-cifre); însemnarea Ruxandei doamna pe un *Minei* dăruit Mănăstirii Agapia și aflat azi la Sofia, publicată la p. 74 după Turdeanu, cu datarea „<După 1559 (7067)>”, și încă o dată la p. 82, după P. Mihail, însă cu datarea „<1569 (7078) septembrie 21>” și cu alt nume al egumenului, aici *Nicandru*, în loc de *Nicanor*; însemnarea arhimandritului Dosoftei al Putnei pe o *Psaltire* cu *Ceaslov*, publicată la p. 108 după O. Mitric, cu datarea „1597 (7106) septembrie 8”, iar pe **pagina imediat următoare** (p. 109) după D. Mioc, cu datarea „1598 (7107) septembrie 8”; însemnarea din 25 mai 1643 a marelui logofăt Toader Ianovici pe un *Liturgier* dăruit mitropolitului Varlaam, publicată de două ori, **în succesiune imediată, pe pagini diferite** (p. 205-206), o dată după Melchisedec, și a doua oară după P. P. Panaitescu, dar trimitând și la Melchisedec; însemnarea din 25 septembrie 1656, despre răscumpărarea *Tetraevangelului* dăruit de Ștefan cel Mare Mănăstirii Homor în 1473, publicată de două ori, **în succesiune imediată, pe pagini diferite**, întâi după E. Lința (p. 245-246) și apoi după E. Turdeanu (p. 246); însemnarea lui Ștefan Popăscul despre foametea și ciurma din văleatul 7226 (1717/1718), publicată de două ori **pe două pagini succesive**, o dată după manuscrisul păstrat de Arhivele ieșene (p. 414), apoi după E. Lința (p. 415); însemnarea datată 1732 septembrie 11, despre vizita lui Grigore vodă Ghica la mănăstiri, publicată de două ori, **în succesiune imediată, pe pagini diferite**, o dată după I. Corfus (p. 462) și apoi după I. Bianu (p. 463). Un exemplu și din *Corpus*, II: o însemnare datată „<După 1767>” este publicată de două ori **pe aceeași pagină** (p. 174) și cu exact aceleași referințe.

¹⁶ Însemnarea de pe *Mineiul* logofătului Tăutu, din 1492, este publicată la p. 17 după E. Turdeanu, cu indicația că a fost destinat Mănăstirii Homor, iar la p. 18 după N. Iorga, cu indicația că a fost dat unei mănăstiri din Iași (lectură ipotetică și dovedită greșită de P. P. Panaitescu, urmat de E. Turdeanu și ceilalți).

¹⁷ V., de pildă, *Corpus*, I, p. 230, însemnarea vtorii logofătului Toma din Kastoria, așezată la „<Mijlocul sec. XVII>”, deși personajul este foarte cunoscut ca trăind **un secol mai târziu**: Toma Dimitriu, a cărui activitate cărturărească în Iași n-ar trebui să fie necunoscută unui specialist în istoria cărții. În *Corpus*, III, p. 76, o însemnare menționând pe Petru Ureache, deși scrisă **în limba slavă**, pe un *Tetraevangel* socotit din secolul al XVI-lea, este așezată în „<Sec. XVIII>”; autorul însemnării are același nume cu un cunoscut boier de la începutul veacului al XV-lea.

publicate în ediția a II-a a lucrării lui Dionisie Udișteanu (Suceava, 2005), și cu vol. IV al *Corpusului* Caproșu-Chiaburu 2009. Se observă că nici unul dintre cei doi autori n-au mers la sursă și n-au folosit ediția din 1939 a lui Dionisie Udișteanu...”. Am arătat, însă, că, în ceea ce privește *Biblia* din 1795, pe de o parte alcătuitoarii *Corpusului* sunt cei care „n-au mers la sursă”, după expresia d-nei dr. Elena Chiaburu, iar pe de altă parte, textele din 1939 au fost reproduse integral și fără schimbări în 2005.

Înainte de a încheia acest răspuns, mi-am zis că – spre a evita „formularea unor (anticipat dorite ?) concluzii tendențioase” – ar trebui să merg „la sursă” pentru a verifica (fie doar prin sondaje) și chipul în care au fost preluate alte însemnări **publicate de Dionisie Udișteanu în cartea sa din 1939**, indicată de d-na dr. Elena Chiaburu în chip repetat și apăsător ca fiind folosită de alcătuitoarii *Corpusului*. Ceea ce am constatat arată că – după chiar expresia d-sale – „insolitul situației merge și mai departe”, în adevăr, dar nu în ceea ce mă privește. Iată (păstrez ordinea cronologică a apariției cărților, urmată de Udișteanu).

Însemnarea din 7263 (1764/1765), scrisă pe *Îndreptarea legii* (1652) de Amfilohie¹⁸, **lipsește din Corpus, II**¹⁹.

Însemnarea din 7230 (1721/1722), scrisă pe o *Liturghie* (Buzău, 1702) de ieromonahul Gherasim²⁰, **lipsește din Corpus, I**.

Însemnarea de pe un *Antologhion* slavo-român (Iași, 1734), despre moartea lui Petre Bogza, vătaf la Mărgineni, datată „Veleat de la Nașterea lui Hristos 1796; iar de la Adam 7302 iunie 3”²¹, **lipsește din Corpus, II** (dacă se admite văleatul 7302, adică A.D. 1794), dar și **din Corpus, III** (dacă se admite A.D. 1796).

Însemnarea de pe un *Apostol* (Buzău, 1743) dăruit la Neamțu de episcopul Metodie de Buzău, datată „leat 7257 (1749) noembrie 18”²², **lipsește din Corpus, I** (indiferent de transpunerea văleatului în A.D.).

Însemnările de pe un *Simeon Tesalonicianul* (București, 1767), despre moartea starețului Silvestru la 26 mai 1818 și a starețului Ilarie la 23 noiembrie 1823²³, **lipsesc din Corpus, III**.

Însemnarea de pe un *Evhologhion* (București, 1794), despre trecerea acestei cărți de la Neamțu la Sihla, scrisă de ieromonahul Varsanufie la 30 iunie 1810²⁴, **lipsește din Corpus, III**.

Însemnarea de pe o *Evanghelie* (Râmnic, 1794) dăruită paraclisului de la Sihăstria Secului la 20 septembrie 1838²⁵, **lipsește din Corpus, IV**.

---

¹⁸ Dionisie I. Udișteanu, *Graiul evlaviei străbune*, I. *Inscripții și însemnări de la Secu (Contribuțiuni pentru o monografie istorică)*, cit. (*supra*, nota 5), p. 51, nr. 1.

¹⁹ Această carte este prezentă în *Corpus*, II, p. 73, cu o altă însemnare, din 1757, preluată de la C. Bobulescu. Pe aceeași carte, a fost găsită și o altă însemnare, de o importanță mai aparte, despre hirotonirea și înscăunarea episcopului Ioan de Secu la Huși în anul 1667: Costin Clit, *Însemnări de pe cărți (VI)*, în „Prutul. Revistă de cultură”, serie nouă, VI (XV), 2016, 2 (58), p. 101.

²⁰ Dionisie I. Udișteanu, *op. cit.*, p. 51–52, nr. 3.

²¹ *Ibidem*, p. 52, nr. 5.

²² *Ibidem*, p. 52, nr. 6.

²³ *Ibidem* p. 53, nr. 7.

²⁴ *Ibidem*, p. 54–55, nr. 12.

Am ajuns la *Biblia* cu însemnările de la Radomirești și mă opresc aici. Pentru aceste spicuri – făcute, desigur, tot „spre a putea născoci lipsuri”... – am apelat la „ediția primă (și redusă) a însemnărilor din 1939”. Rezultatul – oare și acesta vine „în urma unei argumentații cel puțin curioase” ?! – vorbește de la sine.

S-ar părea, deci, că d-na dr. Elena Chiaburu n-a urmat îndemnul pe care l-a pus drept titlu al criticii sale: s-a grăbit să denunțe „acuzatii” și „imputări”, care nu fuseseră formulate, fără să verifice existența reală a argumentelor folosite. Concluziile d-sale și concluziile mele stau alături spre a fi judecate de colegii noștri de breaslă, ca și de cititorii interesați de munca științifică.

Ștefan S. Gorovei

Post scriptum. Acest răspuns a fost conceput pentru a fi publicat în paginile revistei „Prutul” împreună cu textul prin care d-na dr. Elena Chiaburu a încredințat spațiului virtual nemulțumirile, plângerile și acuzațiile provocate de un articol al meu. El respectă, prin urmare, forma în care pasajele preluate între ghilimele se află în acel text, a cărui reproducere nu a mai fost, însă, autorizată de autoarea lui. 15 iunie 2017.

Fig. 1

Fig. 2

²⁵ *Ibidem*, p. 55, nr. 13.

Fig 5

Fig. 6

Fig. 7

Marius Chelcu, *Orașul Tecuci. Stăpânirea și organizarea teritoriului urban până la Regulamentul Organic*, Cluj-Napoca, Centrul de Studii Transilvane, 2015, 246 p.

O preocupare relativ recentă, de după 1990, a implicat Academia Română, prin Comisia de Istorie a Orașelor din România, care editează începând din anul 1993 revista „Historia Urbana”, și a antrenat un important număr de cercetători din centrele universitare, dezvoltând o cercetare mai intensă a trecutului urban românesc, după ce, în tradiția istoriei naționale, lumea rurală a fost obiectul predilect al investigației. Desigur, sunt cunoscute lucrările mai vechi, precum cea de sinteză, a lui C. C. Giurescu, *Târguri sau orașe și cetăți moldovene. Din secolul al X-lea până la mijlocul secolului al XVI-lea*, București, 1967, și cele despre capitală și orașele importante din toate provinciile istorice, majoritatea de tip monografic, altele fiind studii cu teme speciale. Spațiul Moldovei beneficiază de o amplă serie de monografii cu autor unic sau elaborate de colective (pentru Iași, Botoșani, Suceava, Fălticeni, Pașcani, Roman, Bacău, Tg. Ocna și altele), de studii despre târguri și târgușoare, unele decăzute (Baia, Cotnari, Ștefănești, Târgul Trotuș), despre ocoalele târgurilor (Iași, Botoșani, Bârlad, Hârlău, Târgul Frumos), despre administrația, demografia, economia, geografia, urbanismul și aspectele edilitare în diverse perioade istorice. Rezultatele au fost preluate, cu documentație arhivistică îmbogățită, de cercetători dintr-o generație mai tânără, în efortul de a racorda tematic, metodologic și chiar stilistic, scrisul istoric la tendințele moderne ale literaturii occidentale. În acest sens, un *Atlas istoric al orașelor din România*, cu trei serii, similare colecției DRH, A, B, și C, în curs de editare, *Bibliografia istorică a orașelor din România*, cu o ediție din 2008, volumele apărute la Editura

Universității „Alexandru Ioan Cuza” Iași, *Civilizația urbană din spațiul românesc în secolele XVI-XVIII. Studii și documente*, 2006, *Orașul în spațiul românesc între Orient și Occident. Tranziția de la medievalitate la modernitate*, 2007, și *Orașe vechi, orașe noi, în spațiul românesc: societate, economie și civilizație urbană în prag de modernitate*, 2014, toate editate de Laurențiu Rădvan, precum și *Orașele din Țările Române în Evul Mediu*, 2011, semnat de același autor, dau seama de amploarea acestei direcții istoriografice, în care lucrarea d-lui Marius Chelcu este unul dintre produsele de bună calitate apărute în ultimii ani.

Autorul nu și-a propus să scrie o istorie premodernă a orașului Tecuci, ci a elaborat un studiu de caz, care ilustrează fenomenul mai larg *al evoluției stăpânirii teritoriului urban până în timpurile moderne* (p. 8). Cu sugestii din bibliografia străină, actuală, el abordează câteva probleme ale definirii raportului rural / urban, identificării funcțiilor economică, socială și culturală ale teritoriului târgurilor, ale formelor stăpânirii publice și particulare și specificului orașelor din țările române, în context est-european și balcanic-oriental (p. 9-12), cu accent pe istoria socială și pe relațiile juridice dintre domnie și diverse categorii de orășeni, proprietari clerici și laici. O chestiune de clarificat a fost și aceea a proprietății urbane și a legăturii orașului cu teritoriul învecinat (p. 10), așa-numitul *hinterland*, propus pentru cercetare în studiile istorice de după anul 1929 (p. 51). Spațiul urban de model european este definit ca un perimetru dens populat, cu locuințe, ateliere, prăvălii și locuri de târguială, înconjurat de un areal determinat de mărimea și funcțiile orașului, acesta dispus în trei cercuri concentrice: primul pentru agricultură intensivă (viticultură, pomicultură, grădinărit și zootehnie; al doilea acoperit de pădure, cu funcție de apărare și ca resursă de încălzire și material de construcție; al treilea, cel mai întins, cu pășuni și terenuri arabile (p. 8-9). Cercurile au suprafețe în funcție de mărimea orașului, reprezentând anumite procente din totalul suprafeței hotarului, anume 1 %, 3 % și, respectiv, 58 % (p. 51-53, 65). Din păcate, nu s-a verificat pe exemplul Tecuciului adevărul acestei scheme, care ni se pare excesiv generalizată și artificială, formulându-se doar constatarea comodă că „Privind către oricare dintre orașele moldovenești vom observa că această înfățișare și destinația hinterlandului lor conține elemente asemănătoare cu cele descrise mai sus” (p. 53). Dimpotrivă, cel puțin pentru spațiul românesc, este o ficțiune imaginea unor cercuri concentrice în jurul unui nucleu și apare ca nefirească interpunerea pădurii între oraș și pășuni și terenurile arabile, iar cazul Iașilor, de pildă, devine chiar elocvent pentru neconformitatea acestei organizări. În vechiul târg, locurile de pășunat erau pe șesul Bahluiului, în imediata vecinătate a vetrei orașului, locurile de arat în țarina de dincolo de pârau Ciric, iar pădurea în partea de sud a hotarului, spre dealul Repedea și spre Bârnova. (Dealul Copoului nu era împădurit, cum se crede îndeobște, vegetația arboricolă actuală fiind rezultatul plantațiilor din secolul al XIX-lea).

Mai multe constatări generale sunt ilustrate cu exemplul Tecuciului. Astfel, caracterul urban al așezărilor nu a depins de mărimea (ca populație) a localităților. În Europa secolului al XVII-lea, cea mai mare parte a populației urbane locuia în orașe cu mai puțin de 2000 de locuitori (p. 20). Majoritatea târgurilor din Moldova, între care și Tecuciul, până în veacul al XIX-lea, a avut sub 2000 de locuitori. Urbanizarea Moldovei s-a datorat acțiunilor domniei (p. 55-56), între care

înființarea ocoalelor de sate (p. 57-58), care nu erau unități administrative, ci moșii ale domnilor, având obligații fiscale și de muncă față de aceștia (p. 57-58). Spre sfârșitul secolului al XVI-lea, începe procesul ireversibil de disoluție a ocoalelor. Din ocolul Tecuciului, existent în 1435 (p. 27), au fost dăruite unor boieri fideli domnilor satele Cămileștii (1577), Matoseștii (1578), Săsești (1621) și Țigănești (1662). În următoarea etapă (secolele al XVII-lea și al XVIII-lea), domnia renunță și la stăpânirea hotarelor și vetrei târgurilor în favoarea unor boieri și instituții bisericești. Se urmărește modul în care, la Tecuci, hotarul târgului, inițial destinat integral folosirii de către orășeni, a fost fie ciuntit de moșiile vecine Cămilești, fostă în ocolul târgului (p. 69-70, 73-74), și Mărcești (p. 72), ajunse ulterior în stăpânirea mănăstirilor Cașin, Răchitoasa și Miera, fie a fost dăruit succesiv boierilor Cârstea Damian, Enache Cunupi, Nicolae Racoviță și Neculai Hrisoverghi, precum și bisericii cu hramul Prorocul Samoil din Focșani (p. 17), închinată Mănăstirii Precista din Roman (în anul 1757) și apoi spitalului Mănăstirii Sf. Spiridon din Iași (în 1764).

Poziția sa în Moldova, la granița cu Țara Românească, și în raport cu drumurile de comerț, îndeosebi drumul Țarigradului, pe valea Bârladului, a determinat destinul și caracteristicile Tecuciului ca punct de vamă, loc de popas al caravelor și de schimb de cai de poștă (în secolul al XVIII-lea), fiind mereu în concurență cu târgul Bârlad. Rolul său economic s-a diminuat începând din veacul al XVII-lea, când se ridică Galații și Focșanii (p. 29, 53). Poziția comercială favorabilă a fost mereu subminată de situarea dezavantajoasă în vremuri de război, așezarea fiind distrusă în timpul războiului polono-turc, în anii 1602 și 1616, de raidurile tătarilor din Bugeac (1601, 1621, 1625, 1637), în confruntările dintre Moldova și Țara Românească (1653, 1659), de războaiele ruso-turcești (1739, 1768-1774, 1791-1794), în vremea zaverii din anul 1821. Dar totdeauna au urmat perioade de refacere și chiar prosperitate, în timp de pace (p. 46-49).

Ample considerații privesc structura socială și situația orășenilor, deveniți chiriași (bezmenari) ai noilor stăpâni ai hotarului și vetrei târgurilor, în general, și a Tecuciului în special. Reține atenția și discuția asupra peceteii târgului Tecuci, care apare pe documente din secolul al XVII-lea, cu o imagine neclară din câmpul sigiliului, interpretată ca o capră, o căprioară, un cal sau un iepure (p. 92-94). Un ciorchine de strugure va fi reprezentat pe sigiliul ținutului Tecuci, începând de la 1820 (p. 93-94).

Informații mai consistente despre evoluția târgului la începutul veacului al XIX-lea, din capitolul *Organizarea spațiului urban la Tecuci* (p. 123-143), sunt extrase din două jurnale de călătorie, din anii 1829 (al unui ofițer din armata rusă, finlandezul Gustav Adolf Ramsay) și 1831 (al caretașului german Ernst Christoph Döbel), interesante ca toate relatările de acest gen prin știrile inedite, de negăsit în alt gen de izvoare, și pentru privirea curioasă și adesea mirată a străinului care observă realități ale mediului natural și social, precum și comportamente umane diferite de cele cunoscute în țările de origine sau de rezidență. Pitorescul, tabloul concret și subiectivitatea inerentă genului sunt completate cu analiza obiectivă și cantitativă a realității istorice, atât cât poate rezulta din datele extrase dintr-o catagrafie a locurilor din Tecuci, datată 25 mai 1828, rezultând dintr-o cercetare de tip cadastral solicitată de epitropii spitalului Sf. Spiridon, cu scopul de a se pune în

ordine evidența tuturor locurilor de case, dugheni, mori și altele, pentru încasarea chiriei datorate de locuitori. Datele catagrafiei, publicată în Anexele volumului (p. 153-199), cuprinzând măsurătoarea locurilor, pe toate ulițele și în toate mahalalele târgului, cu mențiunea nominală a proprietarilor caselor, construcțiilor, a funcțiilor și stării acestora, sunt prelucrate statistic și reprezentate în grafice procentuale din care se extrag constatări cu valoare de diagnostic. Este o metodă modernă a istoriografiei, care poate conduce, dacă analiza este făcută atent și profesionist, la concluzii cu un grad mai înalt de veridicitate decât percepțiile subiective și, adesea, preconcepute sau partizane asupra realității revoluate. Sunt astfel supuse analizei (p. 133-143) câteva teme: organizarea spațiului orașului, gruparea pe zone funcționale (zona comercială, mahalalele, loturile boierești și cele neînchiriate), proporția dintre zona economică și cea rezidențială, densitatea loturilor în raport cu zonele funcționale, structura populației pe ocupații și dispunerea teritorială a populației, structura economică a târgului, rezultată din observarea destinației clădirilor și calitatea locurilor din zona comercială, destinația locurilor din mahalale și, în sfârșit, zona boierească, cu case, grădini, acareturi. Pentru identificarea mai relevantă, prin comparație, a unui specific al târgului Tecuci, se analizează în mod similar o altă catagrafie, a târgului Focșani (p. 143-151; transcrierea catagrafiei la p. 200-213), realizată la 30 iunie 1828 de aceeași boieri hotarnici și în același scop, dar pe o suprafață mai mică, anume doar zona comercială a localității. Pentru detalii și sporirea datelor, este reprodusă și catagrafia târgului Tecuci din anul 1831 (p. 214-230). Această metodă de abordare cantitativă a istoriei urbane ar trebui să intre și în atenția autorilor de monografii rurale, fiindcă metodologiile moderne pot avea aplicații cu neașteptate rezultate de cunoaștere.

Lucrarea d-lui Marius Chelcu întrunește calitățile științifice asigurate de pregătirea unui cercetător calificat, avizat și experimentat, capabil de înțelegere a fenomenelor istorice în complexitatea evoluției lor. Textul este îngrijit redactat și cules, iar puținele erori apar, tocmai de aceea, ca surprize. De exemplu, este evident improprie sinonimia termenilor din pasajul în care Principatele române sunt considerate ca un grânar (kiler) al Imperiului Otoman (*Develtin Keleri* le numea guvernul turc), pentru aprovizionarea cu grâu, orz, vite cornute, oi, seu, unt, brânză și miere (p. 42), termenul tc. *kiler* având sensul de „cămară, depozit de alimente”, păstrat întocmai de rom. *chiler*. Este, desigur, o simplă scădere de atenție în afirmația despre „micii stăpâni de pământ care, în secolul al XVIII-lea, se vor numi răzeși” (p. 78), fiindcă autorul, medievist de formație, știe prea bine că răzeșii apar în documente încă la sfârșitul secolului al XVI-lea, iar în veacul următor mențiunile lor sunt de ordinul sutelor. Repetiția notei nr. 16, de la p. 57, ca nota nr. 54, de la p. 64, precum și a pasajului „Toate aceste culturi...”, de la p. 67, regăsit la p. 84, este rezultatul-capcană al facilității *copy & paste* știute de toți utilizatorii calculatorului.

Mai observ o anume inconsecvență în ortografierea cu inițială majusculă sau minusculă a numelor complementare, considerate nume de familie sau, respectiv, apelative desemnând ocupații și meserii, în listele locuitorilor din Tecuci și Focșani recenzați în catagrafiile din anul 1828. Astfel, vedem transcrise numele și ocupațiile: Iacomî bărbier. Bărbierie, Andronachi Băcalu. Băcălie, Manciuî cojocar. Cojocărie (p. 159), Dănilă Băcalu. Băcălie (p. 161), Ioniță Pitariuî. Pitărie (p. 163), Radul mumgiu. Mumgerii (p. 165), Mihai blănar. Blănărie (p. 166), Dumitru

cojocar. Cojocărie (p. 167), Trohin rachier. Rachierie (p. 166), Dima Bărbieriul. Bărbierie, Petre căldărar. Căldărărie (p. 203). Din aceste exemple pot deduce că autorul a încercat să distingă, fără să formuleze undeva criteriile, un nume propriu (de familie) de apelativul corespunzător, prin prezența articolului hotărât, care, se știe, are funcția de individualizare a unui obiect dintr-o clasă omogenă. Deși nesigur și insuficient, criteriul este rezonabil și poate fi, convențional, invocat cu consecvență, în absența altor indicii ale existenței unui nume de familie (folosit de minimum două generații succesive). În lista de mai sus, observ însă cu termenul *mungiu* poate fi considerat sau articulat (cu *-l* omis) sau nearticulat. Un indiciu suplimentar al prezenței unui nume de neam pare a fi în exemplul: Pârul Bărbieriul. Chitărie (p. 205), deși diferența dintre numele complementar *Bărbieriul* și specificul prăvăliei sale (o chitărie) ar putea fi interpretată doar ca o recentă schimbare de ocupație: un fost bărbier a devenit pitar. Constat însă o alternanță grafică în seria de nume: Petcul căldărar. Căldărărie, Petcul Căldărariul. Băcălie, și Nicolaie, zet Petcul Căldărar (p. 204). Fiind vorba, desigur, de același individ Petcu, un bulgar sau un sârb, un nume de familie *Căldărariul* este puțin probabil. Problema este dificilă și o semnalez aici fără intenție critică, fiind confruntat sever cu ea în editarea Catagrafiilor Vistieriei din anul 1820, fără satisfacția unei rezolvări totdeauna mulțumitoare.

Mircea CIUBOTARU

Andrei Crețu și Vasile Ilie, *Comuna Laza, județul Vaslui. Contribuții la istoria locală*, volumul I, Iași, Editura PIM, 2015, 420 p.

Bibliografia localităților din județul Vaslui sporește cu încă o lucrare notabilă, care, după cuprinsul și întinderea primului volum, promite, cu încă un tom, o cercetare ce vizează împlinirea monografică, deși subtitlul modest („Contribuții”) sugerează fie doar completări la ceea ce deja se știe despre comuna Laza, din alte două monografii publicate și o lucrare elaborată pentru obținerea gradului didactic I al unuia din cei doi autori principali, profesorul Vasile Ilie, fie, mai curând, ideea, corectă, că nicio cercetare istorică nu poate fi definitiv încheiată. Tot mai mulți autori, dintre cei care realizează complexitatea și dificultățile acestui gen de literatură, în pofida aparentei modicități (ca întindere spațială și importanță socială) a obiectului propus investigației, optează pentru elaborarea textelor în echipă de colaboratori, modalitate și de a finaliza lucrarea propusă într-un timp rezonabil, și de a asigura o calitate superioară a contribuțiilor prin competențe în diverse domenii greu, dacă nu imposibil, de probat de un singur autor, oricât de stăruitor și dotat ar fi acesta. Amatorismul evident și erorile stridente care abundă într-un (prea) mare număr de monografii locale își au explicația tocmai în ambiția, nesustenută și de posibilități, a asumării sarcinilor ce incumbă autorului unic și atotștiutor. Patru profesori și un preot, toți cu obârșie în comuna Laza sau legați prin profesie de aceasta, și-au repartizat judicios sarcinile specialităților proprii, într-o structură a cărții care urmează compoziția tradițională a acestui gen de monografie, ce trebuie

să asigure atât perspectiva cronologică a faptelor, cât și analiza cadrelor locale, cel geografic, social și cultural.

Prin însăși natura lor, monografiile locale oferă două categorii largi de informații: cele de strict interes local, a căror valoare și exactitate le pot aprecia doar locuitorii satelor / comunei respective, și cele de interes mai larg, regional sau chiar național, privind faptele sau aspectele ce pot ilustra, prin localizare precisă și specific propriu bine evidențiat, fenomene, teorii sau ipoteze generale. În acest sens, cele mai câștigătoare domenii științifice de pe urma acestor rezultate comunicate sunt arheologia, etnografia și folcloristica, dialectologia și onomastica, istoria bisericească și cea școlară, desigur în măsura în care monografiile nu sunt simple compilații ale unor texte deja publicate, ci aduc informații noi, explicații pertinente și corecturi ale unor vechi erori larg difuzate. Ca urmare, nu vom reține acum decât unele probleme speciale pe care le ridică această lucrare și vom semnală doar acele laturi ale structurii, scriiturii și ținutei științifice care concură la validitatea textului publicat.

Laurențiu Chiriac semnează un surprinzător *Argument* ieșit din... tastatura unui cercetător (arheolog și medievist) de formație critică și pozitivistă, instruit să gândească timpul istoric sub semnul relativității și chiar al perisabilității nu doar al oamenilor, dar și al valorilor. Citim aici o pledoarie pentru satul natal, la limitele pateticului generat de patriotism local și de credința că această comunitate „și-a așezat temeinic tradiția în eternitate, căci fundamentele ei, concepute pentru veșnicie”, ar fi fost zidite „de oameni de bine și, în special, de edili comunei” (p. 7). Putem admite doar ca stilistică literaturizată recursul la clișeele verbale și mentale despre „gloria trecutului”, „o lume a generozității și pasiunii pentru trecutul său de legendă” (p. 7), „mirifice plaiuri” (p. 10), despre care, de altfel, nu aflăm nimic în paginile acestei cărți, sau despre comuna Laza, care „a știut să-și pipăie nesfârșitul, rostindu-și cu emfază poema sa de nemurire” (p. 9), dacă unele formulări nu ar conține întrebări fără răspuns acceptabil. De pildă, dacă ar putea fi definită cu trăsături specifice o entitate metafizică precum „sufletul lăzean” sau aceea despre rolul primarilor și al oamenilor de bine la zidirea mai sus pomenită, pe care o presupunem a fi totuși concepută (??) în zorii constituirii comunității etnice, dacă nu chiar umane. Am putea chiar să ne minunăm de lăzenii care „și-au câștigat libertatea de a avea aici succese, bucurii, greutăți, responsabilități” (p. 8), din care putem înțelege că oamenii își aleg, eventual cu satisfacție, necazurile, idee probabil difuzată de celebra licență poetică eminesciană („Eu îmi apăr sărăcia și nevoile, și neamul”). Personal, nu cred că asemenea volute retorice servesc cu adevărat recomandării acestei lucrări, dar... *de gustibus non disputandum*. De aceea, prefer textul profesionist al aceluiași autor, care scrie un bun capitol despre *Vechi urme ale existenței umane în comuna Laza* (p. 43-50), chiar dacă și acesta garnisit cu câteva considerații introductive și finale despre o „particularitate a comunei Laza”, trăsătură care rămâne însă nedefinită, de vreme ce valorile materiale, spirituale și cultural-artistice sunt regăsite în tot spațiul românesc (p. 43) sau despre carpii (dacii liberi) care luptau cu romanii, bastarnii și sarmații, „deși locuiau în case modeste din lemn și chirpici” (p. 48), constatare din care am putea deduce că aceștia ar fi avut de ales să nu lupte, dacă ar fi locuit în altfel de case (!?). Reîntâlnim „mirificele mealeaguri” ale comunei în care generozitatea codrilor ar fi menținut verticalitatea

civilizației locului (??) și i-ar fi stârnit cercetătorului curiozitatea de a o cunoaște (p. 50).

O sarcină importantă își asumă preotul Andrei Crețu, care semnează trei capitole de însemnătate recunoscută în economia oricărei monografii locale. Cel dintâi, *Toponimia satelor din comuna Laza* (p. 11-16) propune un titlu înșelător, nepotrivit (corect, *Numele satelor din comuna Laza*) și o rezolvare puțin satisfăcătoare. Constat imediat că, de fapt, se încearcă doar etimologia denumirilor celor patru sate componente ale comunei și nu se consemnează întreaga mapă toponimică a teritoriului, pe care o presupun a fi relativ bogată și, probabil, relevantă pentru istoria locului. Câteva considerații generale despre importanța numelor de locuri și despre calea de urmat pentru înțelegerea lor corectă rețin atenția, pentru că ele vizează o anume deficiență generalizată în numeroase monografii locale. Astfel, se subliniază faptul că izvorul numelor topice trebuie căutat în lexicul vorbirii curente și că vorbitorii folosesc aceleași cuvinte ca apelative și ca nume proprii (toponime), de unde urmează concluzia că „transformarea în toponimice a unor cuvinte este opera populației românești din partea locului, așa cum o cunoaștem din timpurile cele mai vechi” (p. 11). Această constatare, în principiu valabilă, este însă restrictivă, fiindcă nu are în vedere nici toponimele de origine personală, care nu sunt apelative, și nici pe cele de origine străină, care doar au fost preluate de populația românească și au devenit un bun lingvistic și cultural propriu. Toponimele *Vaslui*, *Bârlad*, *Tutova*, *Crasna*, *Lipovăț* sunt românești prin utilizare, dar străine prin origine lexicală și onomastică.

Modalitatea discutării celor patru oiconime indică efortul autorului de a se informa, dar, când interpretarea datelor și selecția variantelor probabile ale etimologiilor inventariate nu sunt clarificatoare, acesta se declară excedat de păreri divergente (de exemplu, în privința numelui *Laza*), ajungând la concluzia că „toate aceste explicații nu fac altceva decât să ne afunde tot mai mult în incertitudine fără ieșire” (p. 12). Desigur, acesta poate să fie sfârșitul oricărei abordări etimologice, dacă toate păreri sunt luate în considerare ca „ipoteze”, chiar atunci când ele nu sunt decât simple presupuneri, unele bizare, la care se pot adăuga și propriile aproximări sau formulări nefericite ale etimologului însuși. Astfel, chiar prima prima frază cu care se deschide discuția (prin preluarea unor informații din Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, p. 24-25, 290, 388, ultimele două necitate) generează confuzii și contradicții: „**Oiconimul Laza** sub forma de *lazul*, *lazurile*, *lazana*, *lazina* este de origine slavă (diferită după regiuni) dar și maghiară (apare prin Ardeal) și are sensul de la rădăcina *laz*, care înseamnă *teren defrișat, curătură, loc îngrădit, colină, pădure tăiată*” (p. 11). Constat, deci, că etimonul toponimului a fost deja stabilit, în pofida mărturisirii de mai sus a incertitudinii explicației și în contradicție cu acceptarea originii denumirii în numele de persoană *Lazea* (p. 13) și cu afirmația anterioară despre crearea toponimiei comunei de către populația românească (p. 11). Corect, formularea ideii este următoarea: Oiconimul *Laza*, toponim românesc, este rezultatul folosirii în funcție toponimică a apelativului românesc *laz* (de origine slavă sau maghiară, în Ardeal, după unii lingviști; verbul *a lăzui* ar susține etimologia lexicală maghiară, adaug eu acum). Mai precizez însă că *lazul*, *lazurile*, *lazana* și *lazina* nu sunt o „formă” ale oiconimului *Laza*, ci, evident, sunt fie formele articulate, la singular și la plural, fie derivate ale apelativului *laz*

(care nu este o „rădăcină” lexicală). Astfel de exactități lingvistice pot să apară ca excesive doar dacă autorii sau cititorii de monografii locale consideră că enunțurile științifice „merg și așa”. Dar nu merg, după cum nu pot fi acceptate nici sensul „colină” al apelativului *laz*, înțeles care este rezultatul unei resemantizări sau al culegerii neglijente a cuvântului în vreo anchetă dialectală sau toponimică, nici explicația termenului *pârleaz* ca derivat al apelativului *laz* și nici invocarea prezenței negustorilor lazi (laji) în Moldova și Țara Românească, care complică inutil discuția ipotezelor etimologice (p. 11), fiindcă apariția unui oiconim în legătură cu aceștia este de neconceput. În căutarea unui argument pentru una sau alta dintre etimologii, preotul Andrei Crețu crede că îl poate găsi în faptul că satul Laza s-ar fi numit anterior *Ferești* (este citat Ioan Antonovici, dar acolo se vorbește despre moșie și nu de sat, care nu mai exista la 1785, când este atestat numele *Laza*), de unde rezultă faptul că nu poate fi luată în considerație apariția așezării Laza pe un loc defrișat. Dar acest argument de excludere nu ține seama de posibilitatea ca satul să se fi format totuși pe un laz, căci succesiunea denumirilor de așezări, în vechime, nu este rezultatul unei simple „schimbări”, eventual oficiale, a numelor (p. 12), ci al apariției pe o veche moșie (Ferești, în cazul de față) a unei noi vetre de locuire, cu numele său nou, de origine lexicală sau personală. În asemenea situații, o sarcină imperioasă a cercetătorului este identificarea vetrei vechi a satului dispărut, posibilă prin cercetarea arheologică, fie și de suprafață, sau prin indiciul toponimelor *Siliște*, care localizează, fără dubii, vetre de sate risipite și dispărute. Așadar, nu acesta trebuie să fie argumentul respingerii etimonului lexical, ci faptul că din entopicul *laz* este puțin probabil să se fi format un oiconim *Laza*, cu sufixul toponimic *-a*, fiindcă genul cuvântului comun impune formele *Lazul* sau, eventual, *Lazuri*, nume existente în toate provinciile istorice românești (cf. și entopicele *izlaz* și *runc*, ce nu au generat toponime precum *Izlaza* sau *Runca*, ci doar *Izlazul* / *Izlazuri* și *Runcul* / *Runcuri*). De altfel, *Laza* este singurul oiconim din România în opoziție formală cu cele menționate.

Nici discuția ipotezei originii antroponimice (hipocoristicul *Lazea* al numelui calendaristic *Lazăr*) a oiconimului nu este riguroasă. Se pornește de la o presupusă „veche tradiție locală” (p. 13), despre un boier a cărui față *Lazea* s-ar fi înecat undeva, nu se știe unde, pe teritoriul satului Laza. Pornit pe această pistă din start greșită, care nu poate fi decât o „făcătură” a unui învățător sau preot local din secolul al XX-lea, preocupat de asemenea chestiuni istorico-etimologice, d-l Andrei Crețu se străduiește să găsească „sâmburele de adevăr”, eventual în... pâraul Racova sau pâraul Laza, cu acreditarea unei povești inacceptabile: „E foarte posibil ca aceasta să fi avut sfârșitul tragic de care am amintit și odată cu trecerea timpului, localitatea să fie cunoscută sub numele satului unde s-a înecat sau a fost înecată *Lazea*. Mai târziu s-a primit, în mod oficial, numele care a suferit o ușoară transformare prin absorbția [??] vocalei *e*” (p. 13). Un asemenea scenariu denominativ, cu totul improbabil, a rezultat din necunoașterea împrejurărilor în care au luat ființă așezările și au fost create numele lor în evul mediu românesc. Desigur, amintirea unor anumite întâmplări mai frapante a putut fi conservată, pentru o relativ scurtă perioadă, în microtoponimia locală, dar în niciun caz denumirile satelor nu au apărut în modul mai sus imaginat. Documentele și anchetele oferă exemple de nume conjuncturale, precum *La Crucea lui Onea*, *La Fata Moartă*, *La*

Popa Mort, Râpa Miresei și altele, dar nu cunosc niciun exemplu de localitate cu nume astfel motivat și nici nu-l voi căuta zadarnic. În sprijinul „soluției” etimologice legendare, autorul invocă pe Lazea, soția lui Petre Cehan, fost mare vătaf în veacul al XVI-lea, care a stăpânit moșia Ferești, informație preluată din *Surete și izvoade, XVI, Fereștii (Vaslui)*, Iași, 1926, p. XXI. Legenda ar fi, astfel, confirmată, doar că această Lazea, „sigur fiică de boier”, nu mai era fată, ci probabil tânără nevastă, corectează d-l Crețu (p. 13). Spre dezamăgirea autorului, trebuie să semnaliez câteva erori importante pe care s-a construit o falsă legendă și o etimologie greșită. Prima i se datorează lui Gh. Ghibănescu, citat pentru această susținere, căci Lazea nu era... soția lui Petre Cehan, ci tatăl acestuia, menționat în 1598 aprilie 15 (DIR, A, XVI, 4, nr. 265, p. 211). Apoi, d-l Crețu nu a observat că marele vătaf Cehan nu putea stăpâni acest sat Ferești, fiindcă moșia a fost cumpărată și alipită de Ștefan cel Mare la ocolul târgului Vaslui (la 15 octombrie 1491), fiind apoi dăruită Mănăstirii Florești de Ieremia Movilă și întărită, în 1612, de Ștefan Tomșa, succesiune de stăpâni știută, dar uitată în discuția etimologică. Astfel, autorul nu a putut vedea că documentele referitoare la cumpărarea unor părți din Ferești nu se referă la satul care interesează aici, ci la Fereștii de la nord de Vaslui. Dacă mai adăugăm și faptul indiscutabil că *Lazea* este un antroponim exclusiv masculin, cu numeroase atestări în Moldova, și nu feminin, fie și din simplul motiv că din calendaristicul *Lazăr* nu se poate forma un nume de femeie, rezultă că din așa-zisa tradiție locală nu mai rămâne decât încă un exemplu de falsificare a conceptului de tradiție (autentic populară), asupra căruia am stăruit de câteva ori în legătură cu mentalitatea autorilor de monografii. Este cert că așa-zisa legendă a fost improvizată după 1926, când un învățător localnic va fi găsit numele *Lazea* în volumul publicat de Gh. Ghibănescu.

În cele din urmă, etimologia oiconimului *Laza* nu este generatoare de „incertitudine fără ieșire”, ci, dimpotrivă, destul de transparentă. Numele vechi *Lazea* (bine atestat în secolele al XVI-lea și al XVII-lea) a devenit, prin velarizarea moldovenească a lui *e*, datorată consoanei precedente *z*, *Lazăa* > *Laza* (cf. și *Sturzea* > *Sturza* sau *zeamă* > *zamă*), iar de la numele unui Laza, necunoscut, au apărut în veacul al XVIII-lea, probabil, pe moșia Ferești, toponimele *Valea Lazei* / **Valea Lăzii*, *Fundul Lăzii* (în 1778, când sunt atestate și *Fundul Saucăi*, *Valea Saucăi*, p. 64; în anul 1801, *Fundul Săucii*, *Valea lui Bejan* și *Poiana Râșniții*, p. 66). Un sat al Mănăstirii Florești, Laza, cu 65 de case, dintre care 9 pustii, cu scutelnici și țigani ai mănăstirii, recensat sub ocupație rusească în 1774 (cifre diferite apar în catagrafia din 1772), se va fi constituit în același secol, pe acea vale. Un asemenea mod de formare a așezărilor și de creare a toponimelor în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea poate fi ilustrat cu zeci și chiar sute de exemple.

Explicarea denumirilor celorlalte sate ale comunei este mai sumară, fiindcă ele au apărut autorului ca transparente și cu etimologii simple, dar soluțiile nu sunt mai reușite. Astfel, satul Saucă este considerat continuator al satului Rohați, cunoscut din veacul al XV-lea, iar denumirea sa ar fi tot rezultatul unei „schimbări” (p. 13), probabil în aceeași vreme cu apariția numelui *Laza*. Procesul denominativ imaginat ar consta în preluarea de către sat a numelui pâraului Saucă, etimologia fiind însă imposibil de admis. Se afirmă, hazardat, că pâraul, fiind străjuit de sălcii (fapt posibil, pe care nu-l contest, dar nici nu-l confirm, fiindcă nu cunosc zona), s-

ar fi numit *Salca* (adică *Salcia*), urmând ca „prin transformări lexicale sau poate printr-o greșeală de scriere” toponimul *Salca* să devină *Sauca* (p. 13-14). Dar nicio transformare fonetică identificată de lingviști nu poate fi regăsită în presupusa relație dintre aceste nume, iar afirmația că în zonă s-ar vorbi de *salcă* și *sălcii* este mai mult decât suspectă de tentativă de inducere în eroare a cititorului. Evident, nici o greșeală de scriere (unde, când, de cine?) a numelui imaginat *Salca* nu trebuie luată în considerare, fiindcă nicio denumire autentic populară nu a putut fi deformată prin scriere decât prin *Indicatoarele de localități* oficiale, întocmite după anul 1864. Exemplele *Erbiceni* din *Iurghiceni* sau *Luizi Călugăra* din *Liuzii-Călugăra* sunt suficiente aici. Or, numele *Sauca*, atestat la 1778, a rămas nemodificat până în prezent. Un sat *Sauca* există și în raionul Ocnîța din Basarabia. În realitate, oiconimul *Sauca* este un nume de persoană în funcție toponimică absolută (adică nesuffixat sau articulat), ca și *Laza*, iar apariția acestor denumiri trebuie pusă într-un proces similar, deja descris. Antroponimul *Sauca* este calendaristicul *Sava* + suf. slav *-ka*, urmând evoluția normală a formei *Savka* la *Sauca*, prin pronunția rotunjită a consoanei labiodentale *v* ca semivocala *u* (cf. top. ucr. *Cernovka* > rom. *Cernauca*). Numele, folosit ca prenume feminin, încă din secolul al XVII-lea, și ca nume bărbătesc după 1600, este ușor de recunoscut în denumirea satelor *Săuca*, *Saucenița*, *Săucani* și *Săucești* din Transilvania și Moldova.

Numele satului Râșnița, fost *Poiana Râșniței* până în 1896, este explicat tot prin „tradiția locului”, care ar fi păstrat amintirea celor care au durat acolo primele sălașuri, anume șapte familii ce s-au ocupat cu... râșnitul, adică măcinatul, cerealelor oamenilor de prinprejur (p. 14). Este uimitor cât credit poate acorda d-l Crețu unor asemenea închipuiri ca motivație toponimică. În *Poiana Râșniței*, exista pe la 1830 un cătun, dar este imposibil ca, după două secole, niște locuitori de azi să țină minte atât numărul celor mai vechi locuitori ai poienii, cât și ocupația lor care, în sine, este o aberație. Simpla analiză introspectivă a amintirilor propriiei noastre vieți este instructivă pentru scurttimea memoriei faptelor noastre, a cronologiei lor, a numelor celor pe care i-am cunoscut etc., ca să nu mai invoc faptul că, în lipsa unor informații scrise, nimeni nu ar mai putea ști ceva despre propriii înaintași de patru sau cinci generații. Apoi, este rizibil scenariul aducerii pentru măcinat a cerealelor, la una sau mai multe râșnițe, ca la o moară, știut fiind că râșnițele erau folosite exclusiv pentru uzul fiecărei gospodării și pentru obținerea de foarte mici cantități de crupe sau făină. Este evident, iarăși, că această explicație nu pornește de la o realitate istorică bine memorată peste mai mult de două secole (poiana este atestată în anul 1801), ci de la semnificația unui cuvânt cunoscut (*râșniță*), în încercarea de a o relaționa cu o situație de mult revolută, nebuloasă sau chiar total ignorată. Dacă mai adăugăm și necunoașterea unor aspecte vechi ale semanticii sau morfologiei termenilor, capcanele unor asemenea etimologii populare oferă prilejul ridicolului absolut. De exemplu, genitivul sintetic al numelor de persoană în limba română veche concură substanțial la ocultarea înțelesului multor toponime. În acest caz, *Poiana Râșniței* s-ar transpune în sintaxa internă actuală a toponimului în *Poiana lui Râșniță*, fiindcă aceasta este sintagma care clarifică imediat etimologia. Numele de familie *Râșniță* este purtat astăzi în România de 342 de persoane și nu există

niciun motiv pentru a-l considera relativ recent, iar cu acest considerent argumentația este încheiată.

Cea mai simplă și mai limpede etimologie, cea a oiconimului *Bejenești*, este complet ratată, cu o lejeritate surprinzătoare. Din nou, autorul crede că micul sat cu acest nume este identic cu satul Crăstoe din vremea lui Alexandru cel Bun și că „schimbarea” vechiului nume cu cel nou, atestat abia în 1871, ca și în cazul altor numeroase sate de împrăștiere de la 1864, ar fi motivat de fenomenul bejeniei. Ceea ce a văzut cu simplitate și adevăr absolut fostul învățător Ioan Băbușeanu într-o mică monografie a comunei Laza din 1904, rămasă în manuscris, a fost negat compromițător în anul 2015. Acesta afirma o evidență: denumirea *Bejenești* provine de la numele familiei *Bejan*, existentă în acest sat și astăzi. D-l Andrei Crețu ține cu orice preț să propună o altă etimologie, anume că baza de derivare a oiconimului ar fi cuvântul *bejeni*, care desemnează pe niște fugari, și „de aici numele Bejan” (p. 14). Imposibilitatea acestei soluții este fără cusur, pentru că apelativul pl. *bejeni* nu există în limba română, ci doar *bejenari* (*bejenie*, de origine bulgărească > vb. *a bejeni*, prin derivare regresivă > *bejenar*, derivat cu suf. *-ar*); pentru că nu dintr-un presupus plural *bejeni* se formează un singular *bejan* (care ar fi devenit n. p. *Bejan*), ci procesul este invers, un cuvânt la singular poate avea și o formă de plural; și pentru că formantul toponimic *-ești*, din *Bejenești*, derivă exclusiv un nume de persoană, *Bejan*, nu și un apelativ (cf. și *Popești*, derivat din *Popa*, nu din *popă*). În scenariul gândit de autor, procesul de denominare firesc ar fi fost: *bejenar* > n. p. *Bejenaru* > oicon. *Bejenărești*. Această etimologie îmi amintește de încercările eșuate de a explica oiconimul *Humulești*, pornindu-se de la cuvântul *humă*, în timp ce aproape o treime din numărul locuitorilor din satul lui Ion Creangă, în vremea când s-a format așezarea, purta numele *Humă*.

Din păcate, d-l Andrei Crețu a adoptat o metodologie contraproductivă, după cum s-a văzut: „În lipsa unor documente sigure, numele acestor sate se pot explica și prin analiza atentă a legendelor locale” (p. 14). Îi propun o schimbare radicală de abordare: În lipsa unor documente sigure, o cunoaștere aprofundată a realităților sociale și a proceselor și fenomenelor lingvistice, va conduce la rezultate mai bune.

Am considerat necesară insistența asupra unor probleme de metodă în investigațiile onomasticii, fiindcă o carență de înțelegere a mecanismului denominativ pare a nu avea leac în monografii (și nu numai!), deși aceste aspecte au mai fost clarificate și cu alte ocazii, chiar în această revistă. Sper că se va găsi cineva care măcar să adune prin anchetă toate numele de locuri din teritoriul comunei, dacă nu să și le explice corect în volumul următor, deși locul acestei investigații ar fi fost aici.

Tot preotul Andrei Crețu semnează și capitolul *Satele comunei Laza în documente (secolele XIV-XIX, în ansamblu judicios redactat* (p. 51-73). Totuși unele observații și corijări se impun cu necesitate. Mai întâi, după cum a rezultat din corecțiile anterioare, nu este susținută de documente afirmația că satele Laza, Sauca și Bejenești ar fi fost întemeiate la jumătatea secolului al XIV-lea, odată cu formarea statului moldovenesc, iar Râșnița mai târziu, în veacul al XVII-lea (p. 51), rațiunea acestei alegații fiind atestarea timpurie a vechilor așezări Crăstoe, Ferești și Rohați. Autorul a considerat că există o continuitate absolută între acestea și

satele actuale, diferența constând doar în „schimbarea” numelor, aceasta fără motive identificabile documentar. Am arătat însă, suficient de limpede, că vechile sate s-au risipit, dar pe moșiile lor s-au format fie prin roire, fie prin colonizări de bejenari alte așezări, cătune, cu nume noi. În cazul vechilor sate care nu și-au schimbat vetrele și nu s-au pustiit cu totul, numele lor au rămas neschimbate de cinci sau șase sute de ani. Exemplele sunt numeroase.

Trebuie subliniate și alte aspecte de interes mai general, unele chiar de importanță metodologică. De exemplu, este imperios necesar ca cercetătorii documentelor să verifice, pe cât este posibil, dacă mai vechile datări de ispisoace sau zapise mai sunt valabile astăzi, dacă nu cumva un document recent editat corijează o relație genealogică sau o anumită interpretare anterioară greșită, dacă existența unui document într-un anume pachet de acte poate sau nu facilita identificarea unui sat confundat cu altul prin omonimie. Preluarea *tale quale* a unor informații din vechile colecții de izvoare poate genera diverse tipuri de erori sau, în cel mai bun caz, poate doar perpetua o greșeală. S-a văzut ce consecință a putut avea chiar în prezenta monografie o neînțelegere a lui Gh. Ghibănescu privitoare la... soția vătafului Cehan, Lazea. Și încă una, acum. D-l Crețu a preluat fără un minim control o genealogie întocmită de același Gh. Ghibănescu, bazată pe informații dintr-un uric parțial deteriorat, din 12 iulie 1414 (DRH, A, nr. 41, p. 60; trimiterea este greșită la doc. nr. 170, p. 239-240), dar cu posibilitatea identificării (prin uricul din 15 octombrie 1491, de danie către târgul Vaslui) a satelor Crâstoe, Bilcari și Curtești de pe Racova, vândute Mănăstirii Bistrița de vornicul Negrea. Fără nici cel mai mic indiciu, Gh. Ghibănescu le considera sate moștenite de Negrea, fără să ia în seamă faptul că când ele puteau fi și sate de vislujenie sau de cumpărătură, drept care improvizează o genealogie din care ar rezulta că vornicul ar fi nepotul unui Crâstea de pe la 1350, eroul eponim al satului Crâstoe. D-l Crețu preia această reconstituire cu totul ipotetică (p. 52), probabil cu satisfacția de a împinge „începutul” satului în vremea întemeierii Moldovei. Cenzura trează față de izvoare și de numele consacrate ale istoriografiei trebuie să fie o componentă benefică a spiritului critic. Nici atenția la terminologia folosită nu este cea din urmă calitate a scrisului istoric. Semnalez, de pildă, folosirea anacronică a termenilor *clăcași* și *răzeși* în legătură cu un ispisoc din anul 1487 (p. 54) sau utilizarea termenului *zapis* pentru *ispisoc* domnesc (p. 109).

Evident, mult mai în largul său, documentar și conceptual, se simte (căci se vede) d-l Crețu în substanțialul capitol *Comuna Laza. Evoluție administrativ-teritorială* (p. 75-106), în care își găsește loc și prezentarea Bibliotecii comunale (p. 98-106). Sursele sunt arhivistice, factologia cu totul particulară, dar informația, foarte bogată, nu o pot controla, pentru a observa eventuale prelucrări nesatisfăcătoare. Selectez doar câteva generalități istorice. De exemplu, se afirmă că ținuturile erau conduse de pârcălabi, deveniți apoi ispravnici (p. 75), desigur o simplificare extremă a evoluției dregătoriei și a semanticii termenilor, fapt ce poate fi asimilat cu o importantă eroare în afara unor delimitări ale etapelor parcurse de administrația medievală. Mai amplu și consistent, pe măsura bogăției știrilor inedite și a profesiei preotului Andrei Crețu, se înfățișează capitolul *Credință și spiritualitate. Biserica* (p. 107-189), care adună și prelucrează cinci articole anterior publicate. Observ aici aceeași confuzie dintre două foste sate, care a generat eroarea

de a considera că prima dovadă a existenței unei biserici în Ferești ar fi mențiunea unui preot Vasile din Ferești în trei zapise din anul 1623, scrise de acesta, și în două ispisioace, în care apare ca martor (p. 109). Dar documentele invocate (DRH, A, XVIII, nr. 15, 17, 19, 20, 398), provenind din Colecția Dr. C. I. Istrati, se referă la tranzacții ale lui Petrea Cehan la Prigorcenii și Românești, informații ce concură la identificarea satului Ferești de pe Sărata. Este drept că această confuzie s-a produs mai întâi în *Indicele de nume* al volumului DRH, A, vol. XVIII, dar era de datoria d-lui Andei Crețu de a corecta eroarea, nu de a o repeta, ca mai bun cunoscător al locurilor vasluiene și al documentelor privitoare la acestea decât un editor străin de zona cercetată.

Profesorul Valentin Stan adună conștiincios, în capitolul *Laza – caracterizare fizico-geografică* (p. 17-42), toate informațiile necesare din bibliografia de specialitate, consistentă și minuțios reprodusă. Nu pot aprecia contribuția sa personală la cercetarea spațiului comunei.

Cel mai amplu capitol al monografiei (p. 191-376), intitulat *Evoluția învățământului în comuna Laza*, este rezultatul unei mai vechi preocupări a profesorului Vasile Ilie. Remarc, iarăși, valoarea informației documentare inedite, precum și schițele biografice ale unor învățători și profesori la școlile comunei Laza și ale câtorva angajați ai personalului didactic auxiliar și nedidactic.

Capitolul *Lăzenii cu care comuna se mândrește*, semnat de profesorul Alexandru Guzu, încheie această lucrare, cu un serial de fișe biografice ale unor „fii ai satului”, considerați ca fiind dintre cei mai bine realizați profesional. Ordinea prezentării pare a fi impusă de cronologia anilor de naștere, cu unele excepții, iar spațiul rezervat fiecăruia privilegiază pe câțiva ofițeri și preoți. Nu remarc nici ambiția și nici puțința unor schițe de portrete individualizate, inventarul epitetelor și altor procedee caracterizatoare fiind modest. În general, capitolul cu această temă, marcat de subiectivitățile autorilor, este cel mai „sensibil” în alcătuirea monografiilor locale, generând fie mândrii exagerate, fie frustrări similare, fiindcă, prin excludere, s-ar deduce că numeroși alți concetățeni nu prea oferă motive de mândrie locală. Interesul general al acestui tip de dicționar de personalități locale constă în decelarea unor criterii sociologice ale percepției în lumea satului modern a valorilor și nivelului succesului social. Pe lângă studiile superioare sau medii tehnice, se pare că în ierarhia rurală sunt valorizate la maxim gradele militare, statutul oamenilor bisericii, profesiile economice și tehnice, precum și poziția, mai modestă, a cadrelor didactice. Au dispărut aproape complet din orizontul monografiștilor de azi „oamenii buni și bătrâni”, care erau, în satul tradițional, adevăratele personalități modelatoare ale lumii vechi. Căci, este cert, satul acela deja nu mai există. Nici cei buni nu sunt neapărat bătrâni și nici bătrânii toți buni. Nici măcar în imaginarul colectiv, acela conservat în proza lui M. Sadoveanu, dar cine mai prețuiește acum literatura de evocare istorică?

În ansamblu, volumul este acceptabil din punct de vedere formal (ortografie, punctuație, tehnoredactare, corectură, tehnică a citării), dar unele recomandări nu sunt niciodată inutile. De pildă, apar ca stridente fie agasanta sintagmă *ca și* (p. 11), fie ortografierea *Al. I. Cuza* (p. 76 și altele), care aproape că îl metamorfozează pe domnitorul român în turcul Ali, fie sublinieri de titluri, alternând cu culegerea lor cu italice, sau folosirea liniei de pauză în locul cratimei

(*passim*, p. 191-376). Evident, nu se poate constata vreo contribuție a Editurii PIM în realizarea acestei cărți, căci zisa editură este doar o tipografie.

Mircea CIUBOTARU

Vasilica Popa, Mariana Sălăvăstru, *Huși, orașul meu!*, Iași Editura PIM, 78 p.

Practica tipăririi cărților în tiraje confidențiale (1-2 exemplare) pentru a servi în ascensiunea ierarhică din sistemul de învățământ sau obținerea gradăției de merit este una obișnuită și acceptată tacit de comisiile de evaluare și chiar în mediul științific, fără a se lua atitudine față de acest fenomen contraproductiv și perinicios. Lucrarea de față nu se află pe rafturile Bibliotecii Municipale „Mihai Ralea” din Huși și nu am identificat-o nici în cataloagele on-line ale instituțiilor similare din țară. În schimb, am găsit, înregistrată la Biblioteca Națională a Republicii Moldova, sub titlul *Huși, orașul meu natal: micromonografie*, Chișinău, Editura Bons Offices, 2008, 96 pagini, ilustrații, cu trei autori de această dată, anume Mariana Sălăvăstru, Lidia Gâdei și Luminița Mandrea (ISBN 978-9975-80-121-8), probabil o variantă ce suscită cel puțin o nedumerire. Să fie aceeași carte, cu un autor comun și doi diferiți? Din păcate, lucrarea pe care o posed din întâmplare în biblioteca personală este lipsită de foaia de titlu, ruptă de un „personaj” necunoscut (începe cu p. 3).

Volumul debutează cu subcapitolul (sic!) *Noi, hușenii ... astăzi*, în care sunt prezentate succint date statistice (suprafață, număr de locuitori, locuințe, cartiere) și imagini ale diverselor instituții.

Următorul subcapitol / capitol este dedicat economiei hușene, din care aflăm că în secolul al XX-lea „*piscicultura și vânătoarea sunt ocupații eficiente pentru cei pasionați*” (p. 8), urmat de informații de natură turistică și religioasă. Autoarele nu sesizează diferența dintre un edificiu și o instituție eclesiastică, de exemplu Episcopia Hușului, considerată „*lăcașul unde se află moaștele sfintei Chiriachi*” (p. 12). De altfel, ele consideră orașul Huși ca „*un important centru episcopal din anul 1494 în timpul domniei lui Ștefan cel Mare*”. Precizăm datele corecte: construirea bisericii cu hramul „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” din Huși de către domnul Ștefan cel Mare în 1495, și înființarea Episcopiei Hușului în 1598 (prima atestare) de către Ieremia Movilă. Informațiile despre bisericile din municipiul Huși sunt redată după principiul minimului efort de exprimare, iar Mănăstirea „Schimbarea la Față” a fost prezentată numai printr-o imagine. Deși autoarele anunță dispariția sinagogilor din cauza exodului evreilor, totuși „*mai există una singură*” (p. 17). Pentru o mai exactă informare, atragem atenția amplasării cimitirului evreiesc pe drumul care duce la Voloseni, o deviere de la șoseaua Huși-Fălciu.

În spațiul închinat muzeelor hușene sunt menționate patru asemenea instituții, dintre care cel municipal nu mai funcționează din 1993, dar „*ilustrează continuitatea neîntreruptă de viață pe acest loc cu 5500 de ani î. Hr. până în prezent*” (sic!). În colecțiile Muzeului municipal se păstrează portretul patriotului Mihail Kogălniceanu de „C. Angheluță” (corect, Octavian Angheluță, care a urmat cursul liceal superior la Huși). Muzeul viticol este situat în clădirea care a adăpostit Laboratorul viticol, nu în clădirea veche a Școlii viticole (numirea corectă este Colegiul Agricol „Dimitrie Cantemir”), așa cum cred semnatarele lucrării (p. 19).

Informațiile și chiar unele titluri preluate din monografia *Istoria Hușilor*, volum coordonat de Theodor Codreanu și apărut la editura Porto-Franco din Galați în 1995, sunt prezentate în volumul de față sub forma unui referat schematizat, elaborat de un elev aflat în ultimele clase de liceu.

Partea dedicată școlilor este urmată de cea geografică (înălțimea dealurilor este redată atât la p. 24, cât și la p. 31) și ... „istorie”. Paragrafe întregi sunt reproduse în pagini diferite, probabil pentru realizarea numărului de file și aspectului de „carte”. Din timpul lui Alexandru cel Bun (1400-1432) ar data localitățile Epurenii (atestat documentar la 15 aprilie 1692), Duda (2 iulie 1634), Pâhnești (1625), Ghermănești (24 aprilie 1572), Drânceni (15 septembrie 1623), Râșești (1602-1604) și, bineînțeles Huși (p. 33). Datele dintre paranteze ne aparțin. Pentru Vasilica Popa și Mariana Sălăvăstru, prin tratatul de la Luck (Luțk) din 13 aprilie 1711 „*se stabileau hotarele Moldovei între Dunăre și Mare*”. Reținem că prin articolul al XI-lea se stabilea că „*pământurile țării Moldovei vor fi puse sub stăpânirea domnului, potrivit cu vechea hotărnicie a Moldovei, care este cuprinsă între râul Nistru, Camenița, Bender, cu tot ținutul Bugeacului, Dunărea, hotarele Țării Muntenesti și ale Transilvaniei și marginile Poloniei, după hotărnicirea făcut cu acele țări*”. Lista erorilor științifice poate continua. Mai amintesc atribuirea șefiei primului guvern unic din 22 ianuarie 1862 „conservatorului Lascăr Catargiu” (în realitate este vorba despre Barbu Catargiu), biruința „elementului daco-roman” în „românitate”, trecerea pe la Huși a grecilor, goților, vizigoților, hunilor, vandalilor, avarilor și bulgarilor, salvarea românității de la est de Carpați de către Dragoș, prin întemeierea statului medieval Moldova.

Lucrarea este întregită de un dicționar succint al personalităților hușene, un „capitol” intitulat „Dacă vrei să știi mai mult” și se termină prin îndemnul: „*Aici la noi acasă, păstrăm tradițiile, trăim prezentul și punem temelie viitorului*” (p. 74).

Folosirea diacriticelor este aleatorie și indecisă, întâlnim numeroase greșeli de culegere a textului (*cenru*, în loc de *centru*, p. 4; *călătărul*, în loc de *călătorul*, p. 12; *arproximativ*, în loc de *aproximativ*, p. 17; *locuițe*, în loc de *locuințe*, p. 18; *deactul*, în loc de *decretul*, p. 19), agasează bunele deprinderi ortografice scrierea incorectă a numelor instituțiilor sau străzilor (*Unitatea Militară de Chimie* pentru *Batalionul 202 Apărare CBRN (Intervenție la Dezastre)*, p. 7.; *Al. I. Cuza*, în loc de *Alexandru Ioan Cuza*), a tilurilor de carte (*Descriptio Moldaviae*, p. 71), spațierea defectuasă, utilizarea excesivă a majusculilor.

Bibliografia, așezată după Cuprins, este la rândul său defectuoasă, titlurile lucrărilor fiind urmate de numele autorilor, fără specificarea editurilor, localităților și anilor de apariție (doar la trei din cele nouă lucrări se menționează anii tipăriturilor). Reproducem o mostră bibliografică: „Studii și documente” N. Iorga”.

În concluzie, putem constata inutilitatea volumului semnat de Vasilica Popa și Mariana Sălăvăstru nu numai pentru istoriografia hușeană, dar chiar și pentru popularizarea trecutului istoric al urbei dintre vii, astfel încât absența lui în spațiul bibliotecar nu constituie o pagubă culturală. Regretabilă este, dimpotrivă, proliferarea acestui gen de maculatură editorială.

Costin CLIT

